

I övrigt biträder jag myndigheternas förslag. Inkomsterna för respektive delfonder beräknar jag sålunda till (1 030 000 + 755 000 + 195 000 + 50 000 =) 2 030 000 kronor.

Överskott

Det överskott, som skall tillföras riksstatens driftbudget, bör i enlighet med vad som tidigare anförts beräknas till 4½ % på den vid nästa budgetårs början å fonden redovisade kapitalbehållningen. Överskottet bör för budgetåret 1960/61 upptagas med 31 638 000 kronor, vilket belopp bör uppdelas med 11 372 000 kronor på arméns delfond, 4 860 000 kronor på marinens delfond, 11 838 000 kronor på flygvapnets delfond och 3 568 000 kronor på befästningars delfond. Denna uppskattning av överskottet har legat till grund för den förut gjorda beräkningen av ersättningsanslagen.

I enlighet med vad jag i det föregående anfört har upprättats förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1960/61 (*Bilaga*). Förslaget slutar på ett belopp av 129 170 000 kronor, vilket innebär en ökning av omslutningssumman med 13 623 000 kronor. Detta beror på en ökning av utgifterna och överskottet. Reparations- och underhållskostnaderna ökar sålunda med 8 891 000 kronor. Avsättningen till värdeminskningskontot förutses öka med 705 000 kronor, hyres- och arrendeutgifterna med 1 014 000 kronor och överskottet med 3 013 000 kronor. I fråga om inkomsterna förutses en ökning med 115 000 kronor. Slutligen betingar balansen i staten en uppräkningsanslag till fonden med sammanlagt 13 508 000 kronor.

Hemställan

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna bilagda förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1960/61.

Vad föredragande departementchefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Hugo Grimlund

*Bilaga.***Försvarets fastighetsfonds inkomster och utgifter enligt staten för budgetåret 1959/60 samt enligt förslaget till stat för budgetåret 1960/61**

<i>Inkomster</i>	1959/60 Kronor	1960/61 Kronor
<i>A. Ersättning för till statsmyndigheter upplåtna lokaler</i>		
1. Arméns delfond	41 219 000	48 025 000
2. Marinens delfond	13 476 000	14 770 000
3. Flygvapnets delfond	27 565 000	30 758 000
4. Befästningars delfond	23 472 000	25 687 000
	105 732 000	119 240 000
<i>B. Hyror och arrenden för till enskilda upplåtna lokaler och markområden</i>		
1. Arméns delfond	2 900 000	2 900 000
2. Marinens delfond	960 000	960 000
3. Flygvapnets delfond	950 000	950 000
4. Befästningars delfond	250 000	250 000
	5 060 000	5 060 000
<i>C. Inkomster av övnings- och skjutfält</i>		
1. Arméns delfond	2 200 000	2 300 000
2. Marinens delfond	125 000	140 000
3. Flygvapnets delfond	300 000	300 000
4. Befästningars delfond	100 000	100 000
	2 725 000	2 840 000
<i>D. Diverse inkomster</i>		
1. Arméns delfond	1 030 000	1 030 000
2. Marinens delfond	755 000	755 000
3. Flygvapnets delfond	195 000	195 000
4. Befästningars delfond	50 000	50 000
	2 030 000	2 030 000
Summa	115 547 000	129 170 000

Utgifter

	1959/60	1960/61
<i>A. Reparations- och underhållskostnader m. m.</i>	Kronor	Kronor
1. Arméns delfond	28 248 000	33 484 000
2. Marinens delfond	8 990 000	9 814 000
3. Flygvapnets delfond	11 820 000	13 176 000
4. Befästningars delfond	15 743 000	17 218 000
	64 801 000	73 692 000
 <i>B. Avsättning till värdeminskningskonto</i>		
1. Arméns delfond, <i>förslagsvis</i>	4 440 000	4 750 000
2. Marinens delfond, <i>förslagsvis</i>	1 230 000	1 300 000
3. Flygvapnets delfond, <i>förslagsvis</i>	6 025 000	6 335 000
4. Befästningars delfond, <i>förslagsvis</i>	2 155 000	2 170 000
	13 850 000	14 555 000
 <i>C. Hyres- och arrendeutgifter m. m. för av fonden förhyrda lokaler och arrenderade markområden</i>		
1. Arméns delfond, <i>förslagsvis</i>	4 401 000	4 649 000
2. Marinens delfond, <i>förslagsvis</i>	596 000	651 000
3. Flygvapnets delfond, <i>förslagsvis</i>	740 000	854 000
4. Befästningars delfond, <i>förslagsvis</i>	2 534 000	3 131 000
	8 271 000	9 285 000
 <i>Överskott att tillföras riksstatens driftbudget</i>		
1. Arméns delfond	10 260 000	11 372 000
2. Marinens delfond	4 500 000	4 860 000
3. Flygvapnets delfond	10 425 000	11 838 000
4. Befästningars delfond	3 440 000	3 568 000
	28 625 000	31 638 000
 Summa	115 547 000	129 170 000

BILAGA 23 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1960

KAPITALBUDGETEN

INVESTERINGSPLAN

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1960.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

Vid 1944 års riksdag beslöts (1944 års statsverksproposition: Kapitalbudgeten: Investeringsplan; riksdagens skrivelse nr 45; proposition nr 276; riksdagens skrivelse nr 464), att kapitalbudgeten skulle fr. o. m. budgetåret 1944/45 erhålla en ändrad utformning av i huvudsak följande innebörd.

För varje statlig kapitalfond fastställes årligen en investeringsstat, på vars ena sida redovisas beloppet av den sammanlagda bruttoinvesteringen i fonden enligt av riksdagen fattade anslagsbeslut och på vars andra sida upptages dels tillgängliga avskrivningsmedel inom fonden (årsavskrivning), dels avskrivningsmedel anvisade över riksstaten (grundavskrivning), dels övriga för investering disponibla kapitalmedel, dels ock i förekommande fall bidrag från särskilda fonder eller kommuner till investeringsföretagens genomförande. Saldot mellan dessa poster anger det nettotillskott av kapitalmedel som erfordras för de beslutade bruttoinvesteringarnas genomförande och betecknas investeringsbemyndigande. Investeringsbemyndigandena för de olika kapitalfonderna sammanställas till en investeringsplan, vars summa, sedan avdrag skett för återbetalning av kapitalmedel över fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster och i förekommande fall även från andra fonder, utvisar den totala nettoinvestering av lånemedel, som erfordras för genomförande av samtliga de av riksdagen beslutade investeringarna. Investeringsplanen utgör kapitalbudgetens utgiftssida enligt riksstaten. På kapitalbudgetens inkomstsida upptages under beteckningen lånemedel en

balanspost med samma belopp som investeringsplanens slutsumma. I specifikationerna till riksstaten upptages för kapitalbudgetens del nämnda inkomsttitel, efter angivna grunder upprättade investeringsstater för samtliga kapitalfonder samt fullständiga anslagsspecifikationer till investeringsplanen.

I samband med ifrågavarande omläggning genomfördes även vissa andra förändringar med avseende på kapitalbudgeten. Redovisningen mot riksstaten av kapitalbudgetanslagen överflyttades från riksgäldskontoret till de fondförvaltande myndigheterna, varvid dessa ålades att vid genomförande av investeringarna i första hand anlita avskrivningsmedel och övriga inom respektive fonder disponibla kapitalmedel och att först när dessa förbrukats utnyttja investeringsbemyndigandena för rekvisition av lånemedel från riksgäldskontoret. För de affärsdrivande verken omändrades därjämte förnyelsefonderna till verkliga värdeminskningskonton, i samband varmed tillgångsvärdena i verkens bokföring underkastades revision. Hos riksgäldskontoret inestående behållningar av särskilt avsatta förnyelsefonds- och pensionsfondsmedel salderades mot verkens kapitalskuld till statsverket. Slutligen beslöts, att avsättningen till pensionsfonder vid de affärsdrivande verken skulle upphöra. Härvid förutsattes, att man vid bestämmandet av de årliga avskrivningarna i stället skulle taga viss hänsyn till de framtida pensionskostnaderna genom en kollektiv avskrivning av investerade kapitalmedel vid sidan av den för bestämda objekt eller objektgrupper erforderliga avsättningen till värdeminskningskonto.

Genom beslut den 2 november 1945 (SFS nr 699) förordnade Kungl. Maj:t vidare, att redovisningen vid de affärsdrivande verken utom domänverket skulle omläggas från kalenderår till budgetår.

Vid framläggande av slutligt förslag till investeringsplan för budgetåret 1946/47 förordades i anslutning till av riksräkenskapsverket gjort uttalande i samband med förslag till vissa detaljändringar, att den av 1944 års riksdag beslutade, genomgripande omläggningen av kapitalbudgetredovisningen finge i sin nuvarande utformning tillämpas under ett flertal budgetår, innan frågan om allmän översyn därav upptoges till prövning. Riksdagen uttalade icke någon erinran däremot.

Enligt bifogade utdrag av statsrådsprotokollet (*bilagor, 24—33*) har Kungl. Maj:t denna dag fattat beslut om avlåtande till riksdagen av framställningar om investeringsanslag under olika kapitalfonder med följande totala belopp.

I. Statens affärsverksfonder:

A. Postverkets fond	2 005 000
B. Televerkets fond	305 540 000
C. Statens järnvägars fond	326 300 000
D. Statens vattenfallsverks fond	466 601 000
E. Domänverkets fond	<u>630 000</u> 1 101 076 000

II. Luftfartsfonden.....	40 401 000	
III. Statens allmänna fastighetsfond	135 970 300	
IV. Försvarets fonder:		
A. Försvarets fastighetsfond	163 436 000	
B. Försvarets fabriksfond	<u>7 600 000</u>	171 036 000
V. Statens utlåningsfonder		867 800 300
VI. Fonden för låneunderstöd		215 162 100
VII. Fonden för statens aktier		160 023 200
VIII. Fonden för förlag till statsverket		22 500 000
IX. Diverse kapitalfonder:		
A. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond	32 700 000	
B. Jordfonden.....	4 000 000	
C. Statens reproduktionsanstalts fond.....	<u>120 000</u>	36 820 000
Summa kronor		2 750 788 900

För genomförandet av de i föregående sammanställning upptagna investeringarna å tillhopa 2 751 miljoner kronor skall såsom inledningsvis framhållits i första hand anlitas dels de avskrivningsanslag för ifrågavarande investeringar som i annat sammanhang denna dag äskas å driftbudgeten, dels tillgängliga avskrivningsmedel inom fonderna och dels övriga å fonderna disponibla kapitalmedel. Avskrivningsmedlen å riksstatsförslagets driftbudget uppgår till 289 miljoner kronor. Enligt från de fondförvaltande myndigheterna lämnade uppgifter kan avskrivningsmedlen inom de å riksstatsförslagets investeringsstater upptagna fonderna uppskattas till sammanlagt 685 miljoner kronor. Övriga kapitalmedel, som beräknas inflyta genom återbetalningar å lån m. m. under de å riksstatsförslagets investeringsstater uppförda fonderna, upptages till sammanlagt 28 miljoner kronor. Det sistnämnda beloppet faller huvudsakligen å fonden för låneunderstöd. Sammanlagt skulle alltså för investeringarnas genomförande i första hand stå till förfogande $(289 + 685 + 28 =)$ 1 002 miljoner kronor. Den närmare fördelningen av nämnda belopp å de olika i investeringsstaterna upptagna fonderna framgår av följande sammanställning.

I. Statens affärsverksfonder:		
A. Postverkets fond	6 801 000	
B. Televerkets fond	273 840 000	
C. Statens järnvägars fond	204 400 000	
D. Statens vattenfallsverks fond.....	140 100 000	
E. Domänverkets fond	<u>601 000</u>	625 742 000
II. Luftfartsfonden.....		3 901 000
III. Statens allmänna fastighetsfond		85 601 000
IV. Försvarets fonder:		
A. Försvarets fastighetsfond	128 574 000	
B. Försvarets fabriksfond.....	<u>3 001 000</u>	131 575 000

V. Statens utlåningsfonder	26 566 700	
VI. Fonden för låneunderstöd	98 521 000	
VII. Fonden för statens aktier	1 000	
VIII. Fonden för förlag till statsverket	4 017 000	
IX. Diverse kapitalfonder:		
A. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond	26 100 000	
C. Statens reproduktionsanstalts fond	121 000	26 221 000
	<u>Summa kronor</u>	<u>1 002 145 700</u>

Med ledning av dessa uppgifter kan investeringsbemyndigandena preliminärt beräknas till de belopp som framgår av följande

Förslag till investeringsplan för budgetåret 1960/61

I. Statens affärsverksfonder:		
A. Postverkets fond	— 4 796 000	
B. Televerkets fond	31 700 000	
C. Statens järnvägars fond	121 900 000	
D. Statens vattenfallsverks fond	326 501 000	
E. Domänverkets fond	29 000	475 334 000
II. Luftfartsfonden		36 500 000
III. Statens allmänna fastighetsfond		50 369 300
IV. Försvarets fonder:		
A. Försvarets fastighetsfond	34 862 000	
B. Försvarets fabriksfond	4 599 000	39 461 000
V. Statens utlåningsfonder		841 233 600
VI. Fonden för låneunderstöd		116 641 100
VII. Fonden för statens aktier		160 022 200
VIII. Fonden för förlag till statsverket		18 483 000
IX. Diverse kapitalfonder:		
A. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond ..	6 600 000	
B. Jordfonden	4 000 000	
C. Statens reproduktionsanstalts fond	— 1 000	10 599 000
	<u>Säger</u>	<u>1 748 643 200</u>

Avgår kapitalåterbetalning:

Oreglerade kapitalmedelsförluster	1 000 000	
Övrig kapitalåterbetalning	33 380 000	34 380 000
	<u>Summa kronor</u>	<u>1 714 263 200</u>

Det såsom övrig kapitalåterbetalning i investeringsplanen upptagna beloppet 33 380 000 kronor utgöres av dels återbetalningar å fonden för kreditgivning till utlandet med ett belopp av tillhoppa 24 600 000 kronor, vilket

av riksgäldskontoret beräknats inflyta under nästa budgetår i enlighet med kända lånevillkor och amorteringsplaner, och dels återbetalningar å huvudsakligen vissa lånefonder, som i samband med införandet av statlig kreditgaranti överförts till riksbankens förvaltning för att successivt avvecklas, med ett sammanlagt belopp av 8 580 000 kronor. Det må tilläggas, att i budgetredovisningen kommer dessa återbetalningar, i den mån outnyttjade belopp å investeringsanslagen fortfarande finnes, att redovisas bland investeringsstaterna.

Slutlig beräkning av investeringsplanen bör anstå i avvaktan på de definitiva äskanden av investeringsanslag som kan komma att framläggas under riksdagens lopp.

Stater innefattande specifikation till de sålunda angivna bemyndigandena torde få bifogas statsrådsprotokollet i detta ärende såsom *bihang*.

Det torde böra erinras om att det i investeringsplanen beräknade lånemedelsbehovet på grund av gällande principer för riksstatens uppställning är av formell innebörd.

Med åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på särskild proposition i ämnet beräkna investeringsplanen för budgetåret 1960/61 jämte därtill följande stater i enlighet med här framlagda förslag samt

att i riksstaten för nämnda budgetår å kapitalbudgeten beräkna en mot investeringsplanen svarande inkomsttitel sålunda

Lånemedel kronor 1 714 263 200

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Ragnar Sohlman

Förslag till

Investeringsstater för budgetåret 1960/61

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverkets fond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ..	2 005 000
inom fonden	6 800 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande.	— 4 796 000		
	<u>2 005 000</u>		<u>2 005 000</u>

B. Televerkets fond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag .	305 540 000
från riksstaten	6 340 000		
inom fonden	267 400 000		
Övriga kapitalmedel	100 000		
Investeringsbemyndigande.	31 700 000		
	<u>305 540 000</u>		<u>305 540 000</u>

C. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag .	326 300 000
från riksstaten	4 300 000		
inom fonden	200 000 000		
Övriga kapitalmedel	100 000		
Investeringsbemyndigande.	121 900 000		
	<u>326 300 000</u>		<u>326 300 000</u>

D. Statens vattenfallsverks fond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag .	466 601 000
inom fonden	140 000 000		
Övriga kapitalmedel	100 000		
Investeringsbemyndigande.	326 501 000		
	<u>466 601 000</u>		<u>466 601 000</u>

E. Domänverkets fond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ...	630 000
inom fonden	600 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande.	29 000		
	<u>630 000</u>		<u>630 000</u>

II. Luftfartsfonden

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag . .	40 401 000
från riksstaten	100 000		
inom fonden	3 800 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande.	36 500 000		
	<u>40 401 000</u>		<u>40 401 000</u>

III. Statens allmänna fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag .	135 970 300
från riksstaten	62 750 000		
inom fonden	22 636 000		
Övriga kapitalmedel	215 000		
Investeringsbemyndigande.	50 369 300		
	<u>135 970 300</u>		<u>135 970 300</u>

IV. Försvarets fonder

A. Försvarets fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag .	163 436 000
från riksstaten	114 018 000		
inom fonden	14 555 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande.	34 862 000		
	<u>163 436 000</u>		<u>163 436 000</u>

B. Försvarets fabriksfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ...	7 600 000
inom fonden	3 000 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande.	4 599 000		
	<u>7 600 000</u>		<u>7 600 000</u>

V. Statens utlåningsfonder

Lånefonden för bostadsbyggande

Investeringsbemyndigande.	820 000 000	Investeringsanslag	820 000 000
---------------------------	-------------	--------------------------	-------------

Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin

Investeringsbemyndigande.	100	Investeringsanslag	100
---------------------------	-----	--------------------------	-----

Statens bosättningslånefond

Investeringsbemyndigande.	100	Investeringsanslag	100
---------------------------	-----	--------------------------	-----

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	9 000 000
från riksstaten	5 400 000		
Investeringsbemyndigande .	3 600 000		
	<u>9 000 000</u>		<u>9 000 000</u>

Luftfartslånefonden

Investeringsbemyndigande .	10 000 000	Investeringsanslag	10 000 000
----------------------------	------------	--------------------------	------------

Statens lånefond för universitetsstudier

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	10 300 000
från riksstaten	10 300 000		

Allmänna studielånefonden

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	10 500 000
från riksstaten	10 500 000		

Lånefonden för inventarier i studentbostäder

Investeringsbemyndigande .	3 000 000	Investeringsanslag	3 000 000
----------------------------	-----------	--------------------------	-----------

Kronotorparnas inventarielånefond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	50 000
från riksstaten	50 000		

Fiskerilånefonden

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	950 000
från riksstaten	316 700		
Investeringsbemyndigande .	633 300		
	<u>950 000</u>		<u>950 000</u>

Statens hantverks- och industrilånefond

Investeringsbemyndigande .	4 000 000	Investeringsanslag	4 000 000
----------------------------	-----------	--------------------------	-----------

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Investeringsbemyndigande .	100	Investeringsanslag	100
----------------------------	-----	--------------------------	-----

Summa investeringsbemyndiganden för statens utlåningsfonder 841 233 600

VI. Fonden för låneunderstöd

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag .	215 162 100
från riksstaten	75 012 000		
Övriga kapitalmedel	23 509 000		
Investeringsbemyndigande .	116 641 100		
	<u>215 162 100</u>		<u>215 162 100</u>

VII. Fonden för statens aktier

Övriga kapitalmedel	1 000	Investeringsanslag	160 023 200
Investeringsbemyndigande..	160 022 200		
	<u>160 023 200</u>		<u>160 023 200</u>

VIII. Fonden för förlag till statsverket

Övriga kapitalmedel	4 017 000	Summa investeringsanslag ...	22 500 000
Investeringsbemyndigande..	18 483 000		
	<u>22 500 000</u>		<u>22 500 000</u>

IX. Diverse kapitalfonder

A. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag ..	32 700 000
inom fonden	26 000 000		
Övriga kapitalmedel	100 000		
Investeringsbemyndigande..	6 600 000		
	<u>32 700 000</u>		<u>32 700 000</u>

B. Jordfonden

Investeringsbemyndigande .	4 000 000	Investeringsanslag	4 000 000
----------------------------	-----------	--------------------------	-----------

C. Statens reproduktionsanstalts fond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	120 000
inom fonden	120 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande ...	-1 000		
	<u>120 000</u>		<u>120 000</u>

Säger beträffande samtliga investeringsstater för:

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	2 750 788 900
från riksstaten	289 086 700		
inom fonden	684 911 000		
Övriga kapitalmedel	28 148 000		
Investeringsbemyndigande	1 748 643 200		
	<u>2 750 788 900</u>		<u>2 750 788 900</u>

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1960.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet KLING, anmäler här efter under justitiedepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar att föreläggas 1960 års riksdag och yttrar därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

[1] Vissa byggnadsarbeten för fångvården

Vid utgången av budgetåret 1958/59 fanns under anslaget en behållning av 6 443 028 kronor, varav dock största delen var disponerat för olika beslutade, i fångvårdsstyrelsens och fångvårdens byggnadskommittés regi pågående byggnadsarbeten. För budgetåret 1959/60 har under anslaget anvisats 14 500 000 kronor.

Förslag av 1958 års besparingsutredning

Besparingsutredningen har i sitt betänkande (SOU 1959: 28) även berört fångvårdskostnaderna. Utredningen hänvisar bl. a. till de av föredragande departementschefen i 1959 års statsverksproposition (II ht s. 61—63) lämnade uppgifterna angående fångantalets utveckling samt anför här efter i huvudsak följande.

De återopade siffrorna om fångantalets utveckling ger vid handen att fångantalet — om den nuvarande utvecklingen fortgår — kommer att stiga så att det år 1965 kommer att vara omkring en tredjedel högre än nu. Denna utveckling måste föra med sig en motsvarande utbyggnad av fångvår-

dens resurser såväl i fråga om lokaler som i fråga om personal. En ökning av 1958 års lokalbestånd med en tredjedel kan beräknas innebära ca 900 slutna och ca 500 öppna platser. Enligt nuvarande normer för personalens avvägning i förhållande till platsantalet kan ett personaltillskott i storleksordningen 600 anställda beräknas bli nödvändigt.

Det är uppenbart, att den nu förutsebara utvecklingen innebär så avsevärda öknings i fångvårdskostnaderna att ett intensivt utnyttjande av alla besparingsmöjligheter är nödvändigt.

Kostnaderna för inrättande av nya platser och deras drift är så höga, att enligt utredningens uppfattning en ingående omprövning av möjligheterna att utan väsentliga olägenheter ur fångvårdssynpunkt förbilliga både anläggning och drift är erforderlig. En övergång till större anstaltsenheter synes härvid böra övervägas. Såvitt utredningen kunnat finna är det vidare inte uteslutet att en ur ekonomisk synpunkt önskvärd ökad användning av öppen vård kan visa sig möjlig. Utredningen vill understryka, att det med den sannolika utvecklingen i fråga om fångantalet är av väsentlig betydelse för fångvårdskostnadernas storlek att möjligheterna att övergå till öppen vård helt utnyttjas och att denna fråga — i den mån den för sin lösning kräver att de öppna anstalternas standard höjes — bör bedömas mot bakgrunden av kostnaderna vid den slutna vården.

Yttranden

Utredningens uttalanden har icke mött någon erinran från *fångvårdsstyrelsen* eller *fångvårdens byggnadskommitté*. Styrelsen understryker dock att det gäller att gå försiktigt fram vid en övergång till ökad öppen vård med hänsyn till att på öppna anstalter redan nu på sina håll vårdas kriminellt svårt belastade personer. Vidare framhåller styrelsen att slutna centralanstalter ej bör byggas större än för 300 intagna. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, som även yttrat sig i ämnet, anmärker att utredningen upptagit problemet om fångvårdskostnaderna ur en mycket snäv och begränsad synvinkel samt framhåller att det här är fråga om en liten sektor av ett betydligt större problem, nämligen på vad sätt och med vilka metoder man skall kunna hålla nere de skador och kostnader som vållas av kriminaliteten.

Betänkande av fångvårdens byggnadskommitté

Fångvårdens byggnadskommitté har i mars 1959 framlagt en promemoria rörande fångvårdsanstalters optimala storlek (SOU 1959: 6). I promemorian har gjorts vissa beräkningar angående anläggnings- och driftskostnader för anstalter med olika platsantal och i anslutning därtill bl. a. en kortfattad jämförelse mellan för- och nackdelar med stora och små fångvårdsanstalter.

Yttranden

Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, byggnadsstyrelsen, fångvårdsstyrelsen, statens organisationsnämnd, för-

eningen tjänstemän inom kriminalvården och svenska arkitekters riksförbund.

I yttrandena har framkommit åtskilliga erinringar mot promemorians beräkningar och slutsatser.

Fångvårdsstyrelsens beräkning av platsbehovet m. m.

Fångvårdsstyrelsen (skr. 28/8 1959) anför vid anmälan av fångvårdens medelsbehov för budgetåret 1960/61 bland annat följande.

Vid anmälan av medelsbehovet för budgetåret 1959/60 (skr. 25/8 1958) anförde fångvårdsstyrelsen, att man under tiden från senhösten 1957 och under de åtta första månaderna 1958 kunnat iakttaga en tydlig avmattning i fångantalets fortsatta stegring. Ehuru styrelsen starkt underströk, att några hållbara prognoser icke kunde ställas och att stegringen när som helst kunde skjuta fart på nytt, ansåg styrelsen det med hänsyn till de under året gjorda iakttagelserna mindre sannolikt att den högsta fångbeläggningssiffran — 5 200 — med vilken styrelsen tidigare kalkylerat, skulle uppnås under vintern 1959. Detta har icke heller inträffat, men avståndet dit var icke långt. Den 1 mars 1959 noterades nämligen beläggningssiffran 5 065. Denna siffra innebär en ökning från motsvarande dag år 1958 med 509 och från toppnoteringen sistnämnda år — den 15 februari 1958 var antalet intagna 4 616 — med 449. Den omsvängning i stegringstakten som fångvårdsstyrelsen ansett möjlig men mindre sannolik hade vid denna tidpunkt av allt att döma redan inträtt. Redan siffrorna för den 1 september 1958 utvisade nämligen, att ökningen, räknat från samma dag år 1958, var större än den ökning som kunde konstateras vid en jämförelse mellan fångantalet sistnämnda dag och den 1 september 1957. Denna tendens har därefter fortsatt och ytterligare accentuerats.

Den sedan åtskilliga år pågående stegringen av fångantalet har i huvudsak berott på att de ådömda strafftiderna blivit längre. Detta sammanhänger i sin tur med att under samma tid recidivisternas antal ökats, medan ingen nämnvärd ökning av det totala antalet nyintagna kunnat konstateras. Sedan våren 1959 synes emellertid den förändringen ha inträffat, att antalet nyintagningar ånyo gått i höjden, en tendens som alltjämt består. Från slutet av år 1959 har man därför sannolikt att räkna med en starkare stegring av anstaltsbeläggningen än som eljest kunnat väntas. I detta sammanhang må nämnas, att en utpräglad ökning av antalet unga nu gör sig gällande.

Varje uppskattning av den maximala beläggningssiffran ett och halvt år framåt i tiden måste emellertid med nödvändighet bli högst approximativ. Med hänsyn till den pågående trenden och till det förhållandet att antalet intagna den 15 augusti 1959 var så förhållandevis högt som 4 590 finner fångvårdsstyrelsen icke osannolikt att fångantalet under vårvintern 1960 kan komma att uppgå till maximisiffran 5 400 och under samma tid 1961 till 400 flera eller alltså 5 800. Styrelsen finner sig vid beräkandet av det för budgetåret 1960/61 erforderliga platsbehovet berättigad att utgå från sistnämnda beläggningstal.

Antalet tillgängliga platser vid fångvårdens anstalter uppgår för närvarande till i runt tal 5 000. Beslut har icke fattats om något ytterligare platsutrymme, som kan stå färdigt på nyåret 1961. Behov kan alltså beräknas föreligga av cirka 800 nytillkommande platser, vilket antal emellertid med tanke på överbeläggningssmöjligheterna å nu befintliga anstalter kan reduceras till cirka 600.

Utan att vilja på detta stadium binda sig för en bestämd fördelning av

de erforderliga platserna på skilda anstalter har fångvårdsstyrelsen under vederbörande anslag begärt personal samt beräknat anläggnings- och driftskostnader för fyra slutna 80-mannaförläggningar, tre öppna 50-mannaanstalter och tre kolonier för vardera 36 intagna.

Skiljaktig mening:

Riksdagsmannen B. Andersson:

»Fångvårdsstyrelsen har under hänvisning till att ett högsta fångantal av 5 800 kan komma att uppnås under vårvintern 1961 hemställt under olika anslag att Kungl. Maj:t måtte äska medelsreserver för att ytterligare utrymme för fångförvar vid behov snabbt skall kunna anordnas.

I dagens läge vill jag icke binda mig vid vad fångvårdsstyrelsen i dessa hänseenden föreslår.»

Föreliggande anslagsframställningar

A. Fångvårdsstyrelsen (skr. 28/8, 3/11 1959) har hemställt, att anslaget, såvitt gäller av styrelsen föreslagna byggnadsprojekt, uppföres med 3 615 000 kronor enligt följande sammanställning:

1. Diverseverkstad vid Växjö	135 000
2. Personalbostadshus vid kolonier	400 000
3. Fyra slutna 80-mannaanstalter	2 600 000
4. Gymnastikbyggnad vid Skenäs	480 000
	Summa kronor 3 615 000

Motiv

1. Under fångvårdsanstalternas avlöningsanslag föreslås att Växjöanstalten i samband med att anstaltens kvinnliga klientel överföres till kvinnoanstalten Hinseberg omdisponeras för huvudsakligen manligt klientel. Enligt förslaget skulle de intagna sysselsättas med snickeri och med diversearbeten. För snickeriverkstaden begäres medel under anslaget till anskaffning, montering och transport av baracker. Diverseverkstaden däremot kan anordnas i anstaltsbyggnaden. Under förevarande anslag äskas medel för ändrings- och utrustningsarbeten i verkstaden och övriga utrymmen i anstalten.

2. För nya personalbostadshus vid kolonier har beviljats för budgetåret 1954/55 800 000 kronor, för budgetåret 1955/56 375 000 kronor, för vart och ett av budgetåren 1956/57, 1957/58 och 1958/59 380 000 kronor samt för budgetåret 1959/60 400 000 kronor. Med hänsyn framför allt till genomförda personalökningar vid kolonierna är en fortsatt utbyggnad av personalbostadsbeståndet nödvändig.

3. Såsom framgår av det föregående har fångvårdsstyrelsen hemställt, att medel beräknas för anordnande av, bland annat, fyra slutna 80-mannaanstalter. Dessa anstalter har styrelsen tänkt sig skola inrättas i tomma militärkaserner eller annat icke använt utrymme. Under alla förhållanden anses vissa icke obetydliga ändringsarbeten bli erforderliga. I det av styrelsen för ändamålet beräknade beloppet, 2 600 000 kronor, ingår icke anordnande och utrustning av kök eller uppförande av anstaltsmur.

4. I februari 1959 totalförstördes gymnastikbyggnaden vid ungdomsanstalten Skenäs genom brand. Kostnaderna för en ny byggnad, uppförd i eldfast material, beräknas till 480 000 kronor.

B. Fångvårdens byggnadskommitté (skr. 3/9 1959) har framlagt investeringsplan omfattande dels de pågående byggnadsföretag, som uppdragits åt kommittén, dels företag avsedda att påbörjas budgetåren 1959/60 och 1960/61, dels ock kommitténs förvaltningskostnader. Kommittén har tillika hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens bemyndigande att inom ramen för investeringsanslaget bestrida sådana efter den senast godkända investeringsplanen eventuellt uppkommande merkostnader som föranledes av en allmän byggnadskostnadsstegring.

Beträffande pågående byggnadsföretag anför kommittén, att om- eller nybyggnadsarbetena vid anstalterna Mariefred, Hällby, Skenäs, Røxtuna, Skogme, Ulriksfors, Tidaholm och Norrtälje avslutats eller kommer att avslutas under budgetåret 1959/60. De för dessa anstalter beräknade kostnaderna förutses vara förbrukade vid utgången av nämnda budgetår. Såvitt angår övriga pågående företag — centralanstalten Hall och kvinnoanstalten Hinseberg — beräknas byggnadsarbetena kunna slutföras först hösten 1962 respektive första halvåret 1961. För sistnämnda båda anstalter äskas medel för budgetåret 1960/61.

I fråga om nya företag föreslår kommittén, att uppförandet av de båda projekterade ersättningsanstalterna för Långholmen påbörjas såvitt gäller anstalten i Kumla under budgetåret 1959/60 och såvitt gäller en anstalt i Stockholmstrakten under budgetåret 1960/61 samt att medel härför beräknas för sistnämnda budgetår.

Sammanfattningsvis upptager investeringsplanen följande medelsbehov för budgetåret 1960/61:

1. Centralanstalten Hall	4 000 000
2. Kvinnoanstalten Hinseberg	1 615 000
3. Centralanstalt i Kumla	7 000 000
4. Centralanstalt i Stockholmstrakten, inklusive markförvärv ..	4 500 000
5. Kommitténs förvaltningskostnader	300 000
Summa kronor 17 415 000	

Motiv

1. Den totala kostnadsramen för Hallanstaltens utbyggnad uppskattades den 1 juli 1957, vid vilken tidpunkt fullständiga programhandlingar beträffande byggnadsetapperna II och III ännu icke förelåg, preliminärt till 13 900 000 kronor. Sedan numera sådana handlingar utarbetats, har byggnadsstyrelsen verkställt en omräkning av kostnaderna. Dessa beräknas nu till 15 700 000 kronor. Kostnadsökningen beror huvudsakligen på vissa ändringar i lokalprogrammet för administrationsbyggnaden, stegrade kostnader för yttre ledningar och kulvertar m. m. samt kostnader som av säkerhets-

skäl erfordras för förstärkningar av dörrar och fönster. Medelsförbrukningen till och med den 30 juni 1960 uppskattas till 8 510 000 kronor och för budgetåret 1960/61 till 4 000 000 kronor.

2. Byggnadsarbetena i Hinsebergsanstaltens huvudbyggnad beräknas vara avslutade under budgetåret 1959/60 och övriga arbeten under första halvåret 1961. De totala byggnadskostnaderna för anstalten har senast beräknats till 4 525 000 kronor. Detta belopp föreslås uppräknat med 300 000 kronor, då det visat sig nödvändigt att ersätta den nuvarande flottbron mellan anstalten och Frövi köping med en ny bro. Medelsåtgången för byggnadsarbetena vid anstalten intill utgången av budgetåret 1959/60 uppskattas till 3 210 000 kronor. För budgetåret 1960/61 förutses en förbrukning av återstående belopp (4 825 000 — 3 210 000) 1 615 000 kronor.

3. Genom beslut av 1959 års riksdag har för budgetåret 1959/60 2 000 000 kronor beräknats för uppförande av en av de projekterade centralanstalterna i Österåker och Kumla med befogenhet för Kungl. Maj:t att bestämma för vilken av anstalterna medlen borde utnyttjas. Den 13 mars 1959 har Kungl. Maj:t — sedan kommittén gjort anmälan om mindre goda grundförhållanden å det för Österåkersanstalten förvärvade markområdet — uppdragit åt kommittén att verkställa undersökning om eventuell ny förläggningsplats för denna anstalt. Resultatet av utredningen torde icke kunna redovisas i sådan tid, att uppförandet av anstalten i Stockholmstrakten kan påbörjas redan under budgetåret 1959/60. Kommittén utgår från att Kumlaanstalten uppföres först och räknar med en medelsförbrukning för denna anstalt under budgetåret 1960/61 av 7 000 000 kronor.

4. Uppförandet av den nya centralanstalten i Stockholmstrakten bör om möjligt påbörjas hösten 1960. Arbetena kan då beräknas vara avslutade våren 1964. För budgetåret 1960/61 förutses ett medelsbehov av 4 000 000 kronor. För eventuellt markförvärv för den nya centralanstalten upptages ett belopp av 500 000 kronor.

Yttranden över B

Fångvårdsstyrelsen, som i och för sig intet har att erinra mot bifall till byggnadskommitténs förslag, framhåller vikten av att de av kommittén bedrivna och planerade arbetena forceras. Ett mera väsentligt platstillskott kan de enligt kommitténs uppgifter likväl icke väntas ge förrän våren 1963. Därest en angelägenhetsgradering skulle bli nödvändig, vill fångvårdsstyrelsen därför framhålla att behovet av platser för det ökade antal intagna, som är att vänta åren 1961—1962, får anses oavvisligt.

Byggnadsstyrelsen, som biträtt kommittén i byggnadsfrågorna, har intet att erinra mot den framlagda investeringsplanen.

Departementschefen

Med stöd av riksdagens beslut har under senare år inom fångvården pågått en omfattande byggnadsverksamhet, avseende såväl nya anstalter som utbyggnad av befintliga anstalter. Anstaltsorganisationen har härigenom efter-

hand tillförts ett betydande antal nya platser. Det platsantal som uppnått, omkring 5 000, är emellertid otillräckligt för nuvarande behov, och en ytterligare stegring av fångantalet torde vara att emotse de närmaste åren. Som framgår av den redogörelse för fångantalets utveckling, som jag förut denna dag lämnat under andra huvudtiteln vid anmälan av fångvårdens medelsbehov, kan några säkra antaganden icke göras beträffande utvecklingen på längre sikt. För de närmaste åren finns dock anledning att räkna med ett betydande behov av utrymmen utöver den nuvarande kapaciteten. Den byggnadsverksamhet som nu pågår kommer ej att leda till något större platstillskott under den närmaste tiden. Med hänsyn härtill är det nödvändigt att få i gång byggnadsföretag som snabbt kan leda till en ökad tillgång på platser. Vissa förberedande åtgärder i detta syfte har, som framgår av det följande, redan vidtagits.

Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor föreslagit vissa ändrade principer för handläggning av byggnadsärenden. Bland annat för att riksdagen skall kunna få kostnadsmässigt säker grundval för sina beslut i byggnadsfrågor, bör enligt den föreslagna ordningen byggnadsföretag i allmänhet vara projekterat, innan anslag för ändamålet äskas. För de förslag om snabbt anordnande av vissa nya platser, som jag i det följande kommer att framlägga, kan emellertid av tidsskäl denna ordning ej tillämpas. Med hänsyn till angelägenheten av att snarast tillgodose det stigande behovet av ytterligare platser inom fångvårdsorganisationen torde medel redan nu böra anvisas.

1958 års besparingsutredning har beträffande byggnadsverksamheten inom fångvården understrukt angelägenheten av att man, i den mån det kan ske utan väsentliga olägenheter ur fångvårdssynpunkt, söker förbilliga såväl anläggning som drift. Utredningen har i samband härmed uttalat sig för att en övergång till större anstaltsenheter bör övervägas och att möjligheterna att använda den billigare öppna vården bör tillfullo utnyttjas. Jag har för egen del, under förutsättning att vård- och säkerhetskraven i tillräcklig mån beaktas, ej något att erinra mot dessa synpunkter, som redan uppmärksammats i planeringsarbetet. Vad särskilt angår frågan om anstaltsenheternas storlek vill jag erinra om de för 1959 års riksdag redovisade övervägandena rörande utformningen av de planlagda båda nya centralanstalterna och eventuell ökning av platsantalet vid de nya 150-mannaanstalterna i Tidaholm och Norrtälje (se statsverksprop. bil. 23 s. 12 och 13). Nya direktiv rörande centralanstalterna i Stockholmstrakten och i Kumla har också utfärdats; jag återkommer härtill i det följande. Vidare har fångvårdens byggnadskommitté, enligt vad förut nämnts, nyligen redovisat en undersökning angående fångvårdsanstalters optimala storlek (SOU 1959: 6). Vad beträffar den öppna vården kan erinras om att vid 1959 års riksdag anvisades betydande belopp till upprustning av kolonibeståndet i syfte att möjliggöra ett effektivare utnyttjande av detsamma (statsverksprop. bil. 23 s. 12).

De i byggnadskommitténs regi på grundval av tidigare beslut bedrivna byggnadsarbetena vid de nya anstalterna Mariefred, Hällby, Skenäs, Rox-

tuna, Skogome, Ulriksfors, Tidaholm och Norrtälje har i huvudsak avslutats. Vid Skenäsanstalten har emellertid gymnastikbyggnaden totalförstörts genom en brand i februari 1959. Medel bör nu beräknas för uppförande av en ny brandsäker gymnastikbyggnad vid denna anstalt.

Enligt beslut vid 1954 och 1955 års riksdagar pågår utbyggnad av säkerhetsanstalten Hall. Det förslag som på sin tid framlades av den s. k. säkerhetsanstaltsutredningen avsåg att göra Hallanstalten till en storanstalt, inrymmande hela säkerhetsklientelet. Statsmakternas beslut gick emellertid ut på att man åtminstone tills vidare skulle stanna för en mera begränsad utvidgning av anstalten, innebärande att en paviljong med 72 slutna platser, ny administrationsbyggnad med bl. a. vissa specialplatser samt verkstadsbyggnader m. m. skulle uppföras (se prop. 1955: 140, SU 1955: 142). Kostnadsramen för hela denna utbyggnad har hösten 1959 beräknats till 15 700 000 kronor. Byggnadsverksamheten vid anstalten har hittills i huvudsak haft till resultat att den nya 72-mannapaviljongen jämte en provisorisk verkstad kunnat tagas i bruk under år 1959. Beträffande det fortsatta arbetet synes böra övervägas att öka platsantalet i förhållande till vad som hittills beslutats. Det torde sålunda utan väsentliga olägenheter ur vård- och säkerhetssynpunkter vara möjligt att vidga byggnadsprogrammet till att avse åtminstone ytterligare en 72-mannapaviljong. Härigenom skulle säkerhetsräjongen relativt snabbt och på ett ur kostnadssynpunkt förmånligt sätt få ett välbehövligt platstillskott. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter erforderlig utredning av frågan, föranstalta härom och i samband därmed besluta om de ändringar som på grund av platstillskottet blir påkallade beträffande utformningen av administrationsbyggnaden och arbetslokalerna. På samma sätt som i fråga om de beslutade nya centralanstalterna torde det jämväl i övrigt få tillkomma Kungl. Maj:t att modifiera byggnadsprogrammet i syfte att i möjligaste mån begränsa kostnaderna för utbyggnaden. Kostnadsramen för hela utbyggnaden i dess modifierade form torde senare få anmälas för riksdagen.

Till 1959 års riksdag anmäldes, att tidsprogrammet för den år 1957 beslutade nya anstalten Hinseberg i Frövi köping — avsedd att ersätta kvinnofängelset i Växjö — skulle komma att förskjutas till följd av brand i en i byggnadsplanen ingående befintlig äldre byggnad (statsverksprop. bil. 23 s. 11). Anstaltens huvudbyggnad, vilken förutom administrationslokaler m. m. inrymmer 15 slutna platser samt 12 sjuk- och isoleringsplatser, beräknas nu bli färdig omkring den 1 mars 1960, medan övriga planerade byggnadsarbeten torde vara avslutade i slutet av första halvåret 1961. I färdigt skick skall anstalten enligt det hittills antagna programmet ha en kapacitet av 71 platser. Jag vill emellertid även beträffande denna anstalt förorda en viss utvidgning av platsantalet. Det synes vara lämpligt att, i anslutning till utbyggnaden i övrigt, inom anstaltsområdet anordna två slutna avdelningar med vardera 10 platser för svårbehandlat klientel. Tanken på en dylik utvidgning av anstalten har redan tidigare framförts i annat sammanhang (se prop. 1959: 118 s. 9). De totala byggnadskostnaderna, som senast

beräknats till 4 525 000 kronor torde härigenom komma att öka till omkring 5 000 000 kronor. Med anledning av byggnadskommitténs förslag torde kostnadsramen böra höjas med ytterligare 300 000 kronor för att möjliggöra anordnande av en ny förbindelse mellan anstaltsegendomen och Frövi köping i stället för en befintlig bristfällig flottbro.

Bland de byggnadsbehov som fångvårdsstyrelsen anmält ingår vissa ändrings- och utrustningsarbeten vid Växjöanstalten. Enligt styrelsen erfordras dessa arbeten för att anstalten, sedan det kvinnliga fängelseklientelet överförts till Hinseberg, skall kunna omdisponeras för huvudsakligen manliga fångar. Med hänsyn till den förut berörda förskjutningen i tidsschemat för Hinsebergsanstaltens färdigställande synes det icke möjligt att genomföra en sådan om disposition redan under nästa budgetår. Jag räknar därför tills vidare icke med något medelsbehov för de ifrågavarande arbetena.

Vad angår de av 1956 och 1957 års riksdagar beslutade nya centralanstalterna i Österåker och Kumla, vilka jämte ett rannsakningsfängelse i Stockholm är avsedda ersätta fångvårdsanstalten Långholmen, anmäldes till 1959 års riksdag, att planeringsarbetet, bl. a. på grund av de besvärliga grundförhållandena i Österåker, icke lett till något definitivt resultat. Emellertid antogs att förutsättningar skulle kunna skapas för att påbörja uppförandet av en av de projekterade centralanstalterna under budgetåret 1959/60. På Kungl. Maj:ts förslag (statsverksprop. bil. 23 s. 12) beslöt riksdagen (SU nr 39) att för nämnda budgetår skulle beräknas ett belopp av 2 000 000 kronor med befogenhet för Kungl. Maj:t att bestämma för vilken av anstalterna medlen borde utnyttjas.

Den 4 september 1959 har Kungl. Maj:t givit fångvårdens byggnadskommitté nya direktiv i fråga om de två centralanstalternas utformning. Enligt det ställningstagande som härvid skett skall Kumlaanstalten påbörjas först av de båda anstalterna.

Beträffande Kumlaanstalten upptog det tidigare lokalprogrammet sammanlagt omkring 270 platser, fördelade på fyra förlägningsbyggnader, var och en innehållande 40 platser, samt i övrigt på olika specialavdelningar. Inom mur skulle finnas utbyggnadsmöjligheter för ytterligare två förlägningsbyggnader med vardera 20 platser och fyra med vardera 40 platser. Vidare var avsett att de olika byggnaderna skulle uppföras i ett plan. Anstalten var per den 1 juli 1958 kostnadsberäknad till 17 800 000 kronor. Enligt de nya direktiven bör anstalten i kostnadsbesparande syfte övervägande utformas för tvåplansbebyggelse, varjämte bebyggelsen inom anstaltsområdet bör koncentreras. Som en möjlighet att nedbringa kostnaden, räknad per plats, har vidare angivits att redan från början dimensionera anstalten för ett större platsantal, omkring 450, en åtgärd som jämväl motiveras med hänsyn till den alltför fortgående stegringen av fångantalet. I direktiven ingår vidare att anstalten bör utformas så att de allmänna förlägningsavdelningarna och verkstadsbyggnaderna kan iordningställas i en första etapp och vid en besvärande platsbrist provisoriskt utnyttjas såsom en slutanläggning.

Vad angår den planerade centralanstalten i Österåker har Kungl. Maj:t den 13 mars 1959, sedan byggnadskommittén anmält att fortsatta grundundersökningar visat att byggnadskostnaderna för denna anstalt skulle bli väsentligt högre än tidigare antagits, uppdragit åt kommittén att verkställa undersökning och inkomma med förslag till eventuell ny förlägningsplats för anstalten.

Med hänsyn till de omläggningar i programmet för de båda anstalterna som påkallas av de ändrade direktiven kan man nu ej räkna med att några egentliga byggnadsarbeten skall kunna komma i gång under budgetåret 1959/60. På grundval av uppgifter som jag inhämtat angående planeringsarbetets fortskridande förutsätter jag dock att det skall bli möjligt att under loppet av budgetåret 1960/61 påbörja uppförandet av Kumlaanstalten enligt de ändrade riktlinjer för vilka jag nyss redogjort. Med hänsyn till den relativt långa byggnadstid som åtgår för ett byggnadsföretag av denna storlek är det i nuvarande läge angeläget att ytterligare dröjsmål med anstaltens uppförande om möjligt undvikes. På grund härav torde Kungl. Maj:t — om riksdagen ej har någon erinran mot de principer som enligt de nya direktiven avses skola ligga till grund för utformningen av anstalten — böra få befogenhet att besluta om påbörjandet av byggnadsarbetena. Kostnadsramen för hela anstaltsbygget kan i nuvarande läge ej närmare angivas utan torde senare få anmälas för riksdagen.

Vad angår medelsförbrukningen under budgetåret 1960/61 för de i det föregående omnämnda byggnadsprojekten har byggnadskommittén beräknat för Hall 4 000 000 kronor, för Hinseberg 1 615 000 kronor, för Kumla 7 000 000 kronor och för centralanstalten i Stockholmstrakten 4 500 000 kronor, varjämte fångvårdsstyrelsen för ny gymnastikbyggnad vid Skenäsanstalten upptagit en kostnad av 480 000 kronor. Vad först angår Hallanstalten kan den ändring av byggnadsprogrammet, som jag förordat i det föregående, antagas komma att medföra viss fördröjning av den fortsatta byggnadsverksamheten; då de medel som tidigare beräknats för denna anstalt med hänsyn härtill ej torde komma att tillfullo utnyttjas före utgången av budgetåret 1959/60, kan det av kommittén angivna beloppet nedräknas, förslagsvis till 3 000 000 kronor. Medelsförbrukningen för Hinsebergsanstalten kommer, om såsom i det föregående ifrågasatts ytterligare 20 platser tillföres anstalten, att öka till omkring 2 000 000 kronor. Det belopp som kommittén beräknat för Kumlaanstalten torde med hänsyn dels till att 2 000 000 kronor redan för budgetåret 1959/60 beräknats för ändamålet och dels till att byggnadsarbetena ej torde komma att vara i gång redan vid budgetårets början få reduceras till 1 500 000 kronor. För centralanstalten i Stockholmstrakten bör medel nu beräknas endast för eventuellt nytt markförvärv, förslagsvis 500 000 kronor. Det sammanlagda medelsbehovet skulle enligt vad nu redovisats uppgå till 7 480 000 kronor. Då det erfarenhetsmässigt kan inträffa vissa förskjutningar i tidsprogrammet och med hänsyn till möjliga besparingar torde det dock ej vara nödvändigt att vid anslagsberäkningen upptaga hela nämnda belopp. Jag före-

slår att för de nämnda ändamålen för budgetåret 1960/61 beräknas medel med ett sammanlagt belopp av 7 000 000 kronor.

Såsom fångvårdsstyrelsen föreslagit torde under anslaget, i likhet med vad som skett tidigare, anvisas medel för uppförande av personalbostäder vid kolonier. För innevarande budgetår har anvisats 400 000 kronor. Jag tillstyrker att för budgetåret 1960/61 beräknas ett något lägre belopp eller 250 000 kronor. De belopp som gäller som högsta belåningsvärden vid den statliga bostadslångivningen bör även vara normgivande för ifrågavarande personalbostäder.

För kommitténs egen verksamhet beräknar jag ett belopp av 400 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Såsom jag inledningsvis anfört har vissa förberedande åtgärder vidtagits i syfte att i det rådande pressade läget snabbt kunna tillföra anstaltsorganisationen ytterligare platser. Genom beslut den 23 oktober 1959 har Kungl. Maj:t sålunda uppdragit åt fångvårdens byggnadskommitté att skyndsamt verkställa utredning beträffande erforderliga åtgärder för att fångvårdsanstalten Hälsingborg, vilken har 170 platser och är anordnad i ledigställda kaserner vid förutvarande K 2 i staden, skall kunna användas som provisorisk anstalt för ytterligare omkring 120 manliga intagna. Kungl. Maj:t har vidare den 18 december 1959 uppdragit åt kommittén att skyndsamt till Kungl. Maj:t inkomma med förslag för uppförande vid vardera fångvårdsanstalterna Norrtälje och Tidaholm av ytterligare förläggningsavdelningar för 80 intagna, inbegripet erforderliga åtgärder för arbetsdriften. I uppdraget ingår jämväl att utarbeta förslag beträffande den förut nämnda kompletteringen av fångvårdsanstalten Hinseberg med ytterligare två slutna avdelningar för vardera 10 intagna.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att på grundval av utredningsresultaten fatta beslut i fråga om igångsättande av dessa byggnadsprojekt. För möjliggörande härav bör erforderliga medel anvisas för budgetåret 1960/61. Kostnaderna för behövliga ombyggnads- och ändringsarbeten vid Hälsingborgsanstalten har preliminärt beräknats till 2 500 000 kronor, vilket belopp bör upptagas för budgetåret 1960/61 såsom särskilt anslag under försvarets fastighetsfond. Hemställan härom göres senare denna dag av chefen för försvarsdepartementet. För byggnadsarbeten vid övriga nu ifrågavarande anstalter, bortsett från Hinsebergsanstalten som behandlats i det föregående, beräknar jag — med beaktande av att den för budgetåret 1959/60 beräknade medelsreserven å 1 800 000 kronor (se statsverksprop. 1959 bil. 23 s. 13) i väsentlig mån torde få utnyttjas för ändamålet — under förrevarande anslag en medelsreserv av 1 850 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Skulle något av de nu angivna byggnadsprojekten för snabbt tillgodoseende av platsbehovet efter avslutad utredning mot förmodan visa sig mindre lämpligt, bör Kungl. Maj:t äga på annat sätt utnyttja medlen för samma syfte, och om det skulle visa sig oundgängligen nödvändigt torde Kungl. Maj:t jämväl böra äga befogenhet att för ändamålet disponera medel som

enligt det föregående beräknats för annat byggnadsprojekt. Den fördelning av medlen som angivits i det föregående torde ej heller eljest böra vara i detalj bindande för medlens disposition. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas rationella bedrivande eller eljest ur ekonomiska synpunkter kan finnas lämpligt torde sålunda enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst, av riksdagen godkänt ändamål kunna ske, under förutsättning dels att medel finnes disponibla under anslaget och dels att den av statsmakterna godkända kostnadsramen för ändamålet i fråga icke överskrides.

Enligt vad jag nu anfört uppgår det sammanlagda medelsbehovet under förevarande anslag för budgetåret 1960/61 till $(7\,000\,000 + 1\,850\,000 + 250\,000 + 400\,000 =) 9\,500\,000$ kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Vissa byggnadsarbeten för fångvården* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 9 500 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Trygve Hellners

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1960.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Ministern för utrikes ärendena anmäler under utrikesdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å riksstaten för budgetåret 1960/61 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

1. **Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen.** I statsverkspropositionen till 1959 års riksdag (bil. 24) lämnades redogörelse för dispositionen under år 1958 av de för budgetåren 1957/58 och 1958/59 till Kungl. Maj:ts förfogande ställda investeringsanslagen för nämnda ändamål. Därvid redovisades ett ännu icke ianspråktaget belopp av 1 972 000 kronor. Från detta belopp har sedermera avräknats 186 000 kronor avseende handpenning för inköp av fastigheten 17 rue Barbet-de-Jouy i Paris. Anslaget utvisade sålunda vid utgången av budgetåret 1958/59 en icke disponerad behållning av 1 786 000 kronor.

Sedan för budgetåret 1959/60 anvisats ett belopp av 2 660 000 kronor under detta ans'ag, stod följaktligen till Kungl. Maj:ts disposition den 1 juli 1959 för hithörande ändamål ett sammanlagt belopp av (1 786 000 + 2 660 000) 4 446 000 kronor. Härtill kommer ett belopp om 100 000 kronor, som under budgetåret 1958/59 förskötterats för utrednings- och projekteringsarbeten m. m. för en ny sovjetisk beskickningsanläggning i Stockholm och vilket genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 september 1959 disponerats av det under fonden för förslag till statsverket anvisade investeringsanslaget till Utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm och återförts till förevarande anslag. Totalt står således ett belopp av (4 446 000 + 100 000) 4 546 000 kronor till förfogande under innevarande budgetår.

Av detta belopp har disponerats 2 084 700 kronor för det av 1959 års riksdag godkända fastighetsförvärvet i Paris. Köpet har fullföljts och definitivt köpeavtal slutits den 6 juli 1959. Fastigheten har samtidigt härmed tillträtts och ställts under byggnadsstyrelsens förvaltning, varvid den lokala administrationen övertagits av beskickningen i Paris. Beskickningen har bemyndigats att gå i författning om att utverka vederbörligt tillstånd för rivning av de byggnader som finnes uppförda på tomten. Beskickningens ansträngningar är samtidigt inriktade på att förmå de hyresgäster, som alltjämt kvarbor i fastigheten, att avflytta.

De nyuppförda beskickningsanläggningarna i New Delhi och Tokio är numera slutförda och har nyligen tagits i bruk. Som förutskickades i 1959 års statsverksproposition, bilaga 24, har 550 000 kronor anvisats för nybyggnaden i Tokio och 230 000 kronor för uppförande av två skrivbiträdesbostäder inom anläggningen i New Delhi.

Vidare har Kungl. Maj:t förskottsvis anvisat 350 000 kronor för projektering av den svenska beskickningsanläggningen i Moskva och 100 000 kronor för utredningar angående olika byggnadsföretag. Av resterande medel 1 231 300 kronor har 450 000 kronor reserverats för bestridande av ännu ej reglerade utgifter för beskickningen i New Delhi och återstoden 781 300 kronor för istandsättning och modernisering av beskickningsfastigheten i Madrid.

Som angavs i 1959 års statsverksproposition erfordras en genomgående istandsättning och ombyggnad av beskickningsfastigheten i Madrid. En av byggnadsstyrelsen företagen utredning visar, att en rationell lösning av beskickningens lokalfråga endast kan nås genom att huvudbyggnaden helt disponeras för sändebudsbostad och tjänarbostäder samt att en ny kanslibyggnad uppföres på platsen för den nuvarande gårdsbyggnaden. Sistnämnda byggnad, för närvarande inrymmande tjänarbostäder och garage m. m., är i så bristfälligt skick, att endast rivning kan ifrågakomma. I den nya kanslibyggnaden planeras en för båda byggnader gemensam värmecentral. Av i första hand ekonomiska skäl bör kanslibyggnaden uppföras i samband med den under innevarande budgetår planerade ombyggnaden av huvudbyggnaden. Förutom de för innevarande budgetår reserverade medlen erfordras sålunda ytterligare medel budgetåret 1960/61 för berörda nybyggnad av kansli vid beskickningen i Madrid.

Den i 1959 års statsverksproposition berörda nybyggnaden i Addis Abeba samt om- och tillbyggnader av beskickningsfastigheterna i Haag och Warszawa har av ekonomiska skäl inte kunnat påbörjas under innevarande budgetår. Dessa projekt bör om möjligt komma till utförande under budgetåret 1960/61.

I nyssnämnda proposition angavs vidare, att tomt preliminärt reserverats för en svensk beskickningsfastighet i Brasiliens nya huvudstad Brasilia. Samråd har alltsedan början av sommaren 1959 ägt rum mellan de danska, finska, norska och svenska utrikesdepartementen och respektive fackmyndigheter rörande bland annat möjligheterna att erhålla likartade villkor för

övertagandet av de erbjudna donationstomterna, vilka gränsar till varandra. Man är enig om att en gemensam, lokalt utsedd expert skall företaga en preliminär teknisk och ekonomisk undersökning av tomterna och deras utnyttjande. Denna undersökning har igångsatts. Några mera preciserade utredningar i själva byggnadsfrågan har ännu inte kunnat utföras.

Vid beskickningen i Washington har under senare år aktualiserats frågan om anskaffning av för beskickningens verksamhet rationellt ordnade kanslilokaler, vilka nu är inrymda i den förutvarande sändebudsbostaden. Bristfälligheterna i den aktuella lokaldispositionen medför, att vissa provisoriska åtgärder omgående behöver vidtagas med sikte på att i första hand förbättra arkivutrymmen m. m. Med hänsyn till lokalernas ur kanslisynpunkt låga standard är det emellertid nödvändigt att göra en förutsättningslös utredning av möjligheterna att iordningställa ett modernt beskickningskansli. En preliminär undersökning, som utförts av en arkitekt på platsen, ger vid handen, att den mest rationella lösningen utgöres av alternativet försäljning av den nuvarande fastigheten samt inköp av ny tomt för uppförande av en ny byggnad.

Även andra behov kan bli aktuella under det närmaste budgetåret. Som framhållits i tidigare propositioner i ämnet kan man vid beräkningen av medelsbehovet under ifrågavarande anslagstitel inte utgå från vissa konkreta förslag. Medelsanvisningen torde i stället få grundas på allmänna statsfinansiella bedömanden, under beaktande av att Kungl. Maj:t bör ha medel till förfogande för ett rationellt genomförande av de fastighetsprogram varom här är fråga.

Med hänsyn till restriktiviteten i fråga om statsutgifterna vill jag föreslå, att förevarande investeringsanslag för budgetåret 1960/61 uppföres med ett belopp av 2 140 000 kronor, vilket jämfört med innevarande budgetårs anslag innebär en minskning med 520 000 kronor. Det är uppenbart, att i det föregående angivna och eventuellt nytillkommande fastighetsfrågor tillsammans är av alltför betydande omfattning för att kunna lösas inom ramen för den föreslagna anslagstilldelningen för nästkommande budgetår.

Ytterligare uppgifter ägnade att belysa förevarande och följande anslagsfrågor torde, om så befinnes erforderligt, få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp, uppförande och iståndsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 140 000 kronor.

2. Uppförande av kanslibyggnad för beskickningen i Ankara. Som angavs i 1959 års statsverksproposition skall kanslibyggnaden vid beskickningen i Ankara rivas i anslutning till den tomtreglering, som betingats av omläggning av till fastigheten gränsande trafikleder. Förutom markkompensation har svenska staten erhållit ett kontantbelopp av 180 000 turkiska pund, vid

betalningstillfället motsvarande 340 000 kronor. Denna ersättning avser huvudsakligen värdet av den befintliga kanslibyggnaden. I enlighet med beslut av 1959 års riksdag anvisades motsvarande belopp för uppförande av en ny kanslibyggnad.

Byggnadsstyrelsen har verkställt en närmare utredning av nybyggnadsprojektet, vilken givit vid handen att den planerade nybyggnaden jämväl bör inrymma två skrivbiträdesbostäder samt att ett garage bör uppföras på tomten. I samband med nybyggnaden måste även vissa ombyggnads- och istandsättningsarbeten utföras inom den nuvarande sändebudsbostaden, där bl. a. nyinstallation av värme- och sanitetsanläggningar jämte modernisering av kök och serveringsrum m. m. måste komma till utförande. Av ekonomiska skäl har det visat sig mest fördelaktigt att i den nya kanslibyggnaden anordna en för båda anläggningarna gemensam värmecentral. För utförande av detta program torde — utöver för innevarande budgetår beviljade medel — böra anvisas ytterligare 360 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Jag hemställer följaktligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Uppförande av kanslibyggnad för beskickningen i Ankara* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 360 000 kronor.

Fonden för förlag till statsverket

3. **Utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm.** I 1959 års statsverksproposition anmäldes, att med sovjetiska vederbörande den 15 november 1958 träffats överenskommelse om tidplan för uppförande av beskickningsanläggningarna. Enligt denna tidplan skulle för utförande av huvudritningar anslås tiden 1 november 1958—1 juli 1959. Tidplanen förutsätter vidare utarbetande av arbetsritningar under därpå följande åtta månader, d. v. s. till den 1 mars 1960, samt därefter verkställande av kostnadsberäkning och ekonomisk avräkning fram till den 1 juni 1960. Byggnadsarbetena skall enligt planen påbörjas den 1 juni 1960 och pågå till den 1 juni 1962.

Under det hittillsvarande arbetet på anläggningarna har en mindre försening ägt rum i förhållande till tidplanen. I fortsättningen torde man dock kunna räkna med att planen i huvudsak skall kunna hållas.

Såsom anmänts i 1959 års statsverksproposition kan några preciserade uppgifter rörande kostnaderna för den *svenska anläggningen* inte lämnas förrän den i tidplanen redovisade kostnadsberäkningen verkställts. I avvaktan härpå förskotteras medel för projektering m. m. av denna anläggning under innevarande budgetår från anslaget till Inköp, uppförande och istandsättande av fastigheter för utrikesrepresentationen. Dessa projekteringsmedel m. m. skall från och med ingången av nästkommande budgetår i stället förskotteras från förevarande anslag.

För täckande av projekterings- och byggnadskostnaderna för den *sovjetiska anläggningen* förskötteras medel under innevarande budgetår från detta anslag. Som jag tidigare nämnt har hittills av för innevarande år anvisade medel disponerats 100 000 kronor för utrednings- och projekteringsarbeten m. m.

Från och med ingången av nästkommande budgetår kommer sålunda samtliga utgifter för båda anläggningarna att förskötteras från förevarande anslag i avvaktan på slutlig ekonomisk uppgörelse.

Under instundande budgetår bör upptagas ett belopp av 3 000 000 kronor. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utförande av beskickningsanläggningar i Moskva och Stockholm* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Vad ministern för utrikes ärendena sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Pierre Bothén

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 januari 1960.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, af GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, anmäler under försvarsdepartementets handläggning hörande ärenden angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61 och anför därvid följande.

[1] Inledning

Myndigheternas äskanden

Fortifikationsförvaltningen (skr. ²¹/₈ 1959), flygförvaltningen (skr. ¹³/₈ 1959), försvarets fabriksstyrelse (skr. ²⁷/₈ och ¹⁶/₁₁ 1959) och byggnadsstyrelsen (skr. ¹⁸/₈ 1959) hemställer i sina medelsäskanden för budgetåret 1960/61 om investeringsanslag under försvarets fonder med sammanlagt 222,795 miljoner kronor, varav 211,815 miljoner kronor under försvarets fastighetsfond och 10,98 miljoner kronor under försvarets fabriksfond.

Av de föreslagna investeringarna under fastighetsfonden hänför sig 40,35, 9,74 och 69,15 miljoner kronor till respektive arméns, marinens och flygvapnets delfond och 92,575 miljoner kronor till befästningars delfond.

Under arméns delfond äskar fortifikationsförvaltningen 21,45 miljoner kronor för kasernbyggnader m. m., 9,3 miljoner kronor för lokaler för för-

svarets forskningsanstalt, 0,5 miljon kronor för lokaler för försvarsväsendets radioanstalt, 1 miljon kronor för centralförråd för sjukvårdsmateriel och 6,6 miljoner kronor för markförvärv, varav 6,1 miljoner kronor för övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan m. m. För lokaler för flygtekniska försöksanstalten äskar byggnadsstyrelsen 1,5 miljon kronor.

Under marinens delfond äskar fortifikationsförvaltningen 6,5 miljoner kronor för kasernbyggnader m. m., varav 1,6 miljon kronor för slutförande av arbetena med helikopterbas vid Berga. För flyttning av Stockholms örlogsbas (Bergaskolorna) äskar ämbetsverket vidare 3,7 miljoner kronor och för markförvärv 0,54 miljon kronor.

Under flygvapnets delfond äskar fortifikationsförvaltningen 17,15 miljoner kronor för kasernbyggnader m. m., varav 11 miljoner kronor för byggnadsåtgärder i samband med omorganisationer. Fortifikationsförvaltningen äskar vidare 0,2 miljon kronor för markförvärv. Flygförvaltningen äskar 42,9 miljoner kronor för flygfältsarbeten m. m., 6 miljoner kronor för anläggningar för el- och teleutrustning samt 2,9 miljoner kronor för markförvärv för flygfältsarbeten.

De under befästningars delfond äskade medlen avses huvudsakligen för fortsatta arbeten inom de under de olika anslagen upptagna byggnadsprogrammen. Dessutom äskar fortifikationsförvaltningen medel för byggnadsarbeten avseende en drivmedelsanläggning, för ett nytt centralförråd för ammunition, för nya kustartilleribatterier, för fortsatt utbyggnad av radarstationer, för anordnande av lokaler för luftbevakningen samt för anläggningar för robotvapen. För markförvärv för befästningar äskas 1,2 miljon kronor.

Under försvarets fabriksfond äskar fabriksstyrelsen 3 miljoner kronor för maskinanskaffningar och 3,98 miljoner kronor för byggnadsarbeten, varav 3,38 miljoner kronor för fortsatt utbyggnad av en sammansättningsverkstad för ammunition. Vidare äskar ämbetsverket 4 miljoner kronor för påbörjande av ett centraltvätteri för västra Sverige.

Fortifikationsförvaltningen anför i fråga om äskandena för kasernbyggnader m. m. under arméns, marinens och flygvapnets delfonder i huvudsak följande.

Till grund för äskandena för kasernbyggnadsföretag m. m. för arméns vidkommande har legat, bland annat, dels resultatet av under åren 1955/57 genomförd detaljplanläggning i fråga om den byggnadsverksamhet, som erfordras med hänsyn till utbildningsorganisationen, dels militärbefälhavarnas förrådsplaner på lång sikt, dels underlag till verkstadsplan på lång sikt, dels under åren 1958 och 1959 beslutade fredsorganisatoriska förändringar. Förslaget till äskandena har vidare utformats med utgångspunkt från att i propositionen 1959:117 föreslages flyttning av infanteriskjutskolan till Linköping samt i propositionen 1959:115 föreslages anskaffning av ett övningsläger för infanteriskjutskolan vid Gullberg kommer att bifallas av riksdagen.

För marinens del föreligger förhållandevis stora behov av förrådsbyggnader för befintlig och beställd materiel ävensom av utbildningslokaler. Flyttningen av Stockholms örlogsbas (Bergaskolorna) kommer även att medföra betydande kostnader. För genomförandet av beslutad helikopterorganisation erfordras hangarutrymmen, verkstäder och expeditiionslokaler.

För flygvapnet erfordras byggnadsåtgärder för genomförande av beslutade fredsorganisatoriska förändringar, fortsatta byggnadsåtgärder för höjande av flygsäkerhetstjänsten, för hangarer, hangarverkstäder och utbildningslokaler samt för markstridsutbildningen.

I fråga om medelsäskandena under befästningars delfond anför fortifikationsförvaltningen bland annat följande.

I sina tidigare medelsäskanden har förvaltningen utförligt redogjort för omfattningen av de befästningsanläggningar, vilka i krig eller vid krigsfara måste finnas för att ett försvar över huvud taget skall kunna effektivt genomföras. Ämbetsverket har vidare framhållit den betydande eftersläpning, som råder i fråga om investeringsanslagens storlek i förhållande till driftsanslagen för materielanskaffning m. m., varigenom bland annat krigsberedskapen allvarligt minskas. Slutligen har ämbetsverket flerfaldiga gånger understrukt nödvändigheten — från planläggnings- och administrativ synpunkt — av att nya byggnadsobjekt kunna påbörjas i samma takt som pågående blir färdiga eller närma sig sin fullbordan. Vad fortifikationsförvaltningen sålunda vid skilda tillfällen framhållit, äger alltför sin giltighet.

Kärnvapnens inverkan på befästningsverksamheten har nyligen klarlagts i en studie utarbetad inom befästningsinspektionen. Vidare har av samma myndighet även utarbetats studier över kärnvapnens inverkan på kustartilleriförsvarets uppbyggnad samt kärnvapenverkan mot fartygstunnlar m. m. I dessa studier redogöres för de ökade krav, som ställas på den fortifikatoriska utbyggnaden i ett krig, där kärnvapen utnyttjas i taktiskt eller strategiskt syfte. Samtidigt måste den konventionella vapenverkan fortfarande beaktas. Uppgiften är alltså densamma som tidigare, nämligen att skydda vissa för krigets eller stridens genomförande vitala funktioner samt att underlätta egna truppförbands eldverkan och rörelsefrihet. Planläggning av befästningar grundar sig på en bedömning av den operativa betydelsen av de olika slag av verksamhet, som avses skola skyddas av de särskilda befästningsobjekten. På grundval av resultatet av denna bedömning samt byggnadstekniska och ekonomiska faktorer utformas objekten genom en avvägning i varje särskilt fall mellan skydd, spridning, maskering och skenanläggningar så att ett optimalt utbyte av insatta resurser erhålles. Den fortsatta projekteringen av nyanläggningar bör sålunda i alltför stegrad grad inriktas på skydd mot kärnvapen. Därjämte krävs överväganden, huru färdigställda eller under arbete varande anläggningar kan kompletteras för att giva högre skyddsnivå. Ämbetsverket har utarbetat principritningar såsom underlag för de kompletteringsarbeten, som kommer att giva dessa befästningar bättre skydd mot kärnvapen.

Överbefälhavarens yttrande över myndigheternas förslag

Överbefälhavaren anför i yttrande (30/9 1959) över myndigheternas framställningar om anslag för nästa budgetår bland annat följande.

Myndigheternas preliminära förslag till investeringar för nästa budgetår uppgick till cirka 271 miljoner kronor. Efter bearbetning av förslagen inom försvarsstaben i samråd med försvarsgrenscheferna visade det sig möjligt att begränsa det omedelbara medelsbehovet till 246 miljoner kronor. I samband med att de preliminära förslagen utarbetades genomfördes en undersökning av förvaltningsmyndigheternas möjligheter att med gällande organisation genomföra ett byggnadsprogram av den storleksordning, som är nödvändig med hänsyn till krigsmaktens freds- och krigsorganisation och härav betingade materielanskaffningar m. m. Det framkom härvid att framförallt fortifikationsförvaltningen ej kunde fullgöra sin andel av byggnadsverksamheten. Ifrågavarande överväganden gav vid handen att det omedelbara medelsbehovet för nästa budgetår måste begränsas till ett belopp av storleksordningen 180 miljoner kronor. På längre sikt skulle givetvis en investeringsram på 180 miljoner kronor vara otillräcklig för att medge en anpassning av byggnadsverksamheten till den fredsorganisation och de riktlinjer för krigsmaktens utveckling, som riksdagsbesluten 1958 och 1959 innefattar. En sådan anpassning kräver att den årliga investeringsramen successivt höjes. I direktiven till myndigheterna angav överbefälhavaren därför, att förslagen till medelsaskanden för nästa budgetår finge uppgå till 195 miljoner kronor samt att denna ram finge överskridas endast dårest byggnadsåtgärderna för det överskjutande beloppet kunde genomföras utan att inverka fördröjande på det byggnadsprogram, som rymdes inom ramen 195 miljoner kronor.

Förvaltningarnas förslag till medelsaskanden för nästa budgetår uppgår till 217,295 miljoner kronor, varav 24,1 miljoner kronor avses för flyttning av Stockholms örlogssvarv till Muskö samt till anskaffning av övnings- och skjutfält för infanteriskjutskolan. Den i direktiven angivna ramen har sålunda överskridits med 22 miljoner kronor. Detta belopp har emellertid i förslagen disponerats för sådana objekt, som kräver ringa projekteringsarbete. Under förutsättning att fortifikationsförvaltningen medges genomföra vissa i annat sammanhang föreslagna organisationsförändringar borde möjligheter föreligga att genomföra de föreslagna investeringsåtgärderna. Med hänsyn härtill tillstyrker överbefälhavaren i princip förvaltningarnas förslag till medelsaskanden för nästa budgetår. Även en av byggnadsstyrelsen föreslagen nybyggnad för en supersonisk-hypersonisk högtrycksanläggning vid flygtekniska försöksanstalten för en kostnad av 1,5 miljon kronor tillstyrker överbefälhavaren.

I detta sammanhang anmäler överbefälhavaren att det förhållandet att förslagen till askanden för budgetåret 1960/61 begränsats till cirka 219 miljoner kronor icke innebär att samtliga aktuella byggnadsbehov blivit fyllda. I enlighet med direktiven har fortifikationsförvaltningen anmält de investeringsbehov som föreligger för nästa budgetår men som på grund av ämbetsverkets nuvarande kapacitet ej kan tillgodoses. Dessa anmälda behov uppgår till 86 miljoner kronor. Att så stora byggnadsbehov icke kan eftersättas utan allvarliga olägenheter är naturligt och det är därför angeläget att förvaltningen erhåller den tidigare omförmälda förstärkningen av sin organisation.

Departementschefen

Den statliga investeringsverksamheten har under senare år varit starkt begränsad i förhållande till anmälda behov. För försvarets vidkommande har detta inneburit att de kraftigt ökade behoven av kapitalinvesteringar icke kunnat tillgodoses annat än i begränsad omfattning. För budgetåren 1957/58 och 1958/59 har anvisats 109,035 respektive 117,17 miljoner kronor, vilket motsvarar mindre än hälften av de äskanden som myndigheterna framlagt. Först under budgetåret 1959/60 vidtogs en höjning av anslagen till kapitalinvesteringar till 172 miljoner kronor. Härigenom har en relativ förbättring skett i fråga om tillgodosendandet av de behov som föreligger på investeringssidan.

De av myndigheterna för nästa budgetår äskade anslagen under kapitalbudgeten uppgår till sammanlagt 222,795 miljoner kronor.

Redan i propositionen 1958:110 angående vissa organisations- och anslagsfrågor rörande försvaret underströk jag behovet av en efter hand ökad kapitalbudget. Riksdagen anslöt sig till denna bedömning. Med hänsyn till nuvarande konjunkturläge, som bör föranleda begränsning av den statliga investeringsverksamheten, har jag dock stannat vid att föreslå en i stort sett oförändrad kostnadsram för nästa års investeringar.

Vid bifall till i det följande framlagda förslag om anvisande eller beräkning av investeringsanslag för budgetåret 1960/61 uppgår totalbeloppet till 173,786 miljoner kronor, varav respektive 38,336, 4,5, 45,6 och 75 miljoner kronor under arméns, marinens, flygvapnets och befästningars delfonder av försvarets fastighetsfond, 7,6 miljoner kronor under försvarets fabriksfond och 2,750 miljoner kronor under fonden för låneunderstöd. Mitt förslag innebär således, att de sammanlagda anslagsbeloppen under försvarets fonder ökas med 1,786 miljon kronor i jämförelse med motsvarande belopp för innevarande budgetår. Härvid är dock att märka att ett belopp av 2,5 miljoner kronor avses för vissa byggnadsarbeten för fångvården vid f. d. K 2 etablissement i Hälsingborg och ett belopp av 1,286 miljon kronor för ordnande av värmeförsörjningen för det nya radiohuset i Stockholm. Vidare upptages ett belopp av 3,5 miljoner kronor för påbörjande av ett centraltvätteri för västra Sverige; en anläggning som till väsentlig del motiveras av utbyggnaden av mentalsjukvården. Detta innebär, att anslagen till investeringar för militära ändamål i verkligheten minskas med 5,5 miljoner kronor i förhållande till budgetåret 1959/60. — Någon investering i värnpliktslånefonden har icke ansetts erforderlig för nästa budgetår.

Huvudparten av de äskade anslagen avses liksom förut för flygfältsarbeten och fortsatt utbyggnad av skyddade utrymmen av olika slag (förråd för ammunition, drivmedel och tygmateriel m. m., lokaler för luftbevaknings- och stridsledningsorganisationen, fullträffsäkra uppehållsplatser, fortifikatoriska anordningar för vapenmateriel och radarutrustning

samt fortsatt utbyggnad av Muskövarvet). — Ett icke obetydligt investeringsbehov för genomförande av beslutade fredsorganisatoriska förändringar vid armén och flygvapnet måste också tillgodoses.

Inom den ram för investeringsverksamheten inom försvaret, som för nästa budgetår står till förfogande, blir det icke möjligt annat än i relativt ringa utsträckning påbörja nya byggnadsföretag av större omfattning. Under arméns delfond föreslår jag dock nybyggnad för en högtrycksanläggning vid flygtekniska försöksanstalten och under befästningars delfond påbörjande av ett centralförråd för ammunition, tre nya kustartilleribatterier och en anläggning för luftbevakningsorganisationen. Under försvarets fabriksfond föreslår jag, som nyss nämnts, påbörjande av ett centraltvätteri för västra Sverige. Anslagen avses i övrigt huvudsakligen för fullföljande av företag, som igångsatts under de senaste åren.

Anläggningarna under befästningars delfond kräver i regel ett flertal år innan de kan färdigställas. De för riksdagen anmälda kostnaderna för dessa anläggningar har därför fortlöpande måst justeras på grund av stegringen i byggnadskostnaderna. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar har emellertid ökat även av andra orsaker, såsom ändrat utförande av anläggningen på grund av tekniska skäl, ökade krav på säkerhetsåtgärder m. m. Även beträffande objekt under försvarsgrenarnas delfonder har i några fall, där arbetena sträcker sig över ett flertal år, kostnadsfördyringar uppstått på grund av stegringar i byggnadskostnaderna. De kostnadsökningar som sålunda skett anmäles i det följande under de olika anslagen.

Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att alla ansträngningar göres för att hålla nere kostnaderna för statliga byggnadsföretag. Möjligheterna till kostnadsbesparingar måste noggrant beaktas vid såväl planering som utförande av de olika byggnadsföretagen under de i det följande upptagna investeringsanslagen.

För att förhindra uppkomsten av arbetslöshet inom vissa delar av landet har i en del fall igångsatts byggnadsarbeten för försvarsändamål. För ifrågavarande arbeten har arbetsmarknadsstyrelsen ställt medel till förfogande. Medel för att av arbetsmarknadsskäl igångsätta arbeten för försvarsändamål är icke inräknade i de investeringsanslag, som i det följande föreslås för nästa budgetår.

Försvarets fonder

A. FÖRSVARETS FASTIGHETSFOND

Arméns delfond

[2] Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m.m.

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	900 000	1 228 568	572 516
1959/60	1 800 000		
1960/61 (förslag)	2 000 000		

Anslaget avses för olika smärre byggnadsarbeten av investeringsnatur för armén.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 200 000 kronor, varav i runt tal 1 000 000 kronor erfordras för anläggande av drivmedelsanläggningar vid truppförbanden.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 000 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor.

[3] Vissa skyddsanordningar vid arméns anläggningar

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	¹ 400 000	² 411 445	³ 487 799
1959/60	400 000		
1960/61 (förslag)	400 000		

¹ 200 000 kronor under anslaget Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder och 200 000 kronor under anslaget Skyddsanordningar vid arméns anläggningar.

² Nettoutgiften fördelar sig å de under 1) nämnda anslagen med 181 102 kronor respektive 230 343 kronor.

³ Behållningen fördelar sig å de under 1) nämnda anslagen med 220 499 kronor respektive 267 300 kronor.

Anslaget avses dels för brandskyddsåtgärder såsom brandsektionering av förrådsbyggnader, automatiska brandalarmanordningar, anläggande av branddammar m. m., dels för byggnadsåtgärder för att minska inbrottsriskerna vid arméns anläggningar.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 400 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 400 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa skyddsanordningar vid arméns anläggningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

[4] **Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	800 000	925 595	127 892
1959/60	1 200 000		
1960/61 (förslag)	1 300 000		

Anslaget avses huvudsakligen för arbeten med iordningställande av lektionssalar m. m. på kasernvindar eller inom byggnader, som bör få ändrad användning.

1949—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1949/60 anvisat sammanlagt 11 150 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 691 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 300 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor.

[5] **Förråd för armén**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	6 000 000	5 980 399	5 870 256
1959/60	6 700 000		
1960/61 (förslag)	7 000 000		

1952—1959 års riksdagar har för budgetåren 1952/60 anvisat sammanlagt 42 700 000 kronor för detta ändamål.

Fortifikationsförvaltningen anmäler, att förrådsbyggnadsverksamheten under de närmaste åren alltså kommer att inriktas på att vidtaga åtgärder för uppläggning av materielen på sådant sätt att kravet på ökad mobiliseringssäkerhet kan tillgodoses, täcka brister i förrådslokaler för redan befintlig materiel, ersätta olämpliga lokaler och bereda utrymme för nyskaffad materiel. Ämbetsverket hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 7 500 000 kronor. Ifrågavarande medel avses för i följande förteckning upptagna byggnadsföretag.

Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Förrådskompletteringar i samband med genomförandet av fredsorganisatoriska förändringar	1 500 000
Anordnande av helikopterbas	500 000
Förråd för nytillkommande materiel	2 500 000
Förrådskompletteringar i samband med omorganisation av vissa krigsförband	1 000 000
Förråd för höjande av mobiliseringssäkerheten	1 400 000
Smörj- och spolithallar	600 000
Summa kronor	7 500 000

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 7 000 000 kronor, att användas för de mest angelägna behoven. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta hur anslagsmedlen närmare skall fördelas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förråd för armén* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 000 000 kronor.

[6] Vissa byggnadsarbeten för armén

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	8 000 000	7 036 552	5 089 752
1959/60	7 300 000		
1960/61 (förslag)	8 500 000		

1953—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1953/60 anvisat 30 240 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 350 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 9 350 000 kronor, varav 2 300 000 kronor för vissa byggnadsföretag, erforderliga för genomförande av fredsorganisatoriska förändringar, och 7 050 000 kronor för i följande förteckning upptagna byggnadsföretag, av vilka vissa redan anmälts i fortifikationsförvaltningens äskanden för tidigare budgetår.

Förband m. m.	Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Livregementets grenadjärer	Ombyggnad av sjukhus	300 000
Jämtlands fältjägarregemente	Nybyggnad av matinrättning inkl. ång- och värmecentral (etapp 2)	1 100 000
Bodens tygstation	Byggnadsåtgärder för rationali- sering av tygmaterielrepara- tionstjänsten i Boden (etapp 2)	1 000 000
Artilleriskjutskolan	Nybyggnad av elevförläggning ...	450 000
	Anordnande av helikopterbas (etapp 2)	400 000
	Lokaler för försvarets högskolor (etapp 1)	1 000 000
	Ombyggnad av äldre kaserner ...	1 300 000
	Spänningsomläggningar	1 000 000
	Väg- och planeringsarbeten	500 000
	Summa kronor	7 050 000

Departementschefen

Jag föreslår, att 8 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår. Anslagsmedlen torde få utnyttjas för de mest angelägna av de av fortifikationsförvaltningen anmälda byggnadsföretagen m. m. samt för byggnadsarbeten, som erfordras för genomförande av fredsorganisatoriska förändringar. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta, hur anslagsmedlen närmare skall fördelas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för armén* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 8 500 000 kronor.

[7] Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	5 000 000	3 887 354	4 662 343
1959/60	10 000 000		
1960/61 (förslag)	7 036 000		

1947—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/60 anvisat sammanlagt 31 910 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att 9 300 000 kronor anvisas för nästa budgetår för i det följande angivna byggnadsföretag m. m.

Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Nybyggnaden inom kvarteret Garnisonen (etapp 2)	5 000 000

FOA 1

Nybyggnad av forskningslaboratorium för medicinsk och kemisk forskning	1 800 000
Nybyggnad av laboratorie- och kontorslokaler för forskning avseende skydd och försvar mot atomvapen	600 000
Nybyggnad av laboratorie- och kontorslokaler för explosivämnesforskning	500 000
Nybyggnad av verkstads- och förrådsutrymmen för explosivämnesforskning	260 000
Laboratorium för precisionsgjutning av metaller	160 000
Vågar och planer samt utvändiga ledningar	230 000

FOA 3

Tillbyggnad av jonosfärobservatoriet i Lurbo	250 000
Nybyggnad av laboratoriebyggnad vid antennmätstation	100 000
Nybyggnad av försöksstation	100 000
Ombyggnad av hangar vid Svea flygflottilj	100 000
Utbyggnad av värmeförsörjning m. m. för anstaltens hangar vid Svea flygflottilj	200 000
Summa kronor 9 300 000	

Departementschefen

Jag föreslår, att för nästa budgetår anvisas 7 036 000 kronor. Av anslagsmedlen torde 3 536 000 kronor få utnyttjas för den fortsatta utbyggnaden inom kvarteret Garnisonen. Återstoden, 3 500 000 kronor, bör avses för de mest angelägna av övriga objekt. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta hur anslagsmedlen närmare skall fördelas. För täckande av vissa från anslaget förskotterade medel bör anvisas ett särskilt investeringsanslag under fonden för låneunderstöd. Härtill återkommer jag i det följande.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 036 000 kronor.

[8] Anordnande av lokaler för försvarsväsendets radioanstalt

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	300 000	—	300 000
1959/60	100 000		
1960/61 (förslag)	500 000		

Fortifikationsförvaltningen anmäler, att vid försvarsväsendets radioanstalts centrala del föreligger behov av vissa kontors- och förrådslokaler. Kostnaderna härför har uppskattats till omkring 1 200 000 kronor, varvid hänsyn tagits till att vissa av lokalerna kommer att inrymma specialanläggningar. För nästa budgetår hemställer fortifikationsförvaltningen, att 500 000 kronor anvisas för påbörjande av ifrågavarande arbeten.

Departementschefen

Jag föreslår, att 500 000 kronor anvisas för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för försvarsväsendets radioanstalt* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[9] **Anordnande av centralförråd för sjukvårdsmateriel**

	Anslag
1959/60	500 000
1960/61 (förslag)	1 000 000

1959 års riksdag har för budgetåret 1959/60 anvisat 500 000 kronor för påbörjande av nybyggnad av centralförråd för sjukvårdsmateriel inom III. och V. militärområdena, vilka förråd av fortifikationsförvaltningen beräknats draga en totalkostnad av 2 500 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen anmäler, att de medel, 500 000 kronor, som under ifrågavarande anslag anvisats för budgetåret 1959/60, avses för påbörjande av den planerade förrådsanläggningen inom III. militärområdet. För slutförande av denna anläggning erfordras ytterligare 1 000 000 kronor, vilket belopp av fortifikationsförvaltningen äskas för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag föreslår, att 1 000 000 kronor anvisas för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av centralförråd för sjukvårdsmateriel* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

[10] Anordnande av lokaler för flygtekniska försöksanstalten

Anslag

1960/61 (förslag) 1 500 000

Byggnadsstyrelsen framlägger i skrivelse den 18 augusti 1959 förslag till utförande av vissa byggnadsarbeten för en supersonisk-hypersonisk högtrycksanläggning. Flygförvaltningen, som utlagt beställning av en dylik högtrycksanläggning, har hos byggnadsstyrelsen hemställt, att styrelsen ville äska medel för utförande av erforderliga byggnadsarbeten för anläggningen. Byggnadsstyrelsen har i samarbete med flygförvaltningen och flygtekniska försöksanstalten låtit upprätta förslagsritningar till anläggningen, vilken är avsedd att placeras på en för utvidgning av försöksanstalten tidigare förvärvad tomt. Kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten för högtrycksanläggningen, omfattande maskinhus, tunnelbyggnad, laboratoriebyggnad och kontorsbyggnad, har beräknats till 3 600 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1959, varav 600 000 kronor med hänsyn till anläggningens speciella karaktär beräknas kunna tagas i anspråk av medel, som anvisats å driftbudgeten för anskaffning av ifrågavarande anläggning. Byggnadsstyrelsen hemställer, att för nästa budgetår anvisas 1 500 000 kronor för påbörjande av byggnadsarbetena för anläggningen.

Departementschefen

Vid anmälan i propositionen 1958: 110 (s. 491) av frågan om anskaffning av luftförsvarsrobotar anförde jag, att inom de för anskaffning av dylika robotar avsedda beloppen skulle inrymmas jämväl anskaffningen av en supersonisk-hypersonisk högtrycksanläggning vid flygtekniska försöksanstalten för en beräknad totalkostnad av 12 000 000 kronor. Sedan riksdagen lämnat sitt godkännande till förslaget medgav Kungl. Maj:t genom beslut den 15 augusti 1958, att flygförvaltningen finge utlägga beställning på ifrågavarande anläggning.

Kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten för ifrågavarande högtrycksanläggning har beräknats till 3 600 000 kronor, varav 600 000 kronor beräknas kunna tagas i anspråk av medel, som anvisas under driftbudgeten för anskaffning av anläggningen.

Jag föreslår, att 1 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår för påbörjande av byggnadsarbetena för ifrågavarande högtrycksanläggning och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för flygtekniska försöksanstalten* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

[11] Vissa byggnadsarbeten för fångvården

Anslag

1960/61 (förslag) 2 500 000

Som framgår av vad chefen för justitiedepartementet förut denna dag anfört vid anmälan av investeringsanslaget till Vissa byggnadsarbeten för fångvården under statens allmänna fastighetsfond (bil. 24) erfordras under nästa budgetår en medelsanvisning av 2 500 000 kronor för ombyggnads- och ändringsarbeten avseende f. d. K 2 etablissement i Hälsingborg. Beloppet bör upptagas som ett särskilt investeringsanslag under försvarets fastighetsfond, arméns delfond. Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för fångvården* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

[12] Vissa markförvärv för armén

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	1 400 000	1 548 564	7 455 450
1959/60	5 200 000		
1960/61 (beräknat belopp) ...	6 600 000		

Fortifikationsförvaltningen och *flygförvaltningen* hemställer i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att sammanlagt 11 440 000 kronor anvisas för vissa närmare angivna markförvärv för försvarsändamål. Ytterligare utredningar är emellertid erforderliga innan slutlig ställning kan tagas till vissa av dessa markförvärv. Det är min avsikt att senare under riksdagen anmäla dessa äskanden. Jag räknar emellertid preliminärt med att markförvärv för en sammanlagd kostnad av 9 200 000 kronor måste genomföras. Härav belöper 6 600 000 kronor på arméns, 200 000 kronor på marinens, 1 200 000 kronor på flygvapnets och 1 200 000 kronor på befästningars delfond. Jag föreslår, att för ändamålet beräknas särskilda investeringsanslag på dessa belopp.

Frågorna om beräkning av anslag för marinen, flygvapnet och befästningar upptager jag under respektive delfonder. I detta sammanhang får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för armén* för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 6 600 000 kronor.

Marinens delfond**[13] Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m.m.**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	500 000	529 205	85 599
1959/60	500 000		
1960/61 (förslag)	500 000		

Anslaget avses för olika smärre byggnadsarbeten av investeringsnatur för marinen.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 900 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, att för nästa budgetår anvisas 500 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[14] Vissa skyddsanordningar vid marinens anläggningar

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	¹ 100 000	² 168 746	³ 193 349
1959/60	100 000		
1960/61 (förslag)	100 000		

¹ 50 000 kronor under anslaget Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder och 50 000 kronor under anslaget Skyddsanordningar vid marinens anläggningar.

² Nettoutgiften fördelar sig å de under 1) nämnda anslagen med 62 422 kronor respektive 106 324 kronor.

³ Behållningen fördelar sig å de under 1) nämnda anslagen med 32 866 kronor respektive 160 483 kronor.

Anslaget avses dels för brandskyddsåtgärder, såsom brandsektionering av förrådsbyggnader, automatiska brandalarmanordningar, anläggande av branddammar m. m., dels för byggnadsåtgärder för att minska inbrottsriskerna vid marinens anläggningar.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 100 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 100 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa skyddsanordningar vid marinens anläggningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

[15] **Anordnande av vissa förråd och garage**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	400 000	484 080	378 106
1959/60	500 000		
1960/61 (förslag)	200 000		

1951—1959 års riksdagar har för budgetåren 1951/60 anvisat sammanlagt 4 075 000 kronor för detta ändamål.

Fortifikationsförvaltningen anmäler, att omfattande behov av förråd, garage och servicelokaler vid marinen inom de närmaste budgetåren måste tillgodoses för att rationell förrådstjänst skall kunna bedrivas och för att materielen skall kunna förvaras och vårdas på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Vid kustartilleriet förrådshålles exempelvis dyrbar och högt kvalificerad materiel i stor utsträckning i kallförråd eller andra olämpliga lokaler. Bristerna täckes i många fall genom förhyrningar men dessa lokaler är i många fall av dålig kvalitet och olämpligt belägna både med hänsyn till ekonomisk fredsdrift och med hänsyn till mobiliseringssäkerheten. Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 800 000 kronor.

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka, att mer än 200 000 kronor anvisas för nästa budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om anslagsmedlens användning för de mest angelägna behoven. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa förråd och garage* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

[16] **Flyttning av Stockholms örlogsbas (Bergaskolorna)**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	700 000	1 233 162	1 094 752
1959/60	600 000		
1960/61 (förslag)	1 900 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1953:200 angående flyttning av Stockholms örlogsbas beslöt riksdagen, att örlogsbasen skulle

flyttas till Stockholms södra skärgård, varvid dåvarande örlogsstationen, med undantag för delar som ägde direkt anknytning till örlogsvarvet, skulle förläggas till Berga. Förevarande anslag avses för de byggnadsarbeten på Berga, som erfordras i samband med nämnda utflyttning.

Vid anmälan av förenämnda proposition (s. 64) uttalade chefen för försvarsdepartementet att det med hänsyn till förändringar i fråga om flottans värnpliktsutbildning, underbefälsorganisation m. m., som inträffat sedan örlogsbasutredningen avgivit sitt betänkande, icke var möjligt att taga ställning till det av utredningen föreslagna utbyggnadsprogrammet på Berga. En översyn borde enligt departementschefen företagas rörande behovet av byggnadsåtgärder därstädes, varvid möjligheterna av en begränsning av byggnadsprogrammet borde undersökas. Sedermera har Kungl. Maj:t uppdragit åt fortifikationsförvaltningen att i samråd med chefen för marinen överse behovet av byggnadsåtgärder vid Berga och till Kungl. Maj:t inkomma med härav föranlett förslag.

I anslutning till beslut av Kungl. Maj:t den 11 september 1953 att kasern II på Skeppsholmen fick upplåtas till byggnadsstyrelsen för konsthögskolans räkning har det blivit nödvändigt att, som ersättning för nämnda kasern, vid Berga uppföra några av de byggnader, som örlogsbasutredningen beräknat erforderliga i samband med utflyttningen av örlogsbasen. Sålunda har av medel anvisade under anslaget Vissa byggnadsarbeten för marinen ett belopp av 4 200 000 kronor tagits i anspråk för uppförande av två kaserner, sjukhus, skolbyggnad, värmecentral m. m. vid Berga (jfr prop. 1955: 1, bil. 25, s. 21).

I sina medelsäskanden för budgetåret 1957/58 framlade fortifikationsförvaltningen i samråd med chefen för marinen definitivt förslag beträffande den fortsatta utbyggnaden vid Berga. Den totala kostnaden för att genomföra förslaget beräknades till 19 000 000 kronor enligt 1956 års prisläge. Byggnadsprogrammet borde enligt fortifikationsförvaltningen och chefen för marinen genomföras under budgetåren 1957/58—1961/62 (jfr prop. 1957: 1, bil. 25, s. 17). I sina medelsäskanden för budgetåret 1959/60 anmälde fortifikationsförvaltningen, att kostnaderna för byggnadsprogrammet kunde beräknas till 21 000 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958. För arbeten enligt byggnadsprogrammet har riksdagen för budgetåren 1956/60 anvisat sammanlagt 4 150 000 kronor. För fullföljande av utbyggnaden enligt förenämnda program erfordrades alltså (21 000 000 — 4 150 000 =) 16 850 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår upptages med ett belopp av 2 700 000 kronor, avsett för i det följande upptagna byggnadsföretag.

Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Övningsanläggning för taktisk utbildning	600 000
Utbyggnad av elförsörjningen	1 300 000
Mässlokaler för underofficerare och underbefäl	800 000
	Summa kronor 2 700 000

Departementschefen

Jag kan icke tillstyrka att mer än 1 900 000 kronor anvisas för nästa budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om anslagsmedlens användning inom ramen för det framlagda byggnadsprogrammet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flyttning av Stockholms örlogsbas (Bergaskolorna)*
för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av
1 900 000 kronor.

[17] Vissa byggnadsarbeten för marinen

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	1 700 000	1 499 948	536 417
1959/60	3 000 000		
1960/61 (förslag)	1 600 000		

1953—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1953/60 anvisat sammanlagt 17 400 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten för budgetåret 1953/54 anvisat 350 000 kronor.

I enlighet med vad som förutsatts i 1953 års statsverksproposition (bil. 25, s. 18) har vidare till nu förevarande anslag överförts den 30 juni 1953 förefintlig behållning på anslagen Byggnadsåtgärder, erforderliga för effektivisering av värnpliktsutbildningen, Modernisering av vissa anläggningar vid marinen samt Bostadsbyggnader vid marinen. Medelsanvisningen på sistnämnda tre anslag uppgår till sammanlagt 4 275 000 kronor.

För ändamål, som avses med förevarande anslag, uppgår den sammanlagda medelsanvisningen således till (17 400 000 + 350 000 + 4 275 000 =) 22 025 000 kronor. Härav har, såsom angivits under anslagsrubriken Flyttning av Stockholms örlogsbas (Bergaskolorna), 4 200 000 kronor avsetts för vissa arbeten vid Berga.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 3 700 000 kronor.

Ifrågavarande medel avses för i det följande upptagna byggnadsföretag.

Förband m. m.	Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Stockholms örlogsvarv	Anordnande av helikopterbas vid	
	Berga (etapp 3)	1 600 000
	Ubåtspir vid Hårsfjärden	900 000
Göteborgs kustartilleriförsvar	Byggnader för radarteknisk ut-	
	bildning (etapp 1)	1 200 000
	Summa kronor	3 700 000

Beträffande de föreslagna byggnadsföretagen inhämtas bland annat följande.

Anordnande av helikopterbas vid Berga. Kostnaderna för denna anläggning, som anmälts i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för tidigare budgetår, beräknas numera komma att uppgå till 4 800 000 kronor. För påbörjande av arbetena med basens utbyggande har hittills kunnat disponeras 3 200 000 kronor av medel, som för budgetåren 1958/60 anvisats under förevarande anslag. Resterande medelsbehov, 1 600 000 kronor, bör tillgodoses under nästa budgetår, då arbetena med basen beräknas bli slutförda.

Ubåtspir vid Hårsfjärden. Fortifikationsförvaltningen anmälde i sina medelsäskanden för budgetåret 1959/60 behov av byggnadsåtgärder för ubåtsbaseriing. Ämbetsverket har sedermera i samråd med chefen för marinen upprättat två alternativa förslag till anläggande av en ny fredsbas för ubåtar. Enligt båda alternativen måste behovet av förtöjningsmöjligheter i första hand tillgodoses. Ubåtar av under byggnad eller under projektering varande nya typer kan icke förtöjas vid depåfartyg eller vanliga bryggor. Kostnaderna för anordnande av en för ändamålet lämplig pir har beräknats till 900 000 kronor, vilket belopp erfordras för nästa budgetår.

Byggnader för radarteknisk utbildning. Ifrågavarande byggnadsbehov har anmälts i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1959/60. Totalkostnaden för erforderliga nybyggnader beräknas till 2 500 000 kronor, varav 1 200 000 kronor erfordras för nästa budgetår för arbetenas påbörjande.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår upptages med 1 600 000 kronor. Anslaget torde få användas för slutförande av arbetena med helikopterbasen vid Berga.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för marinen* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 600 000 kronor.

[18] Vissa markförvärv för marinen

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	200 000	884 497	2 184 338
1959/60	1 700 000		
1960/61 (beräknat belopp) ...	200 000		

Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 12 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för marinen* för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

Flygvapnets delfond**[19] Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	500 000	69 436	495 776
1959/60	1 000 000		
1960/61 (förslag)	1 000 000		

Anslaget avses för olika smärre byggnadsarbeten av investeringsnatur. *Fortifikationsförvaltningen* hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 000 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

[20] Vissa skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	¹ 200 000	² 53 077	³ 230 239
1959/60	300 000		
1960/61 (förslag)	300 000		

¹ 100 000 kronor under anslaget Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder och 100 000 kronor under anslaget Skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar.

² Nettoutgiften å anslaget Byggnadstekniska brandskyddsåtgärder utgör 75 816 kronor och nettointkomsten å anslaget Skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar 22 739 kronor.

³ Behållningen fördelar sig å de under 1) nämnda anslagen med 82 490 kronor respektive 147 749 kronor.

Anslaget avses dels för brandskyddsåtgärder, såsom brandsektionering av förrådsbyggnader, automatiska brandalarmanordningar och anläggande av branddammar, dels för byggnadsåtgärder för att minska inbrottsriskerna vid flygvapnets anläggningar.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 300 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 300 000 kronor och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa skyddsanordningar vid flygvapnets anläggningar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

[21] *Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet*

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	2 400 000	2 084 970	3 162 616
1959/60	8 200 000		
1960/61 (förslag)	11 100 000		

1953—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1953/60 anvisat sammanlagt 27 000 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 15 850 000 kronor.

Ifrågavarande medel avses för i det följande upptagna byggnadsföretag, av vilka vissa förut anmälts av fortifikationsförvaltningen i tidigare medels-
äskanden.

Förband m. m.	Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
<i>A. Byggnadsåtgärder i samband med omorganisationer</i>		
Roslagens flygkår	Vissa till- och omhyggnadsarbeten	750 000
Hallands flygflottilj	Iordningställande av lektionssalar och förläggningar m. m.	2 000 000
Förberedande fälflygarskolan	Vissa ombyggnadsarbeten vid Herrevadsklosters f. d. remontdepå	3 250 000
Hälsinge flygflottilj	Nybyggnad av hangar (etapp 1)	2 000 000
Norrhottens flygbaskår	Nybyggnad av hangar (etapp 1)	3 000 000
<i>B. Övriga byggnadsföretag</i>		
Västmanlands flygflottilj	Hangarverkstäder	400 000
Västgöta flygflottilj	Tillbyggnad och modernisering av flygverkstadens monteringshall samt televerkstad	600 000

Förband m. m.	Byggnadsföretag m. m.	Kostnad
Norrbottnens flygbaskår	Nybyggnad av hangar (etapp 2)	900 000
Flygförvaltningens försökscentral i Malmslätt	Nybyggnad av miljöprovhus ...	200 000
Flygförvaltningens robotförsöksplats i Norrland	Nybyggnader för försöksstationen	350 000
	Byggnadsåtgärder för simulatorer vid fyra flottiljer	400 000
	Spänningsomläggningar	600 000
	Vägar	600 000
	Modernisering av värmeanläggningar	200 000
	Byggnadsåtgärder för markstridsutbildningen	400 000
	Byggnadsåtgärder för förhindrande av föroreningar i drivmedel	200 000
	Summa kronor	15 850 000

Beträffande de föreslagna byggnadsåtgärderna i samband med omorganisationer inhämtas bland annat följande.

Vid *Roslagens flygkår* skall följande av flygvapnets utbildningsanstalter vara förlagda, nämligen flygvapnets radarskola, stridslednings-skolan, försöksanläggning för stridslednings- och luftbevakningsändamål, regional televerkstad och flygförvaltningens depositionsförråd. För anpassning av lokalbeståndet vid flygkåren till den ändrade verksamheten erfordras inredning av radarlaborationssalar, ombyggnad av marketenteri, utökning av underofficersmäss, till- och ombyggnad av gymnastiksal och tillbyggnad av garage. Kostnaderna härför har beräknats till 850 000 kronor, varav 750 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61 och återstoden för budgetåret 1961/62.

Till *Hallands flygflottilj* skall förläggas flygvapnets tekniska skola, flygvapnets signalskola och flygvapnets trupputbildarskola. De investeringsåtgärder som härvid erfordras vid flottiljen omfattar i huvudsak iordningställande av lektionssalar och förläggningar samt gymnastiksal. Kostnaderna har beräknats till cirka 4 000 000 kronor, varav 2 000 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61 och återstoden för budgetåret 1961/62.

Till *Herrevadskloster* skall förläggas förberedande fältflygarskolan. För anpassning av lokalbeståndet för det nya ändamålet erfordras iordningställande i befintliga byggnader av förläggningar, skolsalar, matinrättning, expeditioner, gymnastiksal och bad m. m. Kostnaderna härför har beräknats till 3 750 000 kronor. Av detta belopp har Riseberga kommun ställt i utsikt ett bidrag från kommunen med cirka 500 000 kronor för bestridande av kostnaderna för vatten, avlopp och vägar. Under förutsättning att kommunen ställer detta belopp till förfogande uppgår det resterande medelsbehovet till 3 250 000 kronor, vilket belopp äskas för budgetåret 1960/61.

Vid *Hälsinge flygflottilj*, som skall ombildas från jakt- till attackflottilj, erfordras en ny hangar för 15 flygplan. Kostnaden beräknas till 3 000 000 kronor, varav 2 000 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61 och återstoden för budgetåret 1961/62.

Vid *Norrbottens flygbaskår*, som skall tillföras en jaktdivision från Kalmar flygflottilj, erfordras en hangar för 17 flygplan. Kostnaden beräknas till 4 000 000 kronor, varav 3 000 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61 och 1 000 000 kronor för budgetåret 1961/62.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 11 100 000 kronor. Anslagsmedlen torde få utnyttjas för de mest angelägna av de av fortifikationsförvaltningen anmälda byggnadsföretagen samt för byggnadsarbeten, som erfordras för genomförande av fredsorganisatoriska förändringar. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta hur anslagsmedlen närmare skall fördelas.

I detta sammanhang vill jag erinra om att jag vid anmälan i propositionen 1959: 117 (s. 25) av frågan om förläggning av förberedande fältflygarskolan till Herrevadskloster uppskattat de erforderliga investeringskostnaderna till högst 3 miljoner kronor. Det av fortifikationsförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet bör enligt min mening begränsas så att investeringskostnaderna för staten stannar vid detta belopp. Riseberga kommun, som ställt i utsikt att för bestridande av kostnaderna för vatten, avlopp, vägar, idrottsplats m. m. vid Herrevadskloster bidra med 500 000 kronor, har enligt vad jag under hand inhämtat från fortifikationsförvaltningen numera förbundit sig att bidra till utförandet av arbeten intill detta belopp.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för flygvapnet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 11 100 000 kronor.

[22] Vissa flygfältsarbeten m. m.

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	22 000 000	24 270 077	7 150 852
1959/60	30 000 000		
1960/61 (förslag)	28 000 000		

1947—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/60 anvisat sammanlagt 251 900 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 anvisat 1 250 000 kronor.

Till grund för utbyggnaden av flygfälten ligger numera en av flygförvaltningen år 1958 utarbetad plan, benämnd »Plan för utbyggnad av flygbaser (PUF 1958)». Kostnaderna för planen har beräknats till omkring 235 000 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958. Häri har inräknats såväl kostnader för erforderliga markförvärv som kostnader för anläggningar för el- och teleutrustning. Den nya planen har upprättats med tanke på att kunna genomföras under en tidsperiod av fem år, vilket skulle innebära ett årligt medelsbehov av minst 47 000 000 kronor för såväl flygfältsarbeten som markförvärv och anläggningar för el- och teleutrustning.

Vid anmälan av den av flygförvaltningen framlagda planen i 1959 års statsverksproposition (bil. 25, s. 22—23) uttalade departementschefen, som i likhet med flygförvaltningen ansåg en fortsatt **utbyggnad och modernisering** av flygbaserna nödvändig för att flygmaterielen skulle kunna rätt utnyttjas, att han icke var beredd att taga ställning till omfattningen av flygfältsarbetena på längre sikt. För budgetåret 1959/60 föreslogs, att för de mest angelägna av ifrågavarande arbeten skulle anvisas 30 000 000 kronor.

Flygförvaltningen anmäler i äskandena för nästa budgetår ett medelsbehov av 42 600 000 kronor för fortsatta *flygfältsarbeten* enligt ifrågavarande flygfältsplan samt anför härom bland annat följande.

Kostnaderna för genomförande av den återstående delen av flygfältsplanen har med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1959 beräknats till 206 000 000 kronor. Detta innebär för de återstående fyra åren ett årligt medelsbehov av minst 51 500 000 kronor för såväl flygfältsarbeten som markförvärv och anläggningar för el- och teleutrustning. Med denna utgångspunkt och sedan avvägning gjorts mellan erforderliga flygfältsarbeten, markförvärv och anläggningar för el- och teleutrustning har omfattningen av byggnadsprogrammet för flygfältsarbeten budgetåret 1960/61 kunnat bestämmas. De flygfältsarbeten som flygförvaltningen planerar för budgetåret 1960/61 omfattar anläggning av nya flygbaser med rull- och taxibana, start- och uppställningsplatser, flygplanvägar, fordonsvägar samt uppförande av baracker. Härutöver planeras vissa maskeringsåtgärder samt anläggning av lagringsbehållare för drivmedel och bindemedel. Vid vissa befintliga baser planeras vidare utvidgning av uppställningsplattor samt utbyggnad av start- och uppställningsplatser med tillhörande vägar.

I planerna ingår även slutförande av vissa arbeten vid Hälsinge flygflottilj, omfattande bland annat banförlängning och uppställningsplattor, som blivit nödvändiga i och med att 1959 års riksdag beslutat att flottiljen skall ombildas till attackflottilj. Bland kostnaderna för byggnadsprogrammet har även intagits en post för administrationskostnader till vilken lagts erforderligt belopp för bestridande av planläggningskostnader för sådana flygfältsarbeten som avses komma till utförande vid krig eller beredskaps-tillstånd.

För den fortsatta utbyggnaden och moderniseringen av flygvapnets *bomb- och skjutplatser* anmäler flygförvaltningen härjämte ett medelsbehov av 300 000 kronor för nästa budgetår.

Flygförvaltningen hemställer sålunda, att för budgetåret 1960/61 anvi-

sas 42 600 000 kronor för att slutföra påbörjade flygfältsarbeten och för att påbörja nya arbeten, ävensom 300 000 kronor för utbyggnad av bomb- och skjutplatser, eller sammanlagt 42 900 000 kronor. Vidare hemställer ämbetsverket, att flygfältsarbeten får igångsättas för en kostnad av 10 800 000 kronor utöver anvisade medel.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas i statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 28 000 000 kronor. Medlen bör få utnyttjas för fullföljande av arbetena på tre flygfält, påbörjande av högst fem nya fält samt hangarplattor, uppställningsplatser m. m. på befintliga fält. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om byggnadsprogrammets närmare utformning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- a) medgiva att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet må komma till utförande i den av mig angivna omfattningen,
- b) till *Vissa flygfältsarbeten m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 28 000 000 kronor.

[23] **Anläggningar för el- och teleutrustning**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	3 400 000	2 209 070	4 634 373
1959/60	4 000 000		
1960/61 (förslag)	4 000 000		

1956—1959 års riksdagar har för detta ändamål anvisat sammanlagt 11 900 000 kronor. Härjämte har 1951—1955 års riksdagar för budgetåren 1951/56 till Flygfältsbelysning m. m. anvisat sammanlagt 4 700 000 kronor. I enlighet med vad som förutsatts i 1956 års statsverksproposition (bil. 25, s. 26) har den 30 juni 1956 förefintlig behållning på sistnämnda anslag överförts till nu förevarande anslag.

För ändamål, som avses med förevarande anslag, uppgår den sammanlagda medelsanvisningen således till (11 900 000 + 4 700 000 =) 16 600 000 kronor.

Flygförvaltningen hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 6 000 000 kronor och anför i anslutning härtill bland annat följande.

Anläggningar för flygfältsbelysning. Medel erfordras för nyinstallation av kompletta flygfältsbelysningar av ny typ vid ytterligare en flottilj varjämte i samband med fortsatta flygfältsarbeten erfordras kompletteringar av befintliga anläggningar för ban- och inflygningsljus. Försättningsvis kräver flygsäkerheten vissa omplaceringar och nyinstallationer av hinder-

ljusmaster. Flygförvaltningen beräknar för nämnda anläggningsarbeten 700 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Anläggningar för elkraft (vid krigsflygfält och uppställningsområden). Medel erfordras för förstärkning av elkraftförsörjningen vid vissa flygfält. Det ökade behovet av elenergi sammanhänger med det stegrade elkraftbehovet för radio och radar, för transportabel flygfältsbelysning och för särskilda kommandoplatzsvagnar, allt erforderligt för ökad flygsäkerhet och effektivare stridsledning. Dessutom har tillkommit ökat elkraftbehov för uppehållsplatser, verkstadsutrymmen m.m. inom uppställningsområden. För avsedda arbeten beräknas 1 900 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Anläggningar för högtalare. Medel erfordras för vidgning av kabelnätet för signal- och högtalaranläggningarna på flygfälten. Dessutom erfordras en fortsatt komplettering av kabelnäten samt speciella anordningar för berghangarer vid flottiljflygfält. För avsedda arbeten beräknas 300 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Anläggningar för radio och radar. Medel erfordras för ytterligare utbyggnad av markplacerad radio och radar med hänsyn till den för flygverksamheten erforderliga säkerhetsorganisationen. Denna materiel måste även skyddas mot ogynnsamt väder och yttre åverkan. För detta ändamål behöver smärre hyddor och skyddsrum uppföras. Härtill kommer fundament till master samt kabelarbeten. Kostnaderna för dessa anläggningsarbeten beräknas för budgetåret 1960/61 till sammanlagt 2 550 000 kronor.

Anläggningar för telemateriel för luftbevakningen. Medel erfordras för anordningar för luftbevakningens teleinstallationer, såsom resning av master till radioanläggningar, hyddor för dito, fundament för master och hyddor, provisoriska kraftframdragningar, anskaffning av reservkraftaggregat m.m. Kostnaderna för dessa arbeten beräknas för budgetåret 1960/61 uppgå till 550 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 4 000 000 kronor. Anslagsmedlen torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande få användas för att utföra de mest angelägna av de i det föregående angivna arbetena. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar för el- och teleutrustning* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

[24] Vissa markförvärv för flygvapnet

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	1 200 000	1 322 877	4 579 855
1959/60	3 200 000		
1960/61 (beräknat belopp) ...	1 200 000		

Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 12 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för flygvapnet* för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

*Befästningars delfond***[25] Anordnande av vissa fartygstunnlar**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	7 100 000	5 721 965	1 621 526
1959/60	6 600 000		
1960/61 (förslag)	260 000		

1948—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1948/60 anvisat sammanlagt 53 200 000 kronor. Av ett äldre anslag har härjämte kunnat disponeras 310 000 kronor. Anslagsmedlen är avsedda för fem olika anläggningar, av vilka en icke påbörjats. Kostnaderna för dessa anläggningar beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1959/60 till sammanlagt 71 110 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att för slutförande av arbetena i en anläggning erfordras 260 000 kronor samt för arbeten i en anläggning, som ännu icke påbörjats, 2 000 000 kronor. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras (71 110 000 — 53 510 000 =) 17 600 000 kronor, varav 2 260 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Ämbetsverket hemställer således, att för budgetåret 1960/61 anvisas 2 260 000 kronor.

Överbefälhavaren anför i yttrande att beträffande en fartygstunnel, till vilken riksdagen redan anvisat 500 000 kronor, vissa studier beträffande lämpligheten ur fortifikatorisk synpunkt av att ge anläggningen hittills planerad utformning för närvarande är under bearbetning. Med hänsyn härtill vill överbefälhavaren ännu icke taga ställning till detta objekt, varför byggnadsarbetena tills vidare icke bör påbörjas.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att för nästa budgetår anvisas 260 000 kronor för slutförande av arbetena beträffande en av anläggningarna. I avvaktan på resultatet av pågående utredning rörande ytterligare en anläggning bör arbetena med densamma icke påbörjas. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa fartygstunnlar* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 260 000 kronor.

[26] Berghangarer

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	7 100 000	2 661 980	6 009 477
1959/60	70 000		
1960/61 (förslag)	100 000		

1949—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1949/60 anvisat sammanlagt 93 370 000 kronor. Anslagsmedlen avses för berghangarer vid fem flygflottiljer. Kostnaderna för berghangarerna beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1959/60 till 98 260 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att kostnaderna för fullföljandet av byggnadsprogrammet uppgår till (98 260 000 — 93 370 000 =) 4 890 000 kronor, varav för nästa budgetår erfordras 500 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen framlägger vidare förslag till utförande av vissa tekniska anordningar i redan färdigställda anläggningar för en totalkostnad av 250 000 kronor, varav 100 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Ämbetsverket hemställer således, att för budgetåret 1960/61 anvisas (500 000 + 100 000 =) 600 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att för budgetåret 1960/61 anvisas 100 000 kronor för utförande av vissa tekniska anordningar i färdigställda hangarer. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Berghangarer* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

[27] Anordnande av vissa drivmedelsförråd

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	5 600 000	2 372 250	3 551 155
1959/60	5 700 000		
1960/61 (förslag)	7 480 000		

1948—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1948/60 anvisat sammanlagt 60 100 000 kronor. Av äldre anslag har härjämte kunnat utnyttjas 1 063 000 kronor. I anslutning till Kungl. Maj:ts beslut den 16 juli 1954 har från förevarande anslag 2 300 000 kronor överförts

till fondmedel under tionde huvudtiteln, sedan en av anläggningarna, för vilken detta belopp avsetts, bestämts skola i fortsättningen utbyggas genom försorg av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap. Sålunda har för återstående objekt — tretton olika drivmedelsanläggningar, etappförråd jämte kompletteringar av vissa äldre anläggningar m. m. — kunnat disponeras ($60\,100\,000 + 1\,063\,000 - 2\,300\,000 =$) 58 863 000 kronor. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1959/60 till 76 610 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att kostnaderna för två av anläggningarna ökat med 1 350 000 kronor på grund av ökade krav på distributions- och säkerhetsåtgärder. Beträffande en anläggning har å andra sidan kostnaderna kunnat nedbringas med 17 000 kronor. Kostnaderna för ifrågavarande anläggningar m. m. beräknar fortifikationsförvaltningen sålunda till ($76\,610\,000 + 1\,350\,000 - 17\,000 =$) 77 943 000 kronor. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras ($77\,943\,000 - 58\,863\,000 =$) 19 080 000 kronor, varav 4 480 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Fortifikationsförvaltningen anmäler att ämbetsverket låtit verkställa två utredningar med anledning av explosionsolyckan i Moheda sommaren 1958, den ena avseende säkerhetsanordningar, som blir erforderliga i samtliga drivmedelsanläggningar för undvikande av ytterligare olyckshändelser.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i sina medelsäskanden för nästa budgetår förslag till byggnadsarbeten avseende en drivmedelsanläggning för en totalkostnad av 5 000 000 kronor, varav 2 500 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i sina medelsäskanden för nästa budgetår vidare förslag till utförande av säkerhetsanordningar i tidigare färdigställda anläggningar för en preliminärt beräknad kostnad av 5 000 000 kronor, varav 2 000 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61 för utförande av de mest angelägna åtgärderna.

Slutligen anmäler ämbetsverket behov av ytterligare anläggningar m. m. för en totalkostnad av 8 500 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer således, att för budgetåret 1960/61 anvisas ($4\,480\,000 + 2\,500\,000 + 2\,000\,000 =$) 8 980 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Enligt vad jag under hand inhämtat uppskattas numera investeringskostnaderna för byggnadsarbeten avseende den av fortifikationsförvaltningen åsyftade drivmedelsanläggningen till 6 miljoner kronor.

Jag föreslår, att för nästa budgetår anvisas 7 480 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för att fullfölja redan beslutade objekt samt för byggnadsarbeten avseende nyss åsyftade anläggning, ävensom för utförande av säkerhetsanordningar i tidigare färdigställda anläggningar.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa drivmedelsförråd* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 7 480 000 kronor.

[28] **Vissa ammunitionsförråd**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	4 300 000	4 407 529	4 509 218
1959/60	6 000 000		
1960/61 (förslag)	4 800 000		

1944, 1947 och 1950—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1944/45, 1947/48 och 1950/60 anvisat sammanlagt 61 970 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 2 865 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 1 859 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåren 1954/59. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas, i avrundat tal, 650 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågakarande ändamål uppgår således till (61 970 000 + 2 865 000 + 1 859 000 + 650 000 =) 67 344 000 kronor. Medlen avses för fyra större centrala ammunitionsförråd och vissa provisoriska förråd för försvarsgrenarnas gemensamma behov, för personalbostäder vid ett av centralförråden, för bergförråd och friliggande förråd för arméns behov samt för friliggande förråd för flygvapnet. Kostnaden för ifrågakarande anläggningar m. m. beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1959/60 till 100 524 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att kostnaderna för fullföljandet av byggnadsprogrammet uppgår till (100 524 000 — 67 344 000 =) 33 180 000 kronor, varav 5 000 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Fortifikationsförvaltningen framlägger vidare förslag till utförande av ytterligare ett centralförråd för en beräknad totalkostnad av 13 000 000 kronor, varav för budgetåret 1960/61 erfordras 500 000 kronor.

Slutligen anmäler fortifikationsförvaltningen behov av ytterligare ammunitionsförråd m. m. för en kostnad av 9 000 000 kronor.

Ämbetsverket hemställer således, att för budgetåret 1960/61 anvisas (5 000 000 + 500 000 =) 5 500 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att för nästa budgetår anvisas 4 800 000 kronor. Anslagsmedlen torde få avses för redan beslutade objekt samt för att påbörja ett nytt centralförråd.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Vissa ammunitionsförråd* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 800 000 kronor.

[29] Anordnande av vissa förråd för marinen m. m.

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	500 000	689 672	4 185 830
1959/60	1 400 000		
1960/61 (förslag)	2 500 000		

1954—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1954/60 anvisat sammanlagt 6 500 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54 anvisat 410 000 kronor. Anslagsmedlen avses för två bergförråd för ammunition m. m., utvidgning av ett annat sådant förråd, för friliggande förråd samt för personalbostäder vid ett bergförråd. Kostnaderna för ifrågavarande objekt beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1959/60 till 14 350 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att kostnaderna för utvidgning av ett förråd uppräknats med 800 000 kronor på grund av de ytterligare byggnadstekniska åtgärder, som erfordras för ökande av säkerheten. Beträffande personalbostäderna har kostnaderna kunnat begränsas med 15 000 kronor. Totalkostnaderna för här ifrågavarande objekt beräknar ämbetsverket till (14 350 000 + 800 000 — 15 000 =) 15 135 000 kronor. Återstående medelsbehov för att fullfölja ifrågavarande arbeten utgör således (15 135 000 — 6 910 000 =) 8 225 000 kronor, varav 3 580 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Fortifikationsförvaltningen framlägger vidare förslag till ytterligare friliggande förråd för en kostnad av 500 000 kronor, vilket belopp i sin helhet erfordras för budgetåret 1960/61.

Slutligen anmäler fortifikationsförvaltningen behov av ytterligare förråd för marinen för en kostnad av 1 000 000 kronor.

Ämbetsverket hemställer således, att för budgetåret 1960/61 anvisas (3 580 000 + 500 000 =) 4 080 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att för nästa budgetår anvisas 2 500 000 kronor. Anslaget torde få användas för fortsatta arbeten med redan beslutade objekt. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa förråd för marinen m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

[30] Uppställningsplatser för radarstationer

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	5 700 000	6 408 256	3 636 399
1959/60	8 800 000		
1960/61 (förslag)	4 730 000		

1950—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/60 anvisat sammanlagt 46 950 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 972 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 2 600 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåren 1954/58. Slutligen har av ett äldre anslag kunnat utnyttjas 1 021 000 kronor. De medel, som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål, uppgår således till (46 950 000 + 972 000 + 2 600 000 + 1 021 000 =) 51 543 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att totalkostnaden för redan färdigställda anläggningar samt för pågående arbeten med uppställningsplatser för radarstationer för marinen och flygvapnet uppgår till 77 448 000 kronor. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras (77 448 000 — 51 543 000 =) 25 905 000 kronor, varav 3 700 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i medelsäskandena för nästa budgetår förslag till anordnande av ytterligare ett antal uppställningsplatser m. m. för en kostnad av 5 650 000 kronor, varav 1 800 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Ämbetsverket anmäler härjämte behov av ytterligare anläggningar för en totalkostnad av 6 150 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer således, att för budgetåret 1960/61 anvisas (3 700 000 + 1 800 000 =) 5 500 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att för nästa budgetår anvisas 4 730 000 kronor. Anslaget torde få användas för fortsatt byggande av uppställningsplatser för radarstationer för marinen och flygvapnet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppställningsplatser för radarstationer* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 730 000 kronor.

[31] **Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	4 300 000	5 736 818	1 008 071
1959/60	9 000 000		
1960/61 (förslag)	10 500 000		

1951—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1951/60 anvisat sammanlagt 51 800 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåren 1952/54 anvisat sammanlagt 2 064 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 600 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåret 1954/55 och 945 000 kronor under budgetåren 1957/59. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas 100 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till (51 800 000 + 2 064 000 + 600 000 + 945 000 + 100 000 =) 55 509 000 kronor. Medlen avses för aderton kustartilleribatterier jämte modernisering av vissa äldre batterier m. m.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att totalkostnaden för redan färdigställda anläggningar samt för pågående arbeten uppgår till 73 040 000 kronor. Därjämte har med anlitande av medel, tillhoppa 645 000 kronor, som arbetsmarknadsstyrelsen ställt till förfogande, påbörjats en anläggning, vilken beräknas draga en kostnad av 2 620 000 kronor. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras (73 040 000 + 2 620 000 — 55 509 000 =) 20 151 000 kronor, varav 8 950 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i sina medelsäskanden för nästa

budgetår förslag till utförande av ytterligare två nya batterier m. m. för en beräknad kostnad av 5 700 000 kronor, varav 2 500 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Ämbetsverket anmäler härjämte behov av ytterligare anläggningar för en totalkostnad av 5 800 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer således, att för budgetåret 1960/61 anvisas (8 950 000 + 2 500 000 =) 11 450 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att för detta ändamål anvisas 10 500 000 kronor för nästa budgetår. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten på redan beslutade objekt samt för arbeten med tre nya batterier, varav ett redan påbörjats med anlitande av medel, som ställts till förfogande av arbetsmarknadsstyrelsen. I detta sammanhang vill jag framhålla, att frågan om påbörjande av sistnämnda batteri borde ha underställts Kungl. Maj:ts prövning. Det torde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om det av mig här föreslagna anslagsbeloppets användning.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa fortifikatoriska anordningar för kustartilleribatterier* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor.

[32] **Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen m. m.**

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	5 500 000	3 974 216	4 872 704
1959/60	6 000 000		
1960/61 (förslag)	12 150 000		

1947—1949 och 1951—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1947/60 anvisat sammanlagt 41 750 000 kronor. Riksdagen har härjämte för samma ändamål till vissa i arbetslöshetsbekämpande syfte anordnade arbeten på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53 anvisat 320 000 kronor, varjämte arbetsmarknadsstyrelsen ställt 205 000 kronor till förfogande för sådana arbeten utförda under budgetåret 1954/55. Av ett äldre anslag har vidare kunnat utnyttjas 315 000 kronor samt av vissa gåvomedel 48 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågakvarande ändamål uppgår således till (41 750 000 + 320 000 + 205 000 + 315 000 + 48 000 =) 42 638 000 kronor. Medlen avses för utbyggnad av

centraler m. m. för stridslednings- och luftbevakningsorganisationen och fasta radiolänkförbindelser.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att totalkostnaden för redan färdigställda anläggningar samt för pågående arbeten uppgår till 72 658 000 kronor. För att fullfölja byggnadsprogrammet erfordras (72 658 000 — 42 638 000 =) 30 020 000 kronor, varav 9 700 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i sina medelsäskanden för nästa budgetår förslag till påbörjande av ytterligare anläggningar för en kostnad av 23 150 000 kronor, varav 2 450 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Ämbetsverket anmäler härjämte behov av medel för ytterligare objekt för en kostnad av 6 150 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer således, att för budgetåret 1960/61 anvisas (9 700 000 + 2 450 000 =) 12 150 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att för nästa budgetår anvisas 12 150 000 kronor. Anslaget torde få användas för fortsatta arbeten med redan påbörjade anläggningar samt för nya anläggningar enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande.

I detta sammanhang får jag anmäla, att fortifikationsförvaltningen i sina medelsäskanden för budgetåret 1959/60 upptagit medel för påbörjande av en större anläggning för viss angiven totalkostnad. Efter förslag i 1959 års statsverksproposition (Bil. 25, s. 32—33) anvisade riksdagen medel till påbörjande av ifrågavarande anläggning. Vid den fortsatta projekteringen av anläggningen har det visat sig att totalkostnaden kommer att bli avsevärt högre än som tidigare beräknats. Fortifikationsförvaltningen har som skäl härtill anfört, bland annat, att anläggningens storlek har måst ökas, att det erfordras komplicerade tekniska installationer, vilka tidigare icke kunnat förutses, samt att erfarenhet saknats beträffande de tekniska kraven på anläggningen. Med hänsyn till angelägenheten av att ifrågavarande anläggning kommer till utförande har Kungl. Maj:t genom beslut den 30 september 1959 bemyndigat fortifikationsförvaltningen att, trots den betydande kostnadsökningen, påbörja arbetena.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa lokaler för luftbevakningen*
m. m. för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av
12 150 000 kronor.

[33] Tygmaterielförråd i berg

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	3 300 000	5 103 178	1 250 244
1959/60	4 800 000		
1960/61 (förslag)	2 130 000		

1951—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/60 anvisat sammanlagt 37 700 000 kronor. Av äldre anslag har härjämte kunnat utnyttjas 6 040 000 kronor. De medel som kunnat disponeras för här ifrågavarande ändamål uppgår således till $(37\,700\,000 + 6\,040\,000 =)$ 43 740 000 kronor. Medlen avses för följande anläggningar i berg, nämligen tygmaterielförråd och tygverkstad för Bodens tygstation, tygverkstad för Göteborgs garnison, tygverkstad för Norrlands trängregemente m. fl. förband, tygmaterielförråd för Karlsborgs tygstation, tre centrala tygmaterielförråd, optisk verkstad m. m. för Stockholms tygstation samt utrymmen för lagring av torrbatterier. Kostnaderna för ifrågavarande objekt beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1959/60 till 47 870 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att för fullföljande av byggnadsprogrammet erfordras $(47\,870\,000 - 43\,740\,000 =)$ 4 130 000 kronor, varav 2 130 000 kronor för budgetåret 1960/61. Medlen är avsedda för fortsatt utbyggnad av ett förråd samt för färdigställande av två förråd.

Fortifikationsförvaltningen anmäler härjämte behov av ytterligare förråd för en kostnad av 2 000 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 130 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten på tre förråd.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tygmaterielförråd i berg* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 130 000 kronor.

[34] Bergverkstäder vid flygvapnet

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	650 000	544 390	979 486
1959/60	500 000		
1960/61 (förslag)	130 000		

1957—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1957/60 anvisat sammanlagt 3 300 000 kronor. Dessutom har för ändamålet kunnat utnyttjas 1 350 000 kronor från anslaget Övriga befästningsarbeten och 5 045 000 kronor från äldre anslag. De medel, som kunnat disponeras för ifrågavarande ändamål, uppgår således till $(3\,300\,000 + 1\,350\,000 + 5\,045\,000 =)$ 9 695 000 kronor. Anslaget avses för olika byggnadsarbeten inom den centrala flygverkstaden i Arboga, centrala flygmaterielförrådet i Arboga och flygverkstaden i Linköping. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten beräknades av fortifikationsförvaltningen i medelsäskandena för budgetåret 1959/60 till 12 822 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att för fullföljande av byggnadsprogrammet erfordras $(12\,822\,000 - 9\,695\,000 =)$ 3 127 000 kronor. Med hänsyn till pågående utredningar rörande arbetsprogrammet erfordras emellertid inga ytterligare medel för budgetåret 1960/61.

Fortifikationsförvaltningen framlägger i sina medelsäskanden för nästa budgetår förslag till vissa till- och nybyggnadsarbeten vid centrala flygverkstaden i Arboga för en kostnad av 130 000 kronor.

Ämbetsverket anmäler härjämte behov av en garagebyggnad vid centrala flygverkstaden i Arboga för en kostnad av 100 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 130 000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till *Bergverkstäder vid flygvapnet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 130 000 kronor.

[35] Fullträffsäkra uppehållsplatser

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	9 200 000	8 705 131	1 114 771
1959/60	6 900 000		
1960/61 (förslag)	2 420 000		

Delta anslag avses för anordnande av fullträffsäkra uppehållsplatser för såväl militära som civila myndigheter.

1951—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1950/60 anvisat sammanlagt 66 900 000 kronor. Utöver dessa anslagsmedel har för

samma ändamål kunnat utnyttjas sammanlagt 7 315 000 kronor från anslag under statens allmänna fastighetsfond m. fl. De medel som kunnat disponeras för ändamål, som avses med anslaget, uppgår således till $(66\,900\,000 + 7\,315\,000 =) 74\,215\,000$ kronor.

Enligt en i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår intagen sammanställning avses 39 766 000 kronor av anslagsmedlen för lokaler för militära staber m. m., medan 28 345 000 kronor står till förfogande för vissa civila myndigheters behov och 6 104 000 kronor avses för gemensamma ändamål. Utbyggnaden av anläggningarna sker i huvudsak efter en av överbefälhavaren efter samråd med berörda myndigheter upprättad generalplan, som är föremål för fortlöpande översyn för att modernitetskrav skall kunna tillgodoses i största möjliga utsträckning. Kostnaderna för att genomföra planen beräknades i fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för budgetåret 1959/60 till 129 288 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1958.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår att för fullföljandet av byggnadsprogrammet erfordras $(129\,288\,000 - 74\,215\,000 =) 55\,073\,000$ kronor. För den fortsatta utbyggnaden under budgetåret 1960/61 beräknar fortifikationsförvaltningen medelsbehovet till 2 425 000 kronor, varav 2 150 000 kronor för försvarets del och 275 000 kronor för vissa civila statliga myndigheters behov.

Ämbetsverket anmäler härjämte behov av att påbörja ytterligare anläggningar för en kostnad av 5 500 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Enligt de principer, som fastställts vid 1951 års riksdag, skall för anordnandet av bergrum gemensamma för militära och civila myndigheter tillämpas en centralt uppgjord plan. Samtliga kostnader för ifrågavarande uppehållsplatser skall redovisas under försvarets fastighetsfond. De medel som för motsvarande ändamål tidigare anvisats på andra fonder har även, i den mån de icke belöper på rent civila anläggningar, överförts till försvarets fastighetsfond.

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 420 000 kronor. Anslagsmedlen bör huvudsakligen användas för att fullfölja pågående arbeten. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fullträffsäkra uppehållsplatser* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 420 000 kronor.

[36] Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	1 000 000	1 001 336	12 138
1959/60	13 000 000		
1960/61 (förslag)	15 500 000		

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1953:200 angående flyttning av Stockholms örlogsbas har riksdagen beslutat att örlogsbasen skall flyttas till Stockholms södra skärgård, varvid örlogsvarvet skall förläggas till Muskö. För vissa förberedelse- och utredningsarbeten har riksdagen efter förslag av Kungl. Maj:t i 1954, 1956 och 1957 års statsverkspropositioner anvisat sammanlagt 900 000 kronor under förevarande anslag. Vidare har riksdagen efter förslag i statsverkspropositionen B år 1958 för påbörjande av en första etapp av örlogsvarvets utbyggnad anvisat 1 000 000 kronor under anslaget. Slutligen har riksdagen efter förslag i 1959 års statsverksproposition anvisat ytterligare 13 000 000 kronor under anslaget.

Utbyggnaden av Muskövarvet fortsättes i huvudsak enligt ett av chefen för marinen i skrivelse den 8 november 1958 framlagt förslag till utformning av ifrågavarande varvsenhet. Enligt detta förslag uppgår totalkostnaderna för varvsanläggningen till 106 miljoner kronor enligt prisläget den 1 april 1957 utöver de medel, som till och med budgetåret 1958/59 disponerats för utbyggnad av anläggningen. Utanför den framlagda kostnadsramen faller kostnaderna för bogserbåt och färjor. Utbyggnaden förutsättes ske under budgetåren 1959/65. Utflyttningen till Muskö förutsättes skola äga rum först sedan utbyggnaden av varvsanläggningen där i sina huvuddelar avslutats. Detta kommer att medföra att av örlogsvarvet nu disponerade anläggningar, byggnader och markområden på Galärvarvet, Skeppsholmen och Beckholmen icke kommer att friställas förrän tidigast år 1965.

Vid anmälan av det av chefen för marinen framlagda förslaget i 1959 års statsverksproposition (Bil. 25, s. 42—43) tillstyrkte departementschefen, att utbyggnaden av Muskövarvet skulle fortsättas i huvudsak enligt det framlagda förslaget. Utbyggnaden borde verkställas under en sexårsperiod med början budgetåret 1959/60. För att påbörja utbyggnaden erfordrades 13 000 000 kronor för budgetåret 1959/60.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i sina medelsäskanden för nästa budgetår, att kostnaderna för fullföljandet av byggnadsprogrammet uppgår till (106 000 000 — 13 000 000 =) 93 000 000 kronor, varav 18 000 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Riksdagen fattade 1953 beslut om utflyttning av Stockholms örlogsvarv till Muskö. År 1958 framlade chefen för marinen ett förslag till utbyggnad av varvet för en totalkostnad av 106 miljoner kronor. Utbyggnaden förutsattes skola verkställas under en sexårsperiod med början budgetåret 1959/60. 1959 års riksdag anvisade 13 miljoner kronor för påbörjande av utbyggandet enligt det framlagda förslaget.

Enligt en i 1959 års statsverksproposition (Bil. 25, s. 42) intagen, av fortifikationsförvaltningen upprättad plan för byggnadsprogrammets genomförande under ovan angiven tidsperiod erfordrades för budgetåret 1960/61 en årskvot av 18 miljoner kronor, vilket belopp fortifikationsförvaltningen ävenledes äskat för nästa budgetår. Med hänsyn till övriga angelägna arbeten inom försvarets fonder kan jag emellertid icke tillstyrka den av fortifikationsförvaltningen begärda höjningen av anslaget utan föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med ett belopp av 15 500 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flyttning av Stockholms örlogsbas (Muskövarvet)*
för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av
15 500 000 kronor.

[37] Anläggningar för robotvapen

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	120 000	59 170	702 180
1959/60	700 000		
1960/61 (förslag)	1 500 000		

1956—1959 års riksdagar har för detta ändamål för budgetåren 1956/60 anvisat sammanlagt 2 470 000 kronor. Anslaget avses för batterier och förråd för robotvapen.

Fortifikationsförvaltningen anmäler i medelsäskandena för nästa budgetår, att det totala medelsbehovet för här ifrågavarande objekt uppskattas till 57 770 000 kronor. Ämbetsverket hemställer, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 200 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen anmäler härjämte behov av ytterligare anläggningar för en kostnad av 4 550 000 kronor.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 1 500 000 kronor. Anslagsmedlen torde få användas för fortsatta arbeten för flygvapnet enligt det framlagda byggnadsprogrammet.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar för robotvapen* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

[38] Övriga befästningsarbeten

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	1 800 000	4 481 992	2 571 934
1959/60	9 630 000		
1960/61 (förslag)	9 600 000		

I det föregående har redogjorts för fortifikationsförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår i den mån de kunnat hänföras till de förlöpande investeringsanslagen under befästningars delfond. Fortifikationsförvaltningen har emellertid härutöver äskat medel för ett flertal andra arbeten m. m. av beskaffenhet att böra bestridas av investeringsanslag under denna delfond. Det sammanlagda medelsbehovet under nästa budgetår för dessa ändamål har beräknats till i runt tal 15 970 000 kronor. En närmare redogörelse för förslagens innebörd bör icke lämnas till statsrådsprotokollet, utan närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen

För att de mest angelägna av ifrågavarande arbeten skall komma till utförande föreslår jag, att för nästa budgetår anvisas 9 600 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma om hur anslagsmedlen skall fördelas på de olika byggnadsföretagen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Övriga befästningsarbeten* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 9 600 000 kronor.

[39] Vissa markförvärv för befästningar

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	700 000	78 359	1 150 181
1959/60	1 200 000		
1960/61 (beräknat belopp)	1 200 000		

Under hänvisning till vad jag anfört under punkt 12 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa markförvärv för befästningar* för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 1 200 000 kronor.

B. FÖRSVARETS FABRIKSFOND

[40] Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksverk

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	2 000 000	1 831 780	4 935 471
1959/60	2 500 000		
1960/61 (förslag)	2 500 000		

Anslaget avses dels för ersättningsanskaffning av maskiner samt den nyanskaffning som erfordras i samband med den fortlöpande rationaliseringen av driften och dels för sådana särskilda nyanskaffningar, som föranledes av tillkomsten av nya produktionsenheter eller en väsentlig ökning av driften.

Försvarets fabriksstyrelse hemställer, att för nästa budgetår anvisas 2 000 000 kronor för ersättningsanskaffning m. m. av maskiner och anför till stöd härför bland annat följande.

Det totala anskaffningsvärdet av fabriksverkets maskinpark utgör för närvarande omkring 40 000 000 kronor. Normalt borde således med tillämpning av allmänt vedertagna avskrivningsnormer omkring 10 % av detta belopp eller 4 000 000 kronor avsättas årligen för återanskaffning av uttrangerade och förslitna maskiner. Då den tekniska utvecklingen medför att de maskiner som numera anskaffas är väsentligt dyrare än de objekt som skola ersättas, borde förenämnda belopp ökas om fabriksverkets maskinpark skall kunna bibehållas vid nuvarande omfattning. Med hänsyn till den nedgång i produktionsvolymen, som ägt rum från budgetåret 1957/58, räknar styrelsen emellertid icke med att någon höjning av beloppet erfordras nu utan föreslår att oförändrat 2 000 000 kronor anvisas för ändamålet.

Fabriksstyrelsen framlägger härjämte förslag till anskaffning av maskiner och utrustning till den av 1958 års riksdag beslutade sammansättningsverkstaden. Kostnaderna för anskaffningen har beräknats till 1 500 000 kronor enligt 1956 års prisnivå. Huvuddelen av maskinerna kommer att erfordras i anslutning till genomförande av den första byggnadsetappen av verkstaden. För budgetåret 1959/60 har för påbörjande av maskinanskaffningen anvisats 500 000 kronor. Till fortsatt anskaffning erfordras därför återstående belopp (1 500 000 — 500 000 =) 1 000 000 kronor.

För nästa budgetår äskar fabriksstyrelsen således (2 000 000 + 1 000 000 =) 3 000 000 kronor.

Departementschefen

Jag föreslår att anslaget för nästa budgetår uppföres med 2 500 000 kronor, varav 500 000 kronor torde få utnyttjas för fortsatt maskinanskaffning för sammansättningsverkstaden. Beträffande anslagsbenämningen föreslår jag en mindre jämkning. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för förswarets fabriksverk* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

[41] Vissa byggnadsarbeten för förswarets fabriksverk

	Anslag	Nettoutgift	Behållning
1958/59	12 100 000	2701 963	2 492 812
1959/60	2 900 000		
1960/61 (förslag)	1 600 000		

¹ 200 000 kronor under Förswarets fabriksverks dispositionsanslag och 1 900 000 kronor under Diverse byggnadsarbeten.

² Nettoutgiften fördelar sig å de under 1) nämnda anslagen med 2 500 kronor respektive 699 463 kronor.

³ Behållningen fördelar sig å de under 1) nämnda anslagen med 370 000 kronor respektive 2 122 812 kronor.

1955—1959 års riksdagar har för budgetåren 1955/60 anvisat sammanlagt 800 000 kronor under Förswarets fabriksverks dispositionsanslag och sammanlagt 8 900 000 kronor till Diverse byggnadsarbeten.

Förswarets fabriksstyrelse hemställer, att anslaget Förswarets fabriksverks dispositionsanslag för nästa budgetår uppföres med 200 000 kronor och anslaget Diverse byggnadsarbeten med 3 780 000 kronor. Av sistnämnda belopp erfordras 3 380 000 kronor för fullföljande av första byggnadsetappen av den av 1958 års riksdag beslutade sammansättningsverkstaden för ammunition (jfr prop. 1958: 110, s. 567) och 400 000 kronor för utförande av de mest angelägna av i följande förteckning upptagna byggnadsföretag.

Byggnadsföretag	Kostnad
Krutförråd och provningsanläggning vid ammunitionsfabriken	
Karlsborg	425 000
Nitrocellulosaförråd vid Åkers krutbruk	75 000
Skyddsrum vid ammunitionsfabriken Zakrisdal.....	385 000
Skyddsrum vid centrala torpedverkstaden	900 000
Skyddsrum vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori	300 000
Apteringslokal vid Åkers krutbruk	350 000

Summa kronor 2 435 000

Beträffande sammansättningsverkstaden anför fabriksstyrelsen bland annat följande.

Den första byggnadsetappen av sammansättningsverkstaden har ursprungligen beräknats till 4 500 000 kronor. Vid den fortsatta utredningen angående sammansättningsverkstadens utförande har det visat sig, att man numera vunnit ytterligare erfarenheter ur säkerhetssynpunkt angående utförandet av byggnader för en fabrik av ifrågavarande slag. Med anledning därav måste betongkonstruktionen i gjuteriet och själva sammansättningsverkstaden avsevärt förstärkas, vilket ökar byggnadskostnaderna med omkring 715 000 kronor. Vidare är det lämpligt ur driftsynpunkt att till den första byggnadsetappen överföra en större del av den totala anläggningen än vad som tidigare avsetts i avsikt att redan genom den första byggnadsetappen få en verkstad, vid vilken samtliga de arbeten, som i fredstid skall förläggas till sammansättningsverkstaden, kan utföras. Från den andra byggnadsetappen bör därför överflyttas ett presshus, ett förråd för färdig ammunition samt ett förråd för mekaniska detaljer och emballage. Därtill kommer mindre ökningar av vissa byggnadsytor och yttre arbeten. Den totala kostnadsökningen genom dessa överflyttningar utgör omkring 755 000 kronor. Den ursprungliga kostnads-siffran å 4 500 000 kronor är beräknad efter prisläget i november 1955. Siffran torde nu böra uppräknas med hänsyn till byggnadskostnadernas stegring, vilken i juli 1959 indexmässigt utgjorde 13,5 % eller i runt tal 610 000 kronor. På grund härav bör totalkostnaden för i den första etappen ingående byggnader beräknas till $(4\,500\,000 + 715\,000 + 755\,000 + 610\,000 =)$ 6 580 000 kronor. Av detta belopp har riksdagen anvisat 3 200 000 kronor. Till den första byggnadsetappens fullföljande erfordras därför ytterligare $(6\,580\,000 - 3\,200\,000 =)$ 3 380 000 kronor. Härutöver kommer vissa kostnader för förvärv av mark till sammansättningsverkstaden. Dessa kostnader kan emellertid icke fastställas förrän nu pågående förhandlingar angående sammansättningsverkstadens förläggning blivit slutförda.

Departementschefen

Jag föreslår, att anslagen Försvarets fabriksverks dispositionsanslag och Diverse byggnadsarbeten sammanföres till ett anslag, benämnt Vissa byggnadsarbeten för försvarets fabriksverk, samt att detta anslag för nästa budgetår uppföres med 1 600 000 kronor. Av de medel som föreslås anvisade torde 1 000 000 kronor få utnyttjas för arbeten med sammansättningsverkstaden och återstoden, 600 000 kronor, för smärre byggnadsarbeten föranledda av ändrade tillverkningar och rationaliseringar av driften samt för de mest angelägna av övriga anmälda byggnadsföretag. Vid utgången av innevarande budgetår kvarstående behållningar å de båda äldre anslagen bör överföras till det nya anslaget.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte förslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten för försvarets fabriksverk* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 600 000 kronor.

[42] Uppförande av centraltvätteri för västra Sverige

Anslag

1960/61 (förslag) 1 650 000

Vid 1943 års riksdag beslöts, att den inom försvaret ditintills förbandsvis bedrivna tvätt- och reparationsverksamheten avseende intendenturmateriel skulle rationaliseras genom att denna verksamhet koncentrerades till ett mindre antal centrala tvätt- och reparationsanstalter, vilka skulle underställas försvarets fabriksstyrelse. Riksdagen uttalade i skrivelse 1943:320, att de fördelar som kunde ernås genom att anstalterna avsåges för både statligt och kommunalt bruk borde övervägas vid uppbyggnaden av den beslutade organisationen.

I överensstämmelse med av riksdagen fattade beslut åren 1943, 1944 och 1953 har tvättanstalter uppförts i Visby, Stockholm, Boden, Långsele och Umeå. Därför har såsom provisoriska centralanstalter utnyttjats befintliga anstalter i Landskrona och Karlskrona.

Sedermera har statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande i ett den 14 juni 1954 avgivet betänkande angående samordning av den statliga tvättverksamheten m. m. framlagt principförslag till centralisering av all ifrågakommande statlig tvätt samt tvätt för vissa landsting, som ställt en anslutning till den statliga verksamheten i utsikt. Detta centraliseringsförslag omfattar 12 centraltvätterier, vari ingår de av fabriksverket drivna anstalterna (utom Landskronaanstalten) samt ett antal nya anstalter.

Den i centraliseringsförslaget ingående centralanstalten för sydöstra Sverige har enligt beslut av 1955 års riksdag uppförts i Karlskrona och tagits i bruk. Förslaget omfattade även centraltvätterier för Värmlandsområdet och Gävleborgsområdet. Tvätteriet för Värmlandsområdet har uppförts i Karlstad genom Värmlands läns landstings försorg samt utarrenderats till fabriksstyrelsen. För Gävleborgsområdet har genom Gävleborgs läns landsting påbörjats ett centraltvätteri, förlagt till Ockelbo. Även detta tvätteri kommer att arrenderas och drivas av fabriksstyrelsen. Vidare ingick i centraliseringsförslaget ett centraltvätteri för Östergötlandsområdet. Genom Östergötlands läns landsting har uppförts ett tvätteri i Ödeshöj avsett för landstingets sjukvårdsinrättningar, vilket likaledes utarrenderats till fabriksstyrelsen.

För centraliseringsförslagets genomförande återstår därefter centraltvätterier för Mälarområdet, Skåneområdet och Västkustområdet.

Fabriksstyrelsens förslag den 26 november 1958

I skrivelse den 26 november 1958 har *försvarets fabriksstyrelse* framlagt förslag till uppförande av ett centraltvätteri för västra Sverige.

Beträffande den föreslagna nya anläggningen anför styrelsen till en början, att vid centraltvätteriet skall enligt 1954 års centraliseringsförslag tvätt utföras för militära förband och övriga statliga institutioner inom Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län samt institutioner tillhörande Älvsborgs och Skaraborgs läns landsting. Fabriksstyrelsen har efter förhandlingar med förenämnda båda landsting träffat avtal om samarbete. Avtal om samarbete har därutöver kunnat träffas med Hallands läns landsting, som tidigare avböjt samarbete.

Enligt tre särskilda mellan fabriksstyrelsen och Älvsborgs, Skaraborgs och Hallands läns landstings förvaltningsutskott träffade avtal förbinder sig landstingen att anlita det planerade tvätteriet för utförande av tvätt och reparationer från vederbörande landstings inrättningar till en kvantitet av för Älvsborgs läns landsting cirka 2 000 ton tvättgods per år, för Skaraborgs läns landsting cirka 500 ton per år med rätt att senare öka tvättgodset till cirka 1 500 ton per år samt för Hallands läns landsting cirka 800 ton per år. För de leveranser, som fabriksstyrelsen jämlikt kontrakten fullgör, äger styrelsen uppbära ersättning beräknad så, att samtliga med leveranserna förenade kostnader täckes. Avtalen gäller för en tid av 10 år, räknat från den dag tvätteriet är färdigställt, och kan, därest uppsägning icke sker av endera parten, förlängas med perioder om 10 år. Avtalen skall för att bli gällande godkännas av Kungl. Maj:t under år 1959.

Vid tvätteriet skall utföras tvätt för de militära förbanden i Göteborg, Uddevalla, Borås, Skövde, Halmstad, Karlsborg och Sätenäs. Vidare skall vid tvätteriet utföras tvätt för följande statliga eller statsunderstödda sjukhus, nämligen Restads och Källshagens sjukhus i Vänersborg, S:t Jörgens sjukhus i Göteborg, sjukhuset i Falköping samt planerade sjukhus i Borås och Hallands län, ävensom kustsanatorierna Styrso och Apelviken. Slutligen skall tvätteriet utföra tvätt för landstingen i Älvsborgs, Skaraborgs och Hallands län. Med utgångspunkt från dessa förutsättningar anses tvätteriet böra dimensioneras för cirka 26 ton vattentvätt och 1 ton kemisk tvättgods per dag samt för textilreparationer av detta tvättgods. Däremot skall skoreparationer icke utföras vid tvätteriet.

Vad angår lokaliseringen av det nya tvätteriet anför fabriksstyrelsen, att enligt 1954 års centraliseringsförslag har såsom förläggningsort för det för Väst kustområdet avsedda tvätteriet angivits Trollhättan. Vid bedömandet av denna fråga har styrelsen undersökt såväl detta förslag som möjligheten att förlägga tvätteriet till annan ort inom området, som med hänsyn till arbetskraftstillgång och med beaktande av samtliga på driftsekonomin inverkan- de faktorer är att anse såsom fördelaktigast. Styrelsen har för den skull varit i kontakt med 12 orter (kommuner) inom området, nämligen Trollhättan, Vänersborg, Herrljunga, Skene, Gäsene, Alingsås, Västra Mark, Bjärke, Kinna, Falköping, Björketorp och Stenungsund. Arbetsmarknadsstyrelsen har vid samråd ansett att Trollhättan, Herrljunga, Stenungs-

sund och Sollebrunn (i Bjärke kommun) ur de synpunkter arbetsmarknadsstyrelsen hade att företräda borde sättas före de övriga. Efter prövning av de fyra sistnämnda förslagen till förläggning av tvätteriet har fabriksstyrelsen ansett sig böra förorda en förläggning till Sollebrunn i Bjärke kommun.

Kostnaderna för uppförande av tvätteriet samt för anskaffande av maskiner och övrig utrustning har beräknats till $(8\,400\,000 + 4\,100\,000 =)$ 12 500 000 kronor. Styrelsen har därvid räknat med en erforderlig yta av 10 500 kvadratmeter. Med hänsyn till att tvätteriets område är beläget i utkanten av Sollebrunns samhälle har styrelsen vidare räknat med att inom området bör uppföras två bostäder för reparatörer. Bjärke kommun har förklarat sig villig att ställa mark till förfogande utan kostnad för statsverket.

Yttranden

Medicinalstyrelsen tillstyrker förslaget i vad det avser S:t Jörgens och Falbygdens sjukhus. Vid S:t Jörgens sjukhus skall nuvarande tvättlokaler disponeras för provisoriskt kök under ombyggnad medan vid Falbygdens sjukhus någon tvätteribyggnad icke är planerad. Vad angår Restads och Källshagens sjukhus anser sig styrelsen icke kunna tillstyrka, att tvättgodset överföres till den planerade centraltvättanläggningen. Som skäl härfor åberopar styrelsen det förhållandet, att kostnaderna för tvätten vid fabriksstyrelsens anläggningar uppgivits vara högre än vid ifrågavarande sjukhus, vilket sammanhänger med att antalet i tvätterierna anställda är relativt lågt på grund av tillgången till patientarbetskraft. I detta sammanhang understryker medicinalstyrelsen även betydelsen av den form av arbetsterapi, som arbete i tvätterier utgör.

Statens kommitté för sinnessjukvårdens utbyggande tillstyrker, att en centraltvättanläggning för västra Sverige inrättas samt har för sin del intet att erinra mot förslaget att tvätteriet förlägges till Sollebrunn.

Fabriksstyrelsens förslag den 16 november 1959

I skrivelse den 16 november 1959 har fabriksstyrelsen ånyo anmält frågan om uppförande av ett centraltvätteri för västra Sverige.

Styrelsen anför till en början, att förnyade förhandlingar upptagits med Älvsborgs, Skaraborgs och Hallands läns landsting för att utröna om landstingen vore villiga att deltaga i finansieringen av det planerade centraltvätteriet. Dessa förhandlingar har lett till att med berörda landsting träffats tre särskilda tilläggsavtal enligt vilka landstingen bidrager till anläggningskostnaderna för tvätteriet i proportion till tvättgodsmängderna för respektive huvudmän. De olika landstingen bidrager sålunda till anläggningskostnaderna med följande belopp, nämligen Älvsborgs läns landsting med 3 700 000 kronor, Skaraborgs läns landsting med 900 000 kronor

och Hallands läns landsting med 1 650 000 kronor eller tillhopa 6 250 000 kronor. Enligt tilläggsavtalen skall vid beräkning av de ersättningar, som fabriksstyrelsen enligt förenämnda huvudavtal är berättigad uppbära för sina leveranser till landstingen, icke medtagas kostnader för amortering och för eventuell ränta å investeringsmedel för byggnaden till den del dessa medel motsvaras av det av vederbörande landsting till förfogande ställda beloppet. Härvid skall räknas med en amorteringstid för kapitalet av 30 år och med den eventuella ränta, varom överenskommelse framtiden träffas. Giltighetstiden för tilläggsavtalen skall vara densamma som för huvudavtalen. Därest huvudavtalen upphör att gälla är jämväl tilläggsavtalen förfallna, dock att tilläggsavtalen gäller under högst 30 år. Enligt tilläggsavtalen skall såväl de som huvudavtalen godkännas av Kungl. Maj:t senast den 1 juli 1960.

Centraltvätteriet har beräknats för en årskapacitet av cirka 6 500 ton vattentvätt och cirka 250 ton kemisk tvätt. Denna tvättgodsmängd fördelar sig på följande sätt.

	Vattentvätt ton	Kemisk tvätt ton
Militär tvätt	1 275	250
Statliga och statsunderstödda sjukhus	1 800	
Institutioner tillhörande landstingen i		
Hallands län	900	
Älvsborgs län	2 025	
Skaraborgs län	500	
	6 500	250

Beträffande lokaliseringen av anläggningen anmäler fabriksstyrelsen att Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott hemställt, att styrelsen måtte låta undersöka möjligheterna att på ett ekonomiskt försvarbart sätt i stället för uppförande av en ny anläggning i Sollebrunn utnyttja befintliga byggnader i Lerum, tillhöriga Drufvefors Väfveriaktiebolag. Styrelsen hade med anledning därav igångsatt en undersökning av de angivna industrilokalerna.

Anläggningskostnaderna beräknas i likhet med vad som tidigare angivits till 12 500 000 kronor, varav 8 400 000 kronor för byggnadsarbetena och 4 100 000 kronor för anskaffning av maskiner och övrig utrustning. Av den sammanlagda anläggningskostnaden beräknas 600 000 kronor belöpa sig på anläggningen för kemisk tvätt, vilken så gott som helt skall utnyttjas av de militära förbanden. Återstående anläggningskostnad, 11 900 000 kronor, har fördelats på staten och de olika landstingen enligt tidigare angivna grunder, varvid landstingen således bidrager med tillhopa 6 250 000 kronor. Ur bokförings- och redovisningssynpunkt har det ansetts lämpligt, att landstingens bidrag betraktas som enbart gällande byggnads-

kostnaderna. Den återstående å statsverket belöpande byggnadskostnaden (8 400 000 — 6 250 000 =) 2 150 000 kronor samt maskinkostnaden, 4 100 000 kronor, bör ställas till styrelsens förfogande såsom investering i försvarets fabriksfond.

I samband med driftens upptagande vid centraltvätteriet kan vissa militära förbandstvätterier och textilreparationsverkstäder nedläggas, varvid en del av den vid dessa verkstäder anställda personalen synes kunna överflyttas till det nya centraltvätteriet.

Med hänsyn till att Falbygdens sjukhus, för vilket tvätt skall utföras vid det föreslagna tvätteriet, beräknas bli färdigt hösten 1961, bör projekteringen av tvätteriet igångsättas snarast möjligt. Styrelsen bör därför bemyndigas att för påbörjande av projekteringen redan under budgetåret 1959/60 utnyttja 500 000 kronor av anslaget Diverse byggnadsarbeten.

Fabriksstyrelsen hemställer, att för påbörjande av ifrågavarande tvätterier för nästa budgetår anvisas 1 650 000 kronor till byggnadsarbeten och 2 350 000 kronor till anskaffning av maskiner och annan utrustning.

I skrivelse den 10 december 1959 har fabriksstyrelsen ånyo anmält frågan om förläggningssort för tvätteriet samt anför därvid bland annat, att undersökningarna rörande möjligheterna att förlägga anläggningen till befintliga byggnader i Lerum numera slutförts. Det har därvid visat sig att ett utnyttjande av de föreslagna lokalerna skulle medföra avsevärt ökade investeringskostnader för tvätteriet utan att ge en lika rationell anläggning som en nybyggnad. Med hänsyn härtill avser styrelsen icke att begagna sig av detta förslag. Styrelsen anser det emellertid angeläget att ytterligare utreda frågan om den lämpligaste förläggningssorten för tvätteriet och avser att, sedan dessa utredningar slutförts, inkomma med slutligt förslag till förläggningssort.

Departementschefen

Kommittén för sinnessjukvårdens utbyggande (numera mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation) föreslog i sitt år 1954 avgivna betänkande angående samordning av den statliga tvättverksamheten m. m., att en ny central tvättanläggning skulle uppföras för Väst-kustområdet. Enligt kommittéförslaget skulle den nya anläggningen avses för statliga institutioner inom Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län samt för institutioner tillhörande Älvsborgs och Skaraborgs läns landsting. Kommittén föreslog, att anläggningen skulle förläggas till Trollhättan.

Fabriksstyrelsen har inkommit med förslag till uppförande av det nya centraltvätteriet. Kostnaderna för anläggningen, inberäknat maskiner och annan utrustning, har beräknats till 12 500 000 kronor. Tvätteriet har dimensionerats för att utnyttjas för militär tvätt från förbanden i Göte-

borg, Uddevalla, Borås, Skövde, Halmstad, Karlsborg och Sätenäs samt för tvätt från följande statliga och statsunderstödda sjukhus, nämligen Restads och Källshagens sjukhus i Vänersborg, S:t Jörgens sjukhus i Göteborg, det under uppförande varande Falbygdens sjukhus i Falköping samt planerat sjukhus i Borås, ävensom kustsanatorierna Styrös och Apelviken. Vidare avses tvättanstalten för institutioner tillhörande landstingen i Älvsborgs, Skaraborgs och Hallands län. Den sammanlagda tvättgodsmängden har beräknats till 6 500 ton vattentvätt och 250 ton kemisk tvätt per år. Enligt fabriksstyrelsens ursprungliga förslag skulle vid anläggningen utföras tvätt jämväl för ett planerat sjukhus i Hallands län. Då uppförande av detta sjukhus icke är aktuellt för närvarande, har den nu föreslagna utbyggnaden av tvätteriet icke dimensionerats för kommande tvättbehov för detta sjukhus.

Den sedan ett flertal år pågående centraliseringen av tvätt- och reparationsverksamheten i fabriksstyrelsens regi anser jag böra fortsättas genom att det nu föreslagna centraltvätteriet för västra Sverige kommer till utförande i huvudsak enligt det av styrelsen framlagda förslaget. Gentemot kostnadsberäkningen har jag icke något att erinra men vill framhålla angelägenheten av att kostnaderna för tvätteriet hålles inom den av fabriksstyrelsen angivna ramen.

Enligt förslaget skall vid tvätteriet utföras, förutom militär tvätt för förbanden i västra Sverige, jämväl tvätt för vissa statliga och statsunderstödda sjukhus samt för institutioner tillhörande tre landsting. Vad angår de statliga institutioner, som enligt förslaget avses skola utnyttja anläggningen, har medicinalstyrelsen för sin del icke velat tillstyrka, att tvättgods från Restads och Källshagens sjukhus överföres till den planerade anläggningen. Enligt vad jag under hand inhämtat från mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation har delegationen, som låtit verkställa en undersökning i fråga om de tekniska förutsättningarna för bibehållande under de närmaste tio åren av befintliga tvättanläggningar vid förenämnda två sjukhus, för sin del förordat, att ifrågavarande anläggningar nedlades och att tvättbehovet för dessa sjukhus skulle tillgodoses genom anlitande av det föreslagna centraltvätteriet. Med anledning härav anser jag efter samråd med chefen för inrikesdepartementet att tvätteriet bör dimensioneras för att jämväl kunna mottaga tvättgods från ifrågavarande två sjukhus.

I fråga om förläggningsort för anläggningen har fabriksstyrelsen i sitt i november 1958 framlagda förslag angivit Sollebrunn i Älvsborgs län såsom lämplig plats. Sedan förslag framkommit att utnyttja vissa befintliga fabriksbyggnader i Lerum för tvätteriet, har fabriksstyrelsen låtit undersöka detta förslag, vilket emellertid icke ansetts godtagbart. Styrelsen har sedermera anmält, att frågan om lämpligaste förläggningsort för tvätteriet borde ytterligare utredas. Med hänsyn härtill är jag icke beredd att nu

framlägga slutligt förslag i lokaliseringsfrågan. Jag förutsätter att det får ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan erforderliga ytterligare undersökningar slutförts, besluta rörande förläggning av tvätteriet.

Enligt särskilda avtal med landstingen i Älvsborgs, Skaraborgs och Hallands län lämnar landstingen bidrag till bestridande av anläggningskostnaden i proportion till den beräknade tvättgodsmängden med sammanlagt 6 250 000 kronor, vilka medel i enlighet med fabriksstyrelsens förslag bör utnyttjas för täckande av byggnadskostnaderna. Riksdagens medgivande bör inhämtas att godkänna ifrågavarande avtal mellan fabriksstyrelsen och förenämnda tre landsting.

För bestridande av kostnaderna för projektering av det nya tvätteriet förutsätter jag att ett belopp av 500 000 kronor får disponeras av det för innevarande budgetår under försvarets fabriksfond anvisade anslaget Diverse byggnadsarbeten. För nästa budgetår torde anvisas ett belopp av 3 500 000 kronor, varav 1 650 000 kronor för byggnadsarbeten under anslagsbenämningen Uppförande av centraltvätteri för västra Sverige och 1 850 000 kronor för maskinanskaffningar m. m. under anslagsbenämningen Anskaffning av maskiner och annan utrustning för centraltvätteri för västra Sverige.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) till *Uppförande av centraltvätteri för västra Sverige* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 650 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna ifrågavarande mellan fabriksstyrelsen samt Älvsborgs, Skaraborgs och Hallands läns landsting träffade avtal.

[43] **Anskaffning av maskiner och annan utrustning för centraltvätteri för västra Sverige**

	Anslag
1960/61 (förslag)	1 850 000

Under hänvisning till vad jag anfört under närmast föregående punkt får jag hemställa, att Kungl. Maj:t såvitt avser maskinanskaffningar m. m. för det föreslagna centraltvätteriet måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av maskiner och annan utrustning för centraltvätteri för västra Sverige* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 850 000 kronor.

FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD**[44] Lån för värmeförsörjningen vid försvarets forskningsanstalt m. m.**

Anslag

1960/61 (förslag) 2 750 000

Fortifikationsförvaltningen har i skrivelse den 18 november 1959, efter samråd med byggnadsstyrelsen, gjort framställning i fråga om ordnandet av värmeförsörjningen för de blivande anläggningarna för försvarets forskningsanstalt och Sveriges Radio AB inom kvarteren Garnisonen och Förrådsbacken. Av skrivelsen och övriga handlingar i ärendet inhämtas i huvudsak följande.

Fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen har undersökt möjligheterna att samordna värmeförsörjningen för de båda kvarteren i fråga. I princip kan värmeproblemen lösas enligt tre alternativ. Alternativ I innebär att ettvarvt av kvarteren förses med särskild värmecentral. Enligt alternativ II utföres en för båda kvarteren gemensam värmecentral. Alternativ III innebär anslutning av båda kvarteren till Stockholms stads värmeverk vid Värtan. Vid jämförelse mellan de olika alternativen har alternativ I på ett tidigt stadium avförts ur diskussionen såsom varande för kronan minst fördelaktigt. Alternativen II och III har ingående penetrerats vid förhandlingar mellan representanter för fortifikationsförvaltningen, byggnadsstyrelsen och Stockholms elektricitetsverk. Därvid har förutsatts, att ett genomförande av alternativ III icke finge bli för kronan ogynnsammare än om alternativ II komme till utförande. Staden har såsom villkor för en anslutning till värmeverket vid Värtan uppställt att kronan beviljade staden ett 25-årigt amorteringslån såsom bidrag till anläggningskostnaderna för ifrågasatt anslutning. De med staden förda förhandlingarna har resulterat i att staden tillställt fortifikationsförvaltningen ett kontraktsförslag i ämnet.

Huvudpunkterna i förslaget är följande. 1) Staden utbygger värmeverket vid Värtan samt distributionsledningar för leverans till kvarteren Garnisonen och Förrådsbacken av en maximal värmekvantitet av 30 000 Mcal/h. 2) Värmeleveransen till båda kvarteren får ur taxesynpunkt räknas som ett abonnemang. Såsom abonnent och avtalsslutande part å kronans sida anges fortifikationsförvaltningen. 3) Avtalet slutes på en tid av 25 år, räknat från och med den 1 september 1959. 4) Kronan skall så snart Kungl. Maj:t godkänt avtalet till staden erlægga ett anläggningsbidrag av 1 250 000 kronor, och före kontraktets ikraftträdande den 1 september 1959 ett ytterligare bidrag av 1 500 000 kronor, eller tillhopa 2 750 000 kronor. Kronan skall gottgöras för anläggningsbidragen genom en i taxan inarbetad rabatt. 5) Värmeabonnemanget skall från och med den 1 september 1959 utgöra lägst 8 000 Mcal/h och från och med den 1 september 1963 lägst 15 000 Mcal/h.

Det till utlåning ifrågasatta beloppet avses skola fördelas mellan fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen efter storleken av deras be-

räknade värmebehov, varvid förvaltningen och byggnadsstyrelsen skulle ha att erlægga respektive 1 464 000 kronor och 1 286 000 kronor. Den i taxan inarbetade rabatten utgöres av den annuitet, som staden har att erlægga å anläggningsbidraget, beräknad efter en räntefot av $4\frac{3}{4}\%$ och en amorteringstid motsvarande kontraktstiden 25 år. Annuiteten är indexbunden. Kronans investeringskostnader för värmeförsörjningen skulle, därest alternativ III genomföres, kunna begränsas till 708 000 kronor för utförande av vissa undercentraler. Då alternativ III befunnits vara det för kronan förmånligaste, har fortifikationsförvaltningen, under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande, med Stockholms elektricitetsverk träffat ett vid skrivelsen fogat, den 5 september 1958 och den 2 juni 1959 dagtecknat avtal rörande anslutning av kvarteren Garnisonen och Förrådsbacken till värmeverket vid Värtan på de villkor som i det föregående i huvudsak angivits. Uppgårelsen har godkänts av byggnadsstyrelsen.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte *dels* godkänna förenämnda med Stockholms elektricitetsverk träffade avtal, *dels* bemyndiga fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen att av vederbörliga investeringsanslag disponera erforderliga medel för möjliggörande av utlåningen till Stockholms stad, *dels ock* att senast budgetåret 1960/61 ställa medel till ämbetsverkets förfogande för täckande av de förskotterade medlen.

I en den 7 december 1959 dagtecknad handling har Stockholms elektricitetsverk förklarat sig kunna godtaga att den i förenämnda avtal angivna senaste tidpunkten för inbetalning av det överenskomna anläggningsbidraget ändras till den 15 december 1959.

Riksräkenskapsverket, som icke ingått på någon saklig prövning av förslaget, föreslår, att medel till bestridande av det såsom lån till Stockholms stad utgående anläggningsbidraget å 2 750 000 kronor utverkas av riksdagen genom äskande av anslag under fonden för låneunderstöd.

Genom beslut den 11 december 1959 har Kungl. Maj:t godkänt ifrågasvarande den 5 september 1958 och den 2 juni 1959 träffade avtal med förenämnda jämkning beträffande tidpunkten för inbetalning av anläggningsbidraget, ävensom bemyndigat fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen att till bidrag för bestridande av här avsedda anläggningskostnader förskottsvis utbetala, fortifikationsförvaltningen från investeringsanslaget Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt högst 1 464 000 kronor och byggnadsstyrelsen från investeringsanslaget Radiohus högst 1 286 000 kronor.

Departementschefen

Fortifikationsförvaltningen har, enligt ifrågasvarande av Kungl. Maj:t godkända avtal, träffat överenskommelse med Stockholms elektricitetsverk om leverans av värme från stadens värmeverk vid Värtan till de blivande anläggningarna i kvarteren Garnisonen och Förrådsbacken för

försvarets forskningsanstalt och Sveriges Radio AB. Enligt avtalet, som slutits på 25 år, skall kronan till staden erlägga bidrag genom ett amorteringslån till erforderliga anläggningsarbeten å tillhoppa 2 750 000 kronor. Kronan skall gottgöras för anläggningsbidragen genom en i taxan inarbetad rabatt. Anläggningsbidragen skall fördelas mellan fortifikationsförvaltningen och byggnadsstyrelsen efter storleken av deras beräknade värmebehov, varvid fortifikationsförvaltningen skall erlägga 1 464 000 kronor och byggnadsstyrelsen 1 286 000 kronor. De i avtalet utfästa bidragen har förskottsvis utbetalats från vederbörliga investeringsanslag.

För täckande av de sålunda förskotterade beloppen bör för nästa budgetår anvisas ett särskilt investeringsanslag å 2 750 000 kronor, benämnt Lån för värmeförsörjningen vid försvarets forskningsanstalt m. m. I samband härmed har det i det föregående under punkt 7 uppförda anslaget Anordnande av lokaler för försvarets forskningsanstalt minskats med 1 464 000 kronor och det under statens allmänna fastighetsfond uppförda anslaget Radiohus med ett avrundat belopp av 1 300 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån för värmeförsörjningen vid försvarets forskningsanstalt m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 750 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Hugo Grimlund

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

SOCIALDEPARTEMENTET

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 ja-
nuari 1960.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON,
LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN,
JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler följande un-
der socialdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapital-
investeringar för budgetåret 1960/61 och yttrar därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

[1] Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna-
och ungdomsvården. För innevarande budgetår har under denna rubrik
anvisats ett investeringsanslag av 3 600 000 kronor. Socialstyrelsen har (skr.
30/8 1959) anmält ett anslagsbehov av 800 000 kronor.

Departementschefen

Såsom jag tidigare denna dag framhållit i samband med beräkning av an-
slag under femte huvudtiteln till Statens skolor tillhörande barna- och ung-
domsvården: Avlöningar har kommittén för ungdomsvårdsskolorna avläm-
nat vissa förslag beträffande verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna. För-
slagen, som bl. a. avser vissa byggnadsarbeten vid skolorna, behandlas f. n.
inom socialdepartementet. Med anledning härav bör anslaget till byggnads-
arbeten vid ungdomsvårdsskolorna i statsverkspropositionen uppföras med
endast preliminärt beräknat belopp. Härvid bör anslaget upptagas till
2 500 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte
föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa byggnadsarbeten m. m. vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården* för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

[2] *Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare.* Under denna rubrik har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 408 000 kronor.

Anstaltsstyrelsen har (skr. 28/8 1959) i samband med sina anslagsäskanden tagit upp vissa frågor rörande fullföljandet av byggnadsplanen för anstalten och därvid bl. a. anfört att det sedan de nya vårdpaviljongerna färdigställts under hösten 1960 skulle bli möjligt att påbörja ombyggnaden av slottet i enlighet med av riksdagen godkända riktlinjer, innebärande att slottet i fortsättningen skall inrymma dels en avdelning för administration, dels en mottagnings- och sjukavdelning. Ett snabbt realiserande av detta byggnadsprogram framstår som ett synnerligen angeläget önskemål. Tillkomsten av de nya vårdavdelningarna innebär självfallet en betydande förbättring av förhållandena vid anstalten. Någon alkoholistvård i på senare år vedertagen mening kan dock inte lämnas så länge de medicinska resurserna saknas. Denna brist — vilken är ytterligt kännbar på grund av anstaltens karaktär av vårdanstalt för det mest skadade klientelet — är den planerade mottagnings- och sjukavdelningen avsedd att i viss mån avhjälpa.

Den nya slutna vårdpaviljongen kommer att inrymma verkstadsloka'er för terapibetonade sysselsättningar. För den öppna vårdpaviljongen har räknats med en fristående ny verkstadsbyggnad i stället för den nu befintliga verkstaden, vars låga standard icke ansetts motivera en upprustning för fortsatt användning.

Byggnadsstyrelsen har (skr. 18/8 1959) anfört, att styrelsen i samråd med anstaltsstyrelsen och efter att ha inhämtat överstyrelsens för yrkesutbildning synpunkter låtit utarbeta ritningsförslag till en verkstadsbyggnad. Kostnaderna har av byggnadsstyrelsen uppskattats till ca 700 000 kronor. Av detta belopp torde 400 000 kronor komma att erfordras för budgetåret 1960/61.

Anstaltsstyrelsen har anmält behov av en ny brandbod samt en badanläggning för personalen. Enligt förslag av byggnadsstyrelsen ska'l såväl brandboden som badanläggningen anordnas i redan befintliga utrymmen. Erforderliga byggnadsåtgärder har kostnadsberäknats till sammanlagt 100 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har låtit upprätta ett nytt ritningsförslag till ombyggnad av slottet. Enligt förslaget skall i byggnaden inrymmas dels en avdelning för administration, dels en mottagnings- och sjukavdelning. Någon avdelning för tbc-sjuka patienter skall inte förläggas till slottet. Anstaltsstyrelsen har framställt vissa erinringar mot förslaget. På grund av slottets

kulturhistoriska värde kan emellertid enligt byggnadsstyrelsen de framförda önskemålen inte tillgodoses. Kostnaderna för ombyggnadsarbetena har beräknats till 1 100 000 kronor. En ej oväsentlig del av detta belopp kan dock anses avse sådana arbeten av underhållskaraktär, för vilka särskilda medel — i händelse ombyggnaden inte kommer till utförande — skulle behöva anvisas för istandsättning av byggnaden som kulturminnesmärke. För budgetåret 1960/61 beräknar byggnadsstyrelsen, att ca 500 000 kronor erfordras för påbörjande av arbetena.

Efter samråd med anstaltsstyrelsen upprepar byggnadsstyrelsen tidigare förslag om en upprustning och modernisering av bostadslägenheterna i »Vita huset» och »Fyrkanten». Kostnaderna har beräknats till sammanlagt 250 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen anför, att anstaltsstyrelsen framhållit behovet av ett stängsel för avgränsande av den nya öppna vårdavdelningen från det centrala bostadsområdet. Kostnaderna härför har uppskattats till ca 10 000 kronor, varvid förutsatts att vid anstalten förefintlig arbetskraft i möjligaste mån utnyttjas för arbetets utförande.

Genom beslut den 22 maj 1959 har ett anslag på 150 000 kronor ställts till byggnadsstyrelsens förfogande för påbörjande av arbetena avseende anordningar för höggradig rening av avloppsvattnet från anstalten. Kostnaderna härför har uppskattats till ca 400 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1958. Byggnadsstyrelsen föreslår, att 250 000 kronor anvisas för budgetåret 1960/61 för arbetenas fullföljande.

I 1954 års byggnadsplan för anstalten ingår inte någon ändring av avloppsanläggningen för fångvårdens koloni Kungsgården. Då förhållandena numera inte kan anses tillfredsställande med avseende på denna anläggning, anser sig byggnadsstyrelsen böra föreslå en anslutning av Kungsgårdens byggnader till det planerade reningsverket. I samband därmed bör Kungsgårdens vattenledningssystem sammanbindas med vårdanstaltens ledningsnät, varigenom det blir möjligt att utnyttja den vid Kungsgården befintliga brunnen även för vårdanstaltens behov. Kostnaderna för ifrågasvarande arbeten har uppskattats till ca 250 000 kronor. I beloppet ingår också kostnaderna för ett nytt pumpverk.

De fyra brunnar, vilka f. n. kan utnyttjas inom anstaltsområdet, har tillsammans en kapacitet nätt och jämnt tillräcklig för att tillfredsställa anstaltens behov av vatten. För att möta perioder med minskad vattentillgång i brunnarna och för att säkra vattentillgången i händelse av brand samt vid ev. reparationer och översyn av anläggningarna föreslår byggnadsstyrelsen, att en högreservoar om 150 m³ anordnas. Kostnaderna härför jämte automatisk utrustning och erforderliga sammanbindningsledningar uppskattas till ca 200 000 kronor. I detta belopp ingår även kostnaderna för vissa justeringar av befintliga hydroforer med tillhörande pumpanordningar.

Där ej annat angivits, har kostnaderna beräknats efter prisläget den 1 juli 1959.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att för angivna ändamål anvisas anslag för nästa budgetår med (400 000 + 100 000 + 500 000 + 250 000 + 10 000 + 250 000 + 250 000 + 200 000) 1 960 000 kronor.

För de i 1954 års byggnadsplan ingående arbetena med yttre vatten- och avloppsledningar, reningsanläggning, värmekulvertar och elektriska ledningar har beviljats anslag på sammanlagt 725 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1956. På grund av de prisstegringar, som därefter inträffat, har kostnaderna ökat till 775 000 kronor. Byggnadsstyrelsen föreslår, att ett belopp av 50 000 kronor anvisas på tilläggsstat för budgetåret 1959/60 till täckande av de sålunda uppkomna merkostnaderna.

Socialstyrelsen delar anstaltsstyrelsens uppfattning att såväl ombyggnaden av slottet som uppförandet av en verkstadsbyggnad är angelägna arbeten, som bör komma till stånd snarast möjligt.

Nykterhetsvårdsutredningen anför, att det nya förslaget till ombyggnad av slottet inte innebär någon avvikelse i princip från tidigare riktlinjer för byggnadens användning. Enligt utredningens mening bör någon vårdavdelning för tuberkulossjuka inte inrymmas i slottsbyggnaden.

Anordnandet av en ny verkstadsbyggnad framstår som ett angeläget led i den pågående omdaning av vårdanstalten. Utredningen har ingen erinran mot byggnadens utformning.

Departementschefen

I och med att arbetena på de nya vårdpaviljongerna kommer att vara avslutade innevarande år återstår för en förnyelse och upprustning av byggnadsbeståndet vid Svartsjöanstalten enligt den av 1956 års riksdag i princip godkända byggnadsplanen anordnande av nya verkstadslokaler och ombyggnad av slottet.

Byggnadsstyrelsen har lagt fram förslag till verkstadsbyggnad, vilken kostnadsberäknats till ca 700 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1959. Av angivna belopp skulle 400 000 kronor erfordras för budgetåret 1960/61. Med hänsyn till de höga kostnaderna är jag inte beredd att tillstyrka förslaget. Möjligheterna att anordna verkstadslokaler till en lägre kostnad bör enligt min mening undersökas.

Byggnadsstyrelsen har i samråd med anstaltsstyrelsen låtit upprätta ett förslag till ombyggnad av slottet. Enligt detta förslag skulle i slottet komma att inrymmas dels en avdelning för administration, dels en mottagnings- och sjukavdelning. Någon avdelning för tbc-sjuka patienter är inte avsedd att förläggas till slottsbyggnaden. Kostnaderna för ombyggnadsarbetena har av byggnadsstyrelsen beräknats till 1 100 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1959. För budgetåret 1960/61 skulle erfordras ca 500 000 kronor. Frågan bör enligt min mening bli föremål för fortsatt bearbetning. Bl. a. bör som ett alternativ till det framlagda förslaget undersökas möjligheterna att uppföra en helt ny sjuk- och mottagningsavdelning och kostnaderna härför. Innan resultatet av denna undersökning föreligger, är jag inte beredd att ta ställning till byggnadsstyrelsens föreliggande förslag beträffande ombyggnad av slottet.

Av betydelse i detta sammanhang är också frågan om vården av tbc-sjuka alkoholmissbrukare. För detta klientel finns numera en specialanstalt, Hessleby sanatorium. Denna har tidvis inte utnyttjats till mer än hälften av sin kapacitet. Beläggningen har emellertid under senare tid ökat betydligt. I mitten av oktober 1959 vårdades ett 80-tal patienter på sanatoriet. Nykterhetsvårdsutredningen har den 1 december 1959 överlämnat en promemoria angående den fortsatta användningen av sanatoriet såsom specialanstalt för tbc-sjuka alkoholmissbrukare. Utredningen, som anser, att sanatoriet fyller en viktig funktion och visat sig väl lämpat för nuvarande ändamål, föreslår, att en av de fyra vårdavdelningarna omändras till övervakningsavdelning av sluten karaktär. Härigenom skulle sanatoriet få resurser att vårda även sådana tbc-sjuka alkoholmissbrukare, som visar svårigheter att anpassa sig på en helt öppen anstalt. Förslaget är föremål för remissbehandling i vanlig ordning.

Byggnadsstyrelsen upprepar ett tidigare förslag till ombyggnad av personalbostadshusen »Vita huset» och »Fyrkanten». Kostnaderna härför har beräknats till sammanlagt 250 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1959. Frågan om medel för ombyggnadsarbeten behandlas av chefen för finansdepartementet vid anmälan av förslaget till stat för statens allmänna fastighetsfond.

Den av 1956 års riksdag i princip godkända byggnadsplanen innefattar även förbättring av ledningssystemet för vatten och avlopp m. m. För arbeten med yttre vatten- och avloppsledningar, reningsanläggning, värme-kulvertar och elektriska ledningar har tidigare beviljats anslag på sammanlagt 725 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1956. På grund av de pristegringar, som inträffat efter angivna tidpunkt, har kostnaderna ökat med 50 000 kronor till 775 000 kronor. Jag tillstyrker, att 50 000 kronor anvisas till täckande av de sålunda uppkomna merkostnaderna.

För påbörjandet av arbeten avseende anordningar för höggradig rening av avloppsvattnet från anstalten har 1959 års riksdag beviljat 150 000 kronor. Kostnaderna för dessa anordningar jämte sådana ändringar av de tidigare utförda avloppsanläggningarna, som måste genomföras på grund av den ändrade principen för avloppsvattnets rening, har av byggnadsstyrelsen uppskattats till ca 400 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1958. Jag förordar, att 250 000 kronor anvisas för budgetåret 1960/61 för arbetenas fullföljande.

Beträffande byggnadsstyrelsens förslag i övrigt i fråga om Svartsjöanstalten kan jag endast förordar, att 10 000 kronor anvisas för anordnande av stängsel för avgränsande av den nya öppna vårdavdelningen vid anstalten från det centrala bostadsområdet.

I fråga om Venngarmsanstalten har byggnadsstyrelsen framlagt förslag till ombyggnad av bostadshuset »Ekbacken» för en beräknad kostnad av 75 000 kronor. Som tidigare nämnts behandlas frågan om medel till ombyggnadsarbeten av chefen för finansdepartementet vid anmälan av för-

slaget till stat för statens allmänna fastighetsfond. Nykterhetsvårdsutredningen har den 19 februari 1959 överlämnat en promemoria med förslag till anordnande av en sluten avdelning vid Venngarnsanstalten. Jag är emellertid inte nu beredd att ta ställning till detta förslag. Något anslag för byggnadsarbeten vid Venngarnsanstalten bör sålunda inte upptagas för budgetåret 1960/61.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Svartsjö för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 310 000 kronor.

[3] *Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare.* Såsom jag tidigare denna dag framhållit i samband med beräkning av anslag under femte huvudtiteln till Statens inom fångvårdsorganisationen anordnade vårdanstalt för alkoholmissbrukare: *Avlöningar*, finner jag det angeläget att inom nykterhetsvårdens anstaltsorganisation snarast skapas förutsättningar för att bereda kvinnliga alkoholmissbrukare sluten vård. Byggnadsstyrelsen utarbetar f. n. på Kungl. Maj:ts uppdrag förslag till utbyggnad av den öppna vårdanstalten å Brotorp med en sluten avdelning. Jag har för avsikt att senare lägga fram förslag till de åtgärder, som kan bli erforderliga för att lösa denna vårdfråga. På grund härav bör i statsverkspropositionen upptagas ett preliminärt beräknat investeringsanslag av 700 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa byggnadsarbeten vid statens vårdanstalt å Brotorp för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

Statens utlåningsfonder

[4] *Lånefonden för bostadsbyggande.* Från fonden, till vilken medel anvisas i den mån så erfordras för utbetalning av beviljade lån, utlämnas tertiärlån till flerfamiljshus samt räntebärande egnahemslån och förbättringslån. För varje budgetår fastställs en ram för långivningen. För innevarande budgetår har anslaget till fonden uppförts med 700 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsens förslag om vissa ändringar i gällande låneförfattningar m. m.

Bostadsstyrelsen har (skr. 17/10 1959) överlämnat fem promemorior med förslag till vissa författningsändringar m. m.

Maximiyta för statsbelånade enfamiljshus. Styrelsen erinrar om att enligt 5 § andra och fjärde styckena kungörelsen den 24 maj 1957 om egnahemslån m. m. som villkor för egnahemslån till nybyggnad gäller att lägenhetsytan inte överskrider 125 m². För de större typerna av enplanshus med inredningsbar vind liksom för sådana med källare helt eller delvis över mark har särskilda föreskrifter utfärdats. Föreskrifterna förorsakar de långivande organen inte ringa administrativa bekymmer. Värre är emellertid att den lånesökande allmänheten ställer sig undrande inför de konsekvenser föreskrifterna i många fall leder till. Sättet att upprätthålla maximikravet kan i vissa fall betyda att ett hus som inte kan godtagas för lån blir godtagbart genom att göras större. Önskemål att maximibestämmelsen helt skulle slopas har länge framförts från skilda håll. Svårigheterna att upprätthålla en rättvis tillämpning av bestämmelsen ökar ytterligare sedan utflyttningen av den tekniska granskningen av låneärendena till kommunerna påbörjats den 1 januari 1959.

Då för det helt dominerande flertalet av nya egnahem storleken begränsas redan genom gällande lånetak anser styrelsen, att bestämmelsen om maximiyta för statsbelånade egnahem kan slopas.

Ändring av 9 § egnahemslånekungörelsen. Då enfamiljshus eller tvåfamiljshus ingår i bebyggelse med gemensam värmecentral må — erinrar styrelsen — jämlikt bestämmelserna i 9 § andra stycket egnahemslånekungörelsen i belåningsvärdet inräknas å huset belöpande andel i anläggningskostnad för sådan gemensam anläggning för värme och varmvattenförsörjning ävensom för gemensam tvättstuga med tillhörande utrymmen. Är dylik anläggning förlagd till särskild fastighet må särskilt egnahemslån beviljas till densamma.

Styrelsen konstaterar, att det nutida småhusbyggandet kräver ekonomiska stadsplaner. Det har blivit allt vanligare med stadsplanlösningar, där man inte kan färdas med bil fram till de enskilda husen och där sålunda biluppställningsplatser och garage måste förläggas annorstädes än på de enskilda tomlarna. Ofta brukar de sammanföras i en eller flera grupper på ett samfällt område eller särskild fastighet.

Vid beviljande av egnahemslån kan kostnaderna för garage på samma fastighet inräknas i belåningsvärdet i den mån dessa kostnader ryms under belåningstaket. En av stadsplaneekonomiska skäl betingad förläggning av garagen till annan plats bör ej försvåra kapitalanskaffningen. Styrelsen föreslår därför sådan ändring av bestämmelserna i 9 § egnahemslånekungörelsen, att vad som där sägs om vissa slag av gemensamma anläggningar även skall gälla gemensamt anordnade biluppställningsplatser och garage.

Avskaffande av långivningen för utbyte av galvaniserade rör mot kopparrör i flerfamiljshus. Styrelsen erinrar om att enligt statsmakternas beslut i anslutning till prop. 1948: 231 och 1950: 144 möjligheter föreligger att i fråga om flerfamiljshus som uppförts under tiden 1 april 1941—7 oktober 1945 erhålla tertiärlån eller tilläggslån för utbyte av galvaniserade rör mot kopparrör.

Under tiden 1 juli 1949—30 juni 1959 har styrelsen i hithörande ärenden meddelat lånebeslut i sammanlagt 703 fall. Antalet beslut under budgetåret 1958/59 utgjorde 19. Det senaste beslutet meddelades den 26 februari 1959. Styrelsen föreslår, att ifrågavarande långivning upphör med utgången av budgetåret 1959/60.

Upphörande av långivningen för färdigställande av skyddsrum. Styrelsen anför, att Kungl. Maj:t den 14 december 1951 bemyndigade styrelsen att i fråga om flerfamiljshus, som uppförts under åren 1946—1948 och till vilka tertiärlån beviljats under antagande att med iordningställande av skyddsrum i fastigheterna finge tills vidare anstå, utlämna extra tertiärlån för täckande av kostnaderna för färdigställandet.

Styrelsen konstaterar, att nämnda form av långivning numera saknar aktualitet.

Tillämpning av 50-procentregeln på flera huskroppar inom en tomt såsom en enhet. Styrelsen erinrar om att enligt 1 § kungörelsen den 24 maj 1957 om tertiärlån m. m. Kungl. Maj:ts tillstånd erfordras för att statslån skall kunna beviljas för det fall ett hus till övervägande del innehåller andra utrymmen än för bostadsändamål.

Styrelsen anför, att det i stor utsträckning förekommer byggnadsprojekt med flera huskroppar på samma tomt. Det skulle vara ändamålsenligt och ur administrativ synpunkt innebära en betydande förenkling om i dylika fall den s. k. 50-procentregeln finge tillämpas med utgångspunkt från den totala bostads- resp. lokallägenhetsytan för samtliga huskroppar. Frågan om förenkling av reglerna för lån till lokaler har uppmärksamats av bl. a. riksdagens revisorer.

Styrelsen föreslår, att 1 § tredje stycket i tertiärlånekungörelsen får följande lydelse.

Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande det lånebeviljande organet äger medgiva, att lån eller bidrag beviljas i andra fall än som avses i första och andra styckena.

Det avsedda bemyndigandet skulle ge det lånebeviljande organet rätt att självständigt pröva och avgöra om ett byggnadsföretag omfattande flera hus på en tomt såsom en enhet skulle kunna erhålla statslån med utgångspunkt från 50-procentregeln. På det lånebeviljande organet skulle det ankomma att från långivningen utesluta sådana lokaler, som inte bedöms utgöra naturliga och nödvändiga komplement till bostadshusen i omgivning- en eller som på grund av ett utpräglat centralt läge kan privatfinansieras.

Förslag om eftergift i fråga om kravet på säkerhet vid beviljande av egnahems- och förbättringslån till befolkningen i Trysunda fiskeläge m. m.

Länsbostadsnämnden i Västernorrlands län har (skr. 19/7 och 8/12 1958) gjort framställning om bemyndigande för nämnden att vid beviljande av egnahems- och förbättringslån till befolkningen i Trysunda fiskeläge i Nätra kommun göra eftergifter i fråga om kravet på säkerhet m. m. I skrivelserna anföres bl. a. följande.

Ön Trysunda ligger ca 11 km från fastlandet. Alla byggnader på ön äges av fiskarbefolkningen medan all mark äges av kronan. Nyttjanderätt till mark för bostadsbyggnader m. m. har av kronan upplåtits på 49 år enligt arrendekontrakt år 1950. I fiskeläget, där hela öns bofasta befolkningen bor, finns 24 fastigheter med ialles ca 70 personer. Bostadshusens genomsnittsalder är 30—45 år. Samtliga hus står på stabila grunder. De är emellertid i stort behov av upprustning beträffande vinterboning och förseende med moderna bekvämligheter. Då befintligt bostadsbestånd kan utnyttjas behöver kostnaderna för upprustningen ingalunda bli avskräckande. Den omständigheten att kronan äger all mark på Trysunda medför emellertid, att husägarna inte kan beviljas lån till upprustningen av bostäderna, då de inte kan lämna säkerhet i form av inteckning. Ej heller kan annan säkerhet, dvs. i första hand borgen, ställas för förbättringslån.

Under åberopande av det anförda anhåller nämnden om bemyndigande att bevilja egnahems- eller förbättringslån för upprustning av bostadsbeståndet på av kronan ägd mark på Trysunda utan hinder av att författningsenlig säkerhet för lånen ej kan lämnas, att få fördjupa dessa egnahemslån till botten samt att, där så finnes lämpligt, få använda förbättringslåneformen också till relativt omfattande upprustningar och därvid bevilja låntagarna subvention i den utsträckning som gäller för egnahemslån.

Bostadsstyrelsen, som yttrat sig över framställningen, har anfört, att frågorna om fördjupning av egnahemslån och användande av förbättringslåneformen också där egnahemslån vid en sträng prövning vore den riktigaste i detta speciella fall torde kunna avgöras enligt nämndens eget bedömande.

Vad beträffar frågan i vad mån de sedvanliga kraven på säkerhet för lån i föreliggande fall kan uppmjukas anför styrelsen, att — såvitt angår egnahemslån — undantag från författningens bestämmelser om säkerhet hitills inte medgivits annat än beträffande byggnadsföretag på renbetesmark. Dessa medgivanden grundar sig på beslut av riksdagen. Nämnda riksdagsbeslut ger bostadsstyrelsen möjlighet att också för förbättringslåneföretag på renbetesmark medge lättnader från kraven på säkerhet, dvs. i första hand i form av inteckning. Förhållandena är beträffande Trysunda fiskeläge så särpräglade, att styrelsen inte allvarligt befarar några prejudice-rande verkningar om lånefrågorna där blev föremål för liknande behandling. Anordningen skulle innebära, att man visserligen finge avstå från säkerheter av bankmässig karaktär men likväl kunde i viss mån trygga statens fordran om i den vanliga låneförbindelsen intoges förbud för låntagaren att överlåta, bortföra eller riva huset så länge någon del av lånet är oguldet och om markägaren förklarar sig inte komma att under lånetiden avgöra frågan om att överföra arrendekontraktet på annan person innan länsbostadsnämndens mening inhämtats.

Bostadsstyrelsens anslagsframställning

Bostadsstyrelsen har (skr. 27/8 1959) lämnat en beräkning av den preliminära långivningen under nästa budgetår med utgångspunkt från antagandet om igångsättning under budgetåret av sammanlagt 66 000 statsbelånade lägenheter, varav 46 000 i flerfamiljshus och 20 000 i småhus. För

ifrågavarande beräkning har styrelsen lämnat i huvudsak följande redogörelse.

Styrelsens program beträffande bostadsbyggandets omfattning mätt i antalet påbörjade lägenheter under budgetåret 1960/61 avser 46 000 lägenheter i andra tertiärbelånade företag än rad- och kedjehusföretag. Tertiärlånebeloppet per lägenhet för sådana hus har för innevarande budgetår beräknats till 10 000 kronor. Även om beräkningen av detta belopp är mycket osäker anser sig styrelsen f. n. böra för budgetåret 1960/61 räkna med samma belopp per lägenhet. Ramen för preliminära beslut om tertiärlån till andra hus än rad- och kedjehus beräknar styrelsen således till $(46\,000 \times 10\,000)$ 460 000 000 kronor.

Antalet lägenheter i nybyggda statsbelånade småhus har antagits komma att uppgå till 20 000, varav uppskattningsvis 2 000 i tertiärbelånade rad- och kedjehus. Det räntebärande egnahemslånebeloppet per lägenhet beräknas till ett jämfört med innevarande budgetår oförändrat belopp eller 18 650 kronor. Tertiärlånebeloppet per lägenhet för de 2 000 lägenheterna i rad- och kedjehus beräknas till 11 000 kronor. För räntebärande egnahemslån till nybyggnad samt tertiärlån till rad- och kedjehus beräknar således styrelsen ett belopp av $(18\,000 \times 18\,650 + 2\,000 \times 11\,000)$ 358 000 000 kronor. För räntebärande egnahemslån till ombyggnad och räntebärande förbättringslån beräknar styrelsen 50 000 000 kronor.

Enligt dessa beräkningar skulle långivningen avseende räntebärande lån under budgetåret 1960/61 uppgå till $(460\,000\,000 + 358\,000\,000 + 50\,000\,000)$ ca 870 000 000 kronor.

Beträffande anslagsbehovet för nästa budgetår beräknar styrelsen, att utbetalningarna av tertiärlån kommer att avse 45 000 lägenheter. Om minst ett och ett halvt år antages förflyta mellan preliminärt och slutligt beslut om tertiärlån, kommer utbetalningarna av tertiärlån under budgetåret 1960/61 att i sin helhet avse sådana företag beträffande vilka ett preliminärt beviljat tilläggs lån skall ersättas med tertiärlån. Då det genomsnittliga lånebeloppet därför kan förutsättas komma att uppgå till minst 13 400 kronor skulle utbetalningarna totalt komma att uppgå till $(45\,000 \times 13\,400)$ ca 600 000 000 kronor. Utbetalningarna av räntebärande egnahemslån till nybyggnad förutsättes komma att avse 15 000 lägenheter. Vid ett genomsnittligt lånebelopp av drygt 19 000 kronor kommer utbetalningarna av sådana lån att sammanlagt uppgå till 290 000 000 kronor. Utbetalningarna av räntebärande egnahemslån till ombyggnad och räntebärande förbättringslån beräknar styrelsen till 60 000 000 kronor. Då influtna amorteringar och inlösen av lån uppskattas till 195 000 000 kronor skulle nettobelastningen för lån bli $(600\,000\,000 + 290\,000\,000 + 60\,000\,000 - 195\,000\,000)$ 755 000 000 kronor.

Styrelsen räknar inte med någon förskottsutbetalning av tertiärlån. Beträffande förskottsgivningen avseende egnahemslån och förbättringslån förutsätter styrelsen, att utbetalningar och inbetalningar kommer att balansera varandra. Medelsbehovet och därmed anslagsbehovet beräknas således av styrelsen till 755 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsen har sedermera (skr. 4/12 1959) lagt fram nya beräk-

ningar av anslagsbehovet för nästa budgetår. Med hänvisning till att antalet färdigställda lägenheter såväl 1959 som 1960 kan beräknas till 68 000 å 69 000 anser styrelsen, att utbetalningarna av tertiärlån under nästa budgetår kommer att avse företag med 50 000 lägenheter i stället för tidigare antagna 45 000 lägenheter. Styrelsen uppskattar till följd härav anslagsbehovet för nästa budgetår till 820 000 000 kronor.

Departementschefen

I anledning av att bostadsstyrelsen föreslagit att såsom villkor för egnahemslån ej längre skall föreskrivas att *lägenhetsytan får utgöra högst 125 m²* vill jag anföra följande. Ifrågavarande lånevillkor har motiverats av att med egnahemslånet är förbundna avsevärda subventioner i form av låg ränta på det statliga lånet, ränte- och amorteringsfrihet beträffande 4 000 kronor av lånet samt ränteeftergift. Dessa låneförmåner har ansetts böra i första hand förbehållas dem som väljer ett hus av ordinär storlek. I det följande (p. 9) kommer jag att föreslå, att i fråga om egnahemslån, som beviljas fr. o. m. nästa budgetår, den räntefria stående delen skall slopas. De med det statliga lånet förknippade förmånerna blir ändock, så länge nuvarande ränteläge består, betydande. Det synes därför tveksamt, huruvida de som uppför stora egnahem och får förutsättas ha god ekonomi skall komma i åtnjutande av de förmåner egnahemslånet erbjuder. Vad bostadsstyrelsen anfört beträffande svårigheterna att rättvist tillämpa bestämmelsen om maximiyta anser jag visserligen tala för att bestämmelsen slopas. Jag är emellertid inte beredd att nu tillstyrka styrelsens förslag. Innan förslaget godtages bör undersökas huruvida syftet med föreskriften kan tillgodoses på ett enklare sätt därigenom att vissa ändringar företages i villkoren för egnahemslån.

Bostadsstyrelsens förslag angående belåning av sådana *garage och biluppställningsplatser på särskild fastighet*, som är avsedda att betjäna en grupp av småhus, innebär att självständig belåning av dylika garage och biluppställningsplatser skall kunna medges inom ramen för de av Kungl. Maj:t fastställda belåningsvärdena. Jag tillstyrker förslaget.

Mot styrelsens förslag att långivningen för dels *utbyte av galvaniserade rör mot kopparrör i flerfamiljshus*, dels *färdigställande av skyddsrum* skall upphöra har jag intet att erinra.

F. n. gäller att för hus, som *till övervägande del innehåller andra utrymmen än för bostadsändamål*, tertiärlån kan beviljas endast efter medgivande av Kungl. Maj:t. Antalet dylika dispensärenden är relativt litet. Bostadsstyrelsen har föreslagit en utvidgning av långivningen beträffande affärer, kontor, garage m. m. Parkeringsutredningen har nyligen framlagt förslag angående väsentligt utökad belåning av bl. a. garage. Jag är inte beredd att förorda en uppmjukning av bestämmelserna om belåning av butiker, kontor, garage m. m. inom bostadslångivningens ram. En närmare undersökning av ifrågavarande byggnadsbehov erfordras. Jag förutsätter, att den av mig enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 11 december 1959 tillkallade bostadsutredningen skall belysa dessa behov. Styrelsens förslag avstyrkes.

Vad härefter angår den av länsbostadsnämnden i Västernorrlands län gjorda framställningen om beviljande av *egnahems- och förbättringslån avseende Trysunda fiskeläge* finner jag det rimligt att en möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att efter omständigheterna i varje fall särskilt fall medgiva att egnahemslån beviljas mot annan säkerhet än inteckningssäkerhet. Den åsyftade prövningen bör bl. a. avse frågan, huruvida den erbjudna säkerheten är tillfredsställande eller inte. Kommunal borgen torde i något fall kunna bli aktuell. Bemyndigandet torde böra utnyttjas sparsamt och endast i det fall starka sociala skäl kan åberopas. Jag föreslår alltså, att i det fall inteckningssäkerhet för egnahemslån inte kan ställas Kungl. Maj:t skall äga medgiva att annan godtagbar säkerhet lämnas.

Det förslag om slopande av egnahemslånets räntefria stående del, som jag framlägger i det följande, aktualiserar frågan om *kommunalt risktagande beträffande egnahemslånet*. F. n. gäller att räntefri stående del av egnahemslån beviljas endast under förutsättning att vederbörande kommun åtagit sig att gentemot staten ansvara för förlust, som annorledes än genom avskrivning kan uppkomma på den räntefria stående delen av lånet. Även sedan den räntefria stående delen slopats och ersatts med räntebärande lån synes det rimligt, att vederbörande kommun står viss risk, lämpligen i samma utsträckning som f. n. Jag förordar därför — under förutsättning att mitt förslag om slopande av den räntefria stående delen godtages — att vederbörande kommun skall ansvara för förlust på egnahemslånet under de tio första åren av lånets löptid intill ett belopp av för nybyggnad 4 000 kronor och för ombyggnad 20 % av belåningsvärdet, dock högst 4 000 kronor.

Vid anmälan senare denna dag av ärenden angående kapitalinvesteringar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60 kommer jag att förordas, att det för budgetåret uppställda byggnadsprogrammet skall utökas med 5 000 lägenheter från 63 000 till 68 000 lägenheter. Anledningen härtill är främst att igångsättningen av nya bostadsbyggnadsföretag sistförflutna höst av arbetsmarknadsskäl givits en relativt stor omfattning.

Vid anmälan av frågan om bostadsbyggnadsprogram för innevarande budgetår (statsverksprop. 1959, bil. 26) anförde jag vissa allmänna synpunkter på bostadsbyggandet. Jag erinrade om att behovet av en planering av bostadsbyggandet på längre sikt är allmänt omvittnat. Vidare framhölls, att det är angeläget att bostadsbyggandet såvitt möjligt hålles på en jämn nivå. Tvärskaftningar i fråga om produktionens storlek försvårar ett rationellt byggande och verkar uppdrivande på kostnaderna. I anslutning härtill underströks emellertid, att man därav inte kan dra den slutsatsen att det är önskvärt att uppställa ett fixerat, stelt program för bostadsbyggandet för två eller flera år framöver. Såsom skäl för denna mening framhöll jag, att erfarenheterna från efterkrigstiden visar att förändringar i den allmänna ekonomiska konjunkturen i hög grad påverkar förhållandena på byggnadsmarknaden. Investeringar i framför allt industrianläggningar är mycket konjunkturkänsliga. Även om det är möjligt att med olika ekono-

misk-politiska medel utjämna svängningarna i dylika investeringar blir variationerna ändock betydande. Under sådana förhållanden kan det inte undvikas, att en viss anpassning av bostadsbyggandets storlek efter konjunkturväxlingarna får ske. Jag ansåg därför, att om konjunkturläget förbättrades i en nära framtid och därmed övriga byggnadsinvesteringar på nytt ökades man fick försöka undvika stockningar i produktionen och förlängda byggnadstider med åtföljande kostnadsfördyringar genom att i någon mån hålla tillbaka igångsättningen av nya bostadsbyggnadsföretag.

Vad gäller behovet av nya bostäder framhöll jag, att det ansetts angeläget att bostadsbyggandet omfattar åtminstone 65 000 lägenheter per år. Denna bedömning fann jag i stort sett riktig och jag underströk att det inom denna ram förefaller angeläget att ytterligare öka bostadsbyggandet i de största städerna, där bostadsunderskottet är betydande.

Denna förra året gjorda allmänna bedömning av bostadsbyggandets storlek synes böra bli vägledande även då det gäller att fastställa ett program för bostadsbyggandet under nästa budgetår. Liksom för föregående och innevarande budgetår bör för nästa budgetår uppställas ett minimiprogram avseende 63 000 lägenheter. Det är inte möjligt att redan nu ange hur stor igångsättningen av nya bostadsbyggnadsföretag bör vara nästa höst för att sysselsättningsförhållandena skall bli goda under vintern 1960/61. Det kan visa sig att behov föreligger av en så stor igångsättning att programmet behöver utökas. Å andra sidan bör understrykas, att den pågående uppgången i konjunkturen kan medföra att ett överskridande av minimiprogrammet inte blir aktuellt.

Genom beslut av Kungl. Maj:t i maj 1959 genomfördes vissa ändringar i bestämmelserna angående högsta belåningsvärde för flerfamiljshus. Innebördens av beslutet var bl. a. att en viss allmän höjning av värdena medgavs. I fråga om småhus har bostadsstyrelsen föreslagit en höjning av belåningsvärdena med i allmänhet 3 000 kronor för sådana enfamiljshus och lägenheter i rad- eller kedjehus, som inrymmer minst 4 rum och kök på en yta av minst 80 m². Enligt min mening bör en mindre uppräknings av belåningsvärdena komma till stånd. Det synes lämpligt att för andra småhus än tvåfamiljshus värdena överlag höjes med 3 000 kronor. I det följande kommer jag, som redan anförts, att föreslå att den räntefria stående delen av egnahemslån slopas för lån, som beviljas fr. o. m. nästa budgetår. Praktiska skäl talar för att en höjning av belåningsvärdena genomföres vid samma tidpunkt. Beräkningen av medelsramarna för bostadslångivningen under nästa budgetår bör grundas på den här åsyftade höjningen av belåningsvärdena.

Bostadsbyggandets fördelning på hustyper beräknar jag komma att bli i stort sett oförändrad under nästa budgetår. De genomsnittliga lånebeloppen per lägenhet bör beräknas med ledning av bostadsstyrelsens uppgifter om lånebeloppens hittillsvarande storlek med de jämkningar som betingas av de nämnda förändringarna av lånevillkoren för småhus.

Den för genomförandet av programmet för bostadsbyggandet under nästa

budgetår erforderliga *medelsramen* beräknar jag därför enligt följande uppställning:

	Milj. kronor
Tertiärlån till flerfamiljshus (41 500 lägenh. $\times$ 10 000 kr)	415
Egnahemslån till nybyggnad (16 000 lägenh. $\times$ 24 000 kr)	384
Tertiärlån till rad- och kedjehus (1 500 lägenh. $\times$ 12 000 kr)	18
Egnahemslån till ombyggnad samt förbättringslån	48
Summa	865

Ramen för preliminära beslut om lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, bör alltså för nästa budgetår fastställas till 865 000 000 kronor.

Vad härefter angår *anslaget till lånefonden för bostadsbyggande* kan jag godtaga bostadsstyrelsens i förenämnda skrivelse den 4 december 1959 framlagda beräkning av anslagsbehovet. Mitt förslag att räntefri stående del av egnahemslån skall slopas för lån, som beviljas fr. o. m. den 1 juli 1960, torde inte nämnvärt påverka utbetalningarna av lån under nästa budgetår. Jag föreslår därför, att anslaget till lånefonden för bostadsbyggande för nästa budgetår upptages med 820 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna av mig förordade ändringar i bestämmelserna om ifrågavarande lån;

b) medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut om lån, som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande, må meddelas intill ett belopp av 865 000 000 kronor;

c) till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 820 000 000 kronor.

[5] *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien*. Från fonden utlämnas lån till anskaffande av byggnadsmaskiner m. m. Till fonden har för innevarande budgetår anvisats ett formellt anslag av 100 kronor.

Bostadsstyrelsen har (skr. 27/8 1959) anført, att under budgetåret 1958/59 till styrelsen inkom 83 ansökningar om lån för 157 maskiner med en uppgiven anskaffningskostnad av tillhoppa 4 843 744 kronor. Under samma budgetår har disponerats 4 163 585 kronor och i amorteringar och inlösen av lån influtit 4 158 049 kronor. Vid nuvarande lånestock kan beloppet av inflytande amorteringar under såväl innevarande som nästföljande budgetår beräknas uppgå till ca 4 000 000 kronor. Då detta belopp i stort sett synes vara tillfyllest för långivningen vid nuvarande ansökningsfrekvens räknar styrelsen med att anslaget för budgetåret 1960/61 endast behöver anvisas med ett formellt belopp av 100 kronor.

Departementschefen

Jag har inte något att erinra mot vad bostadssstyrelsen anför. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

[6] *Statens bosättningslånefond*. Från fonden utlämnas bosättningslån till trolovade eller äkta makar samt till ogift moder med minderårigt barn. För innevarande budgetår har anslaget uppförts med ett formellt belopp av 100 kronor.

Fullmäktige i riksbanken har (skr. 17/9 1959) anför, att utlåningen från fonden vid utgången av budgetåret 1958/59 uppgick till 46 731 749 kronor mot 50 109 111 kronor vid budgetårets början. Antalet utestående lån utgjorde vid samma tidpunkter 46 976 resp. 50 282.

Under budgetåret 1958/59 har utgivits 7 041 nya lån till ett sammanlagt belopp av 14 094 149 kronor; summan av slut- och avbetalningar uppgick till 17 471 511 kronor. Intill utgången av budgetåret 1958/59 hade utlämnats bosättningslån till ett antal av 212 169 och till ett sammanlagt belopp av 295 796 810 kronor. Vid början av innevarande budgetår fanns disponibelt å fonden ett belopp av 11 453 519 kronor.

Fullmäktige har anför, att lånens medelbelopp successivt ökat hela tiden sedan fondens tillkomst. Medelbeloppet för lån som utgivits under budgetåret 1958/59 uppgick sålunda till 2 002 kronor mot 1 995 kronor under närmast föregående budgetår och 1 966 kronor under budgetåret 1956/57. Även om medelbeloppet skulle komma att öka — och ökning äga rum även i fråga om antalet nyutlämnade lån — kan det beräknas att de till fonden hittills anvisade medlen kommer att vara tillräckliga till utgången av budgetåret 1960/61. Det synes emellertid lämpligt att, i likhet med vad tidigare skett, ett formellt anslag av 100 kronor beviljas.

Besparingsutredningen föreslår, att den å bosättningslånen löpande räntan, som är fastställd till statens normalränta (f. n. 4,5 %), med hänsyn till den allmänna ränteutvecklingen höjes till 5 %. Härigenom skulle kostnaderna för lånens administrerande, vilka för innevarande budgetår belastar riksstatsens femte huvudtitel med 365 000 kronor, delvis täckas av de ökade ränteinkomsterna.

I yttranden över besparingsutredningens förslag har frågan angående storleken av räntan å bosättningslånen berörts av socialstyrelsen, statskontoret, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Östergötlands län och fullmäktige i riksbanken.

Den föreslagna höjningen av räntesatsen å bosättningslånen lämnas utan erinran av *socialstyrelsen, överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Östergötlands län*.

Fullmäktige i riksbanken förklarar sig inte ha något att invända mot förslaget i och för sig men ifrågasätter, om inte en allmän översyn bör företas av räntesättningen vid lån ur statens utlåningsfonder.

Statskontoret konstaterar, att statens kostnader för ifrågavarande långivning — i den mån den schematiskt beräknade ersättningen till riksbanken motsvarar de verkliga kostnaderna — skulle kunna motivera en räntehöjning. Emellertid torde i så fall konsekvensen fordra en undersökning om inte även annan långivning som sker mot normalränta drar kostnader som skulle motivera en höjning av räntan utöver normalräntan. Frågan torde därför böra ses i ett större sammanhang.

Departementschefen

I överensstämmelse med den uppfattning som uttalats av fullmäktige i riksbanken och statskontoret bör besparingsutredningens förslag om höjning av räntan på bosättningslånen övervägas i ett större sammanhang. Räntan bör sålunda alltså vara den för lån ur statens utlåningsfonder gällande normalräntan.

Anslaget för nästa budgetår bör i överensstämmelse med riksbanksfullmäktiges förslag upptagas med ett formellt belopp av 100 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Statens bosättningslånefond* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

[7] *Lånefonden för allmänna samlingslokaler*. För innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor. Från fonden utbetalas lån enligt kungörelsen den 24 maj 1957 (nr 367) om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. samt beviljade men ej utbetalade lån enligt äldre bestämmelser.

Statens nämnd för samlingslokaler har (skr. 31/8 1959) föreslagit, att för budgetåret 1960/61 i vad det gäller ifrågavarande anslag anvisas ett anslagsbelopp av 10 000 000 kronor.

Departementschefen

Såsom jag i det föregående framhållit i samband med beräkning av anslag under driftbudgeten (femte huvudtiteln) för verksamheten avseende allmänna samlingslokaler, är frågan om de driftsekonomiska betingelserna för statsbelånade allmänna samlingslokaler samt därmed sammanhängande spörsmål f. n. under utredning genom 1959 års samlingslokalsutredning. Utredningen beräknar att inom kort avgiva vissa förslag. Då ställningstagandet till utredningens förslag kan påverka bedömningen av anslagsbehovet, bör anslag för ifrågavarande ändamål i statsverkspropositionen upptagas med endast ett preliminärt beräknat belopp. Anslaget bör härvid upptagas med 9 000 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lånefonden för allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1960/61 beräkna ett investeringsanslag av 9 000 000 kronor.

Fonden för låneunderstöd

[8] *Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare.* För innevarande budgetår har under denna rubrik anvisats ett investeringsanslag av 484 600 kronor.

Framställningar

Framställningar om lån till nybyggnader m. m. vid erkända vårdanstalterna Björstorp, Holmforshemmet, Ribbingebäck och Vårnåshemmet har av socialstyrelsen överlämnats i samband med dess anslagsäskanden för budgetåret 1960/61 (skr. 24/8 1959). Vidare har socialstyrelsen (skr. 28/9 1959) överlämnat en framställning av stiftelsen Hemmet Lindåsen om medel för förvärv av förhyrd anstaltsfastighet m. m. Slutligen har socialstyrelsen (skr. 7/10 1959) överlämnat en framställning av styrelsen för erkända vårdanstalten Pålyckehemmet om medel för förvärv av fastighet m. m.

Socialstyrelsen tillstyrker följande byggnadsföretag m. m. vid erkända vårdanstalter. Härför erforderliga medel har beräknats uppgå till sammanlagt 2 515 000 kronor.

	Kronor
1. Ny förläggningsbyggnad med läkarmottagning och intagningsavdelning vid Björstorp	315 000
2. Ny behandlings- och intagningsavdelning samt ny föreståndarebostad vid Holmforshemmet	535 000
3. Om- och nybyggnadsarbeten vid Ribbingebäck	1 084 000
4. Ett nytt bostadshus vid Vårnåshemmet	80 000
5. Förvärv av fastighet och uppförande av bostadshus vid Lindåsen	401 000
6. Förvärv av markområde för Pålyckehemmet	100 000
	Kronor 2 515 000

Som motivering för ifrågavarande förslag har anförts i huvudsak följande.

1. Föreningen Lunds stifts prästers nykterhets- och diakoniförbund u. p. a. förnyar en tidigare gjord framställning om anvisande av lånemedel för uppförande av en planerad förläggningsbyggnad med läkarmottagning, sjukrum m. m. vid erkända vårdanstalten *Björstorp*. Socialstyrelsen framhåller angelägenheten av att anstalten snarast möjligt ges den standard, vartill föreningens framställning syftar. Anstalten är av den storleksordningen, att den föreslagna medicinska avdelningen behövs, även om annan vård-

anstalt i sydligaste delen av landet skulle få mera omfattande medicinska vårdresurser.

2. Stiftelsen *Holmforshemmet* har tidigare hemställt om medel till uppförande av en byggnad för sjukavdelning m. m. samt ny föreståndarebostad. Det omarbetade förslag, som nu föreligger, innebär i förhållande till det tidigare förslaget en kostnadsminskning med 130 000 kronor.

Socialstyrelsen vitsordar behovet av en sjuk- och behandlingsavdelning vid *Holmforshemmet*, särskilt med hänsyn till hemmets avlägsna läge i nordligaste delen av landet. De åtta vårdplatser, som vid ett genomförande av förslaget tillföres vårdanstalten, är väl behövliga, enär 16 i baracker inrymda platser snarast måste slopas. Styrelsen tillstyrker, att stiftelsen tillerkännes 370 000 kronor till byggnadskostnaderna samt 50 000 kronor till inventarier. Medelsbehovet föreslås täckt genom ränte- och amorteringsfritt statslån. Styrelsen tillstyrker vidare ett räntebärande, amorteringsfritt lån å 115 000 kronor för uppförande av ny föreståndarebostad.

3. Förslaget utgör i huvudsak en upprepning av en tidigare gjord framställning om medel till genomförande av vissa om- och nybyggnadsarbeten vid *Ribbingebäck*. Vårdanstalten skulle härigenom få ett större antal enkelrum, utvidgade sjukvårdsmöjligheter m. m. samt ytterligare 14 vårdplatser. Socialstyrelsen vitsordar behovet av ifrågavarande byggnadsarbeten och tillstyrker, att Stockholms stadsmission i egenskap av huvudman för vårdanstalten kommer i åtnjutande av statslån för ändamålet å tillhoppa 1 084 000 kronor.

4. Stiftelsen *Värnäs hemmet* upprepar en framställning om medel till uppförande av ett personalbostadshus. Byggnadsprogrammet har utökats något i förhållande till tidigare förslag. Socialstyrelsen tillstyrker framställningen, dock med viss erinran beträffande lägenhetstypen.

5. Erkända vårdanstalten *Lindåsen* med ett 30-tal platser för manliga alkoholmissbrukare började sin verksamhet i oktober 1956, sedan huvudmannen, stiftelsen Hemmet Lindåsen, för tiden 1 oktober 1956—1 oktober 1961 förhyrt fastigheten Lindhult 1⁴ i Moholms kommun, Skaraborgs län, med det därå belägna semesterhemmet Visborgs Minne. För anordnande av vårdanstalten har stiftelsen erhållit statsbidrag med 105 000 kronor, motsvarande 3 500 kronor för vårdplats.

Stiftelsen har utfört omfattande förbättringsarbeten på fastigheten. Trots de genomförda förbättringarna lider vårdanstalten av stora brister. Dessa gäller främst sådan för anstaltens verksamhet nödvändig utrustning som arbetslokaler, hobby- och fritidsrum för vårdtagarna samt personalbostäder. Bristen på personalbostäder är särskilt kännbar. Endast en befattningshavare, nämligen föreståndaren, har någorlunda tillfredsställande bostad. Försök att lösa personalbostadsfrågan genom medverkan av kommunen har inte lett till avsett resultat. Förfrågan hos länsbostadsnämnden har visat, att lån till ändamålet inte kan erhållas genom denna. Stiftelsen måste därför själv svara för erforderlig bostadsproduktion.

Socialstyrelsen framhåller, att vårdanstalten är av god standard. Förläggningar, matsal och kök är tillfredsställande. Den vård, som lämnas vid anstalten, måste betecknas som mycket god. Stiftelsen Anna Johansson-Visborgs Minne, som äger fastigheten, är beredd att sälja densamma liksom, alternativt, att förlänga hyreskontraktet på ytterligare fem år. Socialstyrelsen delar anstaltsstyrelsens uppfattning, att ett köp av fastigheten bör komma till stånd snarast möjligt, då de erforderliga byggnadsarbetena på fastigheten inte synes kunna komma i fråga så länge denna endast är förhyrd. Socialstyrelsen hemställer, att stiftelsen tillerkännes dels ett ränte- och amorteringsfritt statslån å 236 000 kronor för förvärv av fastigheten Lindhult 1⁴ samt anordnande av verkstadslokal, hobby- och fritidslokal, dels ett räntebärande statslån å 165 000 kronor för uppförande av tre personalbostadshus vid vårdanstalten.

6. Erkända vårdanstalten *Pålyckeheimmet*, som har 50 vårdplatser för manliga alkoholmissbrukare, började sin verksamhet i juli 1958. Anstaltens markområde utgör 9 382 m². Vid anstaltens tillkomst överlämnades denna mark jämte därå befintlig äldre byggnad såsom gåva av Fridlevstads kommun till vårdanstaltens huvudman, stiftelsen Pålyckeheimmet. Under den tid anstalten varit i verksamhet, har det visat sig, att anstaltsområdet är för litet. Anstaltens arbetsterapi måste under nuvarande betingelser huvudsakligen förläggas inomhus och lokalerna är mycket begränsade. Fridlevstads kommun är villig att för ett pris av 90 000 kronor till stiftelsen överlåta ett område om 16 hektar jämte därå befintliga byggnader, bl. a. ett bostadshus, lämpligt som föreståndarebostad. Andra byggnader kan användas för verkstadsdrift såsom snickeri m. m. Marken kan utnyttjas för trädgårdsodlingar, varigenom ytterligare sysselsättningsmöjligheter erhålles. Härför erfordras en bevattningsanläggning, kostnadsberäknad till 10 000 kronor.

Yttranden

Över de av socialstyrelsen med skrivelse den 24 augusti 1959 överlämnade framställningarna har yttrande avgivits av *byggnadsstyrelsen* och *nykterhetsvårdsutredningen*.

Byggnadsstyrelsen framhåller i fråga om nybyggnaden vid Björstorp, att styrelsen i och för sig inte har något att erinra mot förslaget. De till 315 000 kronor uppgivna kostnaderna för förslagets genomförande synes vara lågt beräknade. Beträffande förslaget till ny intagnings- och sjukavdelning vid Holmuforsheimmet har styrelsen i huvudsak ingen erinran. Styrelsen fäster dock uppmärksamheten på att avdelningen saknar mottagningsexpedition för patienter. Vidare motsätter sig styrelsen inte för sin del att föreståndarebostad uppföres i huvudsak enligt det framlagda skissförslaget. De av vårdanstalten uppgivna byggnadskostnaderna anser styrelsen vara lågt beräknade. Enligt vad styrelsen inhämtat har däri inte inräknats kostnader för erforderliga yttre arbeten, såsom värmekulvert, avlopps- och vattenledningar,

planeringsarbeten m. m. I fråga om Ribbingebäck anser sig byggnadsstyrelsen inte kunna tillstyrka att ombyggnaden av huvudbyggnaden genomföres enligt föreliggande ritningsförslag, förrän detsamma omarbetats på sådant sätt att det kan godkännas av brandinspektionen. Styrelsen framför liknande erinringar i fråga om ny förläggings- och köksbyggnad. Till grund för personalbostadshusen bör läggas någon av bostadsstyrelsens typritningar till familjebostäder. Detsamma gäller det vid Vårnåshemmet planerade bostadshuset, mot vilket styrelsen dock i stort sett inte har något att erinra.

Nykterhetsvårdsutredningen anser, att Björstorpsanstalten, främst med hänsyn till sitt läge, inte är lämplig att byggas ut med speciella anordningar för mera krävande vårduppgifter. Anstalten bör därför liksom hittills avses för vård av ordinärt klientel. I denna funktion har anstalten otvivelaktigt behov av en intagningsavdelning jämte vissa resurser för kortvarigt omhändertagande av sjuka. Utredningen har tidigare tillstyrkt en behandlings- och intagningsavdelning vid Holmforshemmet. Utredningen delar socialstyrelsens uppfattning att det här är fråga om ett synnerligen angeläget behov. Vidare tillstyrker utredningen nybyggnad av föreståndarebostad. Ribbingebäck har, anför utredningen, en viktig uppgift och torde även framdeles behöva utnyttjas för vård av alkoholmissbrukare med nedsatt kroppslig hälsa och arbetsförmåga. Den ändamålsenliga vården av ifrågavarande klientel, där alkoholmissbruket kompliceras av svåra fysiska handikapp, är en särskilt krävande uppgift, som förutsätter goda resurser i olika avseenden, inte minst tillgång till tjänliga lokaler. Förslagen om uppförande av personalbostäder vid Ribbingebäck och Vårnåshemmet föranleder ingen erinran från utredningens sida.

Beträffande Lindåsen framhåller utredningen, att det inte finns något som tyder på en sådan nedgång i platsbehovet, att vårdanstalten vid hyrestidens utgång hösten 1961 skulle kunna nedläggas utan att platserna behövde ersättas. Det råder intet tvivel om att Lindåsen även på längre sikt skulle ha en uppgift att fylla inom nykterhetsvårdens anstaltssystem. Möjligen kunde det härvid visa sig lämpligt att i en eller annan form etablera samverkan med vårdanstalten å Gudhem, varigenom denna anstalt kunde ges ökade differentieringsmöjligheter. Vad beträffar Lindåsens lämplighet för nuvarande vårdändamål är det främst anstaltens jämförelsevis avlägsna läge i kommunikationshänseende och i förhållande till närmaste tätort som kan vara ägnat att inge betänkligheter. Det är emellertid enligt utredningen påfallande att anstalten, trots sitt mindre gynnsamma läge och trots de brister, som föreligger i fråga om personalbostäder, arbetslokaler o. dyl., kunnat lämna en vård, som av tillsynsmyndigheten betecknas såsom mycket god. Anstaltens läge har sålunda visat sig inte lägga hinder i vägen för en ändamålsenlig vårdverksamhet.

Kostnadsmässigt innebär förslaget, att anordningskostnaderna, inberäknat tidigare beviljat anordningsbidrag om 105 000 kronor, skulle uppgå till 506 000 kronor, motsvarande ca 15 800 kronor per vårdplats, vilket enligt

utredningen är vida mindre än vad man i allmänhet har att räkna med för anordnande av en ny permanent anstalt.

Valet står, framhåller utredningen slutligen, mellan att nedlägga anstalten vid hyrestidens utgång eller att inköpa fastigheten och i samband därmed avhjälpa de av anstaltens huvudman påtalade bristerna. Utredningen finner att övervägande skäl talar för det senare alternativet.

Departementschefen

Förslag till ny behandlings- och intagningsavdelning vid Holmforshemmet framfördes i samband med anslagsäskandena för innevarande budgetår. Vid behandlingen av detta förslag framhöll jag bl. a., att det närmare borde undersökas, om inte anstaltens behov av resurser för sjukvård kunde tillgodoses genom en beträffande såväl platsantal som vård- och behandlingsutrymmen i övrigt mindre sjukavdelning än vad som föreslagits. Vid utarbetandet av det nu föreliggande förslaget har de synpunkter, som anfördes vid remissbehandlingen av föregående framställning, i görligaste mån beaktats. De preliminärt beräknade kostnaderna för den nya avdelningen enligt det omarbetade förslaget uppgår till 370 000 kronor, vartill kommer kostnader för inventarier, 50 000 kronor, vilket i förhållande till det tidigare förslaget innebär en kostnadsminskning med 130 000 kronor. Jag är beredd att tillstyrka det nu föreliggande förslaget och förordar alltså att vårdanstalten erhåller ett ränte- och amorteringsfritt lån å 420 000 kronor för anordnande av en behandlings- och intagningsavdelning. Med anledning av vad byggnadsstyrelsen anfört i sitt yttrande vill jag understryka angelägenheten av att byggnadsarbetena hålles inom den sålunda angivna kostnadsramen.

För att bereda förutsättningar för vårdanstalten Lindåsen att bedriva sin verksamhet även i fortsättningen anser jag mig böra tillstyrka, att stiftelsen Hemmet Lindåsen tillerkännes dels ett ränte- och amorteringsfritt lån å 236 000 kronor för förvärv av fastigheten Lindhult 1⁴ samt för vissa arbeten för inredande av verkstads-, hobby- och fritidslokaler, dels ett räntebärande lån å 164 000 kronor för uppförande av tre personalbostadshus vid vårdanstalten, eller med sammanlagt 400 000 kronor.

De i övrigt framförda förslagen är jag inte beredd att tillstyrka.

Summan av de av mig förordade lånen till erkända vårdanstalter under nästa budgetår uppgår alltså till $(420\,000 + 400\,000)$ 820 000 kronor. Vid beräkningen av anslagsbehovet för budgetåret bör emellertid beaktas, att enligt uppgift av socialstyrelsen på anslaget kvarstår ett odisponerat belopp av 9 000 kronor. Anslagsbehovet för nästa budgetår bör därför beräknas till 811 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till nybyggnader vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 811 000 kronor.

[9] **Räntefria lån till bostadsbyggande.** Sedan det ortsdifferentierade tilläggslånet slopats genom beslut vid 1959 års riksdag kommer långivningen under anslaget att fr. o. m. budgetåret 1959/60 avse tilläggslån till studentbostäder, vinterbidrag, räntefria stående delar av egnahemslån samt bidrag till specialinredning av invalidlägenheter. För innevarande budgetår har anvisats ett anslag av 120 000 000 kronor.

Förslag om avskrivning av vissa räntefria lån till egnahemsägare i Motala
Bostadsstyrelsen har (skr. 12/2 1959) med tillstyrkan överlämnat en framställning av 18 egnahemsägare i Motala om avskrivning av vissa ränte- och amorteringsfria lån, som beviljats dem under deras anställning vid centrala torpedverkstaden i Motala.

I framställningen anföres, att ifrågavarande låntagare enligt Kungl. brev den 19 december 1941 och den 27 augusti 1943 i samband med byggande av egnahem genom försvarets fabriksstyrelse erhållit statliga subventionslån utgörande ca 10 % av den slutligt godkända anskaffningskostnaden. Som stöd för sin ansökan har låntagarna åberopat, att de vid torpedverkstaden anställda, som år 1946 uppförde egnahem med hjälp av egnahemslån och därtill knutet tilläggslån med belopp motsvarande 10 % av byggnadskostnaden, genom beslut av Kungl. Maj:t fått sina subventionslån avskrivna fr. o. m. den 1 januari 1958.

Förslag av 1958 års besparingsutredning

Besparingsutredningen anför, att frågan om *ändring av den räntefria stående delen av egnahemslån*, f. n. 4 000 kronor vid nybyggnad och högst samma belopp vid ombyggnad, framförts i olika sammanhang. Sålunda förordade bostadspolitiska utredningen i sitt betänkande angående riktlinjer för bostadspolitiken (SOU 1956: 40) en generell sänkning av beloppet till 3 000 kronor. Utredningen erinrar vidare om att i en inom socialdepartementet i december 1958 utarbetad promemoria rörande ett kreditgarantisystem på egnahemsområdet förutsattes att några kapitalsubventioner inte skulle ingå i en egnahemslångivning vid ett kreditgarantisystem.

Utredningen anför härafter i huvudsak följande.

Vid en bedömning av frågan huruvida kapitalsubventionerna vid egnahemslångivningen skulle kunna slopas torde man böra beakta, att bostadsefterfrågan på längre sikt kan komma att alltmera förskjutas mot egnahem. En ökning av egnahemsbyggandet kan därför böra eftersträvas. Vidare bör betonas det sparmoment, som ligger i anskaffandet av ett eget hem. Redan de nu gällande ränte- och amorteringsvillkoren för egnahemslån innebär även för den enskilde egnahemsbyggaren en relativt betydande utgift. Besparingsutredningen har ansett dessa omständigheter väsentliga vid sina överväganden av subventioneringen till egnahemsbyggandet. Å andra sidan bör beaktas, att kapitalsubventionerna till flerfamiljshus genom beslut av 1959 års riksdag praktiskt taget helt slopats. Konsekvensen kan därför tala för ett motsvarande ställningstagande, när det gäller egnahemssubventionerna.

Besparingsutredningen har vid dessa överväganden sökt finna en lösning, som kan innebära en minskning av de generella subventionerna utan att medföra någon nämnvärd ökning av de årliga bostadskostnaderna för den enskilde låntagaren. Utredningen har därvid stannat för att förorda ett slopande av den generella subventionen i form av räntefri stående del men samtidigt föreslå att någon förlängning genomföres i fråga om amorteringstiden för egnahemslån. En förlängning från nuvarande 25 år till 30 år synes lämplig. Motsvarande ändring av amorteringstiden torde få genomföras beträffande lån till ombyggnader.

Den årliga ökningen av kapitalkostnaderna som förslaget medför beräknas av utredningen till ca 130 kronor eller drygt 10 kronor per månad.

På statsbudgeten skulle ett genomförande av förslaget innebära en minskning med 70 milj. kronor under anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande men samtidigt en lika stor ökning av medelsanvisningen under lånefonden för bostadsbyggande. Den föreslagna förlängningen av amorteringstiden medför dock att de inflytande årliga amorteringarna nedgår. Å andra sidan kan man räkna med ett minskat årligt behov av avskrivningsmedel med drygt 60 milj. kronor.

Besparingsutredningen har vidare behandlat frågan om *återkrav av tidigare beviljade subventioner*.

Skillnaden i fråga om kapitalkostnader mellan äldre och nyproducerade en- och tvåfamiljshus samt framför allt ett slopande av kapitalsubventionen till nya dylika hus gör enligt besparingsutredningens uppfattning ett återkrav av de äldre räntefria lånen motiverat. Utredningen erinrar om att kapitalsubventionerna till redan uppförda en- och tvåfamiljshus avskrivits i fråga om hus belånade enligt lånekungörelser före år 1948 men står kvar för hus belånade enligt 1948 års lånekungörelse eller senare. I fråga om sistnämnda hus föreslår utredningen, att i de fall egnahemslån beviljats före den 1 juli 1953 den räntefria delen uppsäges till återbetalning. Då emellertid ett återkrav av hela den räntefria delen för de berörda husen skulle kunna framstå som obillig anses amortering och förräntning böra krävas i fråga om hälften av det beviljade beloppet. Återbetalningstiden föreslås till 25 år och räntan till 4 %. För egnahemslån som beviljats efter den 1 juli 1953 kan — konstaterar utredningen — återbetalning komma i fråga tidigast fr. o. m. år 1963.

Utredningens förslag i fråga om återkrav av kapitalsubventionerna beräknas medföra att staten årligen skulle erhålla ca 20 milj. kronor i form av inflytande räntor och amorteringar. De årliga kapitalkostnaderna skulle för den enskilde låntagaren öka med 125—250 kronor men ändå ligga avsevärt lägre än för nybyggda egnahem.

Besparingsutredningen har även behandlat frågan om *förräntning av tidigare tilläggs lån*.

I fråga om flerfamiljshusen erinrar besparingsutredningen, att riksdagen genom beslut år 1957 och 1959 fastställt, att av tilläggs lån beviljade fr. o. m. år 1951 ett belopp motsvarande det kapitaliserade värdet av högst 3 kronor

per m² bostadsyta skall amorteras på 25 år. Lånen är dock även i denna del räntefria.

Mot bakgrunden av skillnaderna i kapitalkostnader mellan olika årgångar hus har utredningen ansett sig böra föreslå, att ränta skall utgå å de uppsagda tillägglånen fr. o. m. den 1 juli 1960. Räntesatsen bör därvid fastställas till 4 %, d. v. s. samma ränta som nu gäller för tertiärlånen. Den årliga ränteinkomsten för staten beräknas till ca 20 milj. kronor. Ökningen av de årliga kapitalkostnaderna för berörda hus beräknas till högst kronor 1: 50 (för hus uppförda år 1954) och till lägst 30 öre (för hus uppförda år 1958) per m² lägenhetsyta. Kapitalkostnaderna kommer ändock att väsentligt understiga dem som nu gäller för nybyggda hus.

Yttranden över besparingsutredningens förslag

Delade meningar råder bland de remissorgan som yttrat sig över besparingsutredningens förenämnda förslag.

I tillstyrkande riktning uttalar sig bl. a. *statskontoret, överståthållarämbetet, länsstyrelsen i Älvsborgs län, statens sakrevision, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska byggnadsentreprenörföreningen och Sveriges fastighetsägareförbund.*

Länsstyrelserna i Jämtlands och Östergötlands län uttalar tveksamhet inför förslagen.

I avstyrkande riktning yttrar sig *länsstyrelsen i Norrbottens län, länsstyrelsen i Malmöhus län*, som dock endast berör frågan om slopande av den räntefria stående delen av egnahemslånet, *Landsorganisationen, Svenska landskommunernas förbund, Statstjänstemännens riksförbund, Hyresgästernas riksförbund, HSB:s riksförbund, Svenska riksbyggen, Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO), Kooperativa förbundet och Sveriges folkpensionärers riksorganisation.*

Bostadsstyrelsen anser, att inga invändningar i princip torde kunna resas mot utredningens förslag om återkrav av återstående kapitalsubventioner till egnahemsägare. Frågan om ett sådant återkrav bör emellertid prövas i ett större bostadspolitiskt sammanhang. Däremot anser styrelsen att det vore olyckligt att slopa den räntefria stående delen av egnahemslånet.

Utöver bostadsstyrelsen uttalar *ett stort antal remissorgan* önskemål om, att de av utredningen framförda förslagen helt eller till vissa delar omprövas i samband med en förnyad bostadspolitisk översyn.

Bostadsstyrelsens anslagsframställning

Bostadsstyrelsen har (skr. 27/8 1959) beräknat, att den preliminära långivningen i fråga om tillägglån till studentbostäder under budgetåret 1960/61 kommer att avse 2 000 studentrum med ett sammanlagt lånebelopp av 10 000 000 kronor. Räntefria egnahemslån har förutsatts komma att beviljas till nybyggnadsföretag med tillhoppa 18 000 lägenheter. Vid oförändrat genomsnittsbelopp per lägenhet — eller 3 900 kronor — beräknas det totala lånebeloppet till 70 000 000 kronor. För räntefria egnahemslån till ombygg-

nadsföretag beräknas ett belopp av 10 000 000 kronor. Bidragsgivningen avseende inredning av invalidbostäder förutsättes bli av en jämfört med medelsramen obetydlig storlek. Med hänsyn till angelägenheten av att ramen för räntefria lån inte tillmätas för snävt föreslås, att den fastställs till 95 000 000 kronor.

Beträffande medelsbehovet för nästa budgetår har styrelsen anfört, att utbetalningen av tillägglån till studentbostäder beräknas till 12 000 000 kronor och utbetalningen av vinterbidrag till 4 000 000 kronor. Utbetalningen av räntefria egnahemslån till nybyggnadsföretag uppskattas till 60 000 000 kronor avseende 15 000 lägenheter och utbetalningen av sådana lån till ombyggnadsföretag till 10 000 000 kronor. Utbetalningen av bidrag till inredning av invalidbostäder antages bli obetydlig. Anslagsbelastningen och därmed anslagsbehovet beräknas därför till $(12\,000\,000 + 4\,000\,000 + 60\,000\,000 + 10\,000\,000)$ 86 000 000 kronor. Med hänsyn till osäkerheten i beräkningarna föreslår styrelsen, att anslaget anvisas med avrundat 90 000 000 kronor.

Departementschefen

I anledning av besparingsutredningens förslag att *den räntefria stående delen av egnahemslån skall slopas* vill jag erinra om att sedan 1953 huvudparten av de vid nämnda tidpunkt utgående avsevärda kapitalsubventionerna avvecklats. I fråga om flerfamiljshus beviljas sedan den 1 juli 1959 inte någon generell kapitalsubvention. En dylik subventions syfte är att nedsätta fastighetsägarens årliga utgifter för räntor och amorteringar å de för fastighetens finansiering upptagna lånen. Samma syfte har den låga räntan på det räntebärande statslånet liksom den räntegaranti beträffande primär- och sekundärlån, som staten lämnar. Övervägande skäl talar för att även kapitalsubventionen till småhus nu helt slopas. Det statliga stödet till nya bostadshus kan i mån av behov varieras genom förändring av räntesatsen för statslånet och av den garanterade räntan utan att räntefrihet för viss del av statslånet behöver tillgripas. Om på sätt besparingsutredningen förordat amorteringstiden för egnahemslån förlänges från 25 till 30 år, blir vid ett slopande av den räntefria stående delen den årliga utgiftsökningen för en egnahemsägare relativt obetydlig. Jag tillstyrker därför besparingsutredningens förslag. Ändringen bör avse lån, som beviljas fr. o. m. nästa budgetår.

Vad härefter angår besparingsutredningens förslag att de genom riksdagens beslut 1957 och 1959 *återkrävda tillägglånen skall löpa med ränta* får jag erinra om vad jag i det föregående vid anmälan av anslag till kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån anfört beträffande hyror och bostadskostnader. Att i nuvarande läge mera allmänt höja hyrorna för de efter 1952 tillkomna flerfamiljshusen inger betänkligheter. Hyrorna har under de senaste åren stigit inte obetydligt. En hyreshöjning skulle särskilt hårt drabba alla de barnfamiljer, som bor i de berörda husen. Även om jag är medveten om de bekymmer, som de avsevärda

och växande utgifterna för det statliga bostadsstödet kan inge, kan jag inte f. n. tillstyrka förslaget. På något längre sikt torde förhållandet mellan hyror och inkomster utvecklas så gynnsamt, att frågan kan komma i ett annat läge. Jag är då beredd att på nytt ta upp utredningens förslag till prövning.

Vad beträffar besparingsutredningens förslag att *de åren 1948—1953 beviljade räntefria stående delarna av egnahemslån helt eller delvis skall återkrävas* må erinras om att motsvarande subventioner till småhus, uppförda före 1948, genom riksdagens beslut 1957 avskrivits. Frågan om när slutlig ställning bör tagas till de fr. o. m. 1948 beviljade kapitalsubventionerna behandlades av förra årets riksdag. Statsutskottet framhöll (utl. nr 49, s. 40) bl. a., att liksom fallet var vid den slutliga prövningen av hur det borde förtas med de enligt äldre bestämmelser beviljade räntefria lånen praktiska skäl syntes tala för att en prövning år för år av lån, som vid varje prövningstillfälle har utestått i tio år, undvikes och att en allmän ståndpunkt i ett sammanhang tages till alla eller huvuddelen av de under de senaste tio åren beviljade lånen.

Vad statsutskottet sålunda anfört godkändes av riksdagen.

I överensstämmelse med sagda uttalande bör berörda räntefria lån tills vidare förbli räntefria och stående. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, när huvuddelen av de räntefria lån, som enligt 1948 års egnahemslånekungörelse i dess ursprungliga lydelse beviljats intill ett belopp av 4 000 kronor, utestått i tio år, på nytt anmäla avskrivningsfrågan för riksdagen.

Av det anförda framgår att jag inte kan tillstyrka besparingsutredningens förevarande förslag.

Bostadsstyrelsens förslag att *vissa räntefria lån till egnahemsägare i Motala* skall avskrivas kan jag godtaga.

Vad angår *ramen för preliminära beslut om räntefria lån* under nästa budgetår medför ett godtagande av mitt förslag om slopande av egnahemslånets räntefria stående del att dylika beslut i fortsättningen kommer att avse tilläggs lån till studentbostäder samt bidrag för specialinredning av lägenheter för invalider. Med utgångspunkt från bostadsstyrelsens beräkning av ifrågavarande lån- och bidragsgivning förordar jag, att medelsramen för nästa budgetår fastställas till 10 000 000 kronor.

Anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande för nästa budgetår har av bostadsstyrelsen beräknats till 90 000 000 kronor. Då ett slopande av egnahemslånets räntefria stående del för lån, som beviljas fr. o. m. den 1 juli 1960, inte torde nämnvärt påverka utbetalningarna av lån under nästa budgetår, tillstyrker jag styrelsens förslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna av mig förordade ändringar i bestämmelserna om ifrågavarande långivning;

b) medgiva, att under budgetåret 1960/61 preliminära beslut om lån, som skall utgå från anslaget till räntefria lån till bostadsbyggande, må meddelas intill ett belopp av 10 000 000 kronor;

c) till *Räntefria lån till bostadsbyggande* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 90 000 000 kronor.

[10] *Lån till anordnande av kollektiva tvätterier.* Från anslaget utgår jämlikt kungörelsen den 1 juni 1956 (nr 334) angående statslån till kollektiva tvätterier m. m. *dels* lån för anläggande, inköp, utvidgning eller modernisering av tvätteri (tvätterilån) *dels ock* lån för att främja kommunal utlåning till anskaffning och installation av maskinell tvättutrustning för gemensamt bruk av 4—12 hushåll (lån för utlämnande av tvättcirkellån). För innevarande budgetår har anvisats ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

Bostadsstyrelsen har (skr. 27/8 1959) anfört, att under budgetåret 1958/59 behandlats ansökningar om lån till kollektiva tvätterier avseende ett sammanlagt lånebelopp av ca 2 400 000 kronor. Medelsbristen har emellertid medfört, att styrelsen vid prövningen av låneärendena nödgats begränsa beviljade lån till belopp liggande betydligt under vad sökanden gjort framställning om och vad författningsenligt annars kunde ha utgått. Det beviljade lånebeloppet i ifrågavarande ärenden uppgick sålunda endast till 709 200 kronor. Vid budgetårets slut kvarstod ett belopp om 660 kronor odisponerat. Med inräknande av det för budgetåret 1959/60 anvisade anslaget disponerar styrelsen för långivningen under detta budgetår ett belopp av 700 660 kronor. Med hänsyn till utvecklingen av långivningen under budgetåret 1958/59 erfordras för innevarande budgetår ett anslag på tilläggsstat av 1 300 000 kronor. Vid utgången av budgetåret 1959/60 beräknas detta belopp vara i huvudsak taget i anspråk.

För budgetåret 1960/61 beräknar styrelsen medelsbehovet och tillika anslagsbehovet till sammanlagt 2 000 000 kronor.

Statskontoret avstyrker anvisande av medel å tilläggsstat för ändamålet samt föreslår, att anslaget för nästkommande budgetår upptas med oförändrat 700 000 kronor.

Statskontoret anför vidare, att departementschefen vid 1959 års riksdag till prövning upptog spörsmålet om den procentsats, som skulle gälla för förräntning av lånen, och därvid erinrade om att den för statens utlåningsfonder fastställda normalräntan då utgjorde 4 1/4 %. Enligt departementschefen borde samma räntesats fastställas för tvätteri- och tvättcirkellån, som beviljades fr. o. m. den 1 juli 1959. Häremot gjordes inte någon erinran från riksdagens sida. Då normalräntan numera höjts till 4 1/2 % fr. o. m. den 1 juli 1959, torde enligt ämbetsverkets mening höjning böra ske av låneräntan även beträffande tvätteri- och tvättcirkellån.

Departementschefen

Enligt beslut av förra årets riksdag fastställdes med hänvisning till då gällande normalränta en räntesats av 4,25 % för tvätteri- och tvättcirkellån. Normalräntan utgör numera 4,5 %. Med anledning härav torde räntesat-

sen för tvätteri- och tvättcirkellån, som beviljas fr. o. m. den 1 juli 1960, böra fastställas till 4,5 %.

Bostadsstyrelsen har framhållit, att under senare tid det för beviljande av tvätterilån anvisade anslaget visat sig otillräckligt. Olika skäl kan åberopas för att undersöka huruvida inte — i vart fall beträffande större och medelstora tvätterier — statliga lån på speciella villkor i form av tvätterilån kan undvaras. En betydande långivning till dylika tvätterier förekommer inom ramen för tertiärlånegivningen till flerfamiljshus. Om de särskilda tvätterilånen med viss möjlighet även till bidrag icke skall helt slopas, kan det vara ändamålsenligt att förbehålla dylika lån små tvätterier i glesbebyggda trakter, där eljest svårigheter skulle föreligga att ordna tvättfrågan på ett rationellt sätt. För tvätterier i större och medelstora samhällen borde i så fall enbart tertiärlån kunna beviljas. Jag har för avsikt att låta utreda denna fråga.

I avvaktan på att lånebehoven på ifrågavarande område blir klarlagda kan jag inte förorda en ökning av långivningen utan föreslår, att för nästa budgetår anvisas ett anslag av 700 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna av mig förordad ändring i räntevillkoren för tvätterilån och tvättcirkellån;

b) till *Lån till anordnande av kollektiva tvätterier* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Bengt Wilhelmsson

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 4 januari 1960.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON,
LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN,
JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Skoglund, redogör för de under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärendena angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1960/61 och anför därvid följande.

I. Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

I 1959 års statsverksproposition (bil. 27) framlades investeringsplaner för huvuddelen av de under kommunikationsdepartementet hörande kapitalfonderna, nämligen postverkets, televerkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond. En motsvarande redovisning för dessa fonder gällande budgetåren 1958/59—1960/61 lämnas i det följande. För budgetåret 1960/61 lämnas även en sammanfattande redogörelse för investeringarna i övrigt såvitt avser kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten. Slutligen upptages vissa av 1958 års besparingsutredning aktualiserade spörsmål.

Investeringsutfallet under budgetåret 1958/59

I tabell 1 redovisas de anslagsmedel, som under det gångna budgetåret stått till förfogande, och den omfattning, i vilken de tagits i anspråk. Enligt beräkningarna i nyssnämnda statsverksproposition skulle medelsförbrukningen på kommunikationsverkens investeringsanslag uppgå till ca 1 137

mkr under budgetåret 1958/59. De sammanlagda faktiska investeringsutgifterna har emellertid, som tabellen visar, stannat vid ca 1 099 mkr och således underskridit de beräknade utgifterna med ca 38 mkr.

Tabell 1. Utfallet för budgetåret 1958/59

	Ingående behållning	Anvisade anslag	Medelsförbrukning beräknad i prop. 1/1959	faktisk	Utgående behållning
	miljoner kronor				
<i>Rambegränsade investeringar</i>					
Postverket.....	7,8	3,0	6,0	3,4	7,4
Televerket.....	22,3	247,0 ¹	268,0	268,0	1,3
Statens järnvägar	24,0	300,5	319,6	319,3	5,2
Vattenfallsverket	42,0	430,2	440,0	422,3	49,9
Luftfartsverket	1,8	8,0	8,5	8,5	1,3
Förrådsfonden	3,1	27,5	30,3	24,8	5,8
Summa	101,0	1 016,2	1 072,4	1 046,3	70,9
<i>Övriga investeringar</i>					
Televerket.....	0,1	18,4	18,4	17,8	0,7
Statens järnvägar	0,1	—	0,1	—	0,1
Vattenfallsverket.....	10,3	10,0	8,3	3,5	16,8
Luftfartsverket	13,0	25,0	38,0	30,9	7,1
Summa	23,5	53,4	64,8	52,2	24,7
Totalsumma	124,5	1 069,6	1 137,2	1 098,5	95,6

De största avvikelserna i absoluta tal mellan beräknad och faktisk medelsförbrukning för de ramreglerade investeringarna faller på postverket (— 2,6 mkr), vattenfallsverket (— 17,7 mkr) och förrådsfonden (— 5,5 mkr). Vad angår postverket har den lägre medelsförbrukningen förklarats väsentligen bero på att byggnadsverksamheten inte kunnat genomföras i avsedd omfattning och på att ny- och ersättningsanskaffningen av bilmateriel för diligensrörelsen genom gjorda rationaliseringar kunnat nedbringas. För vattenfallsverkets del beror avvikelsen huvudsakligen på större låneåterbetalning från Bergeforsens kraftaktiebolag än vad styrelsen räknade med föregående år och på att arbetena för distributionsanläggningar blivit av mindre omfattning än beräknat. För förrådsfonden har slutligen byggnadsverksamheten kommit att få mindre omfattning än som beräknats, varjämte betalningsutfallet för vissa beställningar vid Karlskrona örlogsvarv förskjutits.

För de icke ramreglerade investeringarna faller de största avvikelserna mellan beräknad och faktisk medelsförbrukning på vattenfallsverket (— 4,8 mkr) och på luftfartsverket (— 7,1 mkr). För vattenfallsverkets del beror avvikelsen på att arbetena med förvaltningsbyggnaden icke kommit i gång

¹ Härav har 1,1 mkr anvisats på tilläggsstat.

i avsedd omfattning och för luftfartsverkets del på att vissa likvider för storflygplatsen kunnat senareläggas i förhållande till vad som beräknats.

Anslagsbehållningarna har nedbringats med ca 29 mkr.

Budgetåret 1959/60

I fjolårets investeringsplan för kommunikationsverken framhölls, att en i förhållande till budgetåret 1958/59 ytterligare ökad investeringsomslutning för innevarande budgetår vore angelägen. Ökade investeringar bedömdes nämligen vara en grundförutsättning för att en avveckling av de återstående kapacitetsbristerna skulle kunna ske och för att den allmänna rationalisering, som kräves för att nedbringa driftkostnaderna, skulle kunna successivt genomföras. Vissa prisstegringar ansågs också böra kompenseras. I enlighet härmed förordades, att den ramreglerade medelsförbrukningen skulle få utgöra högst 1 142,3 mkr. För övriga investeringar beräknades en medelsförbrukning av 93,5 mkr, varav 35,5 mkr för ljud- och televisionsradioanläggningar, radioanläggningar för luftfarten samt anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete, 17 mkr för vattenfallsstyrelsens förvaltningsbyggnad, 40 mkr för storflygplats samt 1 mkr för inköp av grustag. För innevarande budgetår har därjämte anvisats ett anslag av 9,1 mkr till Förvärv av Stockholm—Roslagens järnvägar.

I tabell 2 redovisas de beräkningar rörande medelsförbrukningen, som verkställdes våren 1959, verkens förslag i petita hösten 1959 och vidare de belopp, som jag förordar.

Tabell 2. Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1959/60

	Beräknat våren 1959	Verkens beräkningar hösten 1959	Förordat av dep.ch.
	miljoner kronor		
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	6,0	6,0	6,0
Televerket	273,0	273,0	273,0
Statens järnvägar	335,0	335,0	335,0
Vattenfallsverket	482,0	482,0	482,0
Luftfartsverket	10,8	10,8	10,8
Förrådsfonden	35,5	37,7	35,5
Summa	1 142,3	1 144,5	1 142,3
<i>Övriga investeringar</i>			
Televerket	35,5	35,5	35,5
Statens järnvägar	9,1	9,2	9,2
Vattenfallsverket	17,0	21,5	21,5
Luftfartsverket	40,0	45,0	45,0
Förrådsfonden	1,0	1,0	2,8
Summa	102,6	112,2	114,0
Totalsumma	1 244,9	1 256,7	1 256,3

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har hemställt, att investeringsramen för förrådsfonden måtte höjas med 2,2 mkr till 37,7 mkr. Behovet av denna ökning av ramen motiveras med att betalningsutfallet för de beställningar, som styrelsen bemyndigats utlägga hos Karlskrona örlogsvarv, förskjutits med ett belopp av ca 1,8 mkr, samt att styrelsen bemyndigats anskaffa en färja för Visingsö-trafiken för vilken beräknats återstå 0,4 mkr. Jag finner mig icke kunna förorda, att investeringsramen uppräknas med det äskade beloppet. Däremot har jag utanför investeringsramen upptagit det för beställningarna vid Karlskrona örlogsvarv beräknade beloppet av 1,8 mkr. Beloppet i övrigt finner jag böra rymmas inom den investeringsram, som tidigare förordats. I enlighet härmed har jag tagit upp investeringsramen för förrådsfonden till oförändrat belopp. I övrigt har någon ökning av investeringsramarna icke ifrågasatts, varför jag förordar samma rambelopp som förra året.

De rambegränsade investeringarna för innevarande budgetår upptages sålunda till ett belopp av totalt 1 142,3 mkr. Beträffande de icke ramreglerade investeringarna har vissa förskjutningar ägt rum, sedan beräkningarna förra året verkställdes. Sålunda upptages nu investeringarna för vattenfallsverket och luftfartsverket med belopp, som överstiger fjolårets med 4,5 resp. 5,0 mkr. Vidare har för statens järnvägar tillkommit 0,1 mkr avseende förvärv av ännu icke till inlösen presenterade aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag. På grund av dessa justeringar jämte den tidigare berörda inom förrådsfonden uppräknas posten övriga investeringar med 11,4 mkr och uppföres totalt med 114,0 mkr. Totalt för kommunikationsverken upptages alltså $(1\,142,3 + 114,0)$ 1 256,3 mkr, vilken summa sålunda överstiger det för ett år sedan beräknade beloppet med 11,4 mkr.

Budgetåret 1960/61

Affärsverksfonderna och förrådsfonden

För budgetåret 1960/61 innebär verksstyrelsernas förslag investeringar till ett sammanlagt belopp av ca 1 270 mkr, vilket i jämförelse med de nu redovisade beräkningarna för löpande budgetår skulle innebära en stegring med ca 14 mkr. Ökningen utgör ett saldo mellan å ena sidan en ökning av de ramreglerade investeringarna av sammanlagt ca 42 mkr och en minskning av medelsförbrukningen å övriga anslag med ca 28 mkr. Av ökningen för de ramreglerade anslagen faller i runda tal 16 mkr på televerket, 8 mkr på statens järnvägar, 12 mkr på vattenfallsverket, 3 mkr på luftfartsverket och 3 mkr på förrådsfonden. Av minskningen på övriga anslag om totalt 28 mkr faller 3 mkr på vattenfallsverket, 13 mkr på luftfartsverket samt 12 mkr på statens järnvägar och förrådsfonden genom att icke någon medelsförbrukning förutses på de båda sistnämnda fonderna. En obetydlig ökning av investeringarna å övriga anslag under televerkets fond förutses.

För televerkets del har de senaste åren en ökning av telefontrafiken med ca 5 % per år ägt rum. Under det gångna budgetåret har kön av

abonnenter, som väntar på att få telefon inkopplad, kunnat ytterligare nedbringas. Under hösten 1959 har emellertid antalet tecknade abonnemang visat tendens till ökning. Kön av abonnenter, som väntar på att få telefon inkopplad, har därigenom kommit att öka något. Anspråken på nya telefoner kan alltjämt förutses komma att ligga på hög nivå till följd bl. a. av det omfattande bostadsbyggandet. En fortsatt utbyggnad av fjärrförbindelsenätet är mycket angelägen för att eliminera väntetider för rikssamtalen. Allmänt sett är en fortsatt hög investeringsvolym för arbetena med automatiseringen av telefontrafiken angelägen för att säkerställa telekommunikationerna och ett gynnsamt resultat av televerkets rörelse.

Under det gångna budgetåret har trafikarbetet på statens järnvägar gått ned ytterligare. Efterfrågan på såväl person- som godstransporter minskade kraftigt under budgetårets första del. Under den senare delen av budgetåret blev trafikutvecklingen gynnsammare. För persontrafiken avtog takten i nedgången något och för vissa delar av godstrafiken kunde en ökning noteras i jämförelse med motsvarande tid under budgetåret 1957/58. Den totalt sett minskade trafiken i förening med kraftig rationalisering har under budgetåret möjliggjort en minskning av antalet anställda för drift och underhåll med ca 2 500 man. Trots stigande lönenivå kunde utgifterna inklusive avskrivningar därigenom minskas med totalt ca 20 mkr. Med det av riksdagen beviljade driftbidraget om 100 mkr och med inräknande jämväl av en retroaktiv engångsinkomst för malmfrakter om 34 mkr uppvisade rörelsen ett överskott av 39,2 mkr. Bortses från driftbidraget uppstod under budgetåret 1958/59 ett underskott av 60,8 mkr eller, om hänsyn toges till ränta på statskapitalet, ca 140 mkr. För innevarande budgetår har statsmakterna likaledes anvisat ett driftbidrag om 100 mkr till statens järnvägar. Även för nästa budgetår förordar jag i annat sammanhang ett driftbidrag, som dock föreslås nedräknat till 80 mkr. En gynnsam utveckling av järnvägsföretagets ekonomi på längre sikt nödvändiggör omfattande rationaliseringsåtgärder. En fortsatt hög investeringsnivå är därför angelägen. Investeringarna bör i främsta rummet inriktas på de företagsekonomiskt mest lönande rationaliseringsåtgärderna såsom utbyggnaden av de trafikstarka huvudlinjerna och anordningarna på de större stationerna och driftbangårdarna samt utökning och modernisering av den rullande materielen.

Under de två senaste budgetåren har utvecklingen inom vattenfallsverket kännetecknats av en något mindre fortlöpande stegring i elkonsumtionen än under den tidigare delen av 1950-talet. Avsakningen i ökningstakten torde förklaras delvis av konjunkturavmattningen och delvis av de gynnsamma vattenförhållandena, vilka medfört att sådana kunder hos vattenfallsverket, som även har egna vattenkrafttillgångar, haft ett relativt sett mindre behov av att inköpa kraft från vattenfallsverket. Den tidigare nedåtriktade konjunkturen och den därav betingade avmattningen i efterfrågan på elektrisk kraft har föranlett en mindre nedjustering av den till grund för utbyggnadsprogrammet liggande belastningsprognosen. Belastningen under sommaren och hösten 1959 har emellertid för vattenfallsverkets del ånyo visat en stark tendens till accelererad stegring. Även vid en

efterfrågan i enlighet med den nedjusterade prognosen måste kraftverksinvesteringarna alltför hållas på en hög nivå.

Såväl den internationella som den inrikes lufttrafiken har de senaste åren ökat kraftigt. För att ombesörja denna växande trafik och i anledning av den påbörjade övergången till jetflyg krävs för luftfartsväts del betydande investeringar i flygfält och säkerhetsanordningar m. m. Bland annat kräves ett avsevärt belopp för den nya storflygplatsen.

Under de senaste åren har ersättningsanskaffningarna av motorfordon och vägmaskiner inom väg- och vattenbyggnadsväts förordningsfond legat på en relativt låg nivå. För att nedbringa underhålls- och driftkostnaderna för förordningsfondens maskinbestånd krävs en fortlöpande, ganska kraftig utgallring av äldre, otidsenlig materiel. Vid behandlingen av investeringarna för vägväsendet har besparingsutredningen ansett sig böra understryka, att det ur kostnadssynpunkt är angeläget, att de medel som erfordras för en ekonomiskt klart lönsam förnyelse av vägväsendets maskinutrustning står till förfogande.

I och för sig framstår en investeringsverksamhet av den omfattning som verksstyrelserna föreslagit såsom starkt motiverad för en avveckling av återstående kapacitetsbrister och för den allmänna rationalisering, som kräves för att successivt nedbringa driftkostnaderna. I detta sammanhang må erinras om att 1958 års besparingsutredning understrukt, att en tillräcklig investeringsvolym är en av förutsättningarna för att affärsverken skall kunna genom rationaliseringar begränsa driftkostnaderna, i första hand personalkostnaderna. Det hade därför ur företagsekonomiska synpunkter varit önskvärt, att de av verksledningarna framlagda investeringsprogrammen för nästa budgetår hade kunnat nära nog helt realiseras.

Bedömningen av möjligheterna att tillgodose kommunikationsverkens investeringskrav måste emellertid ses mot bakgrunden av den allmänna konjunkturutvecklingen. Till följd av den nuvarande uppgången i konjunkturen förefinns sådana expansiva tendenser inom vissa delar av samhällsekonomin, att en restriktiv ekonomisk politik måste bli normgivande för de offentliga utgifterna för nästa budgetår. Beaktande måste även ges åt det förhållandet, att en fortsatt ökning av investeringsutvecklingen inom näringslivet bedömes vara ytterst angelägen bl. a. med hänsyn till att övergången till större marknadsbildningar i Europa kommer att ställa ökade krav på vårt näringslivs konkurrensförmåga. Utrymmet för statliga investeringar minskar härigenom och en begränsning av den statliga upplåningen framstår ur dessa synpunkter såsom eftersträfvansvärd. Detta måste få återverkningar även på kommunikationsverkens investeringar. Hänsyn måste emellertid å andra sidan tas till att verksamheten inom kommunikationsverken i hög grad är inriktad på service gentemot näringslivet. En progressiv utveckling av landets industriella resurser förutsätter, att servicekraven i fråga om kraftförsörjningen, transportväsendet och telekommunikationerna kan tillgodoses. Det är vidare från samhällsekonomiska synpunkter betydelsefullt, att de statliga affärsverkens nyttigheter kan tillhandahållas till lägsta möjliga kostnad.

Mellan de i stor utsträckning motsatta synpunkter som sålunda här kan göras gällande i fråga om kommunikationsverkens investeringar för nästa budgetår har en avvägning måst göras. Den har resulterat i att en sänkning av verkens totala investeringsvolym ansetts ofrånkomlig. För nästa budgetår föreslås därför ett totalt rambelopp av 1 095 mkr, innebärande en minskning i förhållande till innevarande budgetårs ram med 47,3 mkr. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att investeringarna i affärsverken under innevarande budgetår av allmänt konjunkturpolitiska skäl får en betydande omfattning. Mitt förslag för nästa budgetår innebär, att investeringarna fortfarande hålles på en relativt hög nivå.

Begränsningen av totalramen har fallit ut olika på de skilda verken. För postverket, televerket, statens järnvägar, vattenfallsverket och luftfartsverket föreslås minskningar i förhållande till de för innevarande budgetår förutsatta ramarna med resp. 2, 11, 14, 20 och 0,3 mkr. För väg- och vattenbyggnadsverkets förrädsfond föreslås en penningmässigt oförändrad investeringsram.

Vid sidan av investeringsramarna har jag tagit upp anslag till följande belopp, nämligen anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete 8 mkr, ljudradioanläggningar 10,5 mkr, televisionsradioanläggningar 13,2 mkr, radioanläggningar för luftfarten 3,5 mkr, förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen 17 mkr och storflygplats 30 mkr. De angivna anslagen möjliggör bl. a. medelsförbrukningar om 8,6 mkr för anläggningen för teletekniskt utvecklingsarbete, 17,3 mkr för förvaltningsbyggnaden och 32 mkr för storflygplatsen.

I likhet med vad som gäller för innevarande budgetår, bör för nästa budgetår investeringarna i radioanläggningar för luftfarten tillföras investeringsramen för luftfartsverket för att luftfartsstyrelsen därigenom skall få valfrihet mellan samtliga investeringsobjekt rörande luftfarten.

Den för budgetåret 1960/61 förordade investeringsverksamheten framgår av tabell 3. Som jämförelse har i tabellen även redovisats siffrorna för den förnyade medelsberäkningen för budgetåret 1959/60.

Tabell 3. Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1960/61

	1959/60 Förordat av dep.ch.	1960/61 Verkens förslag	1960/61 Förordat av dep.ch.
	miljoner kronor		
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	6,0	6,0	4,0
Televerket.....	273,0	289,1	262,0
Statens järnvägar	335,0	343,0	321,0
Vattenfallsverket	482,0	494,0	462,0
Luftfartsverket	10,8	13,2	10,5
Förrädsfonden	35,5	38,5	35,5
Summa	1 142,3	1 183,8	1 095,0

	1959/60 Förordat av dep.ch.	1960/61 Verkens förslag	1960/61 Förordat av dep.ch.
	miljoner kronor		
<i>Övriga investeringar</i>			
Televerket.....	35,5	36,0	35,8
Statens järnvägar	9,2	—	—
Vattenfallsverket.....	21,5	18,5	17,3
Luftfartsverket	45,0	32,0	32,0
Förrådsfonden	2,8	—	—
	Summa	114,0	86,5
	Totalsumma	1 256,3	1 180,1

Kommunikationsverkens totala medelsförbrukning skulle alltså för nästa budgetår uppgå till 1 180,1 mkr att jämföras med nu beräknade 1 256,3 mkr för innevarande budgetår, vilket innebär en minskning med 76,2 mkr.

Övriga kapitalinvesteringar

Under statens allmänna fastighetsfond föreslås för nästa budgetår bl. a. fortsatta arbeten på radio- och televisionshusen, på ämbetsbyggnaden i kvarteret Uppfinnaren samt på anläggningarna för statens bilinspektion i Norrköping, Sundsvall och Luleå. Dessutom framlägges förslag om nya lokaler för bilinspektionen i Göteborg och på ytterligare en plats. De totala anslagen under fastighetsfonden kommer vid bifall till mina förslag att uppgå till 12,2 mkr att jämföras med 14,7 mkr för innevarande budgetår. Vidare kan nämnas, att under statens utlåningsfonder föreslås en förstärkning av luftfartslånefonden med 10 mkr.

Anslagsberäkningarna för budgetåret 1960/61

I de tabeller, som i de följande avsnitten redovisas under resp. anslagsrubriker, har utöver verkens egna förslag beträffande medelsförbrukning och anslagsberäkning även angivits, hur medelsförbrukningen beräknas fördela sig på de olika anslagen vid de förordade investeringsramarna. Anslagen har i princip beräknats så, att de jämte förutsedda behållningar motsvarar angivna medelsförbrukningsbelopp. Den anslagsreserv, som bedömes erforderlig för att verken skall beredas viss valfrihet mellan olika investeringsobjekt, har lagts på dispositionsanslagen.

Av 1958 års besparingsutredning aktualiserade spørsmål

I sitt betänkande Besparingar inom statsverksamheten (SOU 1959: 28) har 1958 års besparingsutredning berört vissa spørsmål vid de statliga af-färsverken. Dessa spørsmål avser personalutvecklingen, lönsamheten, investeringsbehovet och vissa avskrivningsfrågor. Jag vill här kortfattat redo-

göra för besparingsutredningens synpunkter och förslag och i anslutning därtill ange mina egna synpunkter på berörda frågor.

Utredningen framhåller, att dess undersökningar givit utredningen ett allmänt intryck av att de berörda affärsverken har ett starkt behov av att genom rationaliseringsåtgärder av olika slag *begränsa personalkostnaderna och öka produktionen per anställd* och understryker i anslutning härtill vikten av att affärsverken på allt sätt beredes möjlighet att genomföra personalbesparande rationaliseringsåtgärder. Utredningen finner vidare, att en snar omprövning av vattenfallsstyrelsens personalbehov bör verkställas i syfte att söka begränsa takten i personaltillväxten.

Utredningens uttalande om vikten av personalbesparande rationaliseringsåtgärder inom affärsverken kan jag i princip helt ansluta mig till. Investeringsarna i affärsverken syftar också i verkligheten i utomordentligt hög grad till dylika rationaliseringar. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på att möjligheten att rationalisera driften är högst olika för skilda slag av verksamhet. Inom vissa områden där det är fråga om serviceverksamhet kan man icke tillgodogöra sig de tekniska landvinningarna i samma grad som på många andra verksamhetsområden utan får i huvudsak lita till den mänskliga produktionsfaktorn. Man kan således inte här vänta sig i företagsekoniskt avseende lika gynnsamma resultat av rationaliseringsarbetet som i fråga om mera maskinellt styrd produktion. Den postala verksamheten erbjuder exempelvis inte på långt när sådana rationaliseringsmöjligheter som t. ex. teledriften. — Vattenfallsstyrelsens personalbehov kommer jag att närmare beröra i det följande vid min anmälan av anslaget till Förvaltningsbyggnad för vattenfallsverket.

Vid behandlingen av affärsverkens *lönsamhet* anför besparingsutredningen bl. a., att utredningen ur allmänna synpunkter finner det vara angeläget, att affärsverken i lämplig utsträckning redovisar det ekonomiska resultatet av de olika delarna av rörelsen på sådant sätt, att statsmakterna kan få en fortlöpande bild av de olika delarnas lönsamhet och föreslår i anslutning därtill att direktiv i angivet syfte utfärdas.

Med anledning härav må framhållas, att televerket och vattenfallsverket redan nu lämnar särredovisningar beträffande sina olika verksamhetsområden. Vid statens järnvägar har resultatredovisningar för olika bandelar utförts praktiskt taget från statsbanenätets tillkomst fram t. o. m. 1928. Resultatredovisningar rörande olika trafikslag infördes fr. o. m. år 1929. Av kostnadsskäl slopades emellertid dessa särredovisningar 1929 resp. 1939. En rad separatredovisningar har sedermera verkställts för t. ex. förortstrafiken vid Stockholm, sovvagnstrafiken, sockerbetstrafiken, färjetrafiken, resebyråverksamheten och kretstrafiken. Vidare genomfördes en bandelsredovisning år 1952. Enbart den sistnämnda undersökningen krävde, trots anlitande av hålkortsmaskiner, ca 50 000 arbetstimmar. Dylika speciella undersökningar har varit värdefulla och strävandena bör enligt min mening i första hand inriktas på att fortsätta arbetet med sådana lönsamhetskalkyler. Vad postverket och luftfartsverket beträffar är dessa frågor

under utredning i 1956 års postutredning respektive av de svenska ledamöterna av den skandinaviska flygtaxekommittén. Vid angivna förhållanden anser jag några särskilda direktiv i angivet syfte icke behöva utfärdas. Jag vill emellertid understryka, att sådana särredovisningar, som nu av kostnadsskäl bör undvikas, i en framtid kan komma att möjliggöras genom de tekniska kontorshjälpmedlens utveckling. Enligt min mening bör utvecklingen härvidlag nog följas av verksstyrelserna.

Besparingsutredningen har, som jag tidigare berört, framhållit behovet av att *tillräckliga investeringsmedel* står till affärsverkens förfogande för nödvändiga rationaliseringsåtgärder. Utredningen framhåller vidare angelägenheten av att affärsverkens framställningar rörande olika investeringar i de fall så är möjligt åtföljes av kalkyler utvisande föreslagna investerings lönsamhet i form av ökade intäkter eller sänkta kostnader. I anslutning härtil förordar utredningen, att direktiv i antytt syfte lämnas.

Till grund för angelägenhetsprövningen av ett stort antal av de i verksstyrelsernas petita framförda investeringsprojekten ligger räntabilitetskalkyler. Förhållandena är emellertid icke alltid sådana, att avvägningen mellan olika investeringsprojekt kan ske efter principen, att det mest lönande projektet skall komma till utförande. Ofta kan andra skäl än direkt påvisbara lönsamhetsskäl väga tungt. Sålunda kan t. ex. vissa reinvesteringar vara oundgängligen nödvändiga för att driften skall kunna upprätthållas utan störningar och utan att man fördenskull kan påvisa ett klart samband mellan investeringen och ökad lönsamhet. I andra fall åter kan en nyinvestering betyda en förbättring av driftförhållandena men därvid beröra ett så stort antal områden, att en räntabilitetskalkyl i alla avseenden blir osäker och meningslös. Detta är t. ex. ofta fallet med de omfattande investeringar, som göres för att höja driftsäkerheten. Slutligen förekommer ofta investeringar, som utmärkes av likartat tekniskt utförande och funktionssätt och rörande vilka de ekonomiska konsekvenserna allmänt sett är väl kända — t. ex. investeringar för automatisering av viss teletrafik. Att i dylika fall kräva räntabilitetskalkyler för var och en av dessa investeringar förefaller överdrivet. Vid budgetgranskningen inom departementet införas räntabilitetskalkyler, så ofta anledning därtill finnes. Detta förfarande synes mig av praktiska skäl vara det enda möjliga och har hittills enligt min mening fungerat tillfredsställande. I affärsverkens funktion ligger dessutom, att styrelserna skall sköta verksamheten så, att rörelsen som helhet uppvisar minst den förräntning, som statsmakterna uppställt som mål.

Med hänsyn till det anförda och då jag anser mig kunna utgå ifrån att verksstyrelserna gör räntabilitetsberäkningar i alla de fall, då sådana bedöms vara erforderliga, finner jag särskilda direktiv av det slag utredningen avser icke påkallade.

Besparingsutredningen har slutligen framhållit, att *avskrivningarna* bör ske på ett ur företagsekonomisk synpunkt riktigt sätt. Enligt utredningens mening bör såväl vattenfallsverket som luftfartsverket övergå till avskriv-

ningar på återanskaffningsvärdena. Utredningen förordar vidare, att frågan om vederbörande affärsverks möjlighet att verkställa avskrivningar även på de såsom värdebeständiga ansedda objekten blir föremål för övervägande.

Sedan länge tillämpas vid postverket, televerket och statens järnvägar avskrivningar på återanskaffningsvärdena. I anledning av vad jag anförde i förra årets statsverksproposition rörande avskrivningarna under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i förevarande petita föreslagit, att avskrivningarna å fonden skall beräknas efter nupriser. Jag har intet att erinra häremot och föreslår därför, att avskrivningarna under förrådsfonden fr. o. m. budgetåret 1960/61 beräknas på återanskaffningsvärdet. Frågan om avskrivningarnas storlek inom vattenfallsverket har under de senaste åren utretts inom vattenfallsstyrelsen. Utredningen har överlämnats till Kungl. Maj:t genom skrivelse den 30 oktober 1959. Utredningens förslag innebär övergång till konstant avskrivning fr. o. m. år 1960. Framställningen är f. n. föremål för remissbehandling.

Vad beträffar avskrivningarna inom luftfartsfonden, är frågan härom föremål för övervägande av de svenska ledamöterna i den skandinaviska flygtaxekommittén.

Framhållas bör vidare att frågan om avskrivning på värdebeständiga objekt är föremål för undersökningar i anslutning till gjorda framställningar i ämnet av järnvägsstyrelsen och vattenfallsstyrelsen.

Sammanfattning

En sammanställning över anvisade resp. förordade anslagssummor för affärsverksfonderna och förrådsfonden samt beräknad anslags- och medelsförbrukning under budgetåren 1959/60 och 1960/61 ges i tabell 4.

Tabell 4. Anslag och medelsförbrukning budgetåren 1959/60 och 1960/61

	Behållning 1. 7. 59	Anslag 1959/60	Medelsförbr. 1959/60	Anslag 1960/61	Medelsförbr. 1960/61
miljoner kronor					
<i>Ramreglerade investeringar</i>					
Postverket	7,4	3,2	6,0	2,0	4,0
Televerket	1,3	280,4	273,0	270,3	262,0
Statens järnvägar	5,2	349,5	335,0	326,3	321,0
Vattenfallsverket	49,9	462,6	482,0	449,6	462,0
Luftfartsverket	1,3	9,8	10,8	10,4	10,5
Förrådsfonden	5,8	37,2	35,5	32,7	35,5
Summa	70,9	1 142,7	1 142,3	1 091,3	1 095,0
<i>Övriga investeringar ..</i>	24,7	90,6	114,0	82,2	85,1
Totalsumma	95,6	1 233,3	1 256,3	1 173,5	1 180,1

Anslagsbehållningarna per den 1 juli 1959 uppgick till ca 96 mkr. Tillsammans med för innevarande budgetår anvisade anslag, ca 1 233 mkr, utgör den för budgetåret disponibla anslagssumman ca 1 329 mkr. Med nu föreslagna investeringsramar och med förutsatt ianspråktagande av de anslag, som icke innefattas i ramregleringen, kommer medelsförbrukningen under innevarande budgetår att uppgå till totalt ca 1 256 mkr. De vid budgetårets slut förefintliga reservationerna kommer därmed att utgöra icke fullt 73 mkr.

De för nästa budgetår beräknade anslagsbeloppen avser att jämte reservationerna från nu löpande budgetår täcka den förutsatta medelsförbrukningen och därutöver ge vissa marginaler. Den förordade totala anslagsanvisningen, inklusive anslag utanför ramregleringen, uppgår till ca 1 173 mkr. Tillsammans med de beräknade till nästa budgetår ingående reservationerna kommer den under samma budgetår tillgängliga anslagssumman att uppgå till ca 1 246 mkr. Då medelsförbrukningen beräknas till ca 1 180 mkr, utgör anslagsreserven ca 66 mkr.

Medräknas även övriga anslag under kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten, d. v. s. de under statens allmänna fastighetsfond, statens utlåningsfonder och fonden för låneunderstöd, blir totalsumman för nästa budgetår enligt förslaget 1 200 747 000 kr att jämföras med på riksstaten för budgetåret 1959/60 upptagna 1 268 115 000 kr. Anslagen minskas sålunda totalt med 67,4 mkr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte bereda riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av vad sålunda anförts.

Statens affärsverksfonder

2. Postverket

Av balansräkningen per den 30 juni 1959 för postverkets fond framgår, att postverkets tillgångar uppgår till sammanlagt 589,7 mkr, varav 122,8 mkr belöper på fast egendom, huvudsakligen posthus, 29,5 mkr på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inklusive balanserade överskottsmedel ökade under budgetåret 1958/59 med 0,3 mkr och utgör vid utgången av budgetåret 104,4 mkr. Exklusive balanserade överskottsmedel är kapitalbehållningen 102,9 mkr, vilket innebär en minskning under budgetåret 1958/59 med 0,9 mkr.

Generalpoststyrelsen

I skrivelse den 27 augusti 1959 har generalpoststyrelsen framlagt sina petita för budgetåret 1960/61. I skrivelsen redovisas följande sammanställning av de under postverkets fond anvisade anslagen för budgetåren 1958/59—1959/60 jämte styrelsens äskanden för nästa budgetår.

	1958/59	1959/60	Äskanden 1960/61
	tusental kronor		
Posthus m. m.	1	800	100
Förvärv av fastigheter	200	1	1
Anskaffning av bilar m. m.	900	900	1 200
Postverkets diligenstrafik			
Garagebyggnader m. m.	800	500	1
Anskaffning av bilmateriel	1 100	1 000	1 700
Förvärv av billinjer	1	1	1
Postverkets dispositionsanslag	1	1	200
Summa	3 003	3 203	3 203

För budgetåret 1959/60 har fastställts en medelsförbrukningsram om 6 mkr. Styrelsen beräknar medelsförbrukningen för budgetåret 1960/61 till samma belopp.

Av styrelsens petita och i samband därmed lämnade uppgifter inhämtas följande beträffande de olika anslagsändamålen.

2:1 Posthus m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	2 587 000	1 000	610 000
1959/60	1 978 000	800 000	1 300 000*
1960/61 styrelsen	1 478 000	100 000	1 500 000*
dep.ch.	1 478 000	1 000	1 000 000*

Av de byggnadsföretag som i princip godkänts av statsmakterna beräknas ett posthus i Lidköping samt ett kallförråd i Ulvsunda kunna påbörjas under innevarande budgetår. Styrelsen anmäler ett nytt byggnadsföretag, nämligen en sorteringsbyggnad i Krylbo.

Generalpoststyrelsen framlägger följande investeringsplan för posthusbyggnader. På styrelsens begäran har byggnadsstyrelsen med anledning av de kostnadsändringar på byggnadsmarknaden, som inträtt under budgetåret 1958/59, verkställt omprövning av tidigare beräknade kostnader för de olika byggnadsföretagen, varvid hänsyn även tagits till sådana ändringar i byggnadsprogrammen, som beslutats under arbetenas gång.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1959	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1959	Beräknad 1959/60	Beräknad 1960/61
t u s e n t a l k r o n o r					
I. Vissa äldre företag	13 543	13 418	12 865	500	50
II. Företag, avsedda att påbörjas under 1959/60					
Tillbyggnad av postverkets indu- strianläggningar i Ulvsunda					
a) kallförråd.....	3 900 ¹	3 900 ¹	—	200	50
b) byggnadsföretaget i övrigt..			—	—	500
Posthus i Lidköping.....	2 285	1 425	31	600	700
Summa II	6 185	5 325	31	800	1 250
III. Företag, avsett att påbörjas under 1960/61					
Sorteringsbyggnad i Krylbo.....	—	220	—	—	200
Totalsumma	19 728	18 963	12 896	1 300	1 500

Beträffande vidtagna ändringar i investeringsplanen och sådana i planen upptagna byggnadsföretag, som icke påbörjats, meddelar styrelsen i huvudsak följande.

Tillbyggnad till postverkets industrianläggningar i Ulvsunda

I föregående års statsverksproposition meddelades, att kostnaderna för uppförande av ett kallförråd i Ulvsunda beräknats till 240 000 kr. Sedan numera ytterligare utredningar i planeringsfrågan verkställets med hänsyn

* Preliminärt belopp.

¹ Ny kostnadsberäkning icke upprättad år 1959.

till bl. a. brandskyddet har det befunnits lämpligt att fördela förrådet på en mindre och två större byggnader. Kostnaderna för byggnadsföretaget beräknas nu till 250 000 kr.

Vad beträffar tillbyggnaden i övrigt av industrianläggningarna har fortlöpande samråd ägt rum med den av Kungl. Maj:t år 1956 tillkallade utredningen angående postverkets organisation. Upprättandet av ett lokalprogram, som kan läggas till grund för den fortsatta planeringen, pågår. Styrelsen förutsätter, att planeringsarbetet skall kunna bedrivas så, att byggnadsföretaget skall kunna påbörjas under budgetåret 1960/61.

Posthus i Lidköping

Byggnadsföretaget har inte kunnat påbörjas under budgetåret 1958/59 på grund av svårigheter att få hyresgäster till de tämligen stora, för uthyrning planerade kontorsutrymmen, som avsetts att inrymmas i byggnaden. Numera planeras en byggnad, som upptager — förutom utrymmen för postverkets eget behov — uthyrningslokaler i en omfattning som i stort sett motsvarar redan anmälda hyresspekulanterns behov. Vid omplaneringen har särskilt beaktats, att en framtida tillbyggnad av postlokalerna i mån av behov lätt skall kunna ske. Kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag har på grundval av byggnadsstyrelsens kostnadsberäkning upptagits till 1 425 000 kr.

Sorteringsbyggnad i Krylbo

Inom stationsområdet i Krylbo förhyr postverket i en statens järnvägar tillhörig byggnad en lokal för omsortering av den transitpost, som passerar Krylbo. Den del av byggnaden, som icke disponeras av postverket, är uthyrd till AB Trafikrestauranger. Från statens järnvägars sida har vid flera tillfällen framförts krav på postverkets avflyttning från lokalen i fråga, enär AB Trafikrestauranger har behov av även den del av byggnaden som postverket disponerar. Avflyttning har hittills icke kunnat ske, då möjligheter till förhyrning av lämpliga utrymmen saknats.

Den nuvarande sorteringslokalen är från såväl utrymmes- som arbetshygienisk synpunkt otillfredsställande. Bl. a. måste vid högtrafik sorteringsarbetet till stor del bedrivas i det fria. Vidare saknas sanitära anordningar och uppvärmningsanordningarna är otillräckliga. Det föreligger sålunda från såväl postverkets som statens järnvägars sida starka skäl för att frågan om anskaffande av ny sorteringslokal i Krylbo snarast löses. Statens järnvägar har också ställt erforderlig mark för en sorteringsbyggnad till postverkets förfogande inom bangårdsområdet. Sorteringsbyggnaden kommer att omfatta en envåningslänga med skärmtak för uppställningsplatser. I byggnaden kommer att inrymmas sorteringshall och vagnbod, ett mindre personalrum, kontor för förman, pannrum och sanitära utrymmen. Byggnadsföretaget har av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till 220 000 kr.

2: 2 Inköp av fastigheter

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	389 000	200 000	—
1959/60	589 000	1 000	200 000*
1960/61 styrelsen	390 000	1 000	300 000*
dep.ch.	390 000	1 000	100 000*

Medelsåtgången för markförvärv under budgetåret 1960/61 kan icke nu närmare beräknas. Styrelsen förutsätter emellertid, att medelsbehovet för budgetåret 1960/61 skall vara tillgodosett inom ramen för tillgängligt anslag.

2: 3 Anskaffning av automobiler m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	235 000	900 000	994 000
1959/60	141 000	900 000	1 000 000*
1960/61 styrelsen	41 000	1 200 000	1 200 000*
dep.ch.	41 000	900 000	900 000*

Under nästa budgetår räknar styrelsen med att behöva anskaffa bilar m. m. för 1,2 mkr.

2: 4 Postverkets diligenstrafik**a) Garagebyggnader m. m.**

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	1 058 000	800 000	573 000
1959/60	1 285 000	500 000	1 100 000*
1960/61 styrelsen	685 000	1 000	600 000*
dep.ch.	685 000	1 000	500 000*

* Preliminärt belopp.

Generalpoststyrelsen har framlagt följande investeringsplan för garagebyggnader.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1959	Medelsförbrukning		
			Faktisk t. o. m. 30. 6. 1959	Beräknad 1959/60	Beräknad 1960/61
			t u s e n t a l k r o n o r		
I. Vissa äldre företag	3 448	3 348	2 875	400	70
II. Företag, avsedda att påbörjas under 1959/60					
Garage i Hammarstrand	350	350 ¹	5	200	130
Garage i Överkalix	450	450	—	250	175
Garage och stationsanläggning i Gäddede	500	500 ¹	—	250	225
Summa II	1 300	1 300	5	700	530
Totalsumma	4 748	4 648	2 880	1 100	600

Styrelsen räknar med att under innevarande budgetår kunna påbörja garage i Hammarstrand och Överkalix samt garage och stationsanläggning i Gäddede. Beträffande garaget i Hammarstrand har byggnadsstyrelsen i juli 1959 meddelat, att den beräknade kostnaden för byggnadsföretaget på grundval av lägsta anbud kunde förutsättas komma att uppgå till ca 430 000 kr. Då styrelsen med hänsyn bl. a. till diligenstrafikens ekonomiska bärighet icke ansett sig kunna acceptera en så hög produktionskostnad, har styrelsen efter samråd med byggnadsstyrelsen beslutat låta göra en undersökning angående möjligheterna att åstadkomma en förenkling och ett förbilligande av garagebygget. Då byggnadsföretagen i Gäddede och Överkalix såväl till storlek som utförande är av likartad karaktär som det i Hammarstrand, kommer resultatet av nyssnämnda undersökning att avvaktas, innan planeringsarbetena för dessa båda byggnadsföretag fortsättes och åtgärder för deras igångsättning vidtages. I avvaktan härpå har styrelsen i investeringsplanen upptagit förutnämnda projekt till tidigare av byggnadsstyrelsen beräknade kostnader.

b) Anskaffning av bilmateriel för diligenströrelsen

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	701 000	1 100 000	899 000
1959/60	902 000	1 000 000	1 800 000*
1960/61 styrelsen	102 000	1 700 000	1 800 000*
dep.ch.	102 000	1 100 000	1 200 000*

För innevarande budgetår har tidigare beräknats att 1 500 000 kr skulle erfordras för ifrågavarande ändamål. Styrelsen kalkylerar nu med att inom

* Preliminärt belopp.

¹ Ny kostnadsberäkning icke verkställd år 1959.

investeringsvolymen behöva disponera ett belopp av 1 800 000 kr för ny- och ersättningsanskaffning av diligensfordon.

Beträffande medelsbehovet för budgetåret 1960/61 anför styrelsen bl. a. följande. Genom beslut av Kungl. Maj:t den 5 december 1958 har till postverkets förvaltning överförs viss av statens järnvägar uppehållen biltrafik inom Västernorrlands och Västerbottens län. Härvid har bl. a. 54 motorfordon av skilda årsmodeller tillförts postverkets fordonspark. Sedan detta tillskott erhållits, disponerar diligensrörelsen över 310 motorfordon, varav 271 bussar, 34 lastbilar, 4 stationsvagnar och 1 jeep. För normalersättning av äldre motorfordon skulle erfordras en anskaffning av 30 fordon. Anskaffningen under budgetåret anses emellertid kunna begränsas till 25 fordon jämte ett antal släpvagnar. Medelsåtgången för en sådan anskaffning kan beräknas till ca 1,8 mkr.

c) Förvärv av billinjer

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	1 385 000	1 000	22 000
1959/60	1 364 000	1 000	100 000*
1960/61 styrelsen	1 265 000	1 000	200 000*
dep.ch.	1 265 000	1 000	100 000*

Några preliminära överenskommelser angående förvärv av enskild linjetrafikrörelse har under innevarande budgetår hittills icke träffats. Förberedande undersökningar har emellertid igångsatts beträffande ett erbjudande om förvärv, som skulle innebära möjlighet till viss rationalisering av diligenstrafiken.

2: 5 Postverkets dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	1 444 000	1 000	317 000
1959/60	1 128 000	1 000	500 000*
1960/61 styrelsen	629 000	200 000	400 000*
dep.ch.	629 000	1 000	200 000*

För nästa budgetår föreslår styrelsen med hänsyn till att anslaget inte bör vara för snävt tilltaget ett anslag av 200 000 kr.

Styrelsen har lämnat en sedvanlig redogörelse för användningen av dispositionsanslaget under budgetåret 1958/59. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställs till vederbörande utskotts förfogande.

* Preliminärt belopp.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har i ett utlåtande över generalpoststyrelsens, telestyrelsens, järnvägsstyrelsens, vattenfallsstyrelsens och luftfartsstyrelsens framställningar om investeringsanslag samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning angående investeringsanslag under verkets förrådsfond anfört följande.

En icke obetydlig expansion i här berörd investeringsverksamhet har kunnat genomföras under de båda senaste budgetåren. De årliga investeringarna under 1958/59 och 1959/60 beräknas sålunda vara omkring 20 % större än under budgetåret 1957/58. Detta förhållande torde ha bidragit till upprätthållandet av sysselsättningen i berörda verksamhetsgrenar samt till den förbättring i arbetstillgången, som konstaterats under år 1959 och alltjämt fortgår.

Bland direkta sysselsättningsfrämjande åtgärder, som vidtagits under år 1958, märkes inom kommunikationsverkens område utökningen av televerkets och statens järnvägars investeringsramar med 20,0 resp. 9,6 mkr. Dessa åtgärder medförde ökning av såväl byggnads- och anläggningsverksamhet som industrins — särskilt telefonindustrins — verksamhet under budgetåret 1958/59, då detta ur sysselsättningssynpunkt framstod som särskilt önskvärt.

Av framställningarna synes framgå, att verken icke har för avsikt att nämnvärt ytterligare öka de ifrågavarande investeringarnas omfattning under budgetåret 1960/61.

Med hänsyn till den bedömning av arbetsmarknadsutsikterna för den närmaste tiden, som nyligen gjorts av arbetsmarknadsstyrelsen på grundval av uppgifter från industriföretag m. fl., skulle en ytterligare allmän expansion inom ifrågavarande verksamhetsgrenar icke vara påkallad för att upprätthålla sysselsättningen under vintern 1959/60. Relativt omfattande investeringar inom kommunikationsverken synes dock vara till fördel ur arbetsmarknadssynpunkt bl. a. med hänsyn till den nyckelställning som byggnads- och anläggningsverksamheten samt kapitalvaruindustrierna har för upprätthållandet av en hög sysselsättningsnivå. — Ett betydande behov av beredskapsarbeten för sysselsättning av arbetslösa väntas alltjämt föreligga, varvid lämpliga arbeten inom här ifrågavarande områden påbörjats eller avses att påbörjas under vintern.

Arbetsmarknadsstyrelsen vill i detta sammanhang framhålla, att säsongmässig friställning av banarbetare alltjämt sker, ehuru i mindre omfattning än under tidigare år. Det vore önskvärt, om säsongutjämningen inom detta område ytterligare kunde förbättras.

Med tillgängligt prognosmaterial är det givetvis icke möjligt att göra tillförlitliga förutsägelser över arbetsmarknadsläget under nästa budgetår. Utvecklingen blir ju också beroende på den allmänna ekonomiska politiken. — På här ifrågavarande område torde liksom hittills investeringsramar komma att fastställas. Det förutsättes, att rambeloppen kan justeras med anledning av förändringar, som kan uppträda i arbetsmarknadsläget.

För den händelse att den nu pågående förbättringen i arbetsmarknads-läget skulle avstanna eller läget ånyo skulle försämrats under år 1960, är det angeläget att utom beredskapsarbeten av anläggningskaraktär även andra slag av arbetsobjekt, såsom husbyggnader och materielleveranser, till större mängd än som väntas inrymmas inom verkens investeringsramar förberedes, så att de kan utföras under budgetåret 1960/61.

Med hänsyn till det anförda har arbetsmarknadsstyrelsen intet att erinra mot de gjorda anslagsäskandena.

Departementschefen

Vid sin beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1960/61 har generalpoststyrelsen förutsatt, att den för innevarande budgetår gällande investeringsramen om 6 mkr i stort sett kommer att utnyttjas, varvid de vid budgetårets utgång kvarstående reservationerna kommer att uppgå till ca 4,6 mkr. För nästa budgetår har styrelsen föreslagit en medelsförbrukning av 6,0 mkr och äskat nya investeringsanslag om sammanlagt 3,2 mkr.

Såsom framgår av den investeringsplan för kommunikationsverken, som jag redovisat under avsnitt 1, har jag räknat med en medelsförbrukning för innevarande budgetår av 6,0 mkr och för nästa budgetår av 4,0 mkr. Av följande sammanställning framgår, hur beloppen i stort sett fördelar sig på de olika anslagsändamålen.

	1958/59	1959/60	1960/61	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
1. Posthus m. m.	0,6	1,3	1,5	1,0
2. Anskaffning av bilar	1,0	1,0	1,2	0,9
3. Postverkets diligenstrafik	1,5	3,0	2,6	1,8
4. Dispositionsanslaget m. m. ..	0,3	0,7	0,7	0,3
Summa mkr	3,4	6,0	6,0	4,0

Emot förslaget om uppförande av en sorteringsbyggnad i Krylbo har jag intet att erinra.

Beträffande postverkets industrianläggningar i Ulvsunda anförde jag i 1959 års statsverksproposition, att den föreslagna tillbyggnaden frånsett uppförande av ett kallförråd borde anstå i avvaktan på resultatet av postutredningens och lokaliseringsutredningens överväganden rörande postverkets industrirörelse. Innan dessa utredningar slutförts och ytterligare undersökningar gjorts i fråga om postverkets behov av tillverkningar och reparationer i egen regi ansåg jag det nämligen vara svårt att överblicka postverkets behov av lokaler i Ulvsunda. Ifrågavarande undersökningar torde icke kunna slutföras inom sådan tid att ett påbörjande av ifrågavarande arbete blir aktuellt under budgetåret 1960/61. Jag har därför icke ansett mig böra räkna med någon medelsförbrukning för ändamålet för nästa budgetår. Med hänsyn härtill kan medelsförbrukningen under anslaget till

Posthus m. m. beräknas till ett belopp som är 500 000 kr lägre än vad styrelsen upptagit.

De övriga begränsningar, som befunnits nödvändiga för att postverkets investeringar skall kunna hållas inom den förordade ramen för nästa budgetår, har ansetts böra vidtagas genom att medelsförbrukningen reduceras i förhållande till styrelsens förslag med 200 000 kr på anslaget till Inköp av fastigheter, 300 000 kr på anslaget till Anskaffning av automobiler m. m., 100 000 kr på anslaget till Garagebyggnader m. m., 600 000 kr på anslaget till Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen, 100 000 kr på anslaget till Förvärv av billinjer samt 200 000 kr på dispositionsanslaget.

Anslagsbeloppen för nästa budgetår har beräknats med ledning av den uppskattade medelsförbrukningen jämte beräknad ingående behållning på de olika anslagen. Anslagen till Posthus m. m., Inköp av fastigheter, Garagebyggnader m. m., Förvärv av billinjer samt Postverkets dispositionsanslag har därvid kunnat uppföras med endast formella belopp. De av mig förordade anslagen uppgår till totalt 2,0 mkr.

På grund av vad jag anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1960/61 under postverkets fond anvisa följande investeringsanslag nämligen

a) <i>Posthus m. m.</i>	1 000 kr.
b) <i>Inköp av fastigheter</i>	1 000 »
c) <i>Anskaffning av automobiler m. m.</i>	900 000 »
d) <i>Postverkets diligenstrafik:</i>	
1) <i>Garagebyggnader m. m.</i>	1 000 »
2) <i>Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen</i>	1 100 000 »
3) <i>Förvärv av billinjer</i>	1 000 »
e) <i>Postverkets dispositionsanslag</i>	1 000 »

3. Televerket

Av balansräkningen den 30 juni 1959 för televerkets fond framgår, att verkets tillgångar uppgår till sammanlagt 3 943,6 mkr, varav 3 626,3 mkr belöper på fast egendom, 120,6 mkr på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell art.

Kapitalbehållningen, inklusive balanserade överskottsmedel, uppgick den 30 juni 1959 till 1 587,0 mkr, vilket innebär en ökning under budgetåret 1958/59 med 67,6 mkr.

Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet var 8,9 under budgetåret 1958/59 mot 6,7 under budgetåret 1957/58.

Telestyrelsen m. fl.

I skrivelser den 31 augusti 1959 och i samband därmed lämnade uppgifter har telestyrelsen hemställt om anslag för budgetåret 1960/61.

Luftfartsstyrelsen har i skrivelse den 21 augusti 1959 äskat anslag för budgetåret 1960/61 till Radioanläggningar för luftfarten.

3:1 Utvecklingen av televerkets rörelse

Telestyrelsen har lämnat följande uppgifter rörande utvecklingen under budgetåret 1958/59 av televerkets rörelse, mätt i antalet telefonapparater, telexabonnemang, ljudradiolicenser och televisionsradiolicenser samt taxerade samtal, telegram och telexskrivningar. Beträffande utvecklingen av nämnda verksamhetsgrenar under tidigare budgetår torde få hänvisas till handlingarna.

	Antal	Absolut	Ökning i %
Telefonapparater	2 588 200 ¹	111 400	4,5
Telexabonnemang	1 666 ¹	231	16,1
Ljudradiolicenser	2 665 700 ¹	40 200	1,5
Televisionsradiolicenser	401 200 ¹	253 300 ²	171,3
Telefonsamtal med periodavgift ...	114 056 000 ³	—	— 1,7 ⁴
Taxerade telegram	6 826 200 ³	—	— 4,3
Telexskrivningar			
inländska	10 047 700	—	19,0
utländska	2 134 400 ³	—	23,5

¹ Vid budgetårets utgång.

² Vid slutet av budgetåret 1957/58 fanns 147 900 televisionsradiolicenser och registreringsbevis. Registreringsbevisen avskaffades fr. o. m. den 1 juli 1958 och ersattes med licenser. Ökningen är här angiven i förhållande till summan av antalet licenser och registreringsbevis vid slutet av 1957/58.

³ Preliminär siffra.

⁴ Ökningen uppgår till 4,9 %, om hänsyn togs till automatiseringen av rikstrafiken.

Antalet uppsatta telefonapparater uppgick under budgetåret 1957/58 till 112 400 och under budgetåret 1958/59 till 111 400. Apparatökningen var sålunda — trots försvagningen av den inhemska konjunkturen — under budgetåret 1958/59 praktiskt taget av samma storlek som under budgetåret 1957/58. Nettoökningen av antalet tecknade abonnemang visade endast en obetydlig nedgång. Denna uppgick till 2,2 %.

Utvecklingen i fråga om antalet anmälda nya abonnemang, som vid olika tidpunkter icke kunnat inkopplas inom tre månader på grund av för liten stationskapacitet, brist på lokalkablar o. s. v., belyses av efterföljande uppgifter. Uppgiften per den 1 juli 1959 har fördelats på grupper med olika väntetider.

	1955	1956	1957	1958	1959
1 januari	23 900	29 100	18 000	12 000	7 400
1 april	24 800	26 700	15 100	9 700	6 600
1 juli	30 000	21 700	15 000	10 000	5 900
1 oktober	30 400	19 400	15 100	8 400	6 100

Datum	Väntetid	Antal
1/7 1959	fr. o. m. 3 mån. intill 6 mån.	3 150
	» » » 6 » » 9 »	1 200
	» » » 9 » » 12 »	750
	» » » 12 » » 18 »	450
	» » » 18 » » 24 »	200
	» » » 24 » » 36 »	100
	över 36 »	50
		5 900

Som av de lämnade uppgifterna framgår, har antalet långtidsväntande nya abonnenter kunnat avsevärt nedbringas. Totala antalet anmälda ej inkopplade abonnemang är dock fortfarande stort. Det uppgick den 1 juli 1959 till 41 800 mot 46 500 den 1 juli 1958 och 50 000 vid samma tidpunkt 1957. Väntetiderna för tecknade abonnemang är därför alltför långa.

Av trafiksiffrorna framgår, att telefontrafiken fortsatt att stiga. Om hänsyn toges till att den successivt pågående helautomatiseringen av trafiken medför, att förut periodavgiftsbelagda samtal registreras på abonnenternas samtalsmätare i stället för att debiteras med samtalsspecifikationer och därför ej längre ingår i det statistiskt uppgivna antalet samtal, kan den verkliga ökningen under budgetåret 1958/59 beräknas till 4,9 % mot 4,7 % under budgetåret 1957/58. Telegramtrafiken har däremot fortsatt att sjunka, fastän nedgången under budgetåret 1958/59 blev mindre än under det närmast föregående budgetåret. Antalet telexabbonenter och antalet telexkrivningar har uppvisat fortsatt stark stegring.

Beträffande den fortgående utbyggnaden av SOS-tjänsten meddelar styrelsen, att SOS-centraler hittills inrättats i Borås, Gävle, Göteborg, Jönkö-

ping, Kalmar, Kristianstad, Norrköping, Skellefteå, Stockholm, Uppsala, Västerås, Örebro och Östersund. Under innevarande budgetår avses en dylik central komma att inrättas i Umeå. Under budgetåret 1960/61 beräknas enligt preliminära planer ytterligare några SOS-centraler bli anordnade, bl. a. i Falun, Luleå och Sundsvall. De för dessa investeringar erforderliga beloppen ingår i det av styrelsen begärda anslaget till Telefon- och telegrafstationer.

Telestyrelsen har i sina petita lämnat en redogörelse för rationaliseringen vid televerket. Styrelsen framhåller, att för ett företag med så vitt skilda verksamhetsområden som televerket det icke är möjligt att med ett enda mått mäta den totala produktionen och därmed prestationen per anställd. För att en något så när riktig bedömning härav skall vara möjlig måste man betrakta de olika verksamhetsgrenarna var för sig. Av redogörelsen framgår i huvudsak följande, varvid en jämförelse rörande utvecklingen inom de skilda verksamhetsgrenarna gjorts mellan budgetåren 1952/53 och 1957/58.

Telefondriften, som svarar för 85 % av verkets samtliga inkomster, har sedan länge varit föremål för betydande rationalisering, framför allt bestående i automatisering av stationer, lokaltrafik och mellanortstrafik. Härigenom har det varit möjligt att minska behovet av personal i telefonexpeditionen trots att trafiken samtidigt stigit kraftigt. Sålunda har antalet samtal per anställd, varvid rikssamtal på visst sätt evalverats till lokalsamtal, ökat med 63 % och antalet telefonapparater per anställd med 54 %. Om någon automatisering icke ägt rum under perioden 1941—1957 skulle televerket under budgetåret 1957/58 ha behövt ytterligare ca 11 000 telefonister, varav 5 500 telefonister för sådan rikstrafik som automatiserats, och ca 8 000 växelstationsföreståndare jämte biträden eller sammanlagt ungefär dubbelt så många personer som det faktiska antalet tjänstgörande.

För den egentliga telegrafdriften är situationen icke lika gynnsam. Trafiken befinner sig i nedåtgående utan att det är möjligt att minska personalen i takt härmed och rationaliseringsmöjligheterna är tämligen begränsade, varför prestationen mätt i antal telegram per anställd sjunkit med 8 %.

En av anledningarna till nedgången i den vanliga telegramtrafiken är den starka utvecklingen av telexrörelsen, där samma möjligheter till automatisering föreligger som inom telefontrafiken. Om det sammanlagda antalet telegram och telexskrivningar fördelas på de inom dessa verksamhetsgrenar tjänstgörande, har prestationen per anställd ökat med 17 %.

Om arbetsuppgifterna för kassa- och abonnemangsrörelsen mätes i antal arbetsorder per anställd, uppvisar denna verksamhetsgren en produktivitetstökning med 11 %. Användes i stället antalet telefonapparater per anställd som måttenhet uppgår ökningen till 19 %.

De under åren 1955—1958 genomförda höjningarna av löner och pensioner skulle vid oförändrat personalantal ha medfört en ökning av televerkets driftkostnader med ca 93 mkr. Samtidigt har till följd av att avskrivningarna vid televerket göres på återanskaffningsvärdena den under samma tid inträdda stegringen av löner och materielpriiser medfört en ökning av avsättningarna till värdeminskningsskonto med ca 16 mkr. Under nämnda period har endast en taxehöjning vidtagits, nämligen år 1957. Taxehöjningen kan beräknas ha ökat televerkets inkomster under budgetåret 1957/58 med ca 70 mkr exklusive inkomsterna för ljudradio och television. Kostnadsökningarna skulle sålunda netto ha lett till en ökad belastning uppgående till 39 mkr.

Till följd av verkställda rationaliseringsåtgärder och genomförd taxehöjning har emellertid den ekonomiska utvecklingen blivit gynnsammare. Sålunda har överskottet på rörelsen, exkl. överskott å ljudradiorörelsen, ökat från 67,0 mkr under budgetåret 1953/54 till 89,3 mkr under budgetåret 1957/58. Avkastningen i procent av disponerade lånemedel har samtidigt stigit från 5,6 till 6,2. Under budgetåret 1958/59 har överskottet ökat ytterligare och uppgick, exkl. överskottet å ljudradiorörelsen, till 120,3 mkr, motsvarande en avkastning av 8,2 %.

Även i framtiden föreligger enligt styrelsen möjligheter till fortsatta personalinskränkande eller andra kostnadsbesparande åtgärder. Sålunda kommer även för de närmaste åren automatiseringen av telefondriften att bli av mycket betydande omfattning. Även inom televerkets övriga verksamhetsgrenar kommer möjligheterna till rationaliseringar att tillvaratas. Takten i rationaliseringsverksamheten blir emellertid beroende av tillgången på investeringsmedel.

3: 2 Anvisade och äskade anslag

En sammanställning av de för budgetåren 1958/59—1959/60 anvisade samt de för nästa budgetår äskade investeringsanslagen, visar följande:

	1958/59	1959/60	1960/61 äskanden
	tusental kronor		
Inköp och byggande av fastigheter	9 500	12 900	16 700
Telefon- och telegrafanläggningar	229 600 ¹	249 200	260 000
Radioanläggningar för televerket	18 900 ²	26 000	24 600
Radioanläggningar för luftfarten	2 400	3 300	3 700
Försvarsberedskap vid televerket	3 500	6 000	8 340
Televerkets dispositionsanslag	1	10 000	10 000
Övrigt ³	1 500	8 500	8 000
Summa	265 401	315 900	331 340

För innevarande budgetår har anvisats anslag om sammanlagt 315,9 mkr. Den mot de anvisade anslagen svarande medelsförbrukningen har beräknats till 308,5 mkr, varav för ramreglerade investeringar 273 mkr och för övriga investeringar 35,5 mkr. Från och med ingången av budgetåret 1959/60 debiteras de belopp, som abonnenter lämnar i direkta bidrag till vissa anläggningsarbeten, främst installation av automatiska telefonväxlar, såsom uppbördsmedel under investeringsanslaget till Telefon- och telegrafanläggningar. Den härigenom möjliggjorda ökningen av investeringarna kan uppskattas till storleken 10 mkr.

För budgetåret 1960/61 har telestyrelsen beräknat de behövliga anslagen till sammanlagt 331,34 mkr och medelsförbrukningen till 325,1 mkr, varav

¹ Härav 1,1 mkr på tilläggsstat.

² Härutöver har bemyndigande lämnats telestyrelsen att av televisionslicensinkomster taga i anspråk 6,8 mkr för televisionsradioanläggningar.

³ Avser televerkets byggnad i Farsta.

289,1 mkr för rambegränsade investeringar och 36,0 mkr för övriga investeringar.

Genom de stora avskrivningar, som görs på televerkets anläggningar, har lånemedel endast i relativt ringa utsträckning behövt anlitas för finansiering av televerkets anläggningsarbeten. Under de senaste sex budgetåren har sålunda lånemedel endast behövt tas i anspråk intill 37, 33, 25, 16, 12 resp. 19 % för täckning av de totala anläggningskostnaderna. Även för budgetåret 1959/60 beräknas de totala anläggningskostnaderna kunna täckas med avskrivningsmedel i sådan utsträckning, att endast 19 % av de erforderliga investeringsmedlen behöver upplånas.

Av styrelsens petita och i samband därmed lämnade uppgifter framgår följande beträffande de olika anslagsändamålen.

3: 3 Inköp och byggande av fastigheter

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59 ¹	717 000 ²	9 500 000	12 703 000
1959/60	6 000 ³	12 900 000	12 900 000*
1960/61 styrelsen	6 000	16 700 000	16 700 000*
dep. ch.....	6 000	16 000 000	16 000 000*

I följande sammanställning lämnas en redogörelse för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning 1958/59—1960/61 med fördelning efter objektgrupper.

	Faktisk medelsför- brukning 1958/59	Beräknad medelsförbrukning	
		1959/60	1960/61
		tusental kronor	
Telefonstationsbyggnader m. m.	9 909	10 850	13 700
Förrådsbyggnader m. m.	2 500	1 750	2 700
Inköp av fastigheter	294	300	300
Summa	12 703	12 900	16 700

* Preliminärt belopp.

¹ För 1958/59 redovisas summan av beloppen å de tidigare anslagen till Telefonstationsbyggnader m. m., Förrådsbyggnader m. m. och Inköp av fastigheter.

² Ett under 1957/58 uppkommet underskott om 21 000 kr å anslaget till Inköp av fastigheter har täckts genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

³ Under 1958/59 uppkomna underskott å anslagen till Telefonstationsbyggnader m. m. (2 022 000 kr) och Förrådsbyggnader m. m. (470 000 kr) har täckts genom permanenta anvisningar från dispositionsanslaget.

Styrelsen meddelar, att planerna för tre till riksdagen tidigare anmälda byggnadsföretag, avseende tillbyggnader till telefonstationsbyggnaderna i Gävle, Karlstad och Varberg blivit omarbetade. Till följd härav har den tidigare beräknade kostnaden för tillbyggnaden i Karlstad måst ökas med 550 000 kr, under det att kostnaden för tillbyggnaden i Varberg kunnat sänkas med 450 000 kr. För stationen i Gävle föreslås nu en nybyggnad i stället för tillbyggnad. Kostnaden har därigenom kunnat sänkas med 550 000 kr. En närmare redogörelse för dessa tre byggnadsprojekt lämnas i det följande.

För vissa övriga för riksdagen redan anmälda projekt räknar styrelsen med kostnadsökningar. Härom anför styrelsen i huvudsak följande.

Kostnaderna för telefonstationsbyggnaderna i Eslöv, Hedemora, Mölnadal och Simrishamn beräknas komma att stiga med 100 000 kr, 100 000 kr, 125 000 kr och 200 000 kr. Kostnadsökningarna beror väsentligen på att vissa prisstegringar uppstått, sedan tidigare kostnadsberäkningar gjordes, samt på att det i vissa fall vid detaljplaneringen visat sig nödvändigt att något utöka byggnadsvolymen.

Den förra året angivna totalkostnaden om 4 mkr för tillbyggnaden av telefonstationen i kvarteret Sparven i Malmö beräknas stiga till 4,5 mkr. Kostnadsökningen beror här likaledes på ökat utrymmesbehov och på vissa prishöjningar.

Å andra sidan har tidigare beräknade kostnader för tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Ljusdal och för ny telefonstationsbyggnad i Oskarshamn minskats med 100 000 kr resp. 75 000 kr.

Styrelsen framhåller, att till följd av investeringsbegränsningarna under en följd av år ett uppdämt behov av telefonstationsbyggnader föreligger. Ett stort antal byggnadsföretag måste därför utföras för att nya telefonabonnenter skall kunna mottagas och för att automatiseringen av telefontrafiken skall kunna fortsättas. I investeringsplanen för budgetåret 1960/61 har därför upptagits påbörjandet av 13 byggnadsföretag, av vilka två tidigare anmälts. De elva ej förut anmälda företagen avser uppförande av telefonstationsbyggnader eller tillbyggnader till förut befintliga anläggningar i Eksjö, Fårhult, Göteborg (Kortedala), Kristianstad, Malmö (Kirseberg), Mjölby, Nyköping, Trollhättan, Uppsala, Värnamo och Östersund. Dessutom har i arbetsplanen upptagits en påbyggnad av kontorsbyggnaden vid verkstaden i Nynäshamn samt byggnader för ett antal förråd.

I följande sammanställning redovisas styrelsens investeringsprogram för telefonstations- och förrådsbyggnader m. m. samt för inköp av fastigheter. Beträffande vissa nyanmälda objekt, som avser på- eller tillbyggnader av befintliga hus, förutsättes att utöver angivna investeringsbelopp även driftmedel i varierande utsträckning blir tagna i anspråk för täckande av sådana kostnader för ingrepp i de befintliga husen, som icke bör belasta investeringsanslagen.

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1959	Faktisk t. o. m. 30. 6. 1959	Medelsförbrukning Beräknad för	
				1959/60	1960/61
tusental kronor					
Telefonstationsbyggnader					
I. Företag påbörjade före 1/7 1959					
Vissa äldre byggnadsföretag	—	—	—	1 350	15
Falun, tillbyggnad	3 300	3 100	2 080	900	120
Filipstad, nybyggnad ...	1 300	1 160	170	700	290
Hudiksvall, tillbyggnad .	1 300	960	130	600	200
Luleå, tillbyggnad	800	800	75	500	200
Sundsvall, nybyggnad ..	4 660	4 200	4 000	200	—
Växjö, tillbyggnad	1 500	1 240	115	900	200
Örnsköldsvik, tillbyggnad	1 300	1 300	—	1 000	300
Summa I	14 160	12 760	6 570	6 150	1 325
II. Företag, avsedda att påbörjas under 1959/60					
Boden, tillbyggnad	400	400	—	300	100
Eslöv, nybyggnad	700	800	—	500	300
Flen, nybyggnad	550	550	5	300	245
Hedemora, nybyggnad .	500	600	—	400	200
Karlshamn, tillbyggnad .	900	900	—	700	200
Karlstad, tillbyggnad ..	650	1 200	10	—	1 000
Lindesberg, nybyggnad .	500	500	10	300	190
Ljusdal, tillbyggnad	600	500	—	200	300
Lycksele, nybyggnad ...	650	650	—	500	150
Malmö, kv. Sparven, tillbyggnad	4 000	4 500	15	400	2 300
Mölndal, tillbyggnad ...	200	325	10	300	15
Oskarshamn, nybyggnad	750	675	—	500	175
Simrishamn, nybyggnad	400	600	—	300	300
Skellefteå, tillbyggnad ..	1 000	1 000	—	—	800
Summa II	11 800	13 200	50	4 700	6 275
III. Företag, avsedda att påbörjas under 1960/61					
Eksjö, nybyggnad	—	675	—	—	600
Fårhult, tillbyggnad	—	700	—	—	600
Gävle, nybyggnad	3 150	2 600	—	—	1 000
Göteborg, Kortedala, tillbyggnad	—	320	—	—	200

	Tidigare beräknad byggnads- kostnad	Byggnads- kostnad beräknad 1959	Faktisk t. o. m. 30. 6. 1959	Medelsförbrukning Beräknad för	
				1959/60	1960/61
				tusental kronor	
Kristianstad, tillbyggnad	—	1 900	—	—	300
Malmö, Kirseberg, nybyggnad	—	2 100	—	—	800
Mjölby, tillbyggnad	—	1 400	—	—	600
Nyköping, påbyggnad ..	—	550	—	—	400
Trollhättan, tillbyggnad	—	1 700	—	—	600
Uppsala, tillbyggnad ...	—	1 200	—	—	200
Varberg, tillbyggnad ...	1 150	700	—	—	300
Värnamo, tillbyggnad ..	—	360	—	—	300
Östersund, tillbyggnad .	—	2 000	—	—	200
Summa III	—	16 205	—	—	6 100
Summa I—III	—	42 165 ¹	6 620	10 850	13 700

Förrådsbyggnader m. m.

I. Företag, påbörjade före 1/7 1959

Vissa äldre byggnadsföretag	—	—	—	550	—
-----------------------------------	---	---	---	-----	---

II. Företag, avsedda att påbörjas under 1959/60

Vänersborg, verkstadsbyggnad för lackeringsavdelning	1 200	1 200	—	400	800
Förrådsbyggnader	1 300	1 300	—	800	500
Summa II	2 500	2 500	—	1 200	1 300

III. Företag, avsedda att påbörjas under 1960/61

Nynäshamn, tillbyggnad till kontorsbyggnad	—	700	—	—	500
Förrådsbyggnader	—	2 460	—	—	900
Summa III	—	3 160	—	—	1 400
Summa I—III	—	5 660	—	1 750	2 700

Inköp av fastigheter.....	—	—	—	300	300
Totalsumma	—	47 825	6 620	12 900	16 700

¹ Exkl. vissa äldre byggnadsföretag.

Såsom motivering för de olika byggnadsobjekt, som tidigare ej anmälts för riksdagen, för det ändrade arbetsprogrammet för byggnadsprojektet i Gävle samt för den ändrade projekteringen av tillbyggnaderna till telefonstationsbyggnaderna i Karlstad och Varberg anför styrelsen följande.

Telefonstationsbyggnader

Ny telefonstationsbyggnad i Eksjö

För att erhålla en ekonomisk trafikavveckling i Eksjö-området är det angeläget, att nuvarande manuella telefonstation ersättes med en automatisk station. Automatiseringen är avsedd att vara genomförd under år 1962. För televerkets nuvarande telestation förhyres lokal av enskild fastighetsägare. För den nya stationsutrustningen behöver en televerkets egen byggnad uppföras. Av denna anledning har verket redan förvärvat för nybyggnaden lämplig tomt i staden.

Tillbyggnad av överdragsstationsbyggnaden i Fårhult

Nuvarande överdragsstation i Fårhult är inrymd i en televerket tillhörig byggnad. För koaxialkabelanläggningen Jönköping—Fårhult samt för den planerade radiolänken Fårhult—Visby erfordras en tillbyggnad av stationsbyggnaden. Härvid bör även utrymme beredas för blivande förmedlingsstation. Inrättandet av sistnämnda station beräknas bli aktuell först om ett par år men iordningställandet av lokaler i samband med tillbyggnaden är ekonomiskt fördelaktigt.

Ny telefonstationsbyggnad i Gävle

I 1958 års statsverksproposition anmäldes ett projekt avseende tillbyggnad för utbyggnad och modernisering av den befintliga provisoriskt utförda automatiska förmedlingsstationen i Gävle. Kostnaderna beräknades till 3 150 000 kr. Sedermera verkställda utredningar har emellertid visat, att en lokalisering av förmedlingsstationen och överdragsstationen till plats utanför staden ur flera synpunkter är mera lämplig. Med hänsyn härtill avser telestyrelsen att i stället för den tidigare planerade tillbyggnaden inom kvarteret Råven utföra en nybyggnad på lämpligt avstånd från stadens centrum. Byggnadstomt för detta ändamål har utvalts och underhandlingar om förvärv pågår. Den nya stationen avses vara färdigställd under år 1963.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i stadsdelen Kortedala i Göteborg

Televerkets stationsbyggnad i stadsdelen Kortedala i Göteborg uppfördes år 1953. På grund av att abonnentantalet inom stationsområdet ökat i avsevärt snabbare takt än vad som förutsågs vid stationens planering, beräknas den nuvarande kapaciteten vara helt utnyttjad under år 1962. Ytterligare stationsutrustning måste därför vara monterad under detta år för att undvika stopp i möjligheten att taga emot nya abonnenter. Erforderliga lokaler för en utökning kan erhållas genom tillbyggnad av den befintliga stationsbyggnaden.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Karlstad

I 1959 års statsverksproposition anmäldes ett byggnadsprojekt i Karlstad. Detta avsåg en gårdsöverbyggnad av televerkets stationsfastighet inom kvarteret Björnen. Härigenom skulle beredas utrymme för förmedlingssta-

tionens fortsatta utbyggnad för ytterligare hel- och halvautomatisk rikstrafik berörande Karlstads förmedlingsområde. Det har emellertid visat sig, att den planerade flygelbyggnaden på grund av omfattningen av den tekniska utrustningen för förmedlingsstationen och överdragsstationen kommer att bli otillräcklig, varför densamma behöver utsträckas utöver nuvarande tomtgräns. En uppdelning och delvis flyttning till annan plats inom staden av den teletekniska utrustningen skulle innebära ett betydligt större kapitalutlägg än vad en utbyggnad i direkt anslutning till stationen skulle medföra samt därutöver kraftigt ökade driftkostnader. För att möjliggöra erforderlig tillbyggnad har televerket i oktober 1959 ansökt om tillstånd till expropriation av en till stationstomten gränsande fastighet, vilken ansökan bifallits av Kungl. Maj:t den 27 november 1959.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Kristianstad

Televerkets stationsbyggnad i Kristianstad uppfördes år 1942. Fastigheten har sedermera tillbyggt för att tillgodose uppkomna lokalbehov för teknisk utrustning. Den nuvarande utrustningen för automatisk riksförmedling är av provisorisk typ med begränsade möjligheter att medge automatisk fjärrtrafik. I samband med att den planerade koaxialkabeln Malmö—Kristianstad tages i trafik under år 1962 måste överdragsstation och ny förmedlingsstation av mer ekonomiskt och bättre tekniskt utförande anordnas. Lämpligt lokalutrymme kan beredas endast genom tillbyggnad av befintligt stationshus. Härigenom tillgodoses även visst lokalbehov för utökning av nuvarande abonnentutrustning.

Ny telefonstationsbyggnad i stadsdelen Kirseberg i Malmö

Det befintliga utrymmet för teknisk utrustning inom automatstationen i kvarteret Sparven i Malmö är f. n. helt utnyttjat. Anslutning av nya abonnenter inom stationens område har under de senaste åren möjliggjorts genom att från stationen i kvarteret Sparven till Dalaplans station överflytta abonnenter, bosatta inom Dalaplansområdet och Rosengårdsområdet. Under år 1961 beräknas samtliga abonnenter tillhörande dessa områden ha flyttats till egen station.

F. n. är abonnenter inom den snabbt expanderande stadsdelen Kirseberg anslutna till stationen i Sparven. För att kunna motta nytillkommande abonnenter inom Kirsebergsområdet samt för att ytterligare avlasta stationen i Sparven, så att anslutning kan ske av nytillkommande abonnenter inom denna stations egna område, måste en ny lokalstation anordnas i Kirseberg. Nya lokaler för sistnämnda station måste finnas tillgängliga för montage av teknisk utrustning senast under år 1961. Av denna anledning avser telestyrelsen att uppföra en nybyggnad, inom vilken även planeras lokaler för postverkets räkning. Lämplig byggnadstomt har tidigare förvärvats.

Tillbyggnad av överdragsstationsbyggnaden i Mjölby

Den nuvarande manuella telefonstationen i Mjölby beräknas vara helt utnyttjad i slutet av år 1962. Vid denna tidpunkt måste en ny automatisk telefonstation vara färdigställd. I samband därmed skall en automatisk förmedlingsstation för automatisk fjärrtrafik byggas och befintlig överdragsstation utökas bl. a. för utrustning för radiolänken Stockholm—Göteborg—Malmö. För den nämnda tekniska utrustningen kan erforderliga lokaler erhållas genom tillbyggnad av nuvarande överdragsstationshus.

Påbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Nyköping

Genom påbyggnad av befintligt stationshus i Nyköping avses att bereda utrymme för erforderlig koaxialutrustning för den planerade radiolänken Stockholm—Göteborg—Malmö. Även behovet av utrymmen för utökning av nuvarande automatstation kommer att tillgodoses genom ifrågavarande påbyggnad. Lokalerna måste vara färdigställda för montage av teknisk utrustning under år 1961.

Tillbyggnad av överdragsstationsbyggnaden i Trollhättan

Den nuvarande förmedlingsutrustningen i Trollhättan medger endast förmedling av manuellt expedierade samtal. För att kunna ordna helautomatisk fjärrtrafik har vissa provisoriska åtgärder måst vidtas, vilket bl. a. har medfört, att kablarna icke utnyttjas rationellt. Då ytterligare provisorier icke bör vidtas, måste ny automatisk förmedlingsstation inrättas under år 1963. Erforderliga lokaler kan beredas genom tillbyggnad av televerkets överdragsstationsbyggnad, som är belägen ca 3 km utanför staden. Genom tillbyggnaden kan även erforderlig utökning av överdragsstationen komma till stånd.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Uppsala

Den nuvarande telefonstationen i Uppsala inrymmer utrustning för avslutning av 30 000 abonnenter. I början av år 1962 beräknas kapaciteten vara helt utnyttjad, varför nya lokaler måste vara disponibla för montage av ytterligare teknisk utrustning senast under år 1961. Lokaler erfordras även under de närmaste åren för en förmedlingsstation. Med hänsyn till stadsbilden kräves att tillbyggnaden utsträcker till tomtgränsen. De lokalreserver, som erhålles härigenom, planeras för framtida fortsatt utbyggnad av automatutrustningen, men kan tills vidare disponeras för televerkets ingenjörskontor, som f. n. har lokaler på sex olika ställen i staden.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Varberg

I 1958 års statsverksproposition anmäldes tillbyggnad av televerkets stationshus i Varberg. Härigenom skulle beredas utrymme för ny automatstation samt för utökning av postkontorslokalerna. Detta byggnadsföretag kostnadsberäknades då till 1 150 000 kr. Den fortsatta projekteringen enligt denna plan har emellertid på längre sikt visat sig medföra en mindre lämplig lösning av lokalbehovet för både televerket och postverket. Postkontoret kommer därför att flytta från fastigheten till annan plats inom staden, varigenom de nuvarande postlokalerna utökade genom en mindre tillbyggnad kan användas för automatstationen. Befintlig manuell station beräknas vara tillräcklig till år 1962, då en automatstation måste stå färdig. De nya lokalerna måste vara färdigställda för montage under år 1961. Genom omarbetningen av den ursprungliga planen har kostnaderna för tillbyggnaden kunnat minskas med 450 000 kr.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Värnamo

Vid televerkets station i Värnamo erfordras en tillbyggnad för att bereda utrymme för teknisk utrustning för kabeln Värnamo—Reftele samt koaxialkabeln Jönköping—Malmö. Lokalerna måste vara tillgängliga för montage av utrustningen under år 1961.

Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Östersund

En ny förmedlingsstation måste inrättas i Östersund för att möjliggöra helautomatisk fjärrtrafik och rationellt utnyttjande av de nya förbindelser, som erhålles genom radiolänklinjen Sundsvall—Östersund. Förutom lokaler för förmedlingsstationen erfordras ökat lokalutrymme för abonnentutrustning och för överdragsstationen. Lokalbehovet för erforderliga tekniska utrustningar kan tillgodoses genom en tillbyggnad av televerkets nuvarande stationsbyggnad inom kvarteret Postiljonen i Östersund.

Förrådsbyggnader m. m.

Påbyggnad av kontorsbyggnaden i Nynäshamn

Utrymmet i den år 1937 uppförda och år 1948 tillbyggda kontorsbyggnaden vid televerkets verkstäder i Nynäshamn är redan vid nuvarande förhållanden otillräckligt. Styrelsen har därför nödgats vidta en rad provisoriska lösningar för att tillgodose lokalbehovet. Sålunda har ca 200 kvm kontorsyta tillfälligt kunnat anordnas genom ombyggnad av kapprum, portvaktslägenhet och vissa personalutrymmen samt genom inredning av verkstadslokaler. Utvecklingen inom autoteletekniken och arbetsstudietekniken kommer under de närmaste åren att kräva en ökning av i första hand den tekniska personalen vid verkstaden med ca 50 personer. Personaltillskottet avser främst ingenjörer för teknisk utveckling och rationalisering på laboratorier och metodstudieavdelningar. Det härigenom erforderliga tillskottet av kontorslokaler kan bäst lösas genom en påbyggnad av kontorsbyggnaden, varigenom möjlighet också vinnes att definitivt avveckla de nuvarande provisoriska kontorslokalerna.

Förrådsbyggnader

Såsom telestyrelsen tidigare haft anledning framhålla är flertalet av verkets små och medelstora förråd i mycket dåligt skick med trånga utrymmen och otidsenliga lagringsanordningar. För att förrådsverksamheten skall kunna skötas effektivt kräves att materielen erhåller behövt utrymme och skydd samt att personalen beredes möjlighet att arbeta under bättre förhållanden än nu. En successiv upprustning av förråden är därför starkt påkallad. Under nästa budgetår räknar styrelsen med att påbörja nya förrådsanläggningar i Karlstad, Kristianstad och Sundsvall. Totalkostnaderna för dessa anläggningar exkl. kostnaderna för tomter uppgår till 1 000 000 kr, 460 000 kr resp. 1 000 000 kr. För påbörjandet av byggnadsarbeten erfordras totalt 900 000 kr under nästa budgetår.

Inköp av fastigheter

Styrelsen har lämnat en sedvanlig redogörelse för de inköp av fastigheter, som skett under budgetåret 1958/59. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna ställs till vederbörande utskotts förfogande.

3: 4 Anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	—	1 500 000	880 000
1959/60	620 000	8 500 000	8 500 000*
1960/61 styrelsen	620 000	8 000 000	8 600 000*
dep.ch.	620 000	8 000 000	8 600 000*

* Preliminärt belopp.

Redogörelser för projektet har lämnats i 1958 och 1959 års statsverkspropositioner (bil. 27 p. 3:4 resp. bil. 27 p. 3:5). Anläggningen beräknades kosta 19,0 mkr, exkl. tomt. Hittills har totalt anvisats 10 mkr. Byggnadsstyrelsen har beräknat medelsförbrukningen till 8,6 mkr för nästa budgetår.

3:5 Telefon- och telegrafanläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59 ¹	142 000 ²	229 600 000 ³	245 999 000
1959/60	— ⁴	249 200 000	250 300 000 [*]
1960/61 styrelsen	(— 1 100 000) ⁵	260 000 000	260 000 000 [*]
dep.ch.	(— 1 100 000) ⁵	237 300 000	237 300 000 [*]

I följande sammanställning lämnas en redogörelse för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning 1958/59—1960/61 med fördelning efter objektgrupper.

	Faktisk medels- förbrukning 1958/59	Beräknad medelsförbruk- ning 1959/60	1960/61
	tusental kronor		
Fjärrförbindelseanläggningar m. m.	79 643	93 100	97 300
Telefon- och telegrafstationer	89 113	80 700	84 000
Nya abonnentanläggningar etc.	77 243	76 500	78 700
Summa	245 999	250 300	260 000

Telestyrelsen har redovisat följande investeringsprogram för de under anslaget upptagna objektgrupperna. För redan pågående arbeten avser den angivna totalkostnaden beräknad återstående kostnad per den 1 juli 1960.

* Preliminärt belopp.

¹ För 1958/59 redovisas summan av beloppen på de tidigare anslagen till Fjärrförbindelseanläggningar m. m., Telefon- och telegrafstationer samt Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar.

² Under 1957/58 uppkomna underskott om 452 000 kr på anslaget till Telefon- och telegrafstationer m. m. och om 1 081 000 kr på anslaget till Nya abonnentanläggningar etc. har täckts genom en tillfällig resp. en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

³ Härav 1 100 000 kr på tilläggsstat, avseende anslaget till Telefon- och telegrafstationer.

⁴ Under 1958/59 uppkomna underskott på anslagen till Fjärrförbindelseanläggningar m. m. (1 000 kr), Telefon- och Telegrafstationer (13 465 000 kr) och Nya abonnentanläggningar etc. (3 243 000 kr) har täckts genom permanenta anvisningar från dispositionsanslaget.

⁵ Det under 1959/60 beräknade underskottet förutsättes täckt genom en permanent anvisning från dispositionsanslaget.

	Total- kostnad	Därav under 1960/61
	tusental kronor	
<i>Fjärrförbindelseanläggningar m. m.</i>		
Större fjärrförbindelseanläggningar (fjärrkablar eller radio- länkar)	75 000	31 300
Sjökabel Sverige—Storbritannien	6 000	6 000
Kabelanläggningar gemensamma med andra myndigheter	3 900	3 400
Landskablar och mindre rikskablar	44 800	39 600
Utökning av telefon- och telegrafutrustning på överdrags- stationer	32 700	17 000
Summa	162 400	97 300
<i>Telefon- och telegrafstationer</i>		
Automatisering av telefonstationer	40 100	31 000
Utökning av telefonstationer	67 300	49 000
Utrustning på telegrafstationer	4 000	4 000
Summa	111 400	84 000
<i>Nya abonnentanläggningar m. m.</i>		
Nya abonnentanläggningar	31 100	31 100
Nätarbeten	44 100	44 100
Blanka lands- och riksledningar	3 000	3 000
Rörliga abonnentanläggningar (mobilradio)	500	500
Summa	78 700	78 700
Totalsumma	352 500	260 000

Beträffande de olika objektgrupperna anför styrelsen i huvudsak följande.

Fjärrförbindelseanläggningar m. m.

Telestyrelsen har i följande sammanställning lämnat en närmare specifikation rörande kostnaderna för de större fjärrförbindelseanläggningarna.

	Total åter- stående kostnad 1. 7. 1960	Därav under 1960/61
	tusental kronor	
I. Anläggningar som påbörjats		
Karlstad—norska gränsen	400	400
Stockholm—Norrköping	9 000	6 400
Norrköping—Göteborg	9 700	2 400
Göteborg—Malmö	10 200	3 300
Västerås—Örebro	1 200	800
Mora—Vansbro	2 000	2 000
Sundsvall—Umeå	11 900	3 600
Umeå—Boden	4 700	3 200
Summa I	49 100	22 100

	Total åter- stående kostnad 1. 7. 1960	Därav under 1960/61
	tusen tal kronor	
II. <i>Anläggningar, avsedda att påbörjas under 1960/61</i>		
Malmö—Kristianstad	3 100	3 100
Hagfors—Sysslebäck	3 200	3 200
Västerås—Gävle med grenkabel Krylbo—Falun	16 000	2 000
Sundsvall—Östersund	3 600	900
Summa II	25 900	9 200
Totalsumma	75 000	31 300

En närmare redogörelse för utbyggnaden av det svenska fjärrförbindelsenätet för telekommunikationer lämnades i 1958 års statsverksproposition. De därvid angivna planerna för utbyggnadens olika etapper har med smärre jämkningar kunnat följas. Det för nästa budgetår upptagna beloppet avser sålunda främst fullföljande av pågående arbeten på radiolänklinjerna Karlstad—norska gränsen, Stockholm—Norrköping—Göteborg—Malmö och Sundsvall—Umeå—Luleå. Arbetsplanen upptar vidare fullföljande av de föregående år anmälda arbetena, avseende ytterligare en koaxialkabel mellan Västerås och Örebro samt en rikskabelanläggning mellan Mora och Vansbro. Den föregående år anmälda radiolänkanläggningen Fårhult—Visby för telefoni och television beräknas bli utförd först under budgetåret 1961/62. Något medelsbehov för denna anläggning föreligger därför inte under budgetåret 1960/61. Sändningar från televisionsstationen i Visby, som beräknas komma i drift redan under budgetåret 1959/60, kommer tills vidare att baseras på reläomtagning från televisionssändaren i Västervik eller via en provisorisk radiolänk över Öland.

De nya arbeten, som styrelsen beräknar kunna igångsätta under nästa budgetår, avser koaxialkabelanläggningar mellan Malmö och Kristianstad samt mellan Västerås och Gävle med en grenkabel till Falun, en rikskabelanläggning mellan Hagfors och Sysslebäck samt en radiolänklinje anläggning mellan Sundsvall och Östersund.

Redogörelse för sjökabeln mellan Sverige och Storbritannien lämnades i 1957 års statsverksproposition. Enligt överenskommelse mellan svenska och brittiska teleförvaltningarna kommer kabeln att utläggas under år 1960. Det för nästa budgetår upptagna beloppet avser återstående del av den på Sverige fallande hälften av kostnaderna ca 12 mkr.

Det för kabelanläggningar gemensamma med andra myndigheter upptagna beloppet avser televerkets andel av kostnaderna för med statens järnvägar gemensamma kabelanläggningar. Dessa arbeten motiveras av järnvägslektrifiering och ökat ledningsbehov eller av nödvändigheten att ersätta blanknät med kablar för att nedbringa underhållskostnaderna. Anläggningarna avser järnvägssträckorna Borås—Alvesta, Karlshamn—Växjö, Falköping—Ulricehamn, Mariestad—Gullspång och Falun—Rättvik. Televerkets kostnader för de olika projekten har beräknats till 0,7, 1,05, 0,85, 0,2 resp. 0,6 mkr. Genom denna samordning av ledningsbehoven uppnås besparingar för såväl televerket som statens järnvägar.

Utläggning av landskablar och mindre rikskablar nödvändiggöres av den ständigt pågående ökningen av trafiken och nödvändigheten att vid automatisk trafik ge omedelbar framkomlighet för samtalen. Dessutom har den un-

dan för undan stegrade belastningen på stolplinjerna med blanka ledningar gjort kablifiering av ledningarna allt mer trängande med hänsyn till risken för stolpras vid ogynnsamma väderleksförhållanden.

Utökningen av telefon- och telegrafutrustning på överdragsstationer, vari ingår anskaffande av bärfrekvensutrustning för kablar, nödvändiggöres li-kaledes av den fortskridande automatiseringen och den ständigt stigande trafiken.

Telefon- och telegrafstationer

Bland arbeten, som upptagits under gruppen automatisering av telefonstationer, kan nämnas automatisering av stationerna i Eslöv, Falkenberg, Falun, Filipstad, Flen, Hedemora, Hudiksvall, Karlshamn, Lindesberg, Lycksele, Mariestad, Mönsterås, Oskarshamn, Ronneby, Ånge och Östhammar.

Utökning av telefonstationer avser den utbyggnad av redan befintliga automatiska och manuella stationer, som är nödvändig för att televerket skall kunna ta emot nya abonnenter. Även automatisering av stationer har för övrigt samma syfte i alla de fall, då befintliga manuella utrustningar ej kan ytterligare utvidgas.

Det för utrustning på telegrafstationer upptagna beloppet avser främst den utbyggnad av de automatiska telexstationerna, som måste äga rum för att televerket skall kunna koppla in det hastigt stigande antalet telexapparater.

Nya abonnentanläggningar m. m.

De under denna rubrik upptagna större posterna avser kostnaderna för dels nya abonnentinstallationer, dels sådan utbyggnad av telefonnäten, som erfordras för att kunna ta emot nya abonnenter, dels slutligen anordnandet av behövliga nya blanka mellanortsledningar. Vid avvägningen av anslagsbeloppen har styrelsen måst ta hänsyn till nödvändigheten att bygga ut de lokala kabelnäten för att återställa förbrukade reserver, så att nyteckningar och flyttningar av telefoner skall kunna effektueras utan onormalt långa väntetider. Slutligen har ett mindre belopp reserverats för rörliga abonnentanläggningar.

3: 6 Ljudradioanläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	93 000	10 500 000	10 500 000
1959/60	93 000	10 500 000	10 500 000*
1960/61 styrelsen	93 000	10 500 000	10 500 000*
dep.ch.	93 000	10 500 000	10 500 000*

Enligt gällande principer för ljudradiatorörelsens finansiering skall av licensmedlen bestridas såväl de löpande kostnaderna för produktion och distribution av programmen som utgifter för avskrivning till 100 % av investeringarna i ljudradioanläggningar och radiohus. Överskott, som kan uppstå vissa år, reserveras för ljudradiatorörelsens behov under andra år, då de löpande inkomsterna ej förslår till att täcka utgifterna.

Under budgetåret 1958/59 uppgick utgifterna å ljudradians specialbud-

* Preliminärt belopp.

get till inalles 69,1 mkr, varav (10,5 + 2,2) 12,7 mkr för avskrivning till 100 % av telestyrelsens och byggnadsstyrelsens investeringar samt (39,7 + 16,7) 56,4 mkr för Sveriges Radios och televerkets driftkostnader. Då licensinkomsterna utgjorde 79,3 mkr, uppvisade rörelsen ett överskott av 10,2 mkr.

Telestyrelsen har efter samråd med Sveriges Radio framlagt förslag till budget för ljudradiorörelsen för budgetåret 1960/61. I följande sammanställning redovisas den för 1959/60 fastställda budgeten, budgetförslag för 1960/61 samt den beräknade utvecklingen av ljudradiobudgeten för budgetåren 1961/62—1964/65.

	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65
	miljoner kronor					
Investeringar						
Telestyrelsen	10,5	10,5	10,5	9,0	9,0	9,0
Byggnadsstyrelsen	10,4	14,0	16,0	16,0	13,5	6,0
Driftkostnader						
Sveriges Radio	39,4	41,5	46,7	48,3	50,3	52,7
Telestyrelsen, brutto ..	18,2	19,0	19,7	20,4	21,0	21,7
Avgår ränteinbesparing	— 2,3	— 2,5	— 2,2	— 1,8	— 1,4	— 1,0
Summa kostnader	76,2	82,5	90,7	91,9	92,4	88,4
Licensintäkter	80,4	81,3	82,1	82,7	83,1	83,4
Över- resp. underskott ...	+ 4,2	— 1,2	— 8,6	— 9,2	— 9,3	— 5,0
Accumulerat resultat	+ 24,4 ¹	+ 23,2	+ 14,6	+ 5,4	— 3,9	— 8,9

Sedermera har telestyrelsen i skrivelse den 24 oktober 1959 föreslagit vissa ändringar i Kungl. Maj:ts kungörelse den 23 maj 1958 (nr 231) angående rätt att innehava radiomottagningsapparat och i anslutning därtill framlagt en ny prognos rörande licensintäkterna och utfallet av ljudradio-budgeten. Jag kommer att närmare redogöra härför i det följande under avsnittet rörande licensintäkterna.

Investeringarna

Telestyrelsen meddelar, att vid utgången av budgetåret 1958/59 fanns för distribution av program 1 inalles 37 sändarstationer på lång- och mellanvåg, 17 FM-stationer och ett antal trådradionät, till vilka var anslutna ca 340 000 abonnenter. Program 2 utsändes över 25 mindre mellanvågsstationer med lokal räckvidd och 19 FM-stationer samt över trådradionäten. Utbyggnaden av de för budgetåret 1958/59 beslutade FM-stationerna i Uppsala och Västerвик har av olika anledningar, bl. a. samordningen med motsvarande televisionstationer, blivit försenad. Nämda stationer beräknas dock bli färdiga före utgången av år 1959.

¹ Här ingår överskott från 1956/57, 1957/58 och 1958/59 om resp. 0,1, 7,3 och 10,2 mkr samt ett tillgodohavande från televisionen om 2,55 mkr, vilket belopp under åren 1954 och 1955 anvisades av ljudradiolicensmedel till televisionens utbildnings- och försöksverksamhet.

Telestyrelsens äskande av investeringsmedel för budgetåret 1959/60 avsåg fortsatta arbeten med anläggning av den nya långvågsstationen i Motala, upprättande av tio FM-stationer för såväl program 1 som program 2, anslutning av ca 15 000 trådradioabonnenter samt vissa moderniserings- och kompletteringsarbeten på befintliga anläggningar. Det för trådradioanläggningar beräknade beloppet, 2,9 mkr, synes numera kunna minskas beroende på dels att avsedda kompletteringar i befintliga trådradionät kan utföras till lägre kostnader än tidigare beräknats, dels att viss minskning i den successiva anslutningen till trådradionäten kan förutses. Styrelsen räknar därför med att inom ramen för det beviljade anslaget kunna uppföra ytterligare tre FM-stationer nämligen i Pajala, Uddevalla och Örn-sköldsvik. Vidare avser styrelsen att uppföra en FM-station i Gällivare i slutgiltigt skick utan föregående provisorium.

Telestyrelsen framlade hösten 1958 i samråd med Sveriges Radio ett förslag till reviderad plan för distributionsnätets utbyggnad. Departementschefen fann sig böra förorda att planen lades till grund för investeringsberäkningarna för innevarande budgetår och att den även borde vara vägledande för kommande års investeringsöversväganden. Planen borde dock framdeles fortlöpande överses i samband med anslagsäskandena (bil. 27, s. 57). Vid behandlingen av televerkets investeringar godtog statsutskottet Kungl. Maj:ts förslag. Härvid förutsattes att en noggrann omprövning av planen komme till stånd redan i samband med äskandena för ljudradion hösten 1959 (SU 9, s. 25). Riksdagen gjorde ingen erinran häremot.

Telestyrelsen har i samråd med Sveriges Radio i sina petita redovisat sina synpunkter på distributionsnätets utbyggnad under budgetåren 1960/61—1964/65. Härav framgår i huvudsak följande.

I den hösten 1958 framlagda utbyggnadsplanen förutsågs för 1960/61 1,2 mkr bli behövliga för den nya ljudradiostationen i Motala samt 9,3 mkr för FM-anläggningar, trådradioanläggningar och vissa ljudradioanläggningar. Även för vart och ett av budgetåren 1961/62—1963/64 upptog planen inalles ett investeringsbelopp av 10,5 mkr.

Beträffande trådradioutbyggnaden anför telestyrelsen.

I syfte att nå största möjliga antal abonnenter har trådradioutbyggnaden i första hand inriktats på mindre arbetskrävande anläggningar, d. v. s. installationer i hus, där telefon finnes (etapp 1-abonnenter). Trådradioutbyggnad till hus, där telefon saknas och dit sålunda ledning måste framdras (etapp 2), har hittills skett endast i undantagsfall.

Telestyrelsen ansåg sig hösten 1958 icke kunna förorda, att trådradio utbygges till etapp 2-abonnenter inom de närmaste åren. Beträffande de allmänna principerna för den fortsatta trådradioutbyggnaden diskuterades fyra alternativ. Det av styrelsen förordade alternativet innebar successiv anslutning av nytilkommande etapp 1-abonnenter inom redan etablerade trådradioområden samt dessutom etapp 1-utbyggnad av de nya områden, som enligt dåvarande planering stod närmast i tur. Huruvida utbyggnad skulle ske av övriga planerade trådradioområden skulle göras beroende av beståndet av FM-mottagare i områdena, då frågan om trådradioutbyggnad där blev aktuell. Vidare angavs, att sistnämnda områden omfattade ca

25 000 abonnenter och att dessa i stort sett beräknades få FM-försörjning, innan trådradioutbyggnad kunde påbörjas.

Från radiobranchen erhållna uppgifter ger vid handen, att antalet FM-mottagare ökat avsevärt snabbare än man tidigare antagit. Antalet FM-mottagare i hela landet beräknas vid utgången av budgetåret 1958/59 ha uppgått till ca 1 200 000. Den årliga ökningen kan enligt samma källa beräknas utgöra mellan 250 000 och 300 000 apparater. Detta skulle innebära, att f. n. ca 45 % av radioabbonenterna har FM-mottagare. Uppgifter beträffande den geografiska spridningen av dessa mottagare ger stöd för antagandet, att den procentuella ökningen i stort sett är densamma över hela landet.

Då enligt dessa uppgifter ca 55 % av radioabbonenterna beräknas ha FM-mottagare vid ingången av budgetåret 1960/61, föreligger enligt styrelsens mening icke längre lika starka motiv som tidigare att fortsätta utbyggnaden av trådradionätet. På grund härav och med hänsyn till ljudradions relativt ansträngda budgetläge föreslår styrelsen, att trådradio ej utbygges i nya områden under budgetåret 1960/61. Om FM-nätet utbygges i föreslagen omfattning och beståndet av FM-mottagare fortsätter att öka i samma takt som hittills, torde trådradioutbyggnad inom nya områden ej heller komma att erfordras i fortsättningen. Däremot anser styrelsen icke lämpligt att under de närmaste åren inskränka den successiva anslutningen inom befintliga trådradioområden av de etapp 1-abbonenter, som begär anslutning.

Vad beträffar driften av befintliga trådradionät anser styrelsen, att den tills vidare bör fortsätta. Först om och när det visar sig, att det stora flertalet trådradioabbonenter inte längre är i behov av trådradio, bör driften av befintliga trådradionät nedläggas.

Med hänsyn till att någon trådradioutbyggnad inom nya områden ej föreslås äga rum under budgetåret 1960/61 har det varit möjligt att i den nya planen tidigare lägga ett antal FM-stationer i jämförelse med vad som angavs i 1958 års plan.

Vid innevarande budgetårs utgång beräknas utbyggnaden av FM-stationer ha kommit så långt, att fullt utbyggda stationer skall finnas i Bäckefors, Gällivare, Hälsingborg, Hörby, Malmö, Mora, Stockholm, Sunne, Uppsala, Varberg, Vännäs, Västervik, Örebro, Örnköldsvik och Östersund samt provisoriska stationer i Arvidsjaur, Boden, Bollnäs, Borlänge, Borås, Emmaboda, Gävle, Göteborg, Halmstad, Norrköping, Nässjö, Pajala, Skövde, Sollefteå, Storuman,¹ Sundsvall, Uddevalla, Visby och Västerås.

Femårsplanen för FM-stationsutbyggnaderna avser för budgetåret 1960/61 full utbyggnad av stationerna i Boden, Göteborg, Karlstad, Norrköping, Nässjö, Storuman, Sundsvall, Sveg och Växjö samt uppförande av provisoriska stationer i Kiruna och Lycksele. Under budgetåret 1961/62 avses full utbyggnad av stationerna i Arvidsjaur, Dorotea, Haparanda, Skellefteå och Trollhättan komma till stånd. Under budgetåret 1962/63 beräknas stationerna i Borlänge, Emmaboda, Gävle, Halmstad, Kiruna, Skövde och Visby bli definitivt färdigställda. Full utbyggnad av stationerna i Bollnäs, Borås, Lycksele, Motala, Pajala, Sollefteå, Uddevalla och Västerås beräknas kunna

¹ Tidigare benämnd Stensele.

ske under budgetåret 1963/64. Slutligen avses definitiv utbyggnad kunna ske under budgetåret 1964/65 av stationerna i Härnösand, Kalmar, Karlskrona, Linköping, Luleå och Ånge.

Utbyggnaden av FM-stationer presenteras även på en karta, som fogats till telestyrelsens skrivelse.

Investeringskostnaderna vid 1959 års kostnadsnivå för en utbyggnad enligt planen framgår av följande sammanställning.

	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65
		miljoner kronor			
Ny ljudradiostation i Motala	2,0	0,9	—	—	—
Vissa ljudradioanläggningar	1,0	9,6	9,0	9,0	9,0
Trådradioanläggningar	1,0				
FM-anläggningar	6,5				
Summa	10,5	10,5	9,0	9,0	9,0

Beträffande de i investeringsplanen för nästa budgetår upptagna projekten meddelar styrelsen följande.

Det för den nya ljudradiostationen i Motala upptagna beloppet erfordras för bl. a. dellikvider vid uppförandet av stations- och antennhus samt kostnader vid montaget av stationens radioutrustning.

Detaljplaneringen för den nya ljudradiostationen har nu fortskridit så långt, att anläggningskostnaderna säkrare kan överblickas. Enligt den år 1955 gjorda uppskattningen av kostnaderna beräknades dessa icke komma att understiga 10,6 mkr. En ny beräkning visar, att totalkostnaden för stationen kan väntas uppgå till 12,2 mkr. Av den beräknade fördyringen, 1,6 mkr, hänför sig ett belopp av ca 0,7 mkr till automatiska kostnadsstegringar. Återstående 0,9 mkr utgöres av oförutsedda kostnader på grund av särskilt besvärliga grundförhållanden på stationsplatsen, väsentligt högre ersättningar än beräknat till markägare vid nedläggning av jordnät och ökade kostnader på grund av att stationsbyggnaden med beaktande av beredskapskrav utökats att omfatta även utrymme för reservkraftaggregat. Kostnaden för själva aggregatet ingår emellertid icke i det angivna totalbeloppet.

Det för vissa ljudradioanläggningar upptagna beloppet är avsett att användas för mindre moderniserings- och kompletteringsarbeten å befintliga ljudradioanläggningar och för utrustning för och inredning av rundradiocentraler.

Det för trådradioanläggningar beräknade beloppet avses att användas inom befintliga trådradioområden för successiv anslutning av ca 10 000 abonnenter samt för diverse kompletteringsarbeten för förbättring av distributionen.

Det för FM-anläggningar upptagna beloppet avser stationer i slutgiltigt utförande — med undantag av att reservutrustningar icke uppsättes — för Boden, Göteborg, Karlstad, Norrköping, Nässjö, Storuman, Sundsvall, Sveg och Växjö samt provisoriska stationer för Kiruna och Lycksele.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 18 augusti 1959 äskat ett anslag av 8,0 mkr under budgetåret 1960/61 för det nya radiohuset i Stockholm. Kostnaderna för detta skall enligt principen om radioverksamhetens självfinansiering bestridas med licensinkomster. Under perioden 1960/61—1964/65

förutses för radiohuset en medelsförbrukning av 14,0, 16,0, 16,0, 13,5 resp. 6,0 mkr. Sedermera har styrelsen i skrivelse den 7 december 1959 upptagit anslaget och medelsförbrukningen för budgetåret 1960/61 till 7,7 resp. 13,7 mkr. En närmare redogörelse för projektet lämnas i det följande vid anmälan av anslagen under statens allmänna fastighetsfond.

Driftkostnaderna

I skrivelse den 31 augusti 1959 har *Sveriges Radio* lämnat en redogörelse för programproduktionens medelsbehov under budgetåret 1959/60.

Under budgetåret 1958/59 uppgick sändningstiden till 7 800 timmar, varav ca 5 800 i riksprogrammet och ca 2 000 i program 2. För innevarande budgetår förutses en oförändrad programtid av 7 800 timmar.

Sveriges Radio framhåller, att den snabba utveckling av televisionen som kan förutses för de närmaste åren kommer att leda till vissa programpolitiska konsekvenser för ljudradions del. För såväl televisionen som ljudradion är den bästa sändningstiden på kvällen. En stor del av den allmänhet, som utgör både radio- och TV-publik, kommer ofta att välja televisionsprogrammen under ljudradions bästa sändningstid. Konkurrensen blir emellertid i viss mån ömsesidig. Resultatet blir dels att lyssnarunderlaget för ljudradion sjunker, dels att publiken går miste om inslag i riksprogrammen eller televisionen, som den under hittillsvarande förhållanden skulle ha hört eller sett. För att utbytet för den enskilde lyssnaren inte genom denna utveckling skall avsevärt förringas, anser Sveriges Radio, att en reprisverksamhet inom ramen för nuvarande sändningstider i program 1 och 2 bör systematiskt byggas upp, att en viss begränsad utökning av sändningstiden för program 1 och 2 bör genomföras samt att den regionala och lokala programverksamheten bör successivt byggas ut. Den förlängda sändningstiden i riksprogrammen kan genomföras utan kostnadsökningar på grund av de besparingar, som ernås genom att reprisinslagens antal ökas.

De aktuella planerna för sändningstiden under budgetåren 1960/61 innebär en ökning med 330 timmar till 8 130 timmars total sändningstid, varav 5 950 timmar i program 1 och 2 180 timmar i program 2. För budgetåret 1961/62 förutses en ytterligare ökning av sändningstiden till 8 270 timmar, varav 5 950 timmar i program 1 och 2 320 timmar i program 2. Därefter beräknas någon ytterligare ökning av sändningstiden för riksprogrammet icke vara aktuell. Däremot förutses ökade regionala och lokala sändningar från distriktscentralerna. Sändningstiden härför beräknas för innevarande budgetår till 160 timmar, för nästa budgetår till 315 timmar och för budgetåren 1961/62—1964/65 till resp. 470, 580, 580 och 580 timmar.

Den decentraliserade produktionen av lokala och regionala program möjliggöres väsentligen genom en fortsatt upprustning av distriktsorganisationen. Distriktskontor som produktionscentra avses skola finnas i Stockholm, Göteborg, Malmö, Sundsvall, Luleå, Norrköping och Karlstad vid utgången av innevarande budgetår, i Örebro och Umeå vid utgången av budgetåret 1960/61 och i Jönköping och Falun vid slutet av budgetåret 1961/62 resp.

1962/63. Därmed skulle den planerade utbyggnaden till elva distriktskontor vara fullbordad.

Medelsbehovet beräknas under nästa budgetår komma att öka med 2,1 mkr, d. v. s. från 39,4 till 41,5 mkr. Ökningen utgör en nettopost mellan å ena sidan en utgiftsstegring om 8,4 mkr och å andra sidan en ökning av täckningsbidraget från televisionen, som avser den sistnämndas andel i de gemensamma kostnaderna med 0,5 mkr (från 2,35 till 2,8 mkr) och en engångsersättning från televisionen med 5,8 mkr, avseende resterande ej erlagda bidrag till gemensamma kostnader för budgetåren före 1959/60.

Av bruttoökningen om 8,4 mkr hänför Sveriges Radio 1,7 mkr till kostnadsstegringar av automatisk natur för ljudradiorörelsen, varav 0,85 mkr avser lönestegringar. Härutöver räknar Sveriges Radio med kostnadsökningar av automatisk natur för gemensam organisation med televisionen av ca 0,5 mkr. Sveriges Radios investeringar beräknas öka med 3,8 mkr. Totalt upptages för investeringar 5,6 mkr, varav 3,9 mkr belöper på inredningar och inventarier i radiohuset. Vidare beräknas ökningar med 0,2 mkr för de olympiska spelen 1960, 0,4 mkr för flyttningskostnader i samband med inflyttningen i kontors- och arkivlokaler i radiohuset, 0,8 mkr för inredningar och telefonväxel i radiohuset, 0,6 mkr för upprustning av distriktsorganisationen för regionala och lokala program samt 0,4 mkr för ökad marginal.

Beträffande prognosen för budgetåren 1961/62—1964/65 har förutsatts ett oförändrat penningvärde. Driftkostnaderna har beräknats stiga med 5 % per år från 1960/61 års budget, varjämte vissa mindre kostnadsökningar av speciell karaktär beaktats.

Telestyrelsen beräknar televerkets driftkostnader för programproduktion och licensinkassering för budgetåret 1960/61 till brutto 19,0 mkr. I detta belopp har inräknats kostnader, som televerket har att bära för ljudradiorörelsen, men som icke direkt kommer fram i radio- och driftavdelningarnas medels- och materielredovisningar.

Ifrågavarande kostnader har vid beräkningen av televerkets driftkostnader tidigare kvittats mot den fördel televerket har av att räntefritt kunna disponera licensmedelbehållningen såsom rörelsemedel i televerkets övriga verksamhet. Besparingen för televerkets övriga rörelsegränar i fråga om ränteutgifter för det eljest erforderliga uttaget på televerkets rörliga kredit beräknas emellertid för 1959/60 och 1960/61 komma att uppgå till 2,3 resp. 2,5 mkr, medan nämnda kostnader beräknas stanna vid 0,9 mkr per budgetår.

Telestyrelsen föreslår att ljudradiorörelsen fr. o. m. budgetåret 1959/60 gottskrives skillnadsvärdet för dessa tjänster och att överföringen mellan ljudradiorörelsen å ena sidan och övriga berörda rörelsegränar å andra sidan inom televerket verkställas på statistisk väg genom telestyrelsens försorg. I den förut redovisade sammanställningen över ljudradions inkomster och utgifter (s. 38) har för televerkets driftkostnader fr. o. m. 1959/60 för varje budgetår angivits dels bruttokostnaden, dels en kreditpost som motsvarar televerkets ränteinbesparing. Skillnaden utgör det belopp, som

beräknas belasta licensmedlen. Efter avdrag av det mot televerkets ränteinbesparing svarande beloppet av 2,5 mkr skulle televerkets driftkostnader för budgetåret 1960/61 netto uppgå till 16,5 mkr. Nettokostnaden beräknas öka till 17,5 mkr under budgetåret 1961/62 och till 20,7 mkr under budgetåret 1964/65.

Licensintäkterna

Telestyrelsen räknade hösten 1958 med ett medelantal licenser för 1958/59 av 2,65 miljoner. Licensutfallet under 1958/59 blev emellertid sämre än beräknat. Vid budgetårets slut uppgick licensantalet till drygt 2,64 miljoner. Licensinkomsterna uppgick till 79,3 mot beräknade 79,5 mkr.

Ökningen av antalet licenser under 1957/58 uppgick till 85 % av ökningen under 1956/57, medan ökningen under 1958/59 sjönk till 64 % av 1957/58 års siffra. Telestyrelsen finner dessa siffror inge bekymmer för licensutvecklingen i fortsättningen. Då emellertid den minskade licensökningen sannolikt till stor del beror på televisionens kraftiga expansion och en återhämtning kan tänkas inträda, när förhållandena efter hand stabiliserar sig, anser sig telestyrelsen nu icke böra bedöma läget alltför pessimistiskt.

Telestyrelsen har vid beräkningen av medeltalet licenser emellertid ansett sig böra kalkylera med något lägre tillväxt i licensstocken än vad som angavs hösten 1958. Styrelsen har härvid icke räknat med något större bortfall av bilradiolicenser. Medeltalet licenser för innevarande och nästa budgetår uppskattas till 2,68 resp. 2,71 milj., vilket motsvarar licensinkomster på 80,4 resp. 81,3 mkr. För de därpå följande fyra budgetåren fram t. o. m. 1964/65 beräknas antalet licenser komma att uppgå till resp. 2,74, 2,76, 2,77 och 2,78 milj.

I den tidigare berörda framställningen angående vissa ändringar i kunskörelsen angående rätt att innehava radiomottagningsapparat har *telestyrelsen* förordat bl. a., att nu gällande licensskyldighet för radiomottagningsapparat i bil skall upphöra att gälla med utgången av juni månad 1960. I anslutning härtill har telestyrelsen framlagt en ny prognos rörande ljudradiobudgeten, omfattande tiden t. o. m. budgetåret 1970/71. Inkomsterna har därvid justerats med hänsyn till den inverkan på licensökningen, som kan väntas av den särskilt starka ökningen av befolkningen inom vissa åldersgrupper under 1960-talet. Investeringskostnaderna för radiohuset har dessutom nedräknats med ett belopp av 8 mkr, som av Sveriges Radio ansetts böra belasta televisionens budget. Vid bibehållande av bilradiolicenserna och nuvarande licensbestämmelser i övrigt skulle enligt den justerade prognosen ljudradiatorörelsen vid slutet av budgetåret 1964/65 uppvisa ett ackumulerat överskott av 3,2 mkr och vid utgången av budgetåret 1970/71 ett ackumulerat överskott av 6,3 mkr.

Vid ett bifall till telestyrelsens förslag om avskaffande av bilradiolicenserna blir utfallet av ljudradiatorörelsen starkt försämrat. Styrelsen uppskattar inkomsterna av bilradiolicenserna till f. n. ca 8 mkr per budgetår. För

perioden t. o. m. budgetåret 1964/65 kan vid avskaffande av dessa licenser ett inkomstbortfall av storleken 40 mkr väntas uppkomma. Om inga inkomsthöjande åtgärder vidtas, räknar styrelsen i sin prognos med att bortfallet av bilradiolicensinkomsterna kommer att leda till att ljudradiobudgeten under budgetåret 1962/63 skulle uppvisa ett ackumulerat underskott av 7,6 mkr. Underskottet skulle sedan successivt stiga, så att det vid utgången av budgetåret 1964/65 skulle uppgå till 36,6 mkr och vid utgången av budgetåret 1970/71 till 86,1 mkr.

Med hänsyn till att principen om ljudradiatorörelsens självfinansiering enligt styrelsens mening bör upprätthållas, måste underskotten täckas i annan ordning. En generell höjning av ljudradiolicensavgiften har härvid synts styrelsen vara den lämpligaste åtgärden. För att kompensera inkomstbortfallet skulle en sådan generell höjning av licensavgiften behöva vidtas under budgetåret 1961/62 och därvid sättas till 5 kr. Licensavgiften skulle därmed komma att uppgå till 35 kr. Telestyrelsen anser det emellertid vara att föredra, om man kunde uppskjuta avgiftshöjningen ytterligare några år, exempelvis till budgetåret 1964/65. Ljudradion skulle dock i så fall under budgetåren 1962/63—1964/65 behöva låna totalt ca 30 mkr för att täcka de underskott, som tillfälligt skulle uppstå. Styrelsen förordar, att televisionsrörelsen försträcker dessa lånemedel.

Sveriges Radio har i anslutning till telestyrelsens förslag framhållit, att *Sveriges Radio* finner ett slopande av bilradiolicensen leda till allvarliga konsekvenser för ljudradians ekonomi. Största försiktighet måste därför iakttas inför varje åtgärd, som på något sätt kan påverka resultatet i negativ riktning. Ett avskaffande av bilradiolicensen nu måste leda till antingen en radikal nedskärning av ljudradians programverksamhet eller till en licenshöjning inom en nära framtid. *Sveriges Radio* kan för sin del inte förorda en licenshöjning annat än om den nödvändiggöres av tvingande omständigheter. Sådana tvingande skäl synes inte föreligga för närvarande.

Om några år torde frågan om införande av en kombinerad ljudradio- och televisionsradiolicens bli aktuell och därmed också en översyn av hela licenssystemet och den samlade rundradiatorörelsens finansieringsfrågor. Det synes *Sveriges Radio* klokt att avvakta denna tidpunkt, innan för ljudradians ekonomi betydelsefulla beslut i licensfrågan fattas. Det torde då också vara lättare att bilda sig en klar uppfattning om tendenserna i fråga om licensutvecklingen.

Sveriges Radio ifrågasätter därför även lämpligheten av att nu företa övriga av telestyrelsen ifrågasatta ändringar i licensbestämmelserna med undantag av sådana av mera formell natur. Det synes *Sveriges Radio* lämpligt att en genomgripande översyn vid senare tidpunkt kommer till stånd. Därvid synes även en utförlig genomgång av hittillsvarande praxis vid tillämpning av gällande bestämmelser böra ske.

3: 7 Televisionsradioanläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	—	6 400 000	6 400 000 ¹
1959/60	—	13 200 000	13 200 000*
1960/61 styrelsen	—	13 200 000	13 200 000*
dep.ch.	—	13 200 000	13 200 000*

För televisionsradiorörelsens finansiering gäller fr. o. m. innevarande budgetår samma principer som för ljudradiorörelsen. Av licensmedlen skall sålunda bestridas såväl de löpande kostnaderna för produktion och distribution av programmen som utgifter för avskrivning till 100 % av investeringarna i televisionsradioanläggningar och televisionshus. Uppkommande överskott skall i första hand användas för återbetalning av televisionsverksamhetens skulder. Därefter eventuellt uppkommande överskott skall balanseras å televerkets fond för televisionens framtida behov.

I följande sammanställning redovisas utfallet av televisionsverksamheten för budgetåren 1956/57—1958/59.

	1956/57	1957/58	1958/59
	miljoner kronor		
Inkomster	1,31	7,88	27,40
Utgifter	4,78	12,58	29,05
Underskott	3,47	4,70	1,65
Statens ränteutgifter	0,01	0,08	0,28
Totalt underskott	3,48	4,78	1,93

Underskotten exkl. ränta har för budgetåren 1956/57 och 1957/58 täckts genom av riksdagen anvisade anslag. Jämväl för budgetåret 1958/59 har anvisats ett anslag för täckning av beräknat underskott om 2,6 mkr. Genom att de faktiska intäkterna för detta budgetår översteg de beräknade med 0,95 mkr, har en återbetalning av motsvarande belopp möjliggjorts, varför av statsmedel endast behövt täckas ett underskott av 1,65 mkr. Totalt har sålunda televisionsverksamheten vid utgången av budgetåret 1958/59 uppvisat ett driftunderskott av 10,19 mkr. Under budgetåren 1954/55 och 1955/56 erhöll därjämte televisionsverksamheten bidrag på sammanlagt 2,55 mkr av ljudradiolicensmedel. De på kapitalbudgeten anvisade medlen uppgick för investeringar till 10,63 mkr under budgetåren 1956/57—1958/59 och för lån till inköp av televisionsutrustning till 3,6 mkr under budgetåren 1956/57 och 1957/58. Avskrivningarna å televerkets televisionsradioanläggningar beräknas till 1,11 mkr under budgetåren 1957/58 och 1958/59. Totalt skulle televisionsverksamhetens skulder vid slutet av budgetåret 1958/59 därför kunna beräknas till (10,19 + 2,55 + 10,63 + 3,6 — 1,11) 25,86 mkr.

* Preliminärt belopp.

¹ Härutöver har 6,8 mkr av televisionsradiolicensinkomsten använts till kapitalinvestering.

Telestyrelsen har efter samråd med Sveriges Radio framlagt förslag till budget för televisionsverksamheten för budgetåret 1960/61. I följande sammanställning redovisas den för 1959/60 fastställda budgeten, budgetförslag för 1960/61 samt den beräknade utvecklingen av televisionsradiobudgeten för perioden 1961/62—1964/65. Det ackumulerade underskottet från 1958/59 uppgår till 25,86 mkr men har här beräknats till 23,3 mkr, emedan dels räntekostnaderna för budgetåren 1959/60—1961/62 om sammanlagt 1,0 mkr för överskådlighetens skull påförts denna post, dels i Sveriges Radios driftkostnader för 1959/60 medräknats ett belopp av 3,6 mkr för återbetalning av omförmälda lån. Några räntekostnader efter budgetåret 1961/62 beräknas icke uppstå, enär samtliga icke tidigare avskrivna anläggningar då beräknas vara slutligt avskrivna.

	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65
	miljoner kronor					
Investeringar						
Telestyrelsen	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2	13,2
Byggnadsstyrelsen ..	0,5	3,0	14,0	19,0	19,0	12,0
Driftkostnader						
Sveriges Radio	27,3 ¹	38,0 ²	38,0	55,0	65,0	75,0
Telestyrelsen	7,9	15,0	18,0	20,0	22,0	24,0
Summa kostnader	48,9	69,2	83,2	107,2	119,2	124,2
Licensintäkter	55,0	80,0	100,0	120,0	135,0	150,0
Överskott	6,1	10,8	16,8	12,8	15,8	25,8
Ackumulerat resultat ..	— 17,2	— 6,4	+ 10,4	+ 23,2	+ 39,0	+ 64,8

Med de här beräknade inkomsterna och utgifterna skulle samtliga skulder beräknas kunna slutbetalas under budgetåret 1961/62. Ett överskott om sammanlagt ca 65 mkr skulle därjämte föreligga vid periodens slut.

Investeringarna

Hösten 1958 framlade telestyrelsen en femårsplan för televisionsnätets fortsatta utbyggnad. Samtliga de i den internationella våglängdsplanen (stockholmsplanen) angivna 50 stationerna skulle enligt femårsplanen vara i drift vid slutet av budgetåret 1961/62, ungefär hälften av stationerna dock med begränsad räckvidd. Vid slutet av budgetåret 1963/64 beräknades 37 av stationerna ha full räckvidd. Planen byggde bl. a. på den förutsättningen, att ett investeringsanslag om 13,2 mkr ställdes till förfogande för ettvar av de budgetår, planen omfattade. Vid bedömningen av storleken av investeringsbeloppet förutsattes oförändrad kostnadsnivå. Planen fastställdes av statsmakterna att läggas till grund för den fortsatta utbyggnaden. För realiserande av utbyggnadsplanerna erhöll därjämte styrelsen ett be-

¹ Inkl. 3,6 mkr för återbetalning av lån.

² Inkl. 5,8 mkr för tidigare ej erlagda bidrag till den med ljudradion gemensamma organisationen.

ställningsbemyndigande för en investeringsomslutning av 13,2 mkr för vari och ett av budgetåren 1961/62—1963/64.

Styrelsen har anmält, att den framlagt en ny plan för ljudradionätets utbyggnad och att det i anledning därav blivit nödvändigt att revidera även planen för televisionens fortsatta utbyggnad, eftersom denna nära sammanhänger med ljudradionätets framtida gestaltning. Den reviderade planen sträcker sig t. o. m. budgetåret 1964/65 och innebär huvudsakligen, att vissa ändringar i tidsschemat för färdigställandet av vissa stationer måst göras. Den reviderade planen bygger liksom den tidigare på ett investeringsbehov av 13,2 mkr per budgetår för den tid, planen omfattar.

Styrelsen meddelar, att vid utgången av budgetåret 1958/59 16 televisionsstationer tagits i bruk, nämligen stationerna i Bollnäs, Borlänge, Gävle, Göteborg, Halmstad, Hälsingborg, Karlstad, Linköping, Malmö, Motala, Norrköping, Nässjö, Skövde, Stockholm, Sundsvall och Örebro. I motsats till vad som angavs i den tidigare utbyggnadsplanen har stationen i Motala erhållit endast provisoriskt utförande.

Sedan den 1 juli 1959 har vidare stationer tagits i drift i Emmaboda, Hörby, Jönköping och Västerås. Stationen i Jönköping var icke medtagen i utbyggnadsplanen och är den första av typen mindre slavstationer utanför stockholmsplanen.

Samtliga stationer är via radiolänklinjer anslutna till televisionsriksnätet med undantag av stationerna i Jönköping, Karlstad och Västerås, som erhåller sin programförsörjning genom s. k. relämottagning.

Planenligt skulle under 1958/59 stationer ha uppförts även i Borås, Härnösand, Kalmar, Karlskrona, Trollhättan,¹ Uddevalla, Varberg, Visby, Västervik och Växjö, men dessa har av olika skäl — bl. a. svårigheten att med hänsyn till flygsäkerhetskrav m. m. finna lämplig placering — försenats och beräknas nu kunna tas i bruk under andra halvåret 1959. Det har befunnits lämpligt att ge stationen i Västervik, som enligt planen skulle ha utförts i provisoriskt skick, ett definitivt utförande med avseende på byggnader och antenn. Visby-stationen, som under 1958/59 var avsedd att uppföras i provisoriskt skick och såsom en lokalstation för Visby, var baserad på relämottagning från Västervik. Telestyrelsen har ansett lämpligt att överge planen på en provisorisk lokalstation i Visby och kommer att under 1959/60 planenligt där uppföra en station med delvis definitivt utförande, vilket innebär relativt god mottagning över hela Gotland.

För 1959/60 räknar styrelsen med att i huvudsak kunna fullfölja utbyggnadsplanen. Sålunda kommer planenligt stationer med tillhörande programförbindelser att uppföras i Lycksele, Mora, Sollefteå, Sunne, Uppsala, Visby, Vännäs, Örebro och Östersund. Stationerna i Bäckeå, Skellefteå, Ånge och Örnsköldsvik synes däremot komma att bli något försenade och beräknas ej kunna tas i bruk förrän under andra halvåret 1960.

Sammanfattningsvis räknar telestyrelsen med att vid utgången av budgetåret 1959/60 skall vara i drift 21 stationer med relativt stora täcknings-

¹ Tidigare benämnd Vänersborg.

områden, nämligen i Bollnäs, Borlänge, Emmaboda, Gävle, Göteborg, Halmstad, Hörby, Mora, Norrköping, Nässjö, Skövde, Sollefteå, Stockholm, Sundsvall, Sunne, Visby, Vännäs, Västervik, Västerås, Örebro och Östersund, elva stationer med mindre täckningsområden, nämligen i Borås, Häl-singborg, Kalmar, Karlskrona, Linköping, Lycksele, Malmö, Motala, Udde-valla, Uppsala och Varberg och fyra stationer med endast lokal räckvidd, nämligen i Härnösand, Karlstad, Trollhättan och Växjö. Stationernas för-läggningsorter är angivna i stockholmsplanen, där sändningskanaler finns anvisade för dem. Slutligen räknar styrelsen med att förutom stationen i Jönköping ytterligare ett antal slavstationer utanför stockholmsplanen, vil-kas placeringsorter blir beroende av den planenliga utbyggnaden, skall vara i drift vid utgången av budgetåret 1959/60.

I den tidigare femårsplanen föreslogs för budgetåret 1960/61 anläggning av stationer i slutgiltigt utförande för Boden, Gällivare, Göteborg, Nässjö, Storuman¹ och Sveg samt av provisoriska stationer för Kiruna och Luleå. Någon ändring i tidsschemat för upprättandet av dessa stationer föreslås icke i den nu reviderade planen.

I samband med planeringen för utbyggnad av radiolänkstationer i tele-verkets fjärrförbindelsenät har det i vissa fall visat sig rationellt att på ett tidigare stadium än som förut planerats uppföra definitiva televisionssta-tioner på platser där dessa blir gemensamma med radiolänkstationerna. Styrelsen räknar med att under 1960/61 sådan utbyggnad blir aktuell i Karlstad, Norrköping och Sundsvall. Den provisoriska stationen i Växjö har endast lokal räckvidd. I denna del av landet syns behovet av slavstationer utanför stockholmsplanen bli relativt stort. För att eliminera behovet av ett antal sådana stationer planerar styrelsen att under 1960/61 ge statio-nen i Växjö definitivt utförande. Vid sidan av de nämnda stationerna av-ses även för budgetåret 1960/61 ett antal mindre slavstationer kunna an-ordnas på platser, som icke är upptagna i stockholmsplanen.

Då det permanenta fjärrförbindelsenätet under 1960/61 icke erhållit så-dan utsträckning att alla TV-stationer redan vid deras färdigställande kan anslutas till detsamma, blir det nödvändigt — speciellt i övre Norrland — att fortsätta utbyggnaden av ett separat, halvpermanent radiolänknät.

Den tidigare färdigställda halvpermanenta radiolänklinjen Stockholm—Göteborg—Malmö, vilken numera dubblerats, möjliggör anknnytning av hela det svenska televisionsnätet till det danska och via detta till det s. k. eurovisionsnätet. Förbindelse med den norska televisionen har under hö-s-ten 1959 erhållits via en interimistisk radiolänklinje på sträckan Karlstad—Oslo. Den permanenta länklinjen för såväl telefoni som television på samma sträcka beräknas kunna tas i bruk under år 1960.

Den nu reviderade utbyggnadsplanen avser för budgetåret 1961/62, att stationer med full räckvidd skall kunna tas i bruk i Arvidsjaur, Dorotea, Haparanda, Skellefteå och Trollhättan och att en provisorisk station skall uppföras i Pajala. Under budgetåret 1962/63 skall enligt planen Borlänge,

¹ Tidigare benämnd Stensele.

Emmaboda, Gävle, Halmstad, Kiruna och Skövde ha stationer med full räckvidd. Under budgetåret 1963/64 beräknas stationer med full räckvidd tas i bruk i Bollnäs, Borås, Lycksele, Motala, Pajala, Sollefteå, Uddevalla och Västerås. Slutligen beräknas stationer med full räckvidd under budgetåret 1964/65 bli färdigställda i Härnösand, Karlskrona, Luleå och Ånge. Utbyggnadsplanen har illustrerats på en vid telestyrelsens skrivelse fogad kartsbild.

Planen inkluderar erforderliga programförbindelser till samtliga i planen upptagna större stationer och vissa mindre stationer.

Av planen framgår, att samtliga de i stockholmsplanen nämnda 50 TV-stationerna beräknas vara i drift vid utgången av budgetåret 1961/62, ungefär en tredjedel dock med begränsad räckvidd. Vid slutet av budgetåret 1964/65 beräknas samtliga stationer ha full räckvidd.

Av det för investeringar under budgetåret 1960/61 upptagna beloppet avser 11,0 mkr televisionsstationer och 2,2 mkr programförbindelser. Det sistnämnda beloppet är avsett att användas i huvudsak till erforderliga interimistiska anordningar på sträckorna Vännäs—Boden—Gällivare, Lycksele—Storuman och Mora—Sveg.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 18 augusti 1959 äskat ett anslag av 2,5 mkr under budgetåret 1960/61 för påbörjande av den föregående år beslutade TV-byggnaden i Stockholm och ett anslag av 0,5 mkr för utredning och projektering av en TV-byggnad i Göteborg. Kostnaderna här för skall enligt principen om televisionsverksamhetens självfinansiering bestridas med licensinkomster. För anslagen lämnas en redogörelse i det följande vid anmälan av anslagen under statens allmänna fastighetsfond.

Driftkostnaderna

I skrivelse den 31 augusti 1959 har *Sveriges Radio* lämnat en redogörelse för programproduktionens medelsbehov under nästa budgetår. I samband härmed framlägges följande ekonomiska prognos för budgetåren 1961/62—1964/65 (beloppen avser mkr).

Budgetår	Timmar pr vecka	Inred- ningar i TV-bygg- nader	Inven- tarier m. m.	Drift	Täck- ningsbi- drag till ljudradio	Sum- ma
1960/61	22	—	7	22,4	8,6 ¹	38,0
1961/62	25	—	6	28,6	3,2	37,8
1962/63	28	5	5	34,8	3,7	48,5
1963/64	31	8	6	41,9	4,2	60,1
1964/65	35	7	6	51,0	4,2	68,2

Sändningstiden har tidigare av *Sveriges Radio* indelats i bärande program och utfyllnadsprogram. För en naturligare anslutning till faktisk produktion indelar nu *Sveriges Radio* sändningstiden i fast schema och rör-

¹ Inkl. 5,8 mkr, avseende tidigare ej erlagda bidrag till den med ljudradio gemensamma organisationen.

lig tid. Med sändning efter fast schema avses sådan produktion, som sändes på samma, regelbundet återkommande tider och med sändning på rörlig tid den reserv, som erfordras utöver det fasta och på lång sikt planerade sändningsschemat. De rörliga sändningarna kan i princip vara av vilken produktionstyp som helst även om de helt naturligt i huvudsak kommer att omfatta aktualiteter i form av reportage eller möjligen studiosändning samt sådana eurovisionsprogram, som erhålles med kort varsel och som faller på tider utanför det fasta schemat.

För innevarande budgetår förutses en sändningstid av 14 timmar per vecka enligt fast schema och 4 timmar på rörlig tid.

För nästa budgetår beräknas sändningstiden på fast schema öka till 16 timmar per vecka eller totalt 830 timmar för hela budgetåret samt produktionen på rörlig tid till 6 timmar per vecka eller totalt 310 timmar. Den sammanlagda produktionen skulle därmed öka från beräknat 930 timmar under innevarande budgetår till 1 140 timmar under nästa budgetår.

Programtiden beräknas därefter öka successivt, så att en total produktion av ca 35 timmar per vecka skulle uppnås under budgetåret 1964/65.

Sveriges Radio framhåller, att skoltelevisionen ej inräknats i femårsprognosen vare sig i fråga om sändningstid eller kostnader. Hänsyn har heller icke kunnat tas i prognosen till frågan om det nordiska televisionsarbetets inverkan på bl. a. sändningstidens längd. I de angivna tiderna har ej heller inräknats tid för hallå, pauser mellan programmen, avbrott, länkvändningar och smärre överdrag gentemot planerad tid. Planen är schematisk och avsteg från densamma kan behöva göras under perioden i fråga om såväl sändningstidens längd som fördelningen mellan fast och rörlig tid. En total produktion av 35 timmar per vecka bedömer Sveriges Radio emellertid icke vara för hög ur programmässig synpunkt.

Vid planens utformning har full hänsyn tagits till de ekonomiska konsekvenserna med avseende på bl. a. snabbast möjliga utveckling och en säker drift av distributionsnätet, erforderliga investeringar för produktionslokaler och apparatur samt till en snabb avveckling av televisionens skulder. Ur produktionsteknisk synpunkt kan planen förverkligas med hjälp av den aktualitetsstudio, som togs i bruk i Stockholm 1959/60 och studielokalerna i Malmö, som togs i bruk budgetåret 1960/61, samt genom att produktionskapaciteten på A1 i Stockholm höjes genom tillkomst av ytterligare utrymmen. Under 1964/65 räknar Sveriges Radio med att TV-husen i Stockholm och Göteborg skall bidra till en avsevärd kapacitetsökning.

I särskild skrivelse den 14 september 1959 föreslår Sveriges Radio, att försökssändningar med skoltelevision skall få påbörjas under budgetåret 1960/61. Till grund för förslaget ligger en inom Sveriges Radio verkställd utredning om televisionen i undervisningens tjänst. På basis av denna utredning har Sveriges Radio gjort upp ett program för en försöksverksamhet med skoltelevision, avsedd att sträcka sig över två terminer samt en beräkning av driftkostnader och erforderliga investeringar för en sådan verksamhet. Under den första försöksterminen, som skulle genomföras un-

der våren 1961, avses att under tio veckor sända fyra program om vardera 20 minuter per vecka. Av de fyra programmen avses tre vara originalprogram och ett reprisprogram. Under den andra försöksterminen avses att under tio veckor sända sex program om vardera 20 minuter. Av programmen skulle fyra per vecka vara originalprogram och två reprisprogram. Genomföres försöksverksamheten under nästa budgetår tillkommer sålunda en produktion för detta ändamål av ca 14 timmar och för budgetåret 1961/62 av ca 20 timmar.

Driftkostnaderna för Sveriges Radios ordinarie verksamhet beräknas för innevarande budgetår till 27,3 mkr, varav 4,7 mkr avser avskrivningar, 3,6 mkr återbetalning av lån för inköp av televisionsutrustning och 19,0 mkr direkta driftkostnader för programproduktionen.

Av de för Sveriges Radio angivna totalkostnaderna för nästa budgetår om 38,0 mkr avser 5,8 mkr avskrivning av inventarier, 2,8 mkr täckningsbidrag till den med ljudradion gemensamma organisationen, 5,8 mkr återbetalning till ljudradion av tidigare ej täckta kostnader för den gemensamma organisationen och 23,6 mkr programkostnader. I den sistnämnda kostnadsposten har inräknats ett belopp av 1,2 mkr för inredningar, varför de direkta programkostnaderna upptagits till 22,4 mkr. Det för budgetåret 1959/60 däremot jämförliga beloppet uppgår till ca 15,9 mkr. Ökningen av kostnaderna för programproduktionen uppgår därmed till ca 6,5 mkr och är betingad av den vidgade verksamheten såväl med hänsyn till ökad produktion som på grund av att distriktsorganisationen nu börjar överta en större del av produktionen. Av ökningen faller 1,4 mkr på personalkostnader, varav 0,4 mkr på automatiska lönestegringar och 1,0 mkr på löner för nyanställd personal, 0,7 mkr på administrativa driftkostnader, 0,7 mkr på tekniska driftkostnader, 0,3 mkr på driftkostnader för organisationerna i Göteborg och Malmö, 2,6 mkr på direkta programkostnader samt återstoden, 0,8 mkr, på ökad marginal. För inredningar i TV-byggnaden i Stockholm beräknas inga kostnader komma att belasta budgetåret 1960/61. För försöksverksamheten för skoltelevisionen beräknar Sveriges Radio kostnaderna för nästa budgetår till ca 0,5 mkr, varav för avskrivning av inventarier 0,1 mkr och för driftkostnader ca 0,4 mkr. Vid bifall till Sveriges Radios förslag skulle sålunda de totala driftkostnaderna kunna beräknas till ca 38,5 mkr för nästa budgetår.

Sveriges Radios kostnader under femårsperioden beräknas öka till 68 mkr under budgetåret 1964/65.

Televerkets driftkostnader för innevarande budgetår beräknas till 7,9 mkr. För nästa budgetår uppskattar telestyrelsen de egentliga driftkostnaderna till 15,0 mkr, varav 9,15 mkr för drift av radiolänklinjer, sändarstationer, åtgärder för avstörning och kostnader för inländska ledningar, 2,2 mkr för licensinkassering och licensinventering, 0,2 mkr för andel i för olika rörelsegrenar gemensamma kostnader, 1,65 mkr för administration, 0,5 mkr för tekniskt och programmässigt forskningsarbete samt 1,3 mkr för oförutsedda utgifter.

Telestyrelsen, som yttrat sig över Sveriges Radios förslag angående försöksverksamhet med skoltelevision, har helt allmänt anslutit sig till förslaget, att televisionen tas i anspråk i undervisningens tjänst och beräknar televerkets kostnader i samband med den föreslagna försöksverksamheten till 20 000 kr för nästa budgetår. Telestyrelsen finner detta belopp kunna inrymmas i det för nästa budgetår äskade beloppet.

Licensintäkterna

Hösten 1958 beräknades, att antalet licenser vid utgången av budgetåret 1958/59 skulle uppgå till 458 000 och licensintäkterna till 26,45 mkr. Antalet licenser uppvisade emellertid inte en så snabb ökning som förutsatts i prognosen. Antalet licenser uppgick vid budgetårets slut till 401 250. Trots detta blev utvecklingen av intäkterna gynnsammare och totalt inflöt i licensintäkter 27,4 mkr.

Telestyrelsen räknar med en ökning av antalet licenser under innevarande budgetår till totalt 708 000 vid budgetårets slut och en ökning av licensinkomsterna till totalt ca 55 mkr. Jämfört med föregående års prognos innebär detta en mindre minskning av antalet licenser men en oförändrad licensintäkt.

I sin prognos rörande licensintäkterna för femårsperioden 1960/61—1964/65 har telestyrelsen med ledning av licensutvecklingen under budgetåren 1956/57—1958/59 och med utgångspunkt från den framlagda utbyggnadsplanen räknat med följande serie för licensutvecklingen under budgetåren 1960/61—1964/65, nämligen resp. 924 000, 1 127 000, 1 275 000, 1 426 000 och 1 537 000, därvid siffrorna avser antalet vid utgången av resp. budgetår. De i budgetsammanställningen angivna intäkts-siffrorna förutsätter oförändrade licensavgifter.

Telestyrelsen framhåller i anslutning till prognosen att det för televisionen, som f. n. är stadd i stark expansion i vårt land, ännu är en mycket vanskelig uppgift att göra en rättvisande prognos. De hittills vunna erfarenheterna rörande licensutvecklingen är visserligen värdefulla men de ger icke någon säker ledning beträffande licenstillväxten. Man måste därför räkna med att licensutvecklingen och därmed licensinkomsterna kan komma att mer eller mindre avvika från prognosen i såväl positiv som negativ riktning.

Sveriges Radio uttalar som en ytterligare kommentar till prognosen, att möjlighet föreligger att fördela investeringsmedlen för radio- och TV-husen på resp. verksamhetsgrenar i stället för att låta den ena verksamheten erlägga hyra till den andra för disponerade lokaler. Resultatet härav skulle innebära, att ljudradion gottskrevs och televisionen belastades med omkring 8 mkr.

3: 8 Radioanläggningar för kommersiell trafik

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	—	2 000 000	2 000 000
1959/60	—	2 300 000	1 300 000*
1960/61 styrelsen	1 000 000	900 000	1 900 000*
dep.ch.	1 000 000	700 000	1 700 000*

Med hänsyn till de försämrade konjunkturerna inom rederinäringen beräknas antalet fartygsradioinstallationer under innevarande budgetår bli av mindre omfattning än styrelsen föregående år hade anledning räkna med.

För nästa budgetår beräknar telestyrelsen medelsförbrukningen till 1 900 000 kr. Härav avses 1 000 000 kr för fartygsstationer och 600 000 kr för slutbetalning av tidigare beställd 30 kW kortvågssändare för långdistansförbindelser samt för diverse moderniserings- och kompletteringsarbeten på de fasta stationerna för radiotelegraf- och radiotelefontrafik med andra länder. Resterande 300 000 kr erfordras för återstående likvider för beslutad utbyggnad av Göteborgs kuststations mottagarstation i Onsala och för moderniserings- och kompletteringsarbeten på kuststationerna för radio- trafik med fartyg på havet.

3: 9 Radioanläggningar för luftfarten

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	—	2 400 000	2 400 000
1959/60	—	3 300 000	3 300 000*
1960/61 styrelsen	—	3 700 000	3 700 000*
dep.ch.	—	3 500 000	3 500 000*

I skrivelse den 21 augusti 1959 anför *luftfartsstyrelsen*, att den fortsatta utvecklingen av flygverksamheten gör det oundgängligen erforderligt, att upprustningen av radioanläggningarna för luftfarten fortsättes även under budgetåret 1960/61. Styrelsen understryker, att införandet av jetflygplan jämväl inom den civila luftfarten innebär nya samordningsproblem med den militära flygverksamheten, vilka kan lösas endast genom omfattande komplettering och upprustning av trafiklednings- och navigeringsanläggningarna i intimt samarbete med flygvapnet.

Styrelsen föreslår, att medel upptages för ytterligare tre ultrakortvågsfyrrar (VOR-stationer) samt för komplettering av en befintlig VOR-station med anläggning för avståndsmätning. Kostnaderna härför beräknas till 550 000 kr.

* Preliminärt belopp.

I förra årets statsverksproposition beräknades sammanlagt 2 120 000 kr för radaranläggningar vid Bromma, Torslanda och Bulltofta. Vid Bromma flygplats har radarövervakningen provisoriskt ordnats genom överföring av radarbilden från en av flygvapnets stationer. Denna anordning har emellertid visat sig otillräcklig för att helt fylla det ökade behovet av radarledning av flygplan inom det ur flygsäkerhetssynpunkt ytterst svårbemästrate stockholmsområdet. Vidare har behovet av sekundärradar för identifiering av iakttagna flygplan gjort sig starkt gällande. Styrelsen föreslår därför, att medel upptages för en övervakningsradar kompletterad med sekundärradar samt för erforderliga radarskärmar för samordning med flygvapnet. Kostnaderna härför beräknas till sammanlagt 3 150 000 kr, varav 1 500 000 kr åtgår under budgetåret 1960/61.

För återstående likvider i samband med slutleverans och godkännande av den tidigare beslutade anläggningen för övervakningsradar vid Bulltofta flygplats åtgår ett belopp av 150 000 kr för nästa budgetår.

För den nya flygplatsen vid Umeå och den nya stationsbyggnaden vid Sundsvall/Härnösand erfordras utrustning för kommunikationsanläggningar. För flygplatserna vid Torslanda och Bulltofta krävs komplettering med radarkanaler. Därjämte erfordras smärre kompletteringar vid flera andra flygplatser. Kostnaderna härför beräknas uppgå till ett belopp av 405 000 kr.

En anläggning för instrumentlandningssystem (ILS) inklusive inflygningsfyrar erfordras för den nya flygplatsen vid Umeå, en glidbanesändare för Sundsvall/Härnösands flygplats samt sju inflygningsfyrar vid andra flygplatser. Ett belopp av 725 000 kr beräknas för dessa ändamål.

Under hösten 1959 kommer att färdigställas ett nytt s. k. areanät för kommunikation med flygplan på ultrakortvåg. Radiostationerna i detta nät har hittills utrustats med endast en frekvenskanal. På grund av trafikökningen har det emellertid visat sig nödvändigt att komplettera stationerna med ytterligare en frekvenskanal. Kostnaderna härför beräknas uppgå till ett belopp av 150 000 kr.

I samband med att övervakningsradarn vid Torslanda tas i bruk erfordras en ny automatisk, flerkanalig pejlanläggning för identifiering av iakttagna flygplan. Dessutom erfordras en manuell pejlanläggning för den nya flygplatsen vid Umeå. För dessa ändamål beräknas ett belopp av 120 000 kr för nästa budgetår.

De manuella arbetsmetoder, som f. n. användes inom flygtrafikledningen, är för långsamma för att kunna möta framtida krav på snabb och säker trafikledning med ökad civil och militär flygverksamhet. Det kommer därför att bli nödvändigt att införa automation av trafikledningen. För förbättrad försöksverksamhet i samarbete med flygvapnet beräknas ett belopp av 100 000 kr.

De redovisade arbetena drar en sammanlagd kostnad av (550 000 + 1 500 000 + 150 000 + 405 000 + 725 000 + 150 000 + 120 000 + 100 000) 3 700 000 kr.

3: 10 Försvarsberedskap vid televerket

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	63 000	3 500 000	3 899 000
1959/60	(— 336 000) ¹	6 000 000	6 000 000*
1960/61 styrelsen	(— 336 000) ²	8 340 000	8 000 000*
dep.ch.	(— 336 000) ³	6 340 000	6 000 000*

Telestyrelsen hemställer, att dels till Försvarsberedskap vid televerket för budgetåret 1960/61 anvisas ett investeringsanslag av 8 340 000 kr, dels ett lika stort belopp anvisas på driftbudgeten till avskrivning av investeringarna.

Den närmare motiveringen till det för nästa budgetår föreslagna investeringsanslaget har styrelsen lämnat i en särskild skrivelse den 31 augusti 1959. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon närmare redogörelse för innehållet i densamma icke böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

3: 11 Televerkets dispositionsanslag

	Behållning från före- gående budgetår	Anslag	Återföring av tillfällig anvisning	Förstärk- ning av andra an- slag	Egentlig medels- förbruk- ning
tusental kronor					
1958/59	21 381	1	452 ³	19 537 ⁴	995
1959/60	1 302	10 000	336 ⁵	1 436 ⁶	2 500*
1960/61 styrelsen	7 702	10 000	336 ⁷		2 500*
dep.ch.	7 702	10 000	336 ⁷		1 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Det under 1958/59 uppkomna underskottet har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

² Det under 1959/60 beräknade underskottet förutsättes täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

³ Detta belopp, som under budgetåret 1957/58 utnyttjats för tillfällig förstärkning av andra anslag, har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1958.

⁴ Härav har ianspråktagits för permanenta förstärkningar av anslagen till Telefonstationsbyggnader m. m. 2 022 000 kr, Förrädsbyggnader m. m. 470 000 kr, Fjärrförbindelseanläggningar m. m. 1 000 kr, Telefon- och telegrafstationer 13 465 000 kr och Nya abonnentanläggningar etc. 3 243 000 kr samt för tillfällig förstärkning av anslaget till Försvarsberedskap 336 000 kr.

⁵ Den under not 4 angivna tillfälliga förstärkningen har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1959.

⁶ Beloppet avser permanent förstärkning av anslaget till Telefon- och telegrafanläggningar med 1 100 000 kr och tillfällig förstärkning av anslaget till Försvarsberedskap med 336 000 kr.

⁷ Den under not 6 angivna tillfälliga förstärkningen återföres till dispositionsanslaget per den 1 juli 1960.

Dispositionsanslaget är avsett att användas dels för sådana arbeten i televerkets fastigheter, som icke kan räknas till normalt underhåll, dels för oförutsedda utgifter. Vidare tages det i anspråk för att täcka brister, som kan uppstå på övriga investeringsanslag.

Styrelsen har lämnat en sedvanlig redogörelse för användningen av dispositionsanslaget under budgetåret 1958/59. Denna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det utlåtande som redovisats under postverkets fond.

Departementschefen

För innevarande budgetår är investeringsramen för televerket fastställd till 273 mkr. Telestyrelsen har icke ifrågasatt någon ändring härav.

För nästa budgetår har styrelsen föreslagit en medelsförbrukningsram om 289,1 mkr. Som framgått av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag tillstyrkt en investeringsram för nästa budgetår om 262 mkr, innebärande en minskning i förhållande till innevarande budgetår med 11 mkr. Av följande sammanställning framgår, hur medelsförbrukningen på de ramreglerade anslagen ungefärligt kommer att fördela sig under nästa budgetår. Av sammanställningen framgår även utfallet för budgetåret 1958/59 och den beräknade medelsförbrukningen 1959/60 på motsvarande anslag.

	1958/59	1959/60	1960/61	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
Inköp och byggande av fastigheter	12,7	12,9	16,7	16,0
Telefon- och telegrafanläggningar	246,0	250,3	260,0	237,3
Radioanläggningar för kommersiell trafik	2,0	1,3	1,9	1,7
Försvarsberedskap	3,9	6,0	8,0	6,0
Dispositionsanslag	1,0	2,5	2,5	1,0
	265,6	273,0	289,1	262,0

I förhållande till den för innevarande budgetår beräknade medelsförbrukningen innebär sålunda mitt förslag öknings av investeringarna under anslagen till Inköp och byggande av fastigheter och Radioanläggningar för kommersiell trafik med resp. 3,1 och 0,4 mkr. En ökning av byggnadsverksamheten för telefonstationer är så betydelsefull för utvecklingen av televerkets rörelse på lång sikt, att den bör genomföras i planerad omfattning. Av de av styrelsen anmälda tretton nya företagen förordar jag sålunda att samtliga kommer till utförande. Den i förhållande till styrelsens äskande erforderliga begränsningen i investeringsverksamheten för byggnaderna in-

nebär därför, att kontorsbyggnaden i Nynäshamn och vissa förrådsbyggnader måste senareläggas. — Vid den av mig förordade medelsförbrukningen för Radioanläggningar för kommersiell trafik torde rederinäringens önskemål om radioförbindelser i stort sett kunna tillgodoses.

För försvarsberedskapsändamål förordar jag en i förhållande till innevarande budgetår oförändrad medelsförbrukning och på dispositionsanslaget en med 1,5 mkr minskad förbrukning.

Den enligt mitt förslag oundgängliga större nedskärningen måste komma att avse anslaget till Telefon- och telegrafanläggningar. Jag förordar under detta anslag en medelsförbrukning, som med 13 mkr understiger den för innevarande budgetår beräknade. Med hänsyn till konsekvenserna för bl. a. rikstrafiken kan någon mera betydande minskning av medelsförbrukningen på fjärrförbindelseanläggningarna icke genomföras, utan tyngdpunkten i begränsningen kommer att hänföra sig till utrustning av telefonstationer. Verkningarna för televerket av den av mig förordade nedprutningen av anslaget är ej utan olägenheter men torde i nuvarande ekonomiska läge likväl få betraktas som måttliga. Med hänsyn till att direkta bidrag till anläggningsarbeten utöver normal inträdesavgift för fortlöpande huvudabonnemang bokföres såsom uppbördsmedel under anslaget till Telefon- och telegrafanläggningar kommer investeringarna på detta anslag att i verkligheten ligga ca 10 mkr högre än vad den av mig förordade medelsförbrukningen anger. Jag vill i detta sammanhang också erinra om att televerkets investeringsram under budgetåret 1958/59 av konjunkturpolitiska skäl uppräknades med ett icke obetydligt belopp utöver vad som förutsattes i 1958 års statsverksproposition samt att den för budgetåret 1959/60 fastställda investeringsramen ligger på en nivå, som är högre än den för budgetåret 1958/59.

Vid sidan av ramregleringen har under televerkets fond anslag begärts till radioanläggningar för luftfarten, anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete samt ljudradio- och televisionsradioanläggningar.

För ökad säkerhet inom lufttrafiken ställes betydande krav på investeringsmedel för radioanläggningar. I det för nästa budgetår äskade beloppet om 3,7 mkr ingår vissa arbeten för förstärkning av radioanläggningarna vid Bromma, bl. a. en sekundärradar. Denna radaranläggning kan enligt vad jag förvissat mig om t. v. anstå utan att säkerhetskravet eftersättes. Med hänsyn härtill anser jag, att medelsförbrukningen för radioanläggningar för luftfarten kan begränsas till 3,5 mkr.

För arbetena med den teletekniska anläggningen i Farsta har styrelsen beräknat en medelsförbrukning av 8,6 mkr. Med beaktande jämväl av en förutsedd anslagsreservation har styrelsen i anslutning därtill äskat ett nytt anslag av 8 mkr. Jag har inte något att erinra häremot och tillstyrker sålunda det äskade beloppet för nästa budgetår.

Jag övergår härefter till att behandla de frågor, som rör ljud- och televisionsradioverksamheten.

Enligt gällande principer för ljudradiatorörelsens finansiering skall av li-

censmedlen bestridas såväl de löpande utgifterna för produktion och distribution av programmen som utgifter för avskrivning till 100 % av investeringarna i ljudradioanläggningar och radiohus. Överskott, som kan uppstå vissa år, reserveras för ljudradiatorörelsens behov under andra år, då de löpande inkomsterna ej förslår till att täcka utgifterna.

Telestyrelsen har nu i särskild skrivelse förordat, att gällande licensskylldighet för radiomottagningsapparat i bil skall upphöra med utgången av juni 1960. Inkomsterna av bilradiolicenserna beräknas f. n. uppgå till 8 mkr per år. Bortfallet av dessa inkomster skulle leda till att ljudradiobudgeten under budgetåret 1962/63 skulle uppvisa ett ackumulerat underskott av 7,6 mkr. Underskottet skulle sedan successivt stiga så att det år 1970 komme att uppgå till 70 à 80 mkr. En generell höjning av den allmänna ljudradiolicensavgiften med 5 kr till 35 kr skulle enligt telestyrelsen behöva vidtas under budgetåret 1961/62. Det vore emellertid enligt styrelsens mening att föredra om avgiftshöjningen kunde uppskjutas ytterligare några år, exempelvis till budgetåret 1964/65. Styrelsen förordar därvid, att de underskott, som tillfälligt skulle uppstå, täckes genom lån från televisionsrörelsen. Sveriges Radio har avstyrkt ett avskaffande av bilradiolicensen.

Samtidigt som ljudradiolicensinkomsterna endast mycket långsamt stiger till följd av att ljudradion nu nått en sådan utbredning, att viss mättnad inträtt, företer utgifterna en starkt ökande tendens. Denna utveckling av ljudradians ekonomi är enligt min mening ägnad att inge oro för framtiden. Härtill kommer att vid en framtidsbedömning av ljudradiatorörelsen den hastiga utbredningen av televisionen i hög grad måste beaktas. Redan nu uppgår antalet televisionsradiolicenser till mer än en halv miljon och en mycket snabb ökning kan förutses. Att allmänhetens vanor i fråga om att lyssna på ljudradio kommer att påverkas härav, torde vara obestridligt.

Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna för ljudradiatorörelsen är jag nu icke beredd att förorda, att bilradiolicensen avskaffas. En allmän licenshöjning bör enligt min mening undvikas.

Mot bakgrunden av den här i korthet skisserade utvecklingen har jag den 30 december 1959 utverkat Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga för utredning om ljudradians framtidsproblem.

I den nu av telestyrelsen och Sveriges Radio framlagda reviderade femårsplanen för distributionsnätets utbyggnad föreslås beträffande trådradion endast successiv anslutning av etapp 1-abonnenter inom redan etablerade trådradioområden. Denna begränsning av trådradioutbyggnaderna möjliggör att ett antal FM-stationer kunnat tidigareläggas i förhållande till föregående femårsplan. En närmare presentation av de planerade utbyggnaderna av distributionsnätet enligt den föreslagna femårsplanen har lämnats i det föregående. Jag torde i detta sammanhang få hänvisa härtill.

Jag har intet att erinra mot den föreslagna begränsningen av trådradioutbyggnaden. Jämväl i övrigt finner jag planen vara väl ägnad att läggas till grund för investeringsberäkningarna under den kommande femårsperioden.

Självfallet bör dock en fortlöpande översyn av utbyggnadsplanerna för såväl ljudradion som televisionen äga rum. Jag tillstyrker det för nästa budgetår äskade investeringsbeloppet av 10,5 mkr. Beloppet torde böra anvisas utanför televerkets investeringsram. Angivna investeringsbelopp möjliggör bl. a. uppförande av permanenta FM-stationer i Boden, Göteborg, Karlstad, Norrköping, Nässjö, Storuman, Sundsvall, Sveg och Växjö samt provisoriska stationer i Kiruna och Lycksele.

För investeringar i radiohuset beräknar jag en medelsförbrukning av 12,4 mkr för nästa budgetår. Jag återkommer härtill i det följande vid anmälan av byggnadsstyrelsens äskanden under statens allmänna fastighetsfond.

Under de senaste budgetåren har en successiv ökning av ljudradions programtid ägt rum vid sidan av de planer, som Sveriges Radio framlagt i samband med äskandena och som sålunda legat till grund för budgetprövningen. Föregående år förutsågs vid budgetprövningen för innevarande budgetår en sändningstid av 7 700 timmar. Sveriges Radio har nu upptagit sändningstiden till 7 800 timmar och föreslår för nästa budgetår en sändningstid av 8 130 timmar. Härutöver beräknas viss programtid för regionala och lokala sändningar. Det synes mig ofrånkomligt, att en dylik successiv ökning av programtiden verkar kostnadshöjande i varje fall på längre sikt. Med hänsyn till att ljudradiatorörelsens ekonomi nödvändiggör en relativt stram ljudradiobudget under de närmaste åren, finner jag mig icke kunna tillstyrka att några ökade anslagsmedel beräknas för utökning av programtiden. Vad beträffar utvidgning av den regionala och lokala programverksamheten bör enligt min mening kostnaderna härför motsvaras av jämförbara besparingar inom programproduktionen i övrigt.

Med hänsyn till vad jag anfört i det föregående föreslår jag, att den av Sveriges Radio äskade medelstillsdelningen begränsas med 0,6 mkr till 40,9 mkr. Härvid har jag räknat med ett täckningsbidrag från televisionen av 2,8 mkr och en engångsersättning från televisionen med 5,8 mkr, avseende resterande ej erlagda bidrag till gemensamma kostnader som hänför sig till tiden före budgetåret 1959/60.

För televerkets driftkostnader har telestyrelsen beräknat ett medelsbehov av 19 mkr och i anslutning därtill föreslagit, att ljudradiatorörelsen tillgodo-föres 2,5 mkr, som motsvarar televerkets ränteinbesparing genom den fördel televerket har av att räntefritt kunna disponera licensmedelsbehållningen såsom rörelsemedel i televerkets övriga verksamhet. Telestyrelsen har där-jämte i konsekvens med en mera strikt redovisning i förstnämnda belopp inräknat kostnader om 0,9 mkr, som televerket har att bära för ljudradio-rörelsen, men som icke direkt kommer fram i radio- och driftavdelningarnas medels- och materielredovisningar. För egen del är jag icke beredd att förorda en sådan utvidgning av specialbudgeten som telestyrelsen föreslagit. Jag avstyrker följaktligen förslaget härom och beräknar televerkets medelsbehov till 18,1 mkr.

De totala utgifterna skulle enligt de av mig gjorda beräkningarna komma att uppgå till $(10,5 + 12,4 + 40,9 + 18,1)$ 81,9 mkr, vilken summa är ca 4 mkr högre än motsvarande utgifter för innevarande budgetår. Inkomsterna beräknar jag vid bibehållande av bilradiolicensen till 81,4 mkr. Ljudradio-rörelsen skulle sålunda för nästa budgetår komma att uppvisa ett underskott av 0,5 mkr. Detta underskott torde få bestridas av hos televerket balanserade överskottsmedel. Det ackumulerade överskottet nedgår härvid till 22,5 mkr vid utgången av budgetåret 1960/61.

För televisionsrörelsens finansiering gäller fr. o. m. innevarande budgetår samma principer som för ljudradiorörelsen.

Förra året framlades en femårsplan för fortsatt utbyggnad av distributionsnätet. Planen förutsattes få läggas till grund för televerkets verksamhet. Sedan telestyrelsen i samråd med Sveriges Radio nu framlagt en ny plan för ljudradionätets utbyggnad, har det blivit nödvändigt att även revidera planen för utbyggnaden av televisionsnätet, eftersom denna nära sammanhänger med ljudradionätets framtida gestaltning. Den reviderade planen sträcker sig t. o. m. budgetåret 1964/65 och innebär i förhållande till den tidigare huvudsakligen smärre ändringar i tidsschemat för färdigställandet av vissa stationer. Den reviderade planen bygger liksom den tidigare på ett investeringsbehov av 13,2 mkr per budgetår för den tid, planen omfattar.

En närmare presentation av de planerade utbyggnaderna enligt den föreslagna femårsplanen har lämnats i det föregående. Jag torde i detta sammanhang få hänvisa härtill.

Jag förordar, att planen lägges till grund för distributionsnätets utbyggnad och tillstyrker i enlighet härmed det för nästa budgetår äskade investeringsbeloppet om 13,2 mkr. Beloppet torde böra anvisas utanför televerkets investeringsram. Av beloppet hänföres 11 mkr till uppförande av televisionstationer och 2,2 mkr till programförbindelser. Stationer i slutgiltigt utförande beräknas härigenom kunna färdigställas i Boden, Gällivare, Göteborg, Karlstad, Norrköping, Nässjö, Storuman, Sundsvall, Sveg och Växjö, samt stationer i provisoriskt utförande i Kiruna och Luleå. Vidare avses ett antal mindre slavstationer kunna anordnas på platser, som icke är upptagna i stockholmsplanen. Det för programförbindelser förordade beloppet är avsett att användas i huvudsak till erforderliga interimistiska anordningar på sträckorna Vännäs—Boden—Gällivare, Lycksele—Storuman och Mora—Sveg. Av de i stockholmsplanen upptagna 50 televisionsstationerna skulle därmed vid utgången av budgetåret 1960/61 46 stationer vara i drift, varav 27 med full räckvidd.

För ett planenligt fullföljande av distributionsnätets utbyggnad förordar jag vidare, att telestyrelsen i likhet med vad som tidigare skett för budgetåren 1960/61—1963/64 erhåller ett beställningsbemyndigande för en investerings avslutning av 13,2 mkr för budgetåret 1964/65.

För de fortsatta förberedelsearbetena avseende televisionshuset i Stockholm har jag räknat med en medelsförbrukning under nästa budgetår av 2,5

mkr. Däremot beräknar jag i detta sammanhang ej något belopp för projektering av ett televisionshus i Göteborg. Jag återkommer till dessa frågor i det följande vid anmälan av byggnadsstyrelsens äskanden under statens allmänna fastighetsfond.

Sveriges Radio har upptagit driftkostnaderna för nästa budgetår till 38,5 mkr, varav 22,4 mkr för programkostnader för ordinarie programverksamhet, 0,5 mkr för försöksverksamhet med skoltelevision, 7 mkr för inredningar och avskrivningar av inventarier, 2,8 mkr i täckningsbidrag till ljudradion och 5,8 mkr för återbetalning till ljudradion av tidigare ej täckta kostnader för den gemensamma organisationen.

Den hittillsvarande takten i programproduktionen har varit mycket expansiv. Sålunda har för varje år den faktiska programproduktionen icke oväsentligt överstigit den, som legat till grund för budgetprövningen. För innevarande budgetår förutsågs vid fjolårets budgetprövning en sändningstid av totalt 855 timmar vid en programproduktion av ca 14 timmars bärande program och 2 1/2 timmars utfyllnadsprogram per vecka. Sveriges Radio räknar nu med en total programproduktion för innevarande budgetår av 930 timmar eller totalt 18 timmar per vecka. Till grund för budgeten för 1960/61 har Sveriges Radio lagt en programtid av 1 140 timmar eller 22 timmar i veckan, varav 16 timmar betecknats som fast schema och 6 timmar som rörlig tid. För budgetåren 1961/62—1964/65 förutses en total sändningstid om respektive 25, 28, 31 och 35 timmar per vecka.

Produktionen av televisionsprogram är synnerligen utrymmeskrävande och ställer dessutom krav på lokaler av mycket speciell karaktär. Möjligheterna att utsträcka sändningstiden blir härigenom i icke oväsentlig grad beroende av lokalresurserna. Det föregående år beslutade televisionshuset i Stockholm beräknas icke kunna färdigställas förrän tidigast under budgetåret 1964/65 och då endast i begränsad omfattning.

Jag finner det vara angeläget, att den av Sveriges Radio förordade expansiva takten i programproduktionen något dämpas, så att i avvaktan på televisionshusets färdigställande icke större belopp bindes i provisorier än vad som kan bedömas vara oundgängligen nödvändigt. En sådan begränsning finner jag också ligga helt i linje med tidigare uttalanden i samband med statsmakternas prövning av televisionens anslagsfrågor. Jag förordar därför, att till grund för medelsberäkningen för budgetåret 1960/61 lägges en programtid av 20 timmar per vecka. För det därpå följande budgetåret bör räknas med en tid av 22 timmar per vecka.

Vid den av Sveriges Radio avsedda programproduktionen har varje timme, oavsett dess karaktär av fast schema eller rörlig tid, beräknats kosta i genomsnitt 19 600 kr. Vid samma timkostnad kan de totala kostnaderna för den av mig förordade programproduktionen av 20 timmar per vecka eller 1 040 timmar för hela budgetåret beräknas till 20,4 mkr. Jag har härvid utgått från att det av Sveriges Radio angivna beloppet per timme skall möjliggöra en icke oväsentlig kvalitetshöjning av programmen. De av Sveriges

Radio för nästa budgetår föreslagna försökssändningarna med skoltelevision finner jag vara angelägna och tillstyrker det härför begärda beloppet av 0,5 mkr. Även i övrigt biträder jag bolagets medelsäskande. I enlighet härmed upptager jag Sveriges Radios programkostnader för nästa budgetår till $(20,4 + 0,5 + 7,0 + 2,8 + 5,8)$ 36,5 mkr, vilket belopp med 9,2 mkr överstiger de medel, som för innevarande år står till bolagets förfogande.

För televerkets driftkostnader upptager jag i enlighet med förslaget 15,0 mkr.

De av mig beräknade utgifterna för televisionsverksamheten för nästa budgetår skulle sålunda uppgå till $(13,2 + 2,5 + 36,5 + 15,0)$ 67,2 mkr, vilket innebär en ökning med 18,3 mkr i jämförelse med en motsvarande utgiftsberäkning för innevarande budgetår. Inkomsterna av televisionsradioricenser uppskattar jag i likhet med telestyrelsen till i runt tal 80 mkr. Rörelsen skulle därmed uppvisa ett överskott av 12,8 mkr. Dessa överskottsmedel bör i första hand användas till återbetalning av bidrag från sjätte huvudtiteln till televisionsverksamhetens driftkostnader. Det återstående skuldbeloppet härför kan vid ingången av budgetåret 1960/61 beräknas uppgå till ca 3 mkr. Ett häremot svarande belopp synes böra bokföras på driftbudgetens inkomstsida under titeln Övriga diverse inkomster. Överskottsmedlen i övrigt bör i den mån de förslår därtill användas för avskrivning av hittills oavskrivna investeringar å televerkets fond, för erläggande av ränta å disponerade investeringsmedel och för återbetalning till ljudradion av tidigare lämnade bidrag av ljudradions licensmedel. Det ackumulerade underskottet vid utgången av budgetåret 1960/61 kan beräknas uppgå till 4,4 mkr.

Anslagsbeloppen under televerkets fond har jag beräknat med utgångspunkt från att dessa jämte de vid ingången av nästa budgetår förefintliga reservationerna skall jämnt täcka medelsförbrukningen. De av mig förordade anslagsbeloppen under fonden uppgår till sammanlagt 305,5 mkr. För att ge telestyrelsen ökad frihet vid val mellan olika investeringsobjekt har jag därvid räknat med en förstärkning av dispositionsanslaget med 10 mkr.

Investeringarna i försvarsberedskap vid televerket torde som vanligt böra avskrivas. Chefen för finansdepartementet har därför i annat sammanhang denna dag för detta ändamål tillstyrkt ett avskrivningsanslag på driftbudgeten om 6 340 000 kr.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1960/61 under televerkets fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Inköp och byggnad av fastigheter	16 000 000 kr.
b) Anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete m. m.	8 000 000 »
c) Telefon- och telegrafanläggningar	237 300 000 »
d) Ljudradioanläggningar	10 500 000 »

e) Televisionsradioanläggningar	13 200 000	kr.
f) Radioanläggningar för kommersiell trafik	700 000	»
g) Radioanläggningar för luftfarten	3 500 000	»
h) Försvarsberedskap vid televerket	6 340 000	»
i) Televerkets dispositionsanslag	10 000 000	»

4. Statens järnvägar

Av balansräkningen per den 30 juni 1959 för statens järnvägars fond framgår, att tillgångarna uppgår till sammanlagt 5 799,1 mkr, varav 3 361,6 mkr belöper på fast egendom, 2 008,1 mkr på rullande materiel och fartyg m. m., 204,6 mkr på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell natur.

Kapitalbehållningen uppgick per den 30 juni 1959 till 2 043,2 mkr. Under budgetåret 1958/59 har statens järnvägars fond ökat med 93,6 mkr.

Överskottet var under budgetåret 1958/59 i det närmaste 2 % av det i medeltal disponerade kapitalet. Härvid har såsom trafikinkomst medräknats det av statsmedel utgående driftbidraget om 100 mkr.

Järnvägsstyrelsen

I skrivelse den 8 september 1959 har järnvägsstyrelsen framlagt sina anslagsäskanden för nästa budgetår. Av skrivelsen och i samband därmed lämnade uppgifter framgår i huvudsak följande.

4: 1 Statens järnvägars ekonomiska läge m. m.

Den allmänna ekonomiska utvecklingen har under 1950-talet successivt lett till ett starkt försämrat driftresultat för statens järnvägar. Ännu för budgetåret 1955/56 redovisades ett driftöverskott om 9,9 mkr under det att underskott i rörelsen uppstod för budgetåren 1956/57 och 1957/58 om ca 61 resp. ca 75 mkr. Underskottet för budgetåret 1956/57 täcktes genom att avsättningarna till värdeminskningsskontot temporärt eftersattes. För budgetåret 1957/58 täcktes driftunderskottet genom ett för ändamålet av riksdagen beviljat anslag. Om hänsyn togs till statens ränteutgifter uppgick underskotten för budgetåren 1956/57 och 1957/58 till ca 121 mkr resp. ca 144 mkr.

För budgetåret 1958/59 har riksdagen beviljat ett driftbidrag om 100 mkr till statens järnvägar. Bidraget utgör en viss kompensation för sådana icke företagsekonomiskt motiverade prestationer som statsbaneföretaget har att utföra. Genom kompensationen har avsetts, att statens järnvägar skulle beredas möjlighet att bättre anpassa taxorna efter kostnads- och konkurrensförhållandena på det trafikstarka järnvägsnätet. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 maj 1959 har en taxerevision i bl. a. detta syfte skett. De nya taxorna infördes i godstrafik från den 1 juli 1959 och i persontrafik

från den 1 september 1959 och har sålunda icke kunnat påverka trafikomfattningen eller trafikintäkterna för det senaste budgetåret.

I fråga om trafikarbetet m. m. under budgetåret 1958/59 må följande anföras.

Trafikarbetet i tågen har fortsatt att minska under det gångna budgetåret. För de personförande tågen beror detta främst på den successiva anpassningen av tågplanen till det genom bilismens expansion kraftigt minskade trafikunderlaget och för godstrafiken i första hand på det pressade konjunkturläget. I förhållande till budgetåret 1957/58 sjönk antalet tågkm i personförande tåg med 4,4 % och antalet vagnaxelkm med 4,5 %. Motsvarande minskningar för trafikprestationen i godsförande tåg (exkl. lapplandsmalm) uppgick till 2,9 resp. 2,8 %. Med hänsyn till att försäljningen av lapplandsmalm gick kraftigt tillbaka sjönk antalet tågkm i malmtågen med 15,4 % och antalet vagnaxelkm med 15,1 %. Om trafikarbetet mätes i beräknat antal personkm resp. godstonkm minskade trafikprestationen med 7,1 % i persontrafik och 5,9 % i godstrafik i förhållande till budgetåret 1957/58.

I persontrafiken noterades en minskning av antalet resor på enkla biljetter och tur och retur-biljetter med ca 10 % och för månadsbiljettresorna med ca 9 %. Takten i nedgången avtog dock under senare delen av budgetåret. — En allmän taxehöjning genomfördes den 1 februari 1958. Då taxeläget under budgetårets sju första månader med hänsyn härtill var 5,5 % högre än motsvarande tid under budgetåret 1957/58 blev persontrafikinkomsterna totalt endast 1,4 % lägre än under budgetåret 1957/58. Inkomsternas stabilitet tyder på att trafikminskningen i första hand har berört de korta avstånden.

Inom godstrafiken är det främst lapplandsmalmen, som kvantitetsmässigt gått tillbaka. Den utlastade malmkvantiteten låg ca 13 % lägre än under budgetåret 1957/58. Fraktgods i vagnslaster och fraktstyckegods har minskat med ca 4 %. Under budgetårets senare del har dock trafikutvecklingen varit gynnsammare. Den transporterade kvantiteten fraktgods i vagnslaster var sålunda under andra kvartalet 1959 drygt 5 % större än under motsvarande kvartal 1958. Under samma tid var nedgången för fraktstyckegods endast 1,5 % och för lapplandsmalmen ca 3 %. — Den totala godstrafikinkomsten blev endast ca 3 mkr eller 0,3 % mindre än under budgetåret 1957/58. Det relativt gynnsamma inkomstutfallet sammanhänger med den tidigare nämnda taxehöjningen från den 1 februari 1958 och med en retroaktiv reglering av frakterna för lapplandsmalmen i samband med övergången till nytt malmfraktavtal. Den sistnämnda åtgärden tillförde statens järnvägar ett engångsbelopp av 34 mkr under andra halvåret 1958.

Totalt ökade statens järnvägars inkomster under budgetåret 1958/59 med 94,5 mkr i förhållande till budgetåret 1957/58. Om det av statsmakterna beviljade driftbidraget avräknas, blev inkomsterna trots trafiknedgången endast ca 5 mkr lägre än närmast föregående budgetår. Den under år 1958 höjda taxenivån och den tidigare berörda retroaktiva regleringen av malmtrafikinkomsterna har härvid spelat en väsentlig roll men även det förbättrade resultatet av statens järnvägars biltrafik och vissa andra sidoordnade rörelsegrenar har påverkat utvecklingen i gynnsam riktning. Den minskade trafiken i förening med kraftig rationalisering har möjliggjort en minsk-

ning av antalet anställda för drift och underhåll med ca 2 500 man. Trots stligande lönenivå har utgifterna inklusive avskrivningar kunnat minskas med totalt ca 19,6 mkr.

Till följd av dessa inkomst- och utgiftsförändringar uppvisade rörelsen ett driftöverskott om 39,2 mkr under budgetåret 1958/59. Bortses från driftbidraget uppstod ett underskott av 60,8 mkr. Om hänsyn toges jämväl till statens ränteutgifter blev underskottet sammanlagt 140,8 mkr. Frånräknas nämnda engångsbelopp om 34 mkr blev driftresultatet ca 30 mkr sämre än för budgetåret 1957/58.

I enlighet med till riksdagen tidigare angivna riktlinjer för täckning av det underskott, som uppstod under budgetåret 1956/57, har Kungl. Maj:t den 9 oktober 1959 föreskrivit, att av överskottet för budgetåret 1958/59 ett belopp av 1 mkr skall inlevereras till statskassan och återstoden användas för extra avsättning till värdeminskningsskontot.

För innevarande budgetår räknar styrelsen med att inkomsterna och utgifterna skall i stort sett kunna jämnt balanseras. Bland inkomsterna har då medräknats det av riksdagen även för innevarande budgetår beviljade driftbidraget av 100 mkr. Vidare har hänsyn tagits till att genom driftbidraget möjliggjorts en bättre anpassning än tidigare av statens järnvägars taxor till rådande kostnads- och konkurrensförhållanden på det trafikstarka järnvägsnätet. — Styrelsen förutsätter, att ett driftbidrag av 100 mkr lämnas statens järnvägar jämväl för budgetåret 1960/61.

Järnvägsstyrelsen understryker vikten av att i nuvarande ekonomiska läge för statens järnvägar kunna sänka kostnaderna genom rationaliseringsåtgärder. En nödvändig förutsättning härför är, att tillräckliga investeringsmedel står till förfogande för ändamålet. Konkurrens- och servicesynpunkter nödvändiggör också ökade investeringar för att höja transportstandarden, eftersom trafiken eljest i allt större omfattning söker sig till andra transportmedel, som är mindre ekonomiska vid erforderlig transportstandard.

Styrelsen understryker liksom föregående år, att det för samhället i dess helhet är av största vikt att medel för räntabilitetsförbättrande investeringar kan disponeras i sådan takt, att effektivitetsutvecklingen vid statens järnvägar icke behöver släpa efter i förhållande till andra transportmedel. En sådan eftersläpning skulle nämligen lätt kunna medföra att järnvägarnas konkurrensförmåga på längre sikt underskattades och därmed föranleda en trafikomfördelning, som icke vore samhällsekonomiskt motiverad. Resultatet av en sådan omfördelning skulle återspeglas i krav på investeringar i andra transportmedel, som väsentligt skulle överstiga vad som är erforderligt för att samhället av järnvägsnätet skulle utvinna samma effekt.

Järnvägsstyrelsen har i tidigare prognoser rörande investeringsomslutningen för de närmaste åren kalkylerat med ett medelsbehov av 360 mkr per år. I nuvarande konjunkturläge anser sig styrelsen emellertid böra begränsa sina äskanden för budgetåret 1960/61 till 343 mkr.

4: 2 Medelsförbrukningen under budgetåren 1958/59—1960/61

Statens järnvägars investeringsutgifter under *budgetåret 1958/59* uppgick till 319,3 mkr. Den för budgetåret fastställda investeringsramen om 319,6 mkr kom sålunda att nästan helt utnyttjas. För att kunna genomföra synnerligen angelägna investeringar har inom den fastställda ramen vissa förskjutningar mellan olika anslagsgrupper måst verkställas. I föregående års statsverksproposition angavs de för dessa förskjutningar erforderliga omföringarna via dispositionsanslaget preliminärt till 15 mkr. Den preliminära beräkningen har visat sig hålla relativt väl. Sammanlagt har omföringarna uppgått till 15,2 mkr, alla av tillfällig karaktär.

Utanför de ramreglerade investeringarna har erlagts mindre belopp avseende förvärv av aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag och markförvärv.

För *budgetåret 1959/60* har föreskrivits en investeringsram av 335 mkr. Styrelsen räknar med att hålla investeringarna inom denna ram. Härvid förutsättes dock, att vissa anslag kan behöva förstärkas genom anvisningar från dispositionsanslaget för att möjliggöra finansieringen av vissa synnerligen angelägna projekt. Såvitt nu kan bedömas synes sådana förstärkningar om sammanlagt ca 5,2 mkr erforderliga för genomförande av planerade investeringar under anslagen till Elektriska anläggningar, Rullande materiel och sjöfartsmateriel samt Biltrafik. Anslagsförstärkningarna torde med hänsyn till att den ingående behållningen å dispositionsanslaget endast medger obetydliga överföringar av definitiv karaktär huvudsakligen få bli av tillfällig natur. En uppräknig av berörda anslag för budgetåret 1960/61 synes därför böra ske med mot förstärkningen svarande belopp. Utanför ramregleringen ligger en beräknad förbrukning av 9,1 mkr för förvärv av Stockholm—Roslagens järnvägar och 0,1 mkr för förvärv av ännu icke till inlösen presenterade aktier i Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag.

För genomförande av det reguljära investeringsprogrammet under *budgetåret 1960/61* har styrelsen räknat med en medelsförbrukning av 343 mkr. Detta belopp överstiger med 8 mkr den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen. Utanför de ramreglerade investeringarna äskas icke något nytt anslag.

En sammanställning av de för budgetåren 1958/59 och 1959/60 anvisade samt de för nästa budgetår äskade investeringsanslagen, fördelade på huvudgrupper, visar följande.

	1958/59	1959/60	Äskanden 1960/61
	tusental kronor		
Byggnader och anläggningar	140 500	174 400	164 700
Rullande materiel och sjöfartsmateriel	142 000	149 000	143 200
Biltrafik	2 500	3 400	14 100
Övrigt	15 500	31 810	21 600
Summa	300 500	358 610	343 600

4: 3 Bana och byggnader

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	3 118 000 ¹	93 000 000	95 208 000
1959/60	(— 9 529 000) ²	117 800 000	105 000 000*
1960/61 styrelsen	3 271 000	109 500 000	112 700 000*
dep.ch.	3 271 000	102 300 000	105 500 000*

I följande sammanställning lämnas en redogörelse för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning 1958/59—1960/61 med fördelning efter objektgrupper.

	Faktisk medels- förbrukning 1958/59	Beräknad medelsför- brukning 1959/60	1960/61
	tusen tal kronor		
Bangårdar	17 915	21 800	33 000
Dubbelspår och linjeomläggningar	19 342	18 000	16 500
Förstärkning av spåröverbyggnaden	29 504	29 500	28 000
Broar m. m.	3 079	5 000	4 000
Husbyggnader	15 833	20 000	19 000
Lokstationer och driftverkstäder	4 512	5 500	6 000
Huvudverkstäder	3 034	4 600	4 000
Förrådsanläggningar	1 989	600	2 200
Summa	95 208	105 000	112 700

Styrelsen meddelar följande rörande de under anslaget upptagna objektgrupperna.

B a n g å r d a r

Av den för nästa budgetår beräknade medelsförbrukningen avser 23,5 mkr arbeten, som pågår vid budgetårets ingång, och 9,5 mkr nya arbeten. F. n. pågår utvidgning och modernisering av de för godstågsrörelsen betydelsefulla bangårdarna i Göteborg (Sävenäs), Hallsberg och Ånge. Arbetet med den tidigare beslutade nya gods- och rangerbangården i Gävle har påbörjats. Inom stockholmsområdet pågår främst viss utbyggnad av uppställningsbangården i Hagalund och anläggning av bangård för Stockholms stads nya partihandelscentrum vid Årsta med förbindelsespår från Älvsjö.

* Preliminärt belopp.

¹ Under 1957/58 uppkomna underskott å anslagen till Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar (1 698 000 kr), Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden (4 227 000 kr), Broar m. m. (1 808 000 kr), Husbyggnader (2 196 000 kr) och Lokstations- och driftverkstadsanläggningar (510 000 kr) har täckts genom tillfälliga anvisningar från dispositionsanslaget. Beloppen har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1958.

² Under 1958/59 uppkommet underskott har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1959.

Rörande de nya arbeten, som styrelsen planerar att påbörja nästa budgetår, anför styrelsen följande.

För att underlätta trafiken mellan Stockholms central och uppställningsbangården och lokstationen vid Hagalund påbörjades år 1941 en ny tunnel omedelbart invid den befintliga huvudspårtunneln på sträckan Tomtebodas—Hagalund. Av arbetsmarknadstekniska skäl avbröts arbetet innan utsprängningen fullbordats och har sedan icke återupptagits, bl. a. i avvaktan på förutsedd nedläggning av spårvägstrafiken på linje 15, vilken korsat järnvägen vid norra tunnelmynningen. Spårvägstrafiken skulle nämligen ha föranlett en så betydande merkostnad för de nödvändiga anordningarna vid den nya tunnelns norra mynning, att styrelsen ansett det lämpligt att vänta med slutförandet av tunnelarbetet till dess spårvägstrafiken i fråga nedlagts. Då detta nu skett kan arbetet fullföljas. Totalkostnaden för tunneln har uppskattats till 4 000 000 kr, vari ingår 800 000 kr för de tidigare utförda arbetena. För nästa budgetår beräknas en medelförbrukning av 500 000 kr för ändamålet.

I samband med utförandet av för persontrafiken nödvändiga gångtunnlar erfordras vid Upplands Väsby och Tumba viss ändring och utbyggnad av spårsystemen, som även avser att anpassa bangårdsanordningarna till de motorvagnståg, som snart kommer att insättas för den lokala persontrafiken inom stockholmsområdet. Av den till 2 500 000 kr kalkylerade totalkostnaden för dessa arbeten beräknas 1 000 000 kr förbrukas under budgetåret 1960/61.

En första etapp av de föregående år anmälda arbetena rörande en kedjetransportör i omlastningsmagasinet vid Hallsberg har nu utförts. Vid utbyggnad av anordningarna till avsedd omfattning behöver spåranordningarna vid magasinet ändras och utökas för en kostnad av 250 000 kr.

För att rationellt ombesörja godstrafiken på leden Trelleborg—Sassnitz, som avsevärt ökat bl. a. sedan nya tågfärjor insatts i trafik, erfordras utbyggnad av spåranordningarna vid stationerna Trelleborg C och Trelleborg F. Kostnaden för dessa arbeten har beräknats till 450 000 kr, varav 300 000 kr erfordras under nästa budgetår.

Järnvägsanläggningarna i Borlänge har sedan lång tid tillbaka varit otillfredsställande. Domnarvets järnverk, som är den största trafikanten inom borlängeområdet, har successivt byggts ut till ökad kapacitet. Produktionen uppgår nu till omkring en halv milj. ton årligen. Transporterna på järnväg till och från bruket uppgick år 1958 till 1,8 milj. ton. Likaså är Kvarnsvedens pappersbruk med en årsproduktion av 0,2 milj. ton papper stor kund till järnvägen. Transporterna på järnväg till och från pappersbruket uppgick år 1958 till ca 0,2 milj. ton. Enbart de nu nämnda godskvantiteterna motsvarade ca 9 % av det på statens järnvägar totalt transporterade vagnslastgodset (exkl. lapplandsmalm) under år 1958. Bangården belastas dessutom av lokalgodstransporter för borlängeområdet, betydande rangering av godsvagnar till och från andra stationer i södra Dalarna och en icke oväsentlig persontrafik. Den ökande trafiken har lett till att järnvägsanläggningarnas kapacitet visat sig alltmer otillräcklig. Möjlighet att utvidga den befintliga bangår-

den finns icke, då denna ligger inklämd mellan bebyggelse i stadens centrala delar. Ur stadsplaneringssynpunkt är därför bangårdens nuvarande utformning och läge synnerligen ogynnsamt. — Frågan om en fullständig ombyggnad av bangården och andra trafikanordningar har varit aktuell under åtskilliga år. En utflyttning av den nuvarande bangården till ett läge utanför det bebyggda området och sydväst om de nuvarande bangårdsanläggningarna har ur statens järnvägars synpunkter tett sig rationellt. Borlänge stad har förbundet sig att medverka vid en bangårdsombyggnad. Även vägnätet beröres av den planerade ändringen. Smärre förbättringar av spåranordningarna har som ett led i en kommande omgestaltning av bangården utförts under senare år. Järnvägsstyrelsen har under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande träffat avtal med Borlänge stad den 17 och 21 november 1959 om att anlägga en ny bangård jämte ny infartslinje från Krylbo, nytt stationshus och godsmagasin, ny lokstation m. m. I planerna för utbyggnaden av den nya bangården ingår bl. a. att till denna förlägga rangering av vagnslastgodstrafiken till och från en stor del av södra Dalarna. Härigenom vinnes icke obetydliga besparingar på andra stationer i området. Den på statens järnvägar fallande delen av anläggningskostnaden har preliminärt beräknats till 20 000 000 kr. Härav erfordras 2 500 000 kr under budgetåret 1960/61.

Vid Boden C är plattformsanordningarna otillräckliga för persontrafiken, vilket också innebär viss olycksfallsrisk. Det är därför nödvändigt att förlänga den plattform, som betjänar de långgående personförande tågen, varmed också följer en del spårändringar m. m. Av den till 470 000 kr uppskattade kostnaden för dessa arbeten beräknas 300 000 kr komma att förbrukas under nästa budgetår.

På rangerbangården i Vitåfors erfordras vissa ombyggnads- och moderniseringsarbeten i samband med planerna att öka produktionen vid LKAB:s anläggningar i Vitåfors. Kostnaderna för huvudparten av arbetena kommer att bestridas av LKAB. Den på statens järnvägar fallande andelen av totalkostnaden har beräknats till ca 1 000 000 kr. En betydande del härav avses komma att bestridas med trafikmedel. Styrelsen bedömer arbetet så angeläget, att detta kan behöva påbörjas redan innevarande budgetår. Eventuellt erforderliga medel härför inrymmes i den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen. För nästa budgetår beräknas en medelsförbrukning för ändamålet av 300 000 kr på investeringsanslag.

Vidare planeras liksom tidigare år en rad arbeten på linjestationer för att eliminera kapacitetshinder och höja transportstandard och trafiksäkerhet. Dessa arbeten omfattar förlängning av mötesspår, anordnade av tredje tågväg, mindre bangårdsombyggnader och nya mötesplatser. Därjämte finns på många platser behov av nya eller ombyggda lastkajer, diverse bangårdsanordningar och i enstaka fall gångbroar och gångtunnlar. Medelsförbrukningen härför har beräknats till 4 350 000 kr.

Dubbelspår och linjeomläggningar

Under budgetåret 1958/59 öppnades linjesträckorna Kilsmo—Pålsboda, 11 km, Strängsjö—Ändebol, 5 km, och Norrhög—Mellansjö, 6 km, för dubbelspårstrafik.

För budgetåret 1960/61 beräknas medelsförbrukningen till 16 500 000 kr, varav för tidigare anmälda arbeten 15 400 000 kr och för nya arbeten 1 100 000 kr. För de pågående arbetena med dubbelspårsanläggningar på sträckorna Katrineholm—Åby, Spånga—Jakobsberg, Göteborg—Gubbero, Ramsjö—Ånge och Kilafors—Bollnäs beräknas medelsbehovet till 1 200 000 kr, 2 000 000 kr, 2 500 000 kr, 4 700 000 kr resp. 3 000 000 kr. För övriga beslutade anläggningar beräknas en medelsförbrukning av 2 000 000 kr, varav 1 000 000 kr för omläggning av järnvägslinjerna i filipstadsområdet.

Av den för nya arbeten beräknade medelsförbrukningen förutses 500 000 kr bli erforderliga för ett nytt godstågsspår från Sävenäs rangerbangård till förutvarande Bergslagsbanans huvudspår invid Gamlestaden i Göteborg, varigenom den hårt ansträngda huvudspårssträckan Olskroken—Sävenäs skulle få en välbehövlig trafikavlastning. 600 000 kr avses för diverse mindre arbeten, främst smärre linjeomläggningar.

Förstärkning av spåröverbyggnaden

Ett intensifierat rälsutbyte på de starkt trafikerade huvudlinjerna Stockholm—Göteborg, Stockholm—Malmö och Malmö—Göteborg pågår i syfte att ersätta de i huvudspåren på dessa linjer befintliga rälerna av relativt hög ålder. Rälsutbytet på de nämnda huvudlinjerna måste även för budgetåret 1960/61 bli av betydande omfattning. I arbetsprogrammet ingår därjämte utbyte av räler i förhållandevis stor omfattning på ett antal icke elektrifierade linjer i Norrland, på vilka dieseldrift är avsedd att införas under de närmaste åren.

Broar m. m.

Av den för budgetåret 1960/61 beräknade medelsförbrukningen avser 2 800 000 kr arbeten, som anmälts i tidigare pelita, samt 1 200 000 kr nya arbeten.

Bland de nya arbetena märks främst ombyggnad av en bro över Umeälven invid Vännäs för en uppskattad totalkostnad av 1 500 000 kr. Denna bro är den enda på sträckan Stockholm—Boden, som f. n. icke har normenlig bärförmåga. För detta ändamål erfordras 500 000 kr under nästa budgetår. Till diverse mindre broombyggnader m. m. erfordras dessutom 700 000 kr.

Husbyggnader

Av den för budgetåret 1960/61 beräknade medelsförbrukningen avser 9 200 000 kr arbeten, som pågår eller beräknas igångsättas under innevarande budgetår, samt 9 800 000 kr nya arbeten.

Av kostnaderna för pågående arbeten faller närmare hälften på anläggningar inom stockholmsområdet, främst den fortsatta om- och tillbyggnaden

den av centralstationen, uppförande av annex till kontorsbyggnaden i Tomtebodav och nytt stationshus i Sundbyberg. Styrelsen har tidigare anmält behov av att bygga ett nytt godsmagasin för ankommande fraktgods vid Göteborgs norra station såsom ersättning för det som brann ned för några år sedan. I juli i år eldhärjades även magasinet för avgående fraktgods. En ny byggnad för såväl ankommande som avgående gods måste alltså uppföras. De härför erforderliga medlen under budgetåret 1960/61 ingår i det för pågående arbeten beräknade beloppet.

Investeringsplanen för nya arbeten framgår av följande sammanställning.

	Total- kostnad	Härav under 1960/61
	tusental kronor	
Gävle C, nytt il- och fraktgodsmagasin	2 500	1 000
Hallsberg, utbyggnad av kedjetransportör i omlastningsmagasinet, etapp II	1 150	1 000
Katrineholm, Nässjö och Bollnäs, personallokaler m. m. . .	1 150	550
Ängelholm, skol- och förrådsbyggnad vid järnvägsskolan . .	750	750
Björkliden, annexbyggnad vid semesterhemsanläggningen . .	275	275
Ny- eller ombyggnad av stationshus och godsmagasin vid ett antal stationer	2 475	1 950
Nya bostadshus, förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd och diverse mindre husbyggnadsarbeten	4 275	4 275
	Summa 12 575	9 800

Sedan den nya rangerbangården vid Gävle norra station färdigställt, skall fraktgodsmagasinet i Gävle flyttas från sin nuvarande plats i inre hamnen. Denna flyttning av stycke gods rörelsen kan enligt avtal med Gävle stad under vissa omständigheter anstå till år 1972. Då det invid centralstationshuset belägna ilgodsmagasinet är otillräckligt för den avsevärt ökade ilgodstrafiken och icke heller lämpligen kan utvidgas, har styrelsen funnit det vara mest ändamålsenligt att redan nu sammanföra il- och fraktgodsrörelserna till gemensamma lokaler. Genom ombyggnad av förutvarande Uppsala—Gävle järnvägs magasinsbyggnad, vars lokaler nu delvis är uthyrda, kan erforderligt utrymme erhållas.

Den första etappen av kedjetransportöranläggningen i omlastningsmagasinet vid Hallsberg har nu färdigställt och visat sig motsvara förväntningarna. Anläggningen anses därför snarast böra utbyggas till full kapacitet.

Den del av personalundervisningen vid statens järnvägar, som avser utbildning av reparatörs- och arbetsledarpersonal vid de tekniska avdelningarna, är sedan en del år tillbaka förlagd till Ängelholm, där lokaler disponeras i den förutvarande lokstationen. Dessa lokaler har emellertid efter hand blivit otillräckliga, vilket medfört att andra utrymmen måst förhyras. Undervisningen bedrivs f. n. på ett tiotal olika platser i staden. Denna splittring är förenad med betydande olägenheter. Det är därför nödvändigt

att skolan kompletteras med en särskild byggnad, som förutom undervisningslokaler även bör inrymma personalrum och förrådsutrymmen m. m.

Rörande behovet av en utbyggnad av semesterhemsanläggningen i Björkliden har styrelsen i sina petita och i särskild skrivelse den 2 april 1959 i huvudsak framhållit följande.

Vid Björklidens station på malmbanan disponerar Svenska järnvägsmänens vilohemsförening två byggnadskomplex, Gammelgården och Fjället. Byggnaderna har med statsmakternas bifall (prop. 1934: 17, SU 12, Rskr. 16 och prop. 1938: 53, SU 34, Rskr. 87) kostnadsfritt upplåtits till föreningen tills vidare under den tid föreningen bedriver verksamhet på platsen. Föreningen har till syfte att upprätthålla och förvalta semesterhem, avsedda för rekreation och vila för järnvägsmännen och deras familjer. Medlemskap i föreningen kan vinnas av all vid Sveriges järnvägar anställd personal. Antalet medlemmar har ökat från 7 435 år 1938 till 23 700 år 1958.

Föreningens verksamhet har blivit mycket uppskattad och efterfrågan på platser vid semesterhemmet i Björkliden har blivit så stor, att ett betydande antal rumsbeställningar under senare år måst avvisas på grund av platsbrist. Antalet gästnätter i Björkliden har stigit från 13 900 år 1938 till 23 700 år 1958. För att öka platskapaciteten har statens järnvägar under flera år ställt utrangerade sovvagnar till förfogande på bangården i Björkliden. Denna anordning har emellertid varit tänkt som ett provisorium, då den icke kan anses vara någon tillfredsställande lösning vare sig ur bekvämlighetssynpunkt för gästerna eller ur ekonomisk synpunkt för semesterhemmet.

Den vid statens järnvägar i Björkliden fast anställda personalen jämte familjemedlemmar uppgår till ca 40 personer. Det har sedan länge varit ett önskemål, att de sanitära anläggningarna för denna personal skulle förbättras. Med hänsyn till att personalen under större delen av året arbetar och lever under svåra naturförhållanden har det också ansetts angeläget, att statens järnvägar bidroge till en aktiv personalvård.

En varaktig och rationell lösning av de nämnda frågorna skulle kunna erhållas genom en tillbyggnad av Gammelgården. Tillbyggnaden har därvid planerats omfatta en byggnad med tolv gästrum i bottenvåningen samt kafélokal och bastuavdelning i källarplanet. Kafélokalen och bastuavdelningen skulle därvid stå öppna för järnvägspersonalen i Björkliden. Totalkostnaden för anläggningen har beräknats till 275 000 kr, varav en tredjedel eller ca 90 000 kr kan hänföras till välfärdsanordningarna för den stationära personalen i Björkliden.

Genom en bestämmelse i avtalet mellan järnvägsstyrelsen och föreningen om att minst 25 % av gästrummens platser skall hållas tillgängliga för icke järnvägsmän har statens järnvägar under årens lopp tillförts icke obetydliga biljettinkomster. Statens järnvägars bruttoinkomst av dessa resor, inkl. sovplatsavgifter, har för år 1958 beräknats uppgå till ca 200 000 kr. Genom utvidgningen av anläggningen kan biljettinkomsterna beräknas öka med ca 40 000 kr för helt år.

Beträffande motiveringen för de i sammanställningen upptagna företagen i övrigt torde få hänvisas till handlingarna.

Lokstationer och driftverkstäder

Av den under budgetåret 1960/61 beräknade medelsförbrukningen avser 4 100 000 kr arbeten, som pågår eller beräknas bli påbörjade under innevarande budgetår, och 1 900 000 kr nya arbeten.

Bland de nya arbetena märks ett större objekt, avseende en nybyggnad med tillhörande spåranordningar för vagn- och lokreparationer samt personal- och expeditionslokaler vid Hälsingborg. Maskinavdelningens stationära arbete är där f. n. utspritt på ett flertal platser, vilket ur drift- och kostnadssynpunkt icke är tillfredsställande. Kostnaden har beräknats till 1 500 000 kr. För nästa budgetår förutses ett medelsbehov av 800 000 kr.

I rationaliseringssyfte erfordras vidare ombyggnad av lokstationen i Norrköping för en beräknad kostnad av 400 000 kr. Hälften av kostnaden förutses falla på nästa budgetår. I övrigt erfordras 900 000 kr för diverse mindre arbeten vid lokstationer och driftverkstäder.

Huvudverkstäder

Av den för budgetåret 1960/61 beräknade medelsförbrukningen avser 2 600 000 kr arbeten, som pågår eller beräknas bli igångsatta under innevarande budgetår, och 1 400 000 kr nya arbeten.

Styrelsen avser att påbörja ett nytt större projekt nästa budgetår, nämligen ombyggnad av lokverkstaden i Örebro för att anpassa den till nya loktyper. Verkstaden medger icke längre rationellt lokrevisionsarbete och då taket på verkstaden måste omläggas för att minska brandrisken är tidpunkten lämplig för ombyggnaden. Totalkostnaden för detta projekt uppgår till 1 000 000 kr, varav 100 000 kr beräknas falla på nästa budgetår. Styrelsen avser vidare att uppföra en anläggning i Malmö för sandblåstring av korgar till stålpersonvagnar för en kostnad av 300 000 kr och en ny bromsventilverkstad i Göteborg för en kostnad av 250 000 kr, varav 100 000 kr förutses falla på budgetåret 1960/61. Vidare beräknas 900 000 kr för diverse arbeten vid huvudverkstäderna för rationalisering av verkstadsdriften och för höjande av brandsäkerheten.

Förrådsanläggningar

Den för nästa budgetår beräknade medelsförbrukningen avser främst anordningar för beredskapslagring av olja. För detta ändamål har styrelsen räknat med en medelsförbrukning av 1 400 000 kr. Beloppet i övrigt, 800 000 kr, avser ombyggnad av förråden i Malmö och Örebro, vilka projekt tidigare anmälts, samt diverse mindre arbeten.

4: 4 Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	(— 1 314 000) ¹	2 500 000	1 853 000
1959/60	(— 667 000) ²	3 300 000	600 000*
1960/61 styrelsen	2 033 000	1 000 000	3 000 000*
dep.ch.	2 033 000	2 000 000	3 000 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till sistnämnda anslag per den 1 juli 1958.

² Underskottet har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1959.

Under budgetåret 1958/59 har bandelen Hästholmen—Ödeshög ombyggt till normalspår. Vidare har arbetena med ombyggnaden av järnvägslinjen Karlskrona—Kristianstad till normalspår slutförts. Totalkostnaderna för sistnämnda ombyggnadsarbete har för statens järnvägars del uppgått till ca 41,3 mkr, varav 2,8 mkr tagits i anspråk av statens järnvägars driftmedel. I viss omfattning har därjämte terrasseringsarbeten utförts och bekostats av arbetsmarknadsstyrelsen.

Det föregående år anmälda projektet angående anläggande av treskensspår på sträckan Kimstad—Skärblacka—Ljusfors industribangård har förskjutits något i tiden på grund av att de nya industrianläggningarna inom Skärblacka/Ljusfors-området icke blir färdiga vid den tidigare beräknade tidpunkten. För detta ändamål beräknas nu en medelsförbrukning av 0,6 mkr under innevarande budgetår och 1,0 mkr under budgetåret 1960/61.

I 1959 års statsverksproposition (bil. 27, s. 87) föreslog departementschefen, att ombyggnad till normalspår av bandelarna Forshem—Gårdsjö och Åtvidaberg—Västervik borde finnas att tillgå i statens järnvägars investeringsreserv och att ombyggnadsarbetena sålunda skulle få påbörjas om så bedömdes lämpligt ur sysselsättningssynpunkt. Statsutskottet uttalade vid behandlingen härav (SU 9, s. 32), att utskottet med hänsyn till det beräknade ekonomiska resultatet av ifrågavarande investeringar och övriga på frågans bedömning inverkan omständigheter inte funnit något att erinra mot att de angivna breddningsarbetena komme till stånd med igångsättning redan under budgetåret 1958/59. Riksdagen beslutade i enlighet härmed (Rskr. 89).

Rörande dessa projekt har styrelsen nu meddelat följande.

Ombyggnadsarbetena på bandelen Åtvidaberg—Västervik har såtillvida påbörjats, att vissa terrasseringsarbeten utförts efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen, som också ställt erforderliga medel till förfogande för ändamålet. För de fortsatta arbetena beräknas varken för innevarande eller nästa budgetår några investeringskostnader falla på statens järnvägar.

Totalkostnaden för ombyggnaden av bandelen Forshem—Gårdsjö har beräknats till 16 mkr, exklusive kostnaderna för breddning av statens järnvägar icke tillhöriga spåranläggningar. Kostnaderna härför torde i huvudsak böra bestridas av respektive intressenter. Vidare har förutsatts att erforderlig mark för breddningen ställas till förfogande utan kostnad för statsverket av vederbörande landsting samt eventuellt även av kommunerna. Av totalkostnaden beräknas 8 mkr komma att bestridas av arbetslöshetsmedel och likaledes 8 mkr av statens järnvägars investeringsmedel.

Den direkta nettoförbättringen för statens järnvägars ekonomi vid normalspårsdrift på bandelen Forshem—Gårdsjö har beräknats till storleken 0,4—0,65 mkr, inklusive ränta och avskrivning på rullande materiel. Om normalspårsprojektet tillgodoses den resultatförbättring, som förutses uppkomma, om bandelen Mariestad—Moholm nedlägges, ökar indirekt nettoförbättringen med 0,1 mkr. Resultatförbättringen är sålunda betydande men ur företagsekonomisk synpunkt otillräcklig.

Arbetet med breddningen har påbörjats. Under innevarande budgetår be-

räknas endast sådana arbeten komma att utföras, som skall bekostas av arbetsmarknadsstyrelsen. För nästa budgetår räknar järnvägsstyrelsen med att intill ett belopp av 2 mkr utföra sådana arbeten, som skall bestridas av statens järnvägars investeringsmedel. Järnvägsstyrelsen hemställer, att investeringskostnaden i likhet med vad som skett vid breddningen av blekingenätets linjer får avskrivas genom ett motsvarande anslag på driftbudgeten.

I detta sammanhang anmäler därjämte styrelsen, att en inom styrelsen pågående utredning rörande ombyggnad till normalspår av järnvägen Kalmar—Berga med sidolinjen Sandbäckshult—Mönsterås kan beräknas bli färdig under våren 1960.

4:5 Elektriska anläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	2 446 000 ¹	45 000 000	48 621 000
1959/60	(— 3 913 000) ²	53 300 000	52 000 000*
1960/61 styrelsen	(— 2 613 000) ³	54 200 000	51 500 000*
dep.ch.	(— 2 613 000) ³	51 700 000	49 000 000*

I följande sammanställning lämnas en redogörelse för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning 1958/59—1960/61 med fördelning efter objektgrupper.

	Faktisk medels- förbrukning 1958/59	Beräknad medels- förbrukning	
		1959/60	1960/61
	tusental kronor		
Signalsäkerhetsanläggningar	13 418	18 900	20 800
Vägskyddsanläggningar	6 283	8 000	8 000
Teleanläggningar m. m.	5 448	7 000	7 500
Anläggningar för elektrisk tågdrift	12 393	12 800	10 500
Fortsatt järnväglektrifiering	11 079	5 300	4 700
Summa	48 621	52 000	51 500

Styrelsen har meddelat följande rörande de under anslaget upptagna objektgrupperna.

¹ Preliminärt belopp.

² Ett underskott under budgetåret 1957/58 å anslaget till Signalsäkerhetsanläggningar av 2 738 000 kr har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1958.

³ Det under budgetåret 1958/59 uppkomna underskottet har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till sistnämnda anslag per den 1 juli 1959.

* Underskottet förutsättes täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

Signalsäkerhetsanläggningar

De hittills uppnådda resultaten av den sedan något år intensifierade verksamheten för modernisering av statens järnvägars signalsäkerhetsanläggningar har givit belägg för att arbetet bör fortsättas i avsedd utsträckning med hänsyn till de avsevärda fördelar, som vinnes framför allt genom ökad säkerhet, bättre tågföring och personalbesparing. Statens järnvägars överrevisorer har i sin senast avgivna berättelse i fråga om den framtida investeringsavvägningen särskilt framhållit värdet av automatisk linjeblockering och fjärrblockering. Anläggningar av detta slag ingår i investeringsprogrammet till en omfattning, som motsvarar 25 å 30 % av den för nästa budgetår beräknade medelsförbrukningen för signalsäkerhetsanläggningar. Styrelsen har i februari 1959 fastställt en arbetsplan för införande av linjeblockering på linjerna Stockholm—Göteborg och Katrineholm—Malmö. Enligt planen beräknas dessa båda linjer vara i sin helhet utrustade med linjeblockering år 1965.

Av den för budgetåret 1960/61 beräknade medelsförbrukningen avser 15 600 000 kr arbeten, som redan pågår eller förutsättes bli igångsatta under innevarande budgetår, och 5 200 000 kr nya arbeten, avseende bl. a. större signalsäkerhetsanläggningar vid ett tiotal stationer på huvudlinjer.

Vägskyddsanläggningar

Av den för nästa budgetår beräknade medelsförbrukningen avser 3 000 000 kr arbeten, som redan pågår eller beräknas bli igångsatta under innevarande budgetår, och 5 000 000 kr nya arbeten.

Från och med innevarande år kommer arbetsvolymen för vägskyddsanläggningarna att öka väsentligt till följd av att ändrade bestämmelser under år 1959 utfärdats rörande kryssmärken och säkerhetsanordningar vid plankorsningar mellan järnväg och väg. Kostnaden för de härav föranledda arbetena har beräknats uppgå till ca 19 mkr att fördelas på budgetåren 1959/60—1968/69. De under budgetåret 1958/59 påbörjade arbetena avseende anordnandet av vägkorsningssignaler och vägkorsningsförsignaler samt orienteringsmärken för signalering till annalkande tåg beräknas bli slutförda under budgetåret 1960/61. Den återstående kostnaden för hithörande anordningar beräknas till 5 mkr. För båda dessa kategorier av arbeten förutsättes att bidrag av bilskattemedel till 90 % av kostnaderna kommer att erhållas.

Vad beträffar skyddsanordningar i övrigt räknar styrelsen med att bl. a. genom intensifierad automatisering kunna avsevärt minska antalet korsningar med manuell bevakning och att därigenom få större säkerhet och betydligt minskade personalkostnader.

Teleanläggningar m. m.

Av den beräknade medelsförbrukningen under budgetåret 1960/61 faller 6 830 000 kr på arbeten, som redan pågår eller beräknas bli påbörjade un-

der innevarande budgetår, samt 670 000 kr på arbeten, som är avsedda att igångsättas budgetåret 1960/61.

De nya arbetena innefattar bl. a. utbyggnad av de lokala telefonkabelnäten omkring Stockholm, anordnande av ny förstärkarstation i Älmhult, selektering av telefonförbindelser på vissa sträckor, utbyggnad av telefonanläggningen i Göteborg för automatisk trafik och ny automatisk telefonväxel för Mellerud. Vidare skall en kabelanläggning utföras gemensamt med televerket mellan Falköping och Ulricehamn.

De omfattande järnvägsolyckorna i början av år 1956 aktualiserade frågan om möjligheterna att sända radiomeddelanden till tåg under gång. Järnvägsstyrelsen har i många år följt och arbetat på detta problem. Försöken har nu kommit så långt, att en anläggning bör byggas i större skala för att få fram drifterfarenheter och insikter om hur ett slutgiltigt system bör utformas. I arbetsplanerna för nästa budgetår ingår påbörjandet av en sådan tågradioanläggning.

Anläggningar för elektrisk tågdrift

Av den för budgetåret 1960/61 beräknade medelsförbrukningen avser 7 535 000 kr arbeten, som redan pågår eller beräknas bli påbörjade under innevarande budgetår, och 2 965 000 kr nya arbeten.

Bland planerade nya arbeten må nämnas ombyggnad av ytterligare tre äldre omformarstationer, vilka bl. a. med hänsyn till explosionsrisken måste förses med nya moderna trycklufts-brytare. Vidare planeras ytterligare två kopplingscentraler, varigenom driftförhållandena kan förbättras och verkningssgraden hos kontaktledningsnätet höjas. Såsom ett led i fortsatt rationalisering av eldriften ingår anläggningar för fjärrkontroll av dels ett antal omformarstationer, dels vissa grupper av kontaktledningsfrånskiljare. Vidare förutses medel bli erforderliga för fortsatt modernisering av ett antal äldre omformaraggregat, innebärande bl. a. ökning av belastningsförmågan, anpassning av instrumenteringen för kommande fjärrkontroll samt utbyte av strömbrytare mot sådana med större brytförmåga. För kontaktledningsnätet inklusive hjälpkraftledningen planeras vissa angelägna matar- och förstärkningsledningar samt en del ändrings- och kompletteringsarbeten. Slutligen räknar styrelsen med att ta i anspråk medel för vissa arbeten för krafldistribution till belysning m. m. samt för iordningställande av vissa förråds- och personallokaler för eldriften.

Fortsatt järnvägselektrifiering

Under budgetåret 1958/59 har bandelen Ljusdal—Hudiksvall öppnats för elektrisk drift den 31 maj 1959. Under innevarande budgetår avser styrelsen att påbörja arbetena med elektrifieringen av linjen Borås—Alvesta. Detta arbete beräknas bli färdigt under budgetåret 1961/62. Hela den angivna medelsförbrukningen hänför sig till detta elektrifieringsarbete.

4: 6 Rullande materiel och sjöfartsmateriel

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	8 387 000 ¹	142 000 000	149 501 000
1959/60	(— 1 110 000) ²	149 000 000	149 000 000*
1960/61 styrelsen	(— 1 110 000) ³	143 200 000	142 000 000*
dep.ch.	(— 1 110 000) ³	138 200 000	137 000 000*

I följande sammanställning lämnas en redogörelse för faktisk resp. beräknad medelsförbrukning under budgetåren 1958/59—1960/61 med fördelning efter objektgrupper.

	Faktisk medels- förbrukning 1958/59	Beräknad medels- förbrukning 1959/60	1960/61
	tusental kronor		
Lok och lokomotorer	23 072	25 200	32 500
Motorvagnar och rälsbussar	9 263	17 400	12 700
Person-, post- och resgodsvagnar	26 484	28 800	31 300
Godsvagnar	78 207	65 200	50 500
Ombyggnad av rullande materiel	11 281	12 200	12 000
Sjöfartsmateriel	1 194	200	3 000
Summa	149 501	149 000	142 000

Styrelsen har meddelat följande rörande de under anslaget upptagna objektgrupperna.

Lok och lokomotorer

Av den beräknade medelsförbrukningen för nästa budgetår är 31 500 000 kr bundna för likvider för redan utlagda eller under innevarande budgetår planerade beställningar. Resterande 1 000 000 kr avser en planerad ny beställning av diesellok.

Motorvagnar och rälsbussar

De tidigare beställda tre tågsätten för Stockholms förortstrafik kommer att levereras under innevarande budgetår. Sedan erforderliga prov med dessa tågsätt hunnit göras, planerar styrelsen att utlägga en större beställning av dylika tågsätt. Som förskottslikvider för denna beställning har för budgetåret 1960/61 upptagits 5 400 000 kr. Medelsförbrukningen i övrigt för

* Preliminärt belopp.

¹ Ett under 1957/58 uppkommet underskott av 1 996 000 kr å anslaget till Ny tågfarja har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1958.

² Det under 1958/59 uppkomna underskottet har täckts genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget. Beloppet har återförts till sistnämnda anslag per den 1 juli 1959.

³ Underskottet förutsattes täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

nästa budgetår, 7 300 000 kr, avser bundna likvider för redan utlagda eller innevarande budgetår planerade beställningar av rälsbussar och rälsbuss-släpvagnar m. m.

Person-, post- och resgodsvagnar

Av den för nästa budgetår upptagna medelsförbrukningen avser 24 000 000 kr beställningar, som redan utlagts eller kommer att utläggas innevarande budgetår och 7 300 000 kr nya beställningar.

De nya beställningarna avser att möjliggöra fortsatt upprustning av personvagnsparken så att trävagnarna successivt skall kunna utmönstras. Styrelsen räknar med att ta i anspråk 5 000 000 kr för anskaffning av ett antal sittvagnar av modern typ och 2 300 000 kr för beställningar av restaurangvagnar och sjukvagnar av stål.

Godsvagnar

Trots kraftig utgallring finns fortfarande många överåriga, omoderna godsvagnar. Sålunda ingår i vagnparken 700 småbäriga och nära 3 000 storbäriga slutna vagnar, varav flertalet är minst 50 år gamla. Den sedan ett antal år pågående upprustningen av godsvagnsparken i syfte att utgallra överåriga vagnar måste därför fortsätta. Styrelsen avser också att anskaffa ytterligare ett antal slutna och öppna vagnar.

Styrelsen räknar vidare med att under budgetåret 1960/61 kunna beställa malmvagnar av ny modell i större serier, sedan nu pågående prov av olika malmvagnstyper slutförts. Därjämte har styrelsen för avsikt att utöka specialvagnsparken med bl. a. öppna vagnar för transport av landsvägstrailers (piggy-back). Till en början kommer endast ett mindre antal dylika vagnar att anskaffas. Det är dock möjligt, att denna form av transport av trailers kan komma att vinna större omfattning.

Det sammanlagda behovet av medel för förskotts- och dellikvider för nya godsvagnar uppgår till 16 200 000 kr. Medelsförbrukningen i övrigt, 34 300 000 kr, avser likvider för redan utlagda eller för innevarande budgetår planerade beställningar.

Ombyggnad av rullande materiel

För fortsatta moderniseringsarbeten på den rullande materielen beräknas medelsförbrukningen under nästa budgetår till 12 000 000 kr.

Det sedan många år tillbaka pågående arbetet med att byta ut glidlager mot rullager på godsvagnar är nu i det närmaste slutfört i den utsträckning, som det är lönsamt. Medel för slutförandet av dessa arbeten ingår i den beräknade medelsförbrukningen för nästa budgetår. Vissa äldre personvagnar av stål bör moderniseras, så att ökad komfort erhålles. Ett antal äldre elektrolok bör vidare förses med nya och kraftigare banmotorer. I vissa äldre lokomotorer bör likaledes kraftigare motorer monteras.

Sjöfartsmateriel

Med hänsyn till ovissheten om utvecklingen av trafikanordningarna över Öresund finner styrelsen det vara svårt att nu precisera kommande behov av nya färjor för öresundstrafiken. Om det emellertid skulle visa sig erforderligt och lämpligt att inom de närmaste åren beställa ett fartyg, bör medel finnas tillgängliga härför. Styrelsen har därför upptagit ett belopp av 3 000 000 kr såsom förskottslikvid för en sådan beställning under nästa budgetår.

4: 7 Biltrafik

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	8 684 000	2 500 000	7 311 000
1959/60	3 873 000	3 400 000	8 700 000*
1960/61 styrelsen	(— 1 427 000) ¹	14 100 000	12 600 000*
dep.ch.	(— 1 427 000) ¹	12 500 000	11 000 000*

I följande sammanställning lämnas en redogörelse för faktiskt resp. beräknad medelsförbrukning under budgetåren 1958/59—1960/61 med fördelning efter objektgrupper.

	Faktisk medels- förbrukning 1958/59	Beräknad medels- förbrukning	
		1959/60	1960/61
	tusental kronor		
Garage och verkstäder	1 158	3 000	4 600
Bilmateriel	6 153	5 700	8 000
Förvärv av billinjer	—	—	—
	Summa	7 311	8 700
			12 600

Rörande de under anslaget upptagna objektgrupperna har styrelsen lämnat följande redogörelse.

Garage och verkstäder

Av den för budgetåret 1960/61 upptagna medelsförbrukningen avser 3 900 000 kr kostnader för arbeten, som pågår eller skall påbörjas innevarande budgetår. En stor del av detta belopp beräknas falla på den tidigare anmälda nybyggnaden av garage och verkstad i Solna, som avses skola påbörjas innevarande budgetår.

För nytillkommande objekt beräknas en medelsförbrukning av 700 000 kr. Bland dessa nya arbeten må nämnas busstationer i Lund och Kramfors.

* Preliminärt belopp.

¹ Underskottet förutsättes täckt genom en tillfällig anvisning från dispositionsanslaget.

Bilmateriel

Under ett flertal år har förnyelsen av statens järnvägars busspark varit mycket begränsad beroende dels på minskat vagnbehov genom trafiknedgången, dels på stor anskaffning under de första efterkrigsåren. Bussarna från dessa år har nu uppnått sådan ålder och förslitning, att de gradvis måste bytas ut. Härtill kommer att även en del av den busspark, som tillförts statens järnvägars biltrafik bl. a. genom förvärvet av Stockholm—Roslagens järnvägar, måste förnyas. Vidare kräver anordnandet av ersättningstrafiken vid järnvägsnedläggningar ökat behov av bussar. Det totala anskaffningsbehovet för nästa budgetår beräknar styrelsen till 100 vägbussar.

4: 8 Försvarsberedskap vid statens järnvägar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	239 000	2 600 000	2 839 000
1959/60	—	3 500 000	2 600 000*
1960/61 styrelsen	900 000	2 600 000	3 500 000*
dep.ch.	900 000	2 300 000	3 200 000*

I särskild skrivelse den 19 oktober 1959 har järnvägsstyrelsen redovisat de planerade investeringarna för försvarsberedskapsändamål. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon redogörelse för innehållet icke böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

Styrelsen hemställer, att för avskrivning av investeringarna för försvarsberedskap måtte anvisas ett anslag å driftbudgeten av 2 600 000 kr.

4: 9 Inventarier m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	579 000	9 400 000	9 717 000
1959/60	262 000	9 200 000	9 400 000*
1960/61 styrelsen	62 000	9 000 000	9 000 000*
dep.ch.	62 000	8 300 000	8 300 000*

Anslaget belastas med kostnaderna för anskaffning av sådan för drifttjänstens olika grenar erforderlig materiel, som enligt gällande bokföringsprinciper skall avskrivas under en längre följd av år.

Den av ekonomiska och drifttekniska skäl betingade fortlöpande upprustningen av statens järnvägars stora inventariestock, särskilt vad gäller verkstadsmaskiner, snöröjningsmaskiner, revisionsvagnar för eldriften och spårundersökningsvagnar samt transportfordon för ban- och trafiktjänsten, ställer betydande krav på medelstillgång för anskaffning av inventarier.

* Preliminärt belopp.

4: 10 Statens järnvägars dispositionsanslag

Budgetår	Ingående behållning	Anslag	Återföring av tillfällig anvisning	Förstärkning av andra anslag	Egentlig medelsför- brukning
tusental kronor					
1958/59	596	3 500	16 487 ¹	15 219 ²	4 288
1959/60	1 076	10 000	15 219 ²	5 150 ³	7 700*
1960/61 styrelsen	13 445	10 000	5 150 ³		8 700*
dep.ch.	13 445	9 000	5 150 ³		4 000*

En förutbedömning av behovet av medel å ifrågavarande anslag är enligt styrelsen mycket vanskelig på grund av anslagets speciella karaktär. För nästa budgetår uppskattar styrelsen medelsåtgången till 8 700 000 kr. Med hänsyn till ovissheten om medelsförbrukningen och betydelsen av att på anslaget finns en medelsreserv för finansiering av oförutsedda arbeten och förstärkning av andra anslag äskar järnvägsstyrelsen för budgetåret 1960/61 ett nytt anslag av 10 000 000 kr.

Järnvägsstyrelsen föreslår därjämte vissa ändrade regler för dispositionsanslagets användning, innebärande främst att styrelsen själv skulle äga förfoga över anslaget för oförutsedda arbeten, vilka var för sig beräknas dra en kostnad av högst 250 000 kr i stället för högst 100 000 kr enligt de nu gällande reglerna.

Styrelsen har lämnat en specificerad redogörelse för dispositionsanslagets användning under budgetåret 1958/59. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställs till vederbörande utskotts förfogande.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det utlåtande, som redovisats under postverkets fond.

Departementschefen

För innevarande budgetår är investeringsramen för statens järnvägar fastställd till 335 mkr. Järnvägsstyrelsen har icke ifrågasatt någon ändring härav.

För nästa budgetår föreslår styrelsen en medelsförbrukningsram om 343,0 mkr och en total anslagssumma av 343,6 mkr. Såsom jag i investeringsplanen för kommunikationsverken närmare motiverat, har jag ansett mig böra

* Preliminärt belopp.

¹ Detta belopp, som under budgetåret 1957/58 utnyttjats för tillfällig förstärkning av andra anslag, har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1958.

² Beloppet avser tillfälliga förstärkningar av anslagen till Bana och byggnader (9 529 000 kr), Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer (667 000 kr), Elektriska anläggningar (3 913 000 kr) samt Rullande materiel och sjöfartsmateriel (1 110 000 kr). Beloppet har återförts till dispositionsanslaget per den 1 juli 1959.

³ Beloppet avser tillfälliga förstärkningar av anslagen till Elektriska anläggningar (2 613 000 kr), Rullande materiel och sjöfartsmateriel (1 110 000 kr) samt Biltrafik (1 427 000 kr).

för statens järnvägar tillstyrka en investeringsram av 321 mkr, innebärande en minskning i förhållande till innevarande budgetår med 14 mkr. Avvägningen mellan olika anslag inom den av mig förordade ramen har gjorts efter samråd under hand med järnvägsstyrelsen. I följande sammanställning visas, hur fördelningen utfallit på de olika anslagsgrupperna.

	1958/59	1959/60	1960/61	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
Bana och byggnader.....	95,2	105,0	112,7	105,5
Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer	1,9	0,6	3,0	3,0
Elektriska anläggningar	48,6	52,0	51,5	49,0
Rullande materiel och sjöfartsmateriel	149,5	149,0	142,0	137,0
Biltrafik	7,3	8,7	12,6	11,0
Övriga anslag	16,8	19,7	21,2	15,5
Summa mkr	319,3	335,0	343,0	321,0

Förslaget innebär sålunda att ökningarna om 0,5, 2,4 resp. 2,3 mkr lagts på anslagen till Bana och byggnader, Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer samt Biltrafik. Vid min bedömning av medelsbehovet har jag utgått ifrån att investeringsomslutningen på anslaget till Bana och byggnader måste hållas på en i stort sett oförändrat relativt hög nivå. Från detta anslag bestrides nämligen kostnaderna för en rad arbeten och anskaffningar av största vikt för den fortsatta rationaliseringen. Den av mig förordade medelsförbrukningen möjliggör, att den angelägna ombyggnaden av Borlänge bangård kan påbörjas. Jag kommer i annat sammanhang att anmäla fråga om markbyte mellan statens järnvägar och Borlänge stad i anledning av denna ombyggnad. Vidare har jag i mitt förslag räknat med att utbyggnaden av semesterhemsanläggningen i Björkliden får genomföras. Den del av anläggningskostnaden, som beräknas falla på anordningar för rekreation och som uppskattats till ett belopp av 185 000 kr, bör därvid omedelbart avskrivas med trafikmedel. — Av den förordade ökningen på anslaget till Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer avser 0,4 mkr det tidigare anmälda projektet rörande anläggning av treskenspår mellan Kimstad och Skärblacka/Ljusfors och 2 mkr ombyggnad till normalspår av bandelen Forshem—Gårdsjö. Sistnämnda ombyggnadsarbete har påbörjats och bedrivs nu som beredskapsföretag. Av totalkostnaden härför beräknas 8 mkr falla på statens järnvägar och likaledes 8 mkr på arbetsmarknadsstyrelsen. För att det fortsatta arbetet skall kunna bedrivas planmässigt och utan avbrott, förordar jag, att arbetet i vad avser statens järnvägars andel uppföres på ordinarie investeringsstat fr. o. m. budgetåret 1960/61. — Den förordade ökningen av anslaget till Biltrafik betingas främst av att den tidigare anmälda nybyggnaden för garage m. m. i Solna torde kunna påbörjas och därmed delvis

komma att kostnadsmässigt belasta nästa budgetårs ram samt på att viss ersättningsanskaffning av bussar inte längre kan uppskjutas.

För anslagen till Elektriska anläggningar och Rullande materiel och sjöfartsmateriel innebär mitt förslag minskningar om 3 resp. 12 mkr. Beträffande anslaget till Elektriska anläggningar torde senareläggningar av vissa arbeten och anskaffningar kunna genomföras utan nämnvärda störningar i den pågående planenliga upprustningen på detta område. — Mitt förslag rör anslaget till Rullande materiel och sjöfartsmateriel innebär, att ny båt-materiel icke nu beställes. Härutöver nödvändiggör nedskärningen senareläggningar i mindre omfattning av vissa beställningar för rullande materiel. Den förordade medelsförbrukningen är dock av sådan storleksordning, att upprustningen av den rullande materielen kan fortgå i stort sett i planerad omfattning.

Beträffande gruppen övriga anslag förordas i förhållande till innevarande budgetår en ökning av medelsförbrukningen på försvarsberedskapsanslaget med 0,6 mkr och minskningar på inventarieanslaget och dispositionsanslaget med resp. 1,1 och 3,7 mkr. Totalt förordas sålunda en minskning med 4,2 mkr på denna anslagsgrupp.

De anslag, som blir erforderliga under budgetåret 1960/61, har — under hänsynstagande dels till de förutsatta behållningarna vid ingången av budgetåret och dels till de förutsatta förstärkningarna av vissa anslag — beräknats på grundval av de i föregående sammanställning upptagna medelsförbrukningsuppgifterna och uppgår sammanlagt till 326,3 mkr. För att ge järnvägsstyrelsen frihet vid val mellan olika investeringsobjekt har därvid räknats med en förstärkning av dispositionsanslaget med 9 mkr.

I enlighet med vad järnvägsstyrelsen föreslagit förordar jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, att den årliga investeringen å bandelen Forshem—Gårdsjö avskrivs genom att ett motsvarande anslag anvisas på driftbudgeten. Förfaringssättet skulle därmed bli analogt med det, som använts vid avskrivning av investeringarna för blekingenätets ombyggnad. Chefen för finansdepartementet tillstyrker i annat sammanhang, att ett avskrivningsanslag om 2 000 000 kr anvisas på driftbudgeten för nästa budgetår.

De föreslagna investeringarna för försvarsberedskap, för vilka upptagits anslag om 2 300 000 kr, bör som vanligt avskrivas. Chefen för finansdepartementet har tidigare denna dag tillstyrkt härför erforderligt anslag på driftbudgeten.

Järnvägsstyrelsens förslag om vissa ändrade regler för dispositionsanslagets användning finner jag mig f. n. icke kunna tillstyrka.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1960/61 under statens järnvägars fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Bana och byggnader	102 300 000 kr.
b) Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer	2 000 000 »

c) <i>Elektriska anläggningar</i>	51 700 000	kr.
d) <i>Rullande materiel och sjöfartsmateriel</i>	138 200 000	»
e) <i>Biltrafik</i>	12 500 000	»
f) <i>Försvarsberedskap vid statens järnvägar</i>	2 300 000	»
g) <i>Inventarier m. m.</i>	8 300 000	»
h) <i>Statens järnvägars dispositionsanslag</i> ..	9 000 000	»

5. Statens Vattenfallsverk

Av balansräkningen per den 30 juni 1959 för statens vattenfallsverks fond framgår, att verkets tillgångar uppgår till sammanlagt 4 178,7 mkr, varav 3 819,0 mkr belöper på naturtillgångar och anläggningar, 168,3 mkr på inventarier och förråd samt återstoden på poster av finansiell natur.

Kapitalbehållningen inklusive balanserade överskottsmedel uppgår till 3 310,8 mkr. Under budgetåret 1958/59 har behållningen ökat med 347,6 mkr.

Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet var 6,7 under budgetåret 1958/59 mot 5,9 under budgetåret 1957/58.

Vattenfallsstyrelsen

I skrivelse den 31 augusti 1959 har vattenfallsstyrelsen hemställt om anslag till kraftstationer och regleringsföretag för budgetåret 1960/61. Styrelsen har därjämte i särskilda skrivelser den 15 september 1959 och den 31 augusti 1959 för nästa budgetår hemställt om anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk resp. om anslag av finansiell och speciell natur.

Av skrivelserna inhämtas i huvudsak följande.

5:1 Kraftförsörjningen

Under budgetåret 1958/59 uppgick nederbörden i landet till 109 % av normalvärdet. Norrland fick 120 %, Svealand 107 % och Götaland 98 % av normal nederbörd. Vid de statliga kraftstationerna uppgick tillrinningen till 120 % av normalvärdet. Trots betydande leveranser av överskottskraft inom landet och till Danmark kunde avsevärda kvantiteter vatten sparas av vattenmagasinen till innevarande budgetår.

Av styrelsen lämnade uppgifter angående det statliga kraftsystemets produktion och belastning under de senaste budgetåren utvisar, att primabelastningen ökade under budgetåret 1958/59 med 604 M kWh till 13 286 M kWh. Produktionen av egen ångkraft sjönk från 99 M kWh 1957/58 till 29 M kWh 1958/59 medan tillfälligt inköpt kraft minskade från 694 M kWh 1957/58 till 671 M kWh 1958/59.

Ökningen av primabelastningen var under budgetåret 1958/59 något högre än under närmast föregående år men väsentligt lägre än förutsatt värde enligt prognosen. Huvudanledningen till det jämfört med långtidsprognosen reducerade ökningsvärdet torde vara konjunkturavmattningen. Av sekundaleveranserna gick 535 M kWh till Danmark och 67 M kWh till Finland.

Under budgetåret 1958/59 färdigställdes vattenkraftanläggningar motsvarande en medelårsproduktion av 1 500 MkWh, varav Stornorrforfs svarade för huvudparten. Mot den verkliga primabelastningen svarade en utbyggnadsgrad¹ under året av 105 %. Den utöver egna vattenkraftresurser nödvändiga tillskottskraften kunde täckas medelst inköp av vattenkraftöverskott från samkörande företag, varför produktionen av värmekraft var obetydlig.

Belastningsökningen under år 1958 inom de viktigaste konsumentgrupperna blev 419 MkWh, vilket var avsevärt mindre än medelökningen för perioden 1953—1958, som uppgick till 751 MkWh per år. Vattenfallsstyrelsens obligatoriska elleveranser ökade under år 1958 med endast 3,7 % mot långtidsprognosens 7,0 %. Industrins konsumtion ökade totalt med knappt hälften av prognosvärdet. Tendensen var densamma hos samtliga industrigrupper men särskilt markant inom gruppen massa- och pappersindustri. Kraftförsäljningen till gruppen samfärdsel uppvisade under år 1958 liksom under år 1957 en minskning och leveranserna till gruppen kraftföretag ökade under 1958 med 6,3 % mot en prognoserad ökning av 8,1 %. Inom verkets egen detaljdistribution var ökningen något lägre än den i prognosen förutsatta.

Ökningen av elförbrukningen i landet under kalenderåret 1958 uppgick till 1 150 MkWh. Enligt den inom centrala driftledningen (CDL) år 1957 utarbetade och år 1958 reviderade prognosen förutsågs en ökning om 2 000 MkWh per år t. o. m. år 1961 och därefter om 2 400 MkWh per år t. o. m. år 1965. Avvikelsen från prognosen under år 1958 var betydande och ungefär lika stor som under år 1957, då ökningen uppgick till 1 160 MkWh. I detta läge har CDL ansett det motiverat med en ny prognosundersökning för att konstatera, huruvida näringslivets representanter mot bakgrunden av det aktuella konjunkturläget ändrat sin uppfattning om utvecklingen på längre sikt. Resultatet av undersökningen innebär för industrins del, att elkonsumtionen år 1965 väntas bli 800 MkWh lägre än vad som förutsågs i 1958 års prognos. Den väsentliga ändringen kommer på metall- och verkstadsindustri samt gruppen övrig industri. Inom övriga industrigrupper förutses praktiskt taget samma elkonsumtion år 1965 som vid tidigare undersökning. Med 1958 som basår beräknas ökningen inom industrin till i medeltal 4,8 % t. o. m. år 1965. Inom gruppen samfärdsel har statens järnvägar, som är den helt dominerande konsumenten, redovisat en prognos för utvecklingen, i vilken förutsattes en fortsatt nedgång för persontrafiken och en fortsatt måttlig ökning av godstrafiken. Ur elsynpunkt innebär detta en sänkning av tidigare prognosvärde, som innebar en årlig ökning inom gruppen av 2,6 %, till 1,8 % per år t. o. m. år 1965.

Beträffande detaljförbrukningen, där ökningstakten under 1950-talet legat vid ca 10 % i medeltal per år, har skäl icke ansetts föreligga för ändring av den tidigare bedömningen utan den 10-procentiga ökningstakten väntas fortsätta t. o. m. år 1965. Totalt innebär den nya prognosen en beräknad elförbrukning år 1965 av 44 000 MkWh, vilket räknat från år 1958 innebär en rät-

¹ Utbyggnadsgrad avser förhållandet mellan vattenkrafttillgången under ett normalår i kilowattimmar och belastningen i kilowattimmar per år på grund av obligatoriska leveranser.

linjig årlig ökning med 2 200 MkWh eller en exponentiell årlig ökning med 6,4 %.

För att bedömningsunderlaget beträffande vattenfallsstyrelsens behov av nya krafttillskott skall bli det bästa möjliga har elbehovet t. o. m. år 1965 inom styrelsens distributionsområden även i år varit föremål för undersökning. Enligt denna undersökning beräknas elkonsumtionens ökning per år t. o. m. år 1965 till 7,9 % inom gruvindustrin, 5,5 % inom metall- och verkstadsindustrin, 5,4 % inom massa- och pappersindustrin, 4,0 % inom jord- och stenindustrin, 3,1 % inom den kemiska industrin samt 5,7 % inom gruppen övrig industri. Totalt väntas ökningen av elkonsumtionen hos vattenfallsstyrelsens direkta industriabonnenter uppgå till 5,2 % i medeltal per år, vilket är något mer än som gäller för hela landets industri. Bedömningen av elbehovet för verkets samfärdselabonnenter har helt baserats på statens järnvägars förenämnda under våren 1959 framlagda prognos för tiden t. o. m. år 1965, vilken prognos innebär en ökning med 1,8 % per år. Leveranserna till gruppen kraftföretag, vilka utgöres av regionala kraftföretag och lokala distributionsföretag, har beräknats öka med 7,4 % per år. Vattenfallsstyrelsens direkta detaljdistribution har förutsatts öka med 12 % per år t. o. m. år 1965. Totalt sett beräknas behovet av prima kraft inom vattenfallsstyrelsens distributionsområde öka från år 1958 t. o. m. 1965 med 950 MkWh per år, vilket motsvarar en procentuell årlig ökning av 6,2 %. Detta innebär en viss sänkning av tidigare prognosvärden.

5: 2 Pågående och beslutade kraftstationsutbyggnader

Under budgetåret 1958/59 har Stornorrfors vattenkraftstation i Ume älvs nedre del färdigställt och tagits i drift. Utbyggnaden av redan beslutade konventionella anläggningar fortgår i stort sett planenligt. Vissa smärre justeringar har dock blivit ofrånkomliga på grund av den stora arbetsbelastningen på vattendomstolarna. Under första hälften av budgetåret 1959/60 beräknas Järkvissle i Indalsälven bli färdigställd med två aggregat och samtidigt därmed tages ett fjärde aggregat i drift i Bergeforsen längre ned i samma älv. Vintern 1959/60 skall även Långbjörn i Ångermanälven bli driftklar. Stensele i Ume älv blir enda nya kraftstationen under budgetåret 1960/61. Under budgetåret 1961/62 kommer enligt planerna fyra nya kraftstationer att tagas i drift, nämligen Stalon i Ångermanälven, Vargfors i Skellefte älv, Porsi i Lule älv och Tuggen i Ume älv. Budgetåret 1962/63 beräknas Laxede och Messaure i Lule älv samt Rusfors i Ume älv bli färdigställda. Under ett första år torde dock Messaure få drivas med reducerad dämning. Förutom krafttillskottet genom dämningshöjning i Messaure tillkommer under budgetåret 1963/64 Gardikfors i Ume älv. Kraftstationen Gallejaure i Skellefte älv beräknas bli driftklar hösten 1964 och Letsi i Lilla Lule älv hösten 1965.

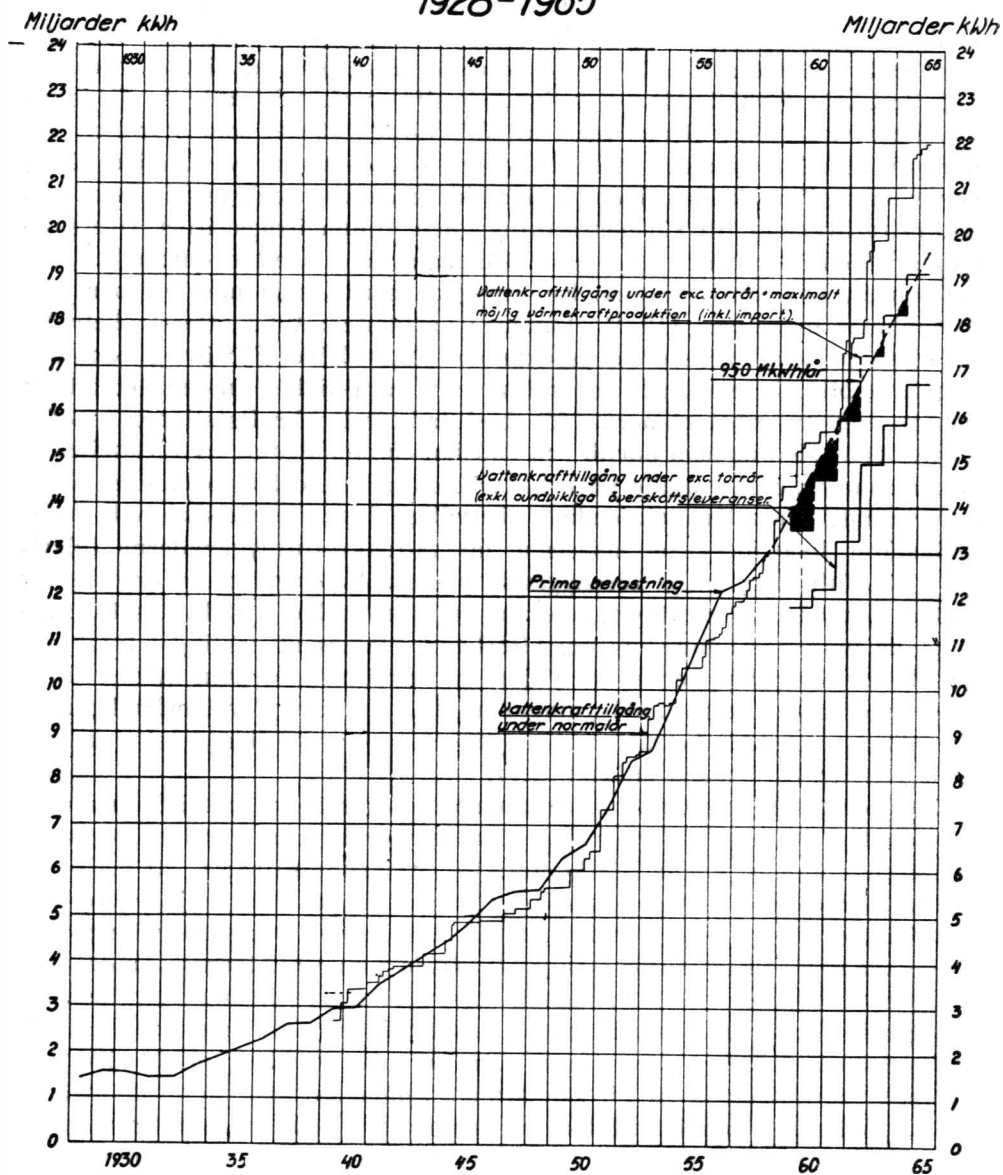
Den nya ångpannan i Västerås togs i kommersiell drift i februari 1959. Gasturbinanläggningen i Västervik beräknas bli klar för provdrift under hösten 1959 och för kommersiell drift i början av 1960. Utbyggnaden av Stenungsunds ångkraftstation fortgår planenligt och det första aggregatet blir klart hösten 1959.

5: 3 Utbyggnadsprogrammet

Förenämnda prognos, som enligt styrelsens mening nu bör läggas till grund för planeringen, innebär en sänkning av årsbelastningsvärdena vid torrårsförhållanden under 1960-talets första hälft med ca 500 MkWh relativt vad som förutsattes förra året. Detta medför, att utöver redan beslutade anläggningar några ytterligare krafttillskott före periodens slut ter sig i stort sett obehövligen för att tillgodose efterfrågan på kraft även vid exceptionella torrårsförhållanden. Föreliggande siffror rörande vattenkraftens utbyggnadsgrad visar till och med, att det värde 110 %, som styrelsen vid flera tillfällen framhållit som det ur driftekonomiska synpunkter bästa, skulle något överskridas. I detta läge skulle en viss omläggning från vattenkraftutbyggnad till värmekraftutbyggnad kunna ifrågasättas. Överskridandet är emellertid så litet och så osäkert, att det icke bör omedelbart påverka utbyggnadsprogrammet. En utbyggnadsgrad, som med ett par procentenheter överstiger 110 %, kommer därjämte att ha ytterst obetydlig inverkan på kraftverksrörelsens ekonomi och behöver för övrigt, om den någonsin blir förverkligad, ha endast kort varaktighet, under det att en omläggning av arbetsplanerna för beslutade vattenkraftstationer medför olägenheter. Med hänsyn härtill och emedan en omläggning av förutnämnda slag nästan icke alls skulle påverka arbeten och medelsförbrukning under innevarande budgetår och endast obetydligt ändra medelsbehovet under budgetåret 1960/61, anser styrelsen, att vattenkraftutbyggnaderna tillsvidare bör fullföljas enligt föreliggande planer. Avgörandet om ändring av vatten- och värmekraftutbyggnadernas omfattning bör uppskjutas till nästa år då man har kännedom om ytterligare ett års utveckling i fråga om kraftbehov, bränslepriser m. m. Vidare torde då bl. a. driften av styrelsens nya moderna värmekraftanläggningar ha givit underlag för jämförelse mellan olika typer och beträffande möjligheten för ytterligare tekniska utvecklingssteg för sådana anläggningar.

Det program för vattenkraftutbyggnaderna, som resulterar i förenämnda beräknade värden på utbyggnadsgraden, innefattar emellertid en ny kompletterande åtgärd, vilken bör komma till utförande så snart, att beslut av 1960 års riksdag erfordras, nämligen insättning av ett tredje aggregat i Nämforsens kraftstation. Denna station har lägre utbyggnadsvattenföring än de ovanför och nedanför i Ångermanälven jämte biflöden liggande, varför den utgör ett hinder för rationellt utnyttjande av tillgängligt vatten. En utväg har nu befunnits föreligga att genomföra en utvidgning och ändock medelst anpassning av tappningen ernå ur naturskyddssynpunkt tillfredsställande förhållanden. Åtgärden ger ett genomsnittligt energitillskott av 100 MkWh per år och detta till så låg kostnad på grund av förbättrade korttidsregleringsmöjligheter för andra stationer i älven, att den är motiverad även med hänsyntagande till de fram till mitten av 1960-talet förutsedda kraftbalansförhållandena. Arbetet bör bedrivas med sikte på idrifttagning hösten 1962 eller hösten 1963, varvid det kommer att med ur sysselsättnings-synpunkt gynnsam verkan omhändertas av den byggnadsorganisation, som

Statens Vattenfallsverks Kraftförbrukning och krafttillgång 1928-1965

verket f. n. har i ifrågavarande trakt intill dess arbetena vid Långbjörns kraftstation är klara.

De sedvanliga belastningsprognoserna avser år med normal vattentillgång. När bedömningen av behövliga utbyggnader numera till stor del bygger på torrårsförhållanden, måste för styrelsens del beaktas, att därvid abonnenter med egna vattenkraftanläggningar köper betydligt mera energi än normalt. Hänsyn härtill har tagits även tidigare genom att möjliga inköp från andra kraftföretag upptagits med säkerhetsmarginal eller — såsom förra året — ett vattenfattigt år bestämt utgångspunkten för utvecklingslinjen enligt prognosen. I efterföljande torrårsbalans har i stället uttryckliga av angivna anledning betingade belastningstillskott medtagits.

På grundval av föreliggande belastningsprognoser och utbyggnadsprogram beräknas torrårsbalansen för budgetåren 1960/61—1964/65 enligt följande sammanställning. Det bör observeras, att balanserna t. o. m. budgetåret 1964/65 beror så gott som helt på redan beslutade åtgärder.

Torrårsbalans för statens vattenfallsverk

	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65
	Miljoner kilowattimmar				
<i>Belastning</i>					
prima belastning enligt normalårsprognosen	15 350	16 300	17 250	18 200	19 150
tillkommande prima belastning vid exceptionella torrårsförhållanden	400	450	450	500	500
oundvikliga överskottsleveranser	700	750	1 000	1 100	1 100
Summa belastning	16 450	17 500	18 700	19 800	20 750
<i>Krafttillgång</i>					
från beslutade vattenkraftanläggningar	13 300	14 450	16 350	17 350	18 250
från nu föreslagna vattenkraftutbyggnader	—	—	—	50	50
från egna värmekraftanläggningar	1 600	1 700	1 450	1 400	1 400
möjliga kraftinköp från andra företag inkl. import	800	950	950	1 000	1 000
Summa tillgång	15 700	17 100	18 750	19 800	20 700
Brist (—) resp. överskott (+)	— 750	— 400	+ 50	± 0	— 50
Utbyggnadsgrad för vattenkraften, procent	101	104	111	112	112

Vattenfallsstyrelsens program för atomenergianläggningar är inriktat på att åstadkomma konstruktions- och drifterfarenheter inför utförandet av sådana anläggningar i stor omfattning. Samtidigt eftersträvas givetvis, att de första stationerna också skall bidra till energiförsörjningen. Enligt långtidsprognoser, som nu gjorts, kommer elkrafttillskott från stora atomenergianläggningar att erfordras från och med början av 1970-talet. Med hänsyn härtill synes det nödvändigt, att en station i full skala för kommersiell drift och avsedd för alstring av elkraft tages i drift vid mitten av 1960-talet. För detta ändamål har man räknat med den av statsmakterna beslutade anläggningen R4/EVA under förutsättning att för utformningen av denna anläggning erfarenheter skall stå till förfogande från landets första industriella atomenergianläggning, d. v. s. atomkraftvärmestationen R3/ADAM. Då denna numera beräknas bli driftklar först år 1963, kan erfarenheter från anläggningen ej utnyttjas för R4/EVA utan att den senare stationen blir avsevärt försenad. Styrelsen har därför planerat sitt arbete på atomenergiområdet så, att en atomkraftstation av i utlandet utvecklad typ kan uppföras för idrifttagning år 1965. Tidsprogrammet för R4/EVA är för närvarande under närmare utredning i samråd med Aktiebolaget Atomenergi. Vad som därvid framkommit har icke givit styrelsen anledning att frångå sin uppfattning, att det ur ekonomiska och tekniska synpunkter är olämpligt att söka färdigställa R4/EVA för idrifttagning i mitten av 1960-talet.

5: 4 Medelsförbrukningen under budgetåren 1958/59—1960/61

Den för de ramreglerade investeringarna under *budgetåret 1958/59* föreskrivna gränsen om 440 mkr inklusive atomenergianläggningarna underskreds med 17,7 mkr. Detta beror bl. a. på att Bergeforsens Kraftaktiebolag under budgetåret erhöll ett ej förutsett obligationslån om 20 mkr och styrelsen till följd därav fick en låneåterbetalning på ca 12 mkr. För Stornorr-fors kraftstation medförde vissa tidsförskjutningar i samband med färdigställandet av det tredje aggregatet, att utlägg om ca 5 mkr blev senarelagda till efter budgetårsskiftet. Vid sidan om ramen förbrukades 3,5 mkr för förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen.

För *budgetåret 1959/60* är ramgränsen 482 mkr. Styrelsen räknar med att investeringarna skall hållas inom denna ram. Även tillgängliga anslag beräknas räcka för respektive ändamål. Vid sidan av ramen beräknas 21,5 mkr för förvaltningsbyggnaden.

För *budgetåret 1960/61* beräknar styrelsen medelsförbrukningen till 494 mkr för de ramreglerade investeringarna och 18,5 mkr för förvaltningsbyggnaden.

Styrelsen har lämnat följande sammanställning av de för budgetåren 1958/59 och 1959/60 anvisade anslagen samt de för nästa budgetår äskade.

	1958/59	1959/60	1960/61
	miljoner kronor		
Ramreglerade anslag			
Kraftstationsbyggnader m. m.	270,0	314,0	290,0
Atomenergianläggningar	15,0	15,0	25,0
Regleringsföretag	40,0	28,1	28,0
Distributionsanläggningar	105,0	100,5	130,0
Diverse anslag	0,2	5,0	12,0
Summa	430,2	462,6	485,0
Övriga anslag			
Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen	10,0	5,0	18,5

5: 5 Anslagsföreskrifter m. m.

Vattenkraftstationer och vattenregleringar i sjöar och älvsträckor hör så nära ihop, att det är motiverat att ha ett gemensamt anslag för bägge ändamålen. Förhållandet accentueras under de närmast följande åren av att styrelsen räknar med att bygga ett flertal anläggningar med gemensam damm för kraftstation och sjöreglering, varvid uppdelningen av dammkostnaden blir en tämligen godtycklig sak. Styrelsen hemställer därför, att anslaget till regleringsföretag sammanslås med anslaget till kraftverksbyggnader m. m.

Den utredning om verkets förräntnings- och avskrivningsnormer m. m., som uppdragits åt vattenfallsstyrelsen i anslutning till uttalande av departementschefen i 1958 års statsverksproposition, har redovisats i en särskild skrivelse den 30 oktober 1959.

I ett remissyttrande angående utbyggnaden av Letsi kraftstation i Lilla Lule älv och dess inverkningar på natur m. m. har vattenfallsstyrelsen angivit sig ha för avsikt att undersöka möjligheten att från utbyggnaden av denna älv undanta en del fall till en tidpunkt längre fram, då man bättre kan bedöma i vilken omfattning atomenergi kan utnyttjas. I 1959 års statsverksproposition fann departementschefen en dylik undersökning, som borde ske i samarbete med företrädare för naturskyddet, väl motiverad. Styrelsen har påbörjat nämnda undersökning och inlett diskussioner med naturskyddsintressenterna.

5: 6 Kraftverksbyggnader m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	16 507 000 ¹	270 000 000	282 036 000
1959/60	4 471 000	314 000 000	307 200 000*
1960/61 styrelsen	11 271 000	290 000 000	300 000 000*
dep.ch.	11 271 000	279 000 000	290 000 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Därav 15 000 000 kr såsom permanent förstärkning från dispositionsanslaget.

Vattenfallsstyrelsen har redovisat följande investeringsprogram för kraftverksbyggnader m. m.

Anläggning	Byggnads- kostnad beräknad 1959	Medelförbrukning		
		Faktisk t. o. m. 30. 6. 1959	Beräknad	
		tusental	kronor	
I. Företag påbörjade före den 1/7 1959				
Stenungsunds ångkraftstation	202 000	138 800	43 200	17 800
Gasturbinanläggning vid Västervik	19 800	18 700	600	500
Ny ångpanna i Västerås ångkraft- station	7 100	5 800	1 300	—
Storå kraftstation	3 500	—	2 000	1 300
Järkvissle kraftstation	73 000	66 400	3 700	2 200
Kapitaltillskott till Bergforsens Kraft AB		—	1 300	6 000
Stalons kraftstation	105 000	25 200	24 000	29 000
Långbjörns kraftstation	73 000	56 000	13 000	3 000
Lasele kraftstation	77 300	75 800	700	—
Ytterligare maskinaggregat i Fors- mo kraftstation	40 700	39 900	800	—
Gardikfors kraftstation	58 500	400	5 000	13 000
Umluspens kraftstation	75 200	75 800	— 600	—
Stensele kraftstation	53 000	31 800	14 500	6 700
Grundfors kraftstation	88 000	84 800	3 200	—
Rusfors kraftstation	55 000	1 900	14 000	16 000
Tuggens kraftstation	80 000	23 100	21 000	22 500
Stornorrfors kraftstation	177 500	152 600	22 000	2 000
Lån till AB Umeforsen	26 750	25 150	1 600	—
Vargfors kraftstation	99 000	24 100	26 000	31 500
Messaure kraftstation	275 000	77 900	48 600	55 000
Porsi kraftstation	132 000	61 000	33 100	29 000
Laxede kraftstation	110 000	5 600	24 500	25 500
Summa I			303 500	261 000
II. Företag, som påbörjas 1959/60				
Gallejaure kraftstation	130 000	—	1 000	12 000
Letsi kraftstation	200 000	—	1 000	20 000
En tredje avloppstunnel i Porjus kraftstation	4 500	—	1 700	2 000
Summa II			3 700	34 000
III. Företag avsedda att påbörjas 1960/61				
Ett tredje maskinaggregat i Näm- forsens kraftstation	30 000	—	—	5 000
Summa III				5 000
Totalsumma			307 200	300 000

Styrelsen meddelar följande rörande de i sammanställningen upptagna företagen.

För ny ångpanna i Västerås ångkraftstation, för Lasele, Umluspens, Grundfors och Stornorrfors kraftstationer samt för ytterligare maskinaggregat i Forsmo, vilka samtliga är i drift, blir det vissa medelstransaktioner under innevarande budgetår och i ett par fall även under budgetåret 1960/61, beroende på att efterarbeten, likvider o. d. återstår. Avvikelserna för dessa arbeten ifråga om totalkostnader i förhållande till förra årets tabell beror på att exaktare kännedom nu föreligger om kostnader, andelsinbetalningar från mottagare av ersättningskraft m. m.

Stenungsunds ångkraftstation

Redogörelser för utbyggnaden har lämnats i 1954 års statsverksproposition, i proposition 1954: 185 och i 1956, 1957 och 1958 års statsverkspropositioner. Enligt dessa omfattar första utbyggnadsetappen två ångturbinaggregat för tillsammans 280 000 kW, hamn, oljeupplag, transporttunnlar och transportanordningar för bränsle och aska, tunnlar och kanaler för kylvatten, järnvägsspår och vägar samt anordningar för tillförsel och rening av sötvatten. År 1958 beslöts insättning av ett tredje aggregat, vilket avsågs få effekten 200 000 kW, jämte utförande av sprängningar för ett fjärde aggregat. Totalkostnaden beräknades därvid till 290 mkr. För ett år sedan gjordes den ändringen, att anskaffningen av det tredje aggregatet jämte inredningen för detsamma uppsköts, under det att sprängningar för aggregaten 3 och 4 skulle utföras. Med den så fastställda omfattningen beräknades utbyggnaden av anläggningen kosta 202 mkr.

Vid förra budgetårets slut var hamnen helt färdigställd. Oljeledningen mellan hamnen och oljelagret var i stort sett färdig. Oljelagret var klart till ca 90 %. Byggnadsarbetena i maskinsal 1 var i det närmaste slutförda, medan motsvarande arbeten i maskinsal 2 var färdiga till 90 %. Montage av mekanisk och elektrisk utrustning var utfört till 90 % i maskinsal 1, och i maskinsal 2 hade motsvarande arbeten påbörjats. Kylvattenssystemet var färdigställt med undantag för intagsbyggnaden och överbyggnaden över pumpschaktet. I maskinsal 3 var avsedda bergsprängningsarbeten utförda, medan i maskinsal 4 återstod utsprängning av mellanskivan samt schakt för skorstenar och luftintag.

Det första aggregatet beräknas bli driftfärdigt hösten 1959 och det andra ett år senare.

Gasturbinanläggning vid Västervik

För anläggningen har redogörelse lämnats i 1956 års statsverksproposition. En gasturbin för 40 000 kW skall installeras. Kostnaden, som år 1958 angavs till 18,3 mkr, beräknas nu till 19,8 mkr. Ökningen sammanhänger till övervägande delen med anläggningens karaktär av förstlingsarbete. Leveransprogrammet för gasturbinen har icke kunnat hållas, vilket rubbat montageordningen, och en del icke förutsedd utrustning har måst tillfogas.

Anläggningen är i stort sett färdigmonterad och har partiellt provats. Den återstående kraftturbindelen beräknas bli insatt i början av september 1959, varefter prov med effekтинmatning på nätet påbörjas.

Storå kraftstation

Enligt redogörelse för ombyggnaden i 1959 års statsverksproposition får den nya stationen bruttofallhöjden 18,4 m, utbyggnadsvattenföringen 14 m³ per sekund, maximieffekten 2 100 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 10,5 MkWh per år. Kostnaden hade preliminärt beräknats till 2,5 mkr vid 1958 års prisnivå.

Enligt nu föreliggande beräkningar kommer ombyggnadskostnaden att öka till 3,5 mkr, vilket delvis sammanhänger med att marken, där den nya tilloppskanalen skall framgå, befunnits vara dålig. Åtgärden anses ändå dock lönsam.

Vattendomstolens tillstånd erhöles i början av juli. Arbetena har påbörjats.

Järkvissle kraftstation

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1954 års statsverksproposition. Fallhöjden blir 13,7 m, utbyggnadsvattenföringen 720 m³ per sekund, maskineffekten 85 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 420 MkWh per år. Anläggningskostnaden, exklusive inbetalning från ersättningstagare men inklusive andel i kostnader för fiske, angavs förra året till 73 mkr.

Både första och andra aggregatet beräknas bli tagna i drift före slutet av år 1959.

Kapitaltillskott till Bergeforsens Kraftaktiebolag

För Bergeforsens kraftstation erfordras under innevarande och nästa budgetår kapitaltillskott i form av delägarlån dels i samband med insättning av det fjärde aggregatet, dels för betalning av ersättningar, i den mån vattendomstolen fastställer sådana. Som tidigare angivits, erhöles bolaget redan i slutet av år 1958 det långfristiga lån, som förra året förutsattes komma under budgetåret 1959/60.

Stalons kraftstation

För utbyggnaden har redogörelser lämnats i 1955 och 1957 års statsverkspropositioner. Fallhöjden blir 200 m, utbyggnadsvattenföringen 60 m³ per sekund, maximieffekten 100 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan — med hänsyn tagen till kraven på tappning i älvsfåran — 515 MkWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 105 mkr vid 1956 års prisnivå.

Det provisoriska samhället och den permanenta vägen upp till tubintaget är färdiga. Tillfartstunneln till maskinstationen samt transportorterna vid mellansänke 3 och tubintaget är färdigsprängda.

Långbjörns kraftstation

För utbyggnaden har närmare redogörelse lämnats i 1955 års statsverksproposition. Bruttofallhöjden blir 33,4 m, utbyggnadsvattenföringen 275 m³ per sekund, maximieffekten 80 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan efter slutlig reglering av vattendraget 390 MkWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 73 mkr vid 1954 års prisnivå.

Arbetena med anslutningsdammar och utskovsparti är i huvudsak avslutade. Intag och tilloppstuber för de båda aggregaten är i det närmaste färdiga. Inredningsarbeten pågår i maskinsal samt i kontroll- och transformatoranläggning. I stationen pågår generator- och turbinmontage. Avloppskanalen är färdigsprängd och vattenfylld. Första aggregatet beräknas bli taget i drift under 4:e kvartalet 1959.

Gardikfors kraftstation

För denna anläggning har en närmare redogörelse lämnats i 1958 års statsverksproposition. Bruttofallhöjden kommer att variera mellan 27 och 39 m. Utbyggnadsvattenföringen blir 150 m³ per sekund, maximieffekten 50 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 270 MkWh per år. Anläggningskostnaden beräknades år 1957 preliminärt till 52 mkr, vartill kommer andel i kostnaderna för den regleringsdamm m. m., som uppföres för Gardikens reglering. Enligt en år 1959 genomförd kalkyl stiger kostnaden till 58,5 mkr.

Byggnadsarbetena avses bli påbörjade under innevarande budgetår. På grund av oväntat tidskrävande vattendomstolsbehandling blir idrifttagandet försenat ca ett år i jämförelse med vad som tidigare angivits.

Stensele kraftstation

För denna anläggning jämte de nu färdigställda stationerna Umluspen och Grundfors har redogörelser lämnats i 1953 och 1954 års statsverkspropositioner. Tillsammans utnyttjar de en fallhöjd om 86 m och ger i maximeffekt 220 000 kW samt en genomsnittlig energiproduktion om 1 050 MkWh per år. Anläggningskostnaden för Stensele angavs 1957 till 50 mkr. Den beräknas nu till 53 mkr.

De egentliga byggnadsarbetena igångsattes hösten 1957. Betongkonstruktionerna för utskovsparti exklusive trösklar, flottningsintag och intag är utförda. I maskinstationen har sugrör, betongspiral och kontrollavdelning gjutits och överbyggnaden i huvudsak färdigställd. Vänstra jorddammen beräknas bli färdig innevarande höst, liksom större delen av högra jorddammen. Arbetena för avloppskanalen pågår och sänkningskanalen har färdigställts.

Rusfors kraftstation

För denna anläggning har redogörelse lämnats i 1959 års statsverksproposition. Bruttofallhöjden blir 12 m, utbyggnadsvattenföringen 380 m³ per sekund, maximieffekten 40 000 kW och den genomsnittliga produktionsför-

mågan 200 MkWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 55 mkr vid 1957 års prisnivå.

De egentliga byggnadsarbetena påbörjades först sedan vattendomstolens tillstånd till byggnade i vatten erhållits den 15 juli 1959.

Tuggens kraftstation

Redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1957 års statsverksproposition. Bruttofallhöjden blir 26,5 m, utbyggnadsvattenföringen 420 m³ per sekund, maximieffekten 90 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 420 MkWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 80 mkr vid 1956 års prisnivå.

Sprängningsarbetena har avslutats för maskinstationen och pågår för utskoven. Betongarbetena har påbörjats både för maskinstation och utskov. En jorddamm är under uppförande. I sänkningskanalen pågår grävningen.

Vargfors kraftstation

För utbyggnaden har närmare redogörelse lämnats i 1958 års statsverksproposition. Nettofallhöjden blir vid full dämning 49,0 m och utbyggnadsvattenföringen i första utbyggnadsetappen 140 m³ per sekund. Härvid blir maximieffekten 60 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 370 MkWh per år. Anläggningskostnaden angavs till 86 mkr vid 1957 års prisnivå men beräknas nu preliminärt till 99 mkr. Uppgången orsakas i någon mån av allmän kostnadsstegring men väsentligen av att grundförhållandena befunnits avvika från vad som framkom vid de tidigare förundersökningarna. Kostnadsökningen av den senare anledningen har ännu icke kunnat beräknas slutgiltigt.

Arbetena med stationen, vilka så gott som helt utlämnats på entreprenad, har pågått med utsprängningar för tillfartstunnel, maskinstation, transformatorsal, omlopps- och avloppstunnlar samt påbörjande av betonggjutningar för valvdamm och utskovsparti. För jorddammar har fyllningsarbeten pågått.

Messaure kraftstation

Redogörelser för utbyggnaden har lämnats i 1957 och 1958 års statsverkspropositioner. Bruttofallhöjden blir 86,5 m, utbyggnadsvattenföringen 320 m³ per sekund, maximieffekten 240 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 1 800 MkWh per år.

Anläggningskostnaden har beräknats till 275 mkr vid 1956 års prisnivå. Härtill kommer andel i gemensamma kostnader för fiske.

Omloppstunneln och den stora jorddammens fångdammar har färdigställt, och vattnet har omlagts. För jorddammen har schaktnings- och injektionsarbeten pågått och jord- och stenfyllningsarbetena påbörjats. Tillfartstunneln för maskinstationen har utsprängts. På nedströmssidan har rensningarna i älvdäran påbörjats.

Porsi kraftstation

Redogörelser för utbyggnaden har lämnats i 1956 och 1957 års statsverkspropositioner. Fallhöjden blir 35 m, utbyggnadsvattenföringen 500 m³ per sekund, maximieffekten 160 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 960 MWh per år.

Anläggningskostnaden, som tidigare angivits till 122 mkr vid 1956 års prisnivå, beräknas nu bli 132 mkr, vartill kommer kostnader för de åtgärder och ersättningar för fiske, som blir bestämda av vattendomstol. Kostnadsökningen fördelar sig ungefär lika på allmän pris- och löneuppgång, sämre berg än vad förundersökningarna gav vid handen, och forceringar, nödvändiggjorda av den sena tidpunkt, vid vilken tillstånd erhöles.

För utskovspartiets samliga pelare, den vänstra jorddammens anslutningsmur och maskinstationens sugrör är schaktnings- och sprängningsarbetena klara och har betongarbetena påbörjats. I jorddammarna har injekteringsarbetena avslutats och jordfyllningsarbetena påbörjats. Rensningarna i älvfåran nedströms anläggningen har också påbörjats.

Laxede kraftstation

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1958 års statsverksproposition. Fallhöjden blir 25 m, utbyggnadsvattenföringen 510 m³ per sekund, maximieffekten 110 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 750 MWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 110 mkr vid 1957 års prisnivå exklusive kostnader för fiske.

Vissa förberedelsearbeten har påbörjats och utschaktningen i maskinstationsläget har igångsatts.

Gallejaure kraftstation

För utbyggnaden har närmare redogörelse lämnats i 1959 års statsverksproposition. Nettofallhöjden blir vid full dämning ca 78 m och utbyggnadsvattenföringen i första etappen 140 m³ per sekund. Maximieffekten blir härvid 95 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 630 MWh per år. Anläggningskostnaden har preliminärt beräknats till 130 mkr vid 1958 års prisnivå.

Arbetena beräknas bli påbörjade sommaren 1960.

Letsi kraftstation

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1959 års statsverksproposition. Bruttofallhöjden blir 136 m, utbyggnadsvattenföringen 220 m³ per sekund, maximieffekten 250 000 kW och den genomsnittliga produktionsförmågan 1 700 MWh per år efter genomförandet av planerade sjöregleringar i vattendraget ovanför stationen. Anläggningskostnaden har preliminärt beräknats till 200 mkr vid 1958 års prisnivå.

Byggnadsarbetena kommer att påbörjas så snart tillstånd erhållits, vilket beräknas ske i slutet av innevarande budgetår.

Porjus, avloppstunnel 3

Redogörelser för arbetet har lämnats i 1955 och 1959 års statsverkspropositioner. Kostnaden har beräknats till 4,5 mkr vid 1958 års prisnivå.

Byggnadsarbetena kommer — om erforderligt tillstånd erhålles — att påbörjas i oktober 1959 och slutföras under våren 1962. Arbetena skall bedrivas vintertid med från Messaurebygget friställd arbetskraft, varigenom en ur arbetsmarknadssynpunkt fördelaktig sysselsättningsutjämning erhålles.

Ett tredje aggregat i Nämforsens kraftstation

Såsom tidigare angivits föreslår styrelsen, att Nämforsens kraftstation i Ångermanälven utökas med ett aggregat.

Det nya aggregatet kommer enligt planerna att placeras på den befintliga stationens högra, från älvfåran vända sida. Vattnet tillföres medelst en kort ny kanal och avledes genom den befintliga avloppstunneln. Landsvägsbron omedelbart ovanför kraftstationen förlänges vid högra landfästet, och därjämte erfordras en mindre vägomläggning.

Aggregatet får utbyggnadsvattenföringen 250 m³ per sekund. Tillskottet i maximieffekt blir 44 000 kW och ökningen av genomsnittlig produktionsförmåga 100 M kWh per år. Därjämte ernås relativt belastningen gynnsammare tidsfördelning av produktionen i såväl Nämforsen som ovanför och nedanför i vattendraget liggande stationer. Anläggningskostnaden har beräknats till 30 mkr.

5: 7 Atomenergianläggningar

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	2 000 000	15 000 000	16 974 000
1959/60	26 000	15 000 000	15 000 000*
1960/61 styrelsen	26 000	25 000 000	25 000 000*
dep.ch.	26 000	18 000 000	18 000 000*

Atomkraftvärmestationen R3/ADAM

En redogörelse för omläggningen av atomenergiprogrammet under år 1958 och den i samband därmed fixerade utformningen av R3/ADAM har senast lämnats i 1959 års statsverksproposition. Anläggningen utbygges i en första etapp för en värmeeffekt om 65 000 kW och kan i en senare etapp utökas till ca 125 000 kW värmeeffekt. Den utföres gemensamt med Aktiebolaget Atomenergi och Stockholms stads elektricitetsverk och blir till största delen förlagd i berg. Kostnaden för reaktoranläggningen i första etappen exklusive dels bränsleelement, dels elektricitetsverkets kostnadsandel för värmedistributionssystem och utrustning för elkraftalstring angavs förra

* Preliminärt belopp.

året till 100 mkr, varav styrelsen och atombolaget skall bära ca hälften var. Arbetena var inriktade på idrifttagning under år 1961.

Anläggningskostnaden för reaktoranläggning i första etappen exklusive bränsleelement och elektricitetsverkets del beräknas nu till 155 mkr. Vidare har konstaterats, att stationen kan vara driftklar först under år 1963. Till båda dessa ändringar relativt förra årets bedömning har väsentligt bidragit, att under projekteringsens gång omfattningen av behövliga bergsutrymmen befunnits vara större än som tidigare förutsattes. Uppgången av beräknad kostnad förklaras därjämte av högre kostnader för utveckling och konstruktion samt av att sådana kostnader nu i sin helhet inräknats i anläggningskostnaden.

Under året har i huvudsak utförts bearbetning av installationsfrågorna för reaktorbyggnaden, utformning av olika system, förberedelser för entreprenader samt sprängningsarbeten för erforderliga berggrum.

För erläggande av styrelsens andel i reaktorkostnaderna under budgetåret 1959/60 beräknas hela det på anslaget tillgängliga beloppet åtgå utöver de smärre delar därav, som eventuellt behöver tagas i anspråk för andra atomenergianläggningar. För budgetåret 1960/61 beräknas styrelsens andel i nämnda kostnader till 20 mkr.

Atomkraftstationen R4/EVA och atomkraftstation av i utlandet utvecklad typ

För den planerade atomkraftstationen med arbetsnamnet R4/EVA har preliminära redogörelser lämnats i 1957 och 1958 års statsverkspropositioner. Stationen avses få en elektrisk effekt av ca 100 000 kW och det har räknats med en placering av den i berg vid sjön Undens norra strand inom Tivedens kommun, Skaraborgs län.

I september 1957 träffade vattenfallsstyrelsen avtal med Aktiebolaget Atomenergi angående samarbete vid byggande av atomreaktorn för stationen. Under tiden från avtalets tecknande till den 1 juli 1959 har arbetet omfattat studium av olika tänkbara utföringsformer. Styrelsen och Atombolaget har härvid enats om vissa riktlinjer för det fortsatta utrednings- och konstruktionsarbetet.

Beträffande styrelsens program för atomenergianläggningar anser styrelsen, som tidigare nämnts, det olämpligt att söka färdigställa R4/EVA för idrifttagning i mitten av 1960-talet. I stället föreslås, att en atomkraftstation av i utlandet utvecklad typ uppföres för idrifttagning år 1965. För ett kontinuerligt fortsatt arbete med projektet R4/EVA bör dock ett visst anslag stå till förfogande under budgetåret 1960/61 utöver vad som beräknas åtgå för R3/ADAM.

För uppförande av en atomkraftstation av i utlandet utvecklad typ har preliminära offerter inhämtats från utländska reaktortillverkare, och sedan dessa behandlats kommer styrelsen att under hösten 1959 infordra anbud på en atomkraftstation.

Vattenfallsstyrelsen anser, att en medelsförbrukning av 5 mkr, utöver vad som förutses behövt för bestridande av styrelsens andel av R3/ADAM, bör beräknas för budgetåret 1960/61.

I en särskild skrivelse den 7 december 1959 har vattenfallsstyrelsen meddelat, att överenskommelse träffats med Aktiebolaget Atomenergi angående det fortsatta arbetet på atomkraftstationen R4/EVA. Denna överenskommelse, vilken godkänts av båda företagens styrelser, innebär att ett omfattande utrednings-, experiment- och konstruktionsarbete skall genomföras fram till den 1 juli 1961 på sådant sätt, att ställning då kan tagas beträffande anläggningens uppförande, och att — vid positivt beslut — erforderliga leveransavtal kan tecknas snarast möjligt därefter. Såväl angivna arbeten som åtgärder för stationen i övrigt fram till sommaren 1961 planeras — i anslutning bl. a. till önskemål, som framförts av delegationen för atomenergifrågor — med syfte på idrifttagande år 1967. För budgetåret 1960/61 kan investeringsmedel komma att erfordras exempelvis för markköp.

I likhet med vattenfallsstyrelsen planerar även de enskilda och kommunala kraftföretagen att uppföra en atomkraftstation av i utlandet utvecklad typ till år 1965. Starka skäl föreligger för ett samgående mellan staten och de enskilda företagen om anskaffning av en dylik anläggning. Diskussioner härom har förts och lett till vissa huvudresultat men är icke slutförda och torde för sitt fullföljande erfordra klarhet rörande statsmakternas principiella inställning till vattenfallsstyrelsens uppförande av eller deltagande i en dylik anläggning. Styrelsen torde därför först i början av år 1960 kunna lämna slutligt förslag i ärendet. Preliminärt har emellertid förutsatts att formen för samgåendet skulle vara, att anläggningen anskaffas och drives av ett gemensamt ägt bolag samt att för vattenfallsstyrelsens andel en aktielikvid skulle erläggas under budgetåret 1960/61. Styrelsen hemställer därför, att det begärda anslaget till atomenergianläggningar upptages i 1960 års statsverksproposition under den förutsättningen, att förslag och motivering för vad som ligger utöver 20 mkr jämte frågan om tecknande av aktier gemensamt med enskilda och kommunala företag i ett bolag, som skall uppföra en atomkraftstation av i utlandet utvecklad typ, kommer att upptas i en särskild proposition.

5: 8 Regleringsföretag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	433 000	40 000 000	33 435 000
1959/60	6 998 000	28 100 000	27 500 000*
1960/61 styrelsen	7 598 000	28 000 000	35 000 000*
dep.ch.	7 598 000	22 500 000	30 000 000*

* Preliminärt belopp.

Vattenfallsstyrelsen redovisar följande sammanställning avseende vattenfallsverkets kostnader för olika regleringsföretag. Beträffande kostnaderna för i dessa ingående delprojekt torde få hänvisas till handlingarna.

	Beräknad total- kostnad	Medelsförbrukning		
		faktisk t. o. m. 30. 6. 1959 tusental kronor	beräknad för 1959/60	1960/61
Dalälvens flodområde	7 040	4 607	160	740
Indalsälvens flodområde	41 475	28 415	7 470	5 590
Gimåns flodområde	8 826	7 726	1 100	—
Ångermanälvens flodområde inkl. Fax- älven	186 851	137 641	5 570	3 620
Umeälvens flodområde	81 378	27 008	9 700	16 750
Skellefteälvens flodområde	11 470	3 970	3 000	4 500
Luleälvens flodområde	40 270	28 170	500	3 800
Summa			27 500	35 000

Dalälvens flodområde

Huvudparten av medelsförbrukningen avser reglering ovanför Trängslet i Österdalälven.

Indalsälvens flodområde

Tidigare igångsatta regleringsarbeten kommer att fortgå, varjämte vissa ersättningsbetalningar m. m. förutses för de i bruk tagna regleringarna. En ny sjöreglering, avseende Häckren i bivattendraget Storboströmmen, avses bli påbörjad.

Ångermanälvens flodområde

Inom detta flodområde har Malmomajs reglering genomförts, och arbetena med Kultsjöns reglering har i det närmaste avslutats.

Umeälvens flodområde

Arbetena för Storumans reglering, för vilken redogörelser lämnats i 1953, 1954 och 1955 års statsverkspropositioner har bedrivits så, att partiell reglering, innebärande avsänkning till höjden + 345 m. ö. h., kunnat genomföras vintersäsongerna 1958 och 1959. I avvaktan på slutligt avgörande om dämmningsgränsen har provisoriska tillstånd för dämning till + 350,5 år 1958 och + 351,0 år 1959 erhållits av vattendomsstolen. För regleringen av Gardiken med flera sjöar och Storjuktan har redogörelser lämnats i 1956 års statsverksproposition. Domstolsutslag har ännu icke erhållits men väntas bli meddelade i sådan tid, att arbetena kan påbörjas under innevarande budgetår.

Under budgetåret 1960/61 bör byggnadsarbetena för reglering av sjön Överuman med Stora Umevattnet påbörjas, så att den blir färdig att tagas

i bruk under år 1963. Föreliggande förslag, vilket underställts vattendomstolen år 1959, innebär tillskapande av ett regleringsmagasin med volymen 350 miljoner m³. För ändamålet bygges en damm med erforderliga utskov ca 800 m nedströms om sjöns utlopp. Den får en största höjd över nuvarande älvbotten av ca 10 m. Dämningsgränsen blir ca 1,6 m över högsta naturliga vattenstånd och sänkingsgränsen 0,3 m under lägsta naturliga vattenstånd, varvid regleringsamplituden blir 4,4 m. Vattenfallsstyrelsens andel i totala anläggningskostnaden har beräknats till 4,2 mkr.

Skellefteälvens flodområde

Här avser åtgärderna, vilka ombesörjs av Skellefteälvens regleringsförening och blir till nytta för de påbörjade respektive beslutade statliga kraftstationerna Vargfors och Gallejaure, väsentligen reglering av Hornavan.

Luleälvens flodområde

I avvaktan på vattendomstolens dom har arbetena ännu icke påbörjats med Karats reglering, för vilken redogörelse lämnats i 1958 års statsverksproposition.

5: 9 Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	9 042 000	105 000 000	86 345 000
1959/60	27 697 000	100 500 000	126 800 000*
1960/61 styrelsen	1 397 000	130 000 000	129 500 000*
dep.ch.	1 397 000	119 700 000	121 000 000*

Medelsförbrukningen under budgetåret 1958/59 blev avsevärt lägre än som beräknades förra året och reservationen den 30 juni 1959 i motsvarande grad högre. Anledningen härtill var bl. a. att en del maskin- och materiellikvider kommit senare än som förutsatts. Vidare har kompletterings- och förstärkningsåtgärder kunnat uppskjutas eller reduceras i en utsträckning, som delvis sammanhänger med konjunkturavmattningen och åtföljande avsakning av kraftbehovens uppgång. Upprustningen av ortsnäten har icke kunnat bedrivas i den avsedda takten.

Den nu förutsedda medelsförbrukningen under innevarande och nästa budgetår ligger på en högre nivå än den verkliga under närmast föregående år. Anledningen är huvudsakligen en ny etapp i fråga om utbyggnaden av 380 kV ledningar för överföring av kraft från nytillkommande vattenkraftstationer i Norrland till Mellan- och Sydsverige. Av de båda årens medelsförbrukning avser sålunda ca 70 % respektive 68 % stamlinje- och anläggningar

* Preliminärt belopp.

för 380 och 220 kV. Av dessa arbeten är omkring hälften betingad av överföring av kraft för de enskilda och kommunala företagens räkning.

Beträffande sådana i 1959 års statsverksproposition icke anmälda arbeten, som påbörjats eller beräknas bli påbörjade före den 1 juli 1960, meddelar styrelsen följande.

Tillkomsten av 130 kV ledningen Kiruna—Tornehamn i samband med omläggning till trefasmatning även på malmбанans översta del möjliggör ett mer omfattande förmånligt samarbete med Narviksområdets kraftsystem än det som hittills skett via statens järnvägars enfasssystem. Inom nämnda Narvikssystem tillkommer betydande kraftresurser under **samma tid**. **Överenskommelse** har träffats om dylikt samarbete, varvid prestationen från svensk sida utgöres av nämnda lednings förlängning fram till norska gränsen. Ledningen kommer att utnyttjas för kraftutbyte och ger dessutom reser för krafttillförseln till malmбанans omformarestationer. Kostnaderna beräknas till 1,1 mkr.

För anslutning av nya kraftstationer i Umeälven till befintligt nät samt för en 200 kV ledning Ånge—Turingen jämte ställverksfack i Ånge erfordras 3,0 resp. 4,1 mkr.

På grund av enskilda och kommunala företags ökade kraftinköp i Norge och ett enskilt kraftverksbygge i övre delen av Indalsälvens flodområde måste ledningssystemet i Jämtland förstärkas, vilket lämpligast sker genom en 380 kV ledning mellan Järpen och Midskog. Kostnaderna härför samt för en transformatorstation vid Järpen beräknas till 17,1 mkr.

De fortgående kraftverksutbyggnaderna i norra Sverige kräver en fortsatt utvidgning av stamlinjeöverföringen ned till landets centrala delar. Undersökningarna har visat, att en femte 380 kV ledning mellan Norrland och mellersta Sverige bör färdigställas till 1964 och att den sydliga ändpunkten bör förläggas östligt, varför en lämplig sträckning är Hjälta—Enköping. Ledningen har kostnadsberäknats till 72 mkr.

Belastningstillväxten i Uppland, som bl. a. beror på tillkomsten av storflygplatsen Arlanda, kräver nya ledningar och utökad transformatoreffekt för en kostnad av 4,1 mkr.

Förhandlingar pågår om samarbete med kraftsystemet i Sydnorge. Leder dessa till positivt resultat, erfordras en förbindelseledning, vilken lämpligast förlägges till Värmland och utgöres av en avgrening från den befintliga 380 kV ledningen väster om Vänern fram till norska gränsen. Kostnaderna beräknas till 18,8 mkr.

I följande sammanställning redovisas de distributionsanläggningar m. m., som styrelsen avser att påbörja under nästa budgetår.

	Total- kostnad	Därav under 1960/61
	tusental kronor	
Anslutning av kraftstationerna Porsi och Laxede till stamlinjenätet	5 100	2 900
380 kV ledning Norrköping—Malmö	59 000	1 100
Inköp och upprustning av nät i övre Norrland	3 750	3 750
Diverse utvidgningar av stamlinje och primärsystemet ..	20 550	5 750
Bygde- och ortsanläggningar	12 150	11 075
Diverse distributionsanläggningar	200	100
Summa	100 750	24 675

För inköp och upprustning av nät i övre Norrland i enlighet med det förslag som framlades i 1954 års statsverksproposition, har styrelsen upptagit 3 750 000 kr. Under hänvisning till 1954 års riksdagsbeslut hemställer styrelsen om ett avskrivningsanslag motsvarande 80 % av beloppet, d. v. s. 3 000 000 kr.

I en särskild skrivelse den 20 november 1959 har styrelsen redovisat vissa beräkningar rörande medelsbehovet för inköp och upprustning av distributionsnät i Norrbottens och Västerbottens läns skogs- och fjällbygder. Det totala medelsbehovet härför har, som redovisats i 1954 års statsverksproposition (bil. 27: kapitalbudgeten sid. 102 ff) av styrelsen tidigare beräknats till 29 mkr, varav 23 mkr skulle omedelbart avskrivas över driftbudgeten. För ändamålet har styrelsen hittills erhållit 23 mkr i avskrivningsanslag. Styrelsen uppskattar nu det totala kapitalbehovet till 55,5 mkr varav ett belopp av 30 å 35 mkr icke kan beräknas bli räntabelt.

5: 10 Inköp av vattenfall och fastigheter

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	1 662 000	200 000	136 000
1959/60	1 726 000	1 000	500 000*
1960/61 styrelsen	1 227 000	—	500 000*
dep.ch.	1 227 000	1 000	500 000*

Styrelsen anser de tillgängliga medlen tillräckliga för de förvärv, som kan bli aktuella t. o. m. budgetåret 1960/61, varför styrelsen icke begär något anslagstillskott.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för anslaget användning under budgetåret 1958/59. Denna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

5: 11 Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	2 988 000	1 000	886 000
1959/60	2 103 000	1 000	2 000 000*
1960/61 styrelsen	104 000	2 000 000	1 000 000*
dep.ch.	104 000	400 000	500 000*

Under innevarande budgetår kan ett förvärv bli aktuellt, för vilket så gott som hela det odisponerade beloppet behöver tagas i anspråk. Därutöver kan liksom under tidigare år svårigheter beträffande detaljdistributionen

* Preliminärt belopp.

inom vissa landsdelar lösas bäst genom anlitaandet av detta anslag. På grund av den beräknade relativt höga anslagsbelastningen under innevarande budgetår bör anslagstillskottet för budgetåret 1960/61 uppgå till 2 mkr.

Styrelsen har lämnat sedvanlig redogörelse för anslagets användning under budgetåret 1958/59. Denna torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställes till vederbörande utskotts förfogande.

5: 12 Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	10 326 000	10 000 000	3 457 000
1959/60	16 869 000	5 000 000	21 500 000*
1960/61 styrelsen	369 000	18 500 000	18 500 000*
dep.ch.	369 000	17 000 000	17 300 000*

En redogörelse för valet av förläggningssort har lämnats i proposition 1956: 130, och för byggnadsutformning och planering har redovisats i 1959 års statsverksproposition. Byggnadskostnaden angavs till 69 mkr exklusive tomt. Numera har beslutats att tillsvidare utesluta ur programmet den särskilda byggnaden för laboratorier, verkstäder och undervisningsanstalt och i stället inrymma lokalerna härför i den stora kontorsbyggnaden. Därvid tillkommer vissa kostnader för den senare, men en nettominskning av byggnadskostnaden om 4 mkr har preliminärt beräknats uppstå.

Sprängning, schaktning och grundarbeten för den första byggnadsetappen, som omfattar ca två tredjedelar av hela byggnaden, har avslutats. Entreprenör har antagits för det egentliga byggnadsarbetet och detta har påbörjats. Entreprenörer har vidare antagits för hissar, för kraft- och belysningsinstallationer och för värme- och sanitetsanordningar. Vissa byggnadsdetaljer och apparater har upphandlats. För budgetåret 1960/61 erfordras ett anslag om 18,5 mkr.

Besparingsutredningen har anfört beträffande vattenfallsstyrelsens personal, att tillväxten i fråga om tjänstemännen varit påfallande stark och att vissa ändringar i beräkningarna rörande stockholmspersonalen i samband med planeringen av förvaltningsbyggnaden i Råcksta är ägnade att väcka förvåning. Att styrelsen beträffande den centrala förvaltningen i Stockholm genomfört ett system med personalbudgeter, inriktat på att begränsa tillväxten till 5 % per år, synes knappast utgöra tillräcklig garanti för att den i nuvarande statsfinansiella läge erforderliga återhållsamheten med personalutgifter skall bli iakttagen. Besparingsutredningen anser att en snar omprövning av vattenfallsstyrelsens personalbehov bör verkställas i syfte att söka begränsa takten i personaltillväxten.

Överrevisorerna för statens vattenfallsverk har i sin revisionsberättelse

* Preliminärt belopp.

för budgetåret 1958/59 bl. a. tagit upp vissa frågor rörande verkets personal. Överrevisorerna anför att verkets tjänstemannapersonal ökade med 300 personer under budgetåret 1958/59 och uppgick den 1 juli 1959 till 6 839 personer, varav 2 688 inom styrelsen. Även om personalökningen var mindre än föregående år, ger personalutvecklingen anledning till oro. Vidare framhåller överrevisorerna det angelägna i att arbetet på en decentralisering inom vattenfallsstyrelsens verksamhetsområde bedrivs med kraft.

Beträffande kontorsbyggnaden i Råcksta erinrar överrevisorerna om att personalen inom styrelsen under budgetåret 1958/59 ökat med 105 personer, av vilka dock ett 25-tal är stationerade utom Stockholm. Överrevisorerna beklagar denna ökning och anser, att målsättningen bör vara att styrelsens centralt anställda personal icke ökas. Tvärtom bör i samband med rationaliseringssträvandena en minskning komma till stånd. Det kan därför ifrågasättas om kontorsbyggnaden bör planeras för ett så stort personalantal som 2 900 personer. En ytterligare inskränkning av kontorsbygget bör därför övervägas inom vattenfallsstyrelsen.

Med anledning av vad överrevisorerna anfört beträffande vattenfallsstyrelsens personalbehov m. m. har utlåtande inhämtats från *vattenfallsstyrelsen*. Styrelsen anför, att styrelsen under våren 1959 tillsatt en mindre arbetsgrupp med uppgift att genomgå verkets huvudorganisation samt arbetsfördelningen mellan verkets byråer och lokalförvaltningarna och mellan dessa och utomstående ävensom frågor beträffande lämplig lokalisering av personal för olika arbetsuppgifter.

En genomgång av de personalstatsjusteringar, som kan bli erforderliga under tiden fram till nästa budgetårsskifte, har nu utförts. Den visar, att det är möjligt att helt undvika en ökning av vattenfallsstyrelsens personalantal under innevarande budgetår. Detta skulle innebära, att man kan räkna med att under tvåårsperioden 1 juli 1958—30 juni 1960 personalökningen vid styrelsens byråer stannar vid drygt 1 % per år vid en fortsatt årlig expansion av verksamhetens omfattning på 6 å 7 %.

En genomgång rörande personalantalet, motsvarande den som verkställtts beträffande styrelsens byråer, har skett även för verkets alla lokalförvaltningar. De framtida driftorganisationerna för Övre Norrlands kraftverk och Norrbottens kraftverk genomgås f. n.

Beträffande problemet centralisering/decentralisering anser vattenfallsstyrelsen, att det gäller att komma fram till den verksamhetsform och den stationering av personalen, som kan förväntas ge bästa totala ekonomiska resultat. Det är styrelsens avsikt att systematiskt gå igenom vattenfallsverkets verksamhetsområde även vad gäller frågan om stationeringen av personalen och att härutinnan genomföra de förändringar, som kan befinnas motiverade.

En speciell utredning har igångsatts inom verket beträffande den permanenta förläggningen av vattenbyggnadstekniska byråns jord- och betonglaboratorium till Stockholm eller annan ort. Detta sammanhänger med styrelsens tidigare beslut att icke uppföra den ursprungligen planerade bygg-

naden för verkstads-, laboratorie- och undervisningsändamål i anslutning till kontorsbyggnaden i Råcksta utan i stället inreda reducerade utrymmen för dessa ändamål inom de egentliga kontorsbyggnaderna. Vattenfallsstyrelsen erinrar vidare om de utredningar, som tidigare verkställt av en särskilt förordnad utredningsman rörande lokaliseringen av vattenfallsstyrelsen, Älvkarleby kraftverk, stamlinjebyggnaderna och stationsmontageavdelningen. Dessa utredningar belyser arten av de problem, som uppkommer i lokaliseringssammanhang. Någon mera betydande förändring av de förhållanden, som granskats i nyssnämnda sammanhang, har icke ägt rum.

Beträffande förvaltningsbyggnaden i Råcksta anför styrelsen, att, så länge verket i allt väsentligt fasthåller vid hittillsvarande riktlinjer för fullgörandet av sina uppgifter, det förefaller sannolikt, att personalökningen på längre sikt kommer att överstiga den ökning om drygt 1 % per år, som vidtagna åtgärder under det gångna och innevarande budgetåret synes leda fram till. Vid en relativt måttlig personalökning under de tre å fyra år, som föregår färdigställandet av kontorsbyggnaden i Råcksta, kommer en lokalreserv om ca 10 % att föreligga 1963. Slutligen erinrar styrelsen om, att byggnadsentreprenaden för den tredje byggnadsetappen icke kommer att utläggas förrän om drygt ett år och att den slutliga utformningen av denna etapp ännu ej fastställts.

5:13 Statens vattenfallsverks dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Återföring av tillfällig anvisning	Förstärkning av andra anslag	Medelsförbrukning
		tusental kronor			
1958/59	24 336	1	—	15 000 ¹	2 518
1959/60	6 819	5 000	—	—	3 000*
1960/61 styrelsen	8 819	10 000	—	—	3 000*
dep.ch.	8 819	10 000	—	—	2 000*

För de kompletterings- och förnyelsearbeten, som bestrides med medel ur detta anslag, kommer icke oväsentliga belopp att erfordras under de nu aktuella budgetåren. Bl. a. torde anslaget behöva anlitas för ett par kanalarbeten. Med hänsyn härtill och till att anslaget utgör reserv för andra anslag behövs ett tillskott om 10 mkr.

Styrelsens redogörelse för dispositionsanslagets användning under budgetåret 1958/59 torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

* Preliminärt belopp.

¹ Avser permanent förstärkning av anslaget till Kraftverksbyggnader m. m.

Yttranden

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det utlåtande, som redovisats under postverkets fond.

Riksräkenskapsverket, som avgivit yttrande rörande förslaget om sammanslagning av anslagen Kraftverksbyggnader m. m. och Regleringsföretag, vill — under förutsättning att man framdeles i någon större utsträckning har att räkna med anläggningar med gemensam damm för kraftstation och sjöreglering — icke motsätta sig, att de nämnda två anslagen sammanslås till ett anslag.

Delegationen för atomenergifrågor har avgivit yttrande över Aktiebolaget Atomenergis och vattenfallsstyrelsens anslagsframställningar för budgetåret 1960/61. Yttrandet har refererats vid anmälan av bolagets äskanden under tionde huvudtiteln i årets statsverksproposition (bil. 12). Beträffande vattenfallsstyrelsens investeringar har delegationen anfört i huvudsak.

Vid planeringen av utbyggnaden av elkraftproduktionen gäller det att välja den mest ekonomiska kombinationen av vattenkraft och flera olika slags ångkraft. Det är främst två faktorer som avgör vilken utbyggnadspolitik man bör slå in på nämligen dels det antagande man gör beträffande det långsiktiga oljepriset liksom det antagande man gör om den kapitalkostnad som man bör räkna med. Enligt delegationens mening kan det — även vid ett antagande om ett avsevärt högre oljepris än dagens och vid en räntefot, som i förhållande till rådande kapitalknapphet måste anses som låg — övervägas om inte vattenkraftutbyggnaden på längre sikt till en viss del bör ersättas av oljeeldade kondenskraftverk. Hur stor andel oljekraft som skall insättas kommer därvid bl. a. att bero på hur snabbt vattenkraftutbyggnadens kostnader stiger. Eftersom oljeeldade ångkraftstationer under alla förhållanden kommer att behövas i framtiden som komplettering till vattenkraft och atomkraft, löper man heller icke på längre sikt någon risk genom att tidigt låta utbygga oljekraftverk och därmed nedbringa kapitalåtgången till mellan en tredjedel och en fjärdedel jämfört med motsvarande vattenkrafttillskott.

Kraftföretagen har uttryckt önskemål om att redan år 1965 kunna ta atomkraftverk i drift för att samla erfarenhet inför den större insats av dylika anläggningar som väntas följa under 1970-talet. Delegationen har efter sin genomgång av läget beträffande den långsiktiga kraftplaneringen funnit, att man har några års andrum i förhållande till tidigare planer genom möjligheten att åtminstone övergångsvis lita till konventionell ångkraft.

Inom vårt land bearbetas för närvarande ett antal reaktorprojekt. Dessa kommer i viss mån att konkurrera om tillgängliga resurser. Huruvida alla de olika projekten kan och bör komma till stånd, saknas idag tillräckliga underlag att säkert bedöma. Redan nu kan dock vissa omständigheter anses så klarlagda, att den inbördes prioritetsordningen mellan de olika projekten kan och bör avgöras utan dröjsmål.

Det inhemska reaktorutvecklingsprogrammet innefattar i första hand ett färdigställande av kraftvärmeverket R3/ADAM, som förutsättes komma i full drift under år 1963. Genom denna anläggning erhåller icke blott Atombolaget och vattenfallsstyrelsen utan också, genom Stockholms Elverk, Atomkraftkonsortiet erfarenheter av projektering, uppförande och drift av en prototypreaktor av betydande storlek. Därjämte förvärvar svensk industri avsevärda erfarenheter vid reaktorns konstruktion och tillverkning.

För nästa större projekt i utvecklingsprogrammet, atomkraftverket R4/EVA, skall bl. a. erfarenheterna från R3/ADAM utnyttjas. Tidpunkten för färdigställande av R4/EVA angavs vid 1959 års riksdag till mitten av 1960-talet. Därefter har emellertid R3/ADAM försenats drygt ett år och utredningarna beträffande typvalet för R4/EVA ungefär ett halvår. Sedan typvalsarbetet avslutats, beslöt Atombolaget och vattenfallsstyrelsen den 1 juli 1959 att påbörja konstruktionen av en R4/EVA av tryckvattentyp med tungt vatten som moderator och kylmedel och naturligt uran som bränsle. Enligt delegationens bedömning förutsätter ett lämpligt utnyttjande av nämnda erfarenheter, att arbetet med att färdigställa R4/EVA inriktas på ett idrifttagande under år 1967. Självfallet kommer även resultat från utländskt utvecklingsarbete att ingå i det under de närmaste åren framkommande erfarenhetsmaterial, som erfordras, innan planerna för reaktorns uppförande och närmare utformning definitivt fixeras.

Utöver de inhemska utvecklingsprojekten föreligger planer på import av utländska reaktorkonstruktioner. Efter bearbetning av offerter gällande olika typer och storlekar har sålunda först Atomkraftkonsortiet och sedermera vattenfallsstyrelsen funnit, att en reaktor av kokartyp med systemet lätt vatten och låganrikt uran och eleffekten 50 å 60 MW i första hand bör komma i fråga bland importalternativen. Sedan delegationen under hand meddelat Atomkraftkonsortiet och vattenfallsstyrelsen, att delegationen ansåg att ett samgående kring ett gemensamt projekt skulle öka möjligheterna att för närvarande inrymma reaktorimport i det svenska atomenergiprogrammet, har långvariga förhandlingar om en sammanslagning av projekten pågått. Delegationen anser sig icke kunna räkna med att vare sig importprojektet eller R4/EVA blir kommersiellt lönsam, utan en avsevärd del av anläggningskostnaden måste för båda betraktas såsom utvecklingskostnad. Detta bör betraktas såsom naturligt och står i överensstämmelse med förhållandena vid starten av reaktorprogrammen även i övriga länder.

Vattenfallsstyrelsen har äskat 5 mkr för 1960/61 till utgifter både för R4/EVA och en tänkt importreaktor. Med hänsyn till att ingen avgörande omständighet av teknisk eller ekonomisk karaktär framkommit som kunde sätta i fråga ett fullföljande snarast möjligt av den svenska utvecklingslinjen med reaktorer med naturligt uran och tungt vatten, förordar delegationen en fortsatt prioritering av denna svenska utvecklingslinje. Då något tillräckligt fullständigt förslag beträffande importreaktor ännu icke föreligger synes frågan om en eventuell reaktorimport böra upptagas först vid en senare tidpunkt. Detta skulle ge möjligheter att närmare utreda förutsättningarna för importprojekt, vilka utnyttjar naturligt uran som bränsle och vilka därför har större relevans för 1970-talets svenska atomkraftprogram än reaktorer med anrikt uran. Enligt delegationens mening bör ett importprojekt icke komma till stånd, om därigenom arbetet med den svenska utvecklingslinjen blir i någon väsentlig mån lidande.

Mot bakgrunden av det sagda tillstyrker delegationen, att vattenfallsstyrelsen erhåller anslag med 5 mkr för fortsatt arbete på R4/EVA. Delegationen kan däremot icke för närvarande förorda, att någon del av detta belegg användes för ett importreaktorprojekt. Detta utesluter emellertid icke, att undersökningar bedrives rörande ett dylikt projekt och dess inverkan på det svenska utvecklingsprogrammet. Med hänsyn till projektets preliminära natur synes anslagsmedel över kapitalbudgeten för närvarande icke böra anvisas för detta ändamål.

Det är enligt delegationens mening angeläget, att konstruktionsarbetet

på den reaktortyp för R4/EVA, som fastställdes genom ovan nämnda beslut den 1 juli 1959, fullföljes utan dröjsmål. Såsom en riktpunkt för idrifttagande av reaktorn bör uppställas år 1967 och på Atombolaget, som svarar för reaktordelen, bör ankomma att uppgöra tidsplanen för denna del av projekteringsarbetet. Finansieringen av detta projekteringsarbete bör anpassas i enlighet härmed.

För budgetåret 1960/61 äskar vattenfallsstyrelsen 20,0 mkr till R3/ADAM. Till budgetåret 1961/62 skulle sedan återstå ett behov av 19 mkr för styrelsen. Delegationen tillstyrker vattenfallsstyrelsens äskande för budgetåret 1960/61. Arbetet på anläggningens färdigställande bör bedrivas med största skyndsamhet så att reaktorn blir tagen i drift under år 1963.

Departementschefen

Det nuvarande programmet för de statliga kraftstationsutbyggnaderna grundar sig på en av centrala driftledningen (CDL) år 1957 utarbetad och år 1958 reviderad prognos över förbrukningen av elektrisk kraft. Enligt denna prognos skulle den årliga belastningsökningen för hela landet bli ca 2 000 MkWh t. o. m. år 1961 samt 2 400 MkWh för tiden därefter t. o. m. år 1965. För sistnämnda år skulle den totala belastningen uppgå till 45 600 MkWh. Under åren 1957 och 1958 blev emellertid ökningen av den prima elförbrukningen endast 1 160 resp. 1 150 MkWh. Med anledning av de sålunda konstaterade avvikelserna från prognosen har CDL under år 1959 gjort en ny undersökning för att utröna hur man inom näringslivet mot bakgrunden av det aktuella konjunkturläget bedömer utvecklingen på längre sikt. Enligt den nya prognosen räknar CDL med en elförbrukning år 1965 av 44 000 MkWh, vilket innebär en årlig ökning med 2 200 MkWh, motsvarande en genomsnittlig kumulativ ökning med 6,4 % per år.

Även elbehovet t. o. m. år 1965 inom vattenfallsverkets distributionsområden har omprövats. Såsom resultat härav räknar vattenfallsstyrelsen numera med att ifrågavarande elförbrukning, som f. n. uppgår till ca 45 % av landets totala konsumtion av elkraft, kommer att öka med i genomsnitt ca 950 MkWh eller med ca 6,2 % per år t. o. m. år 1965, då den totala prima elkonsumtionen inom styrelsens distributionsområden beräknas till 19 400 MkWh. Den av styrelsen nu beräknade belastningsökningen motsvarar 43 % av ökningen för hela landet enligt CDL:s senaste prognos.

Vattenfallsstyrelsen har tidigare såsom målsättning för sin utbyggnadspolitik angivit — förutom torrårssäkerhet — en utbyggnadsgrad av 110 %, innebärande en marginal mellan vattenkraftproduktion och belastning av 10 % vid normal vattentillgång. En sådan utbyggnadsgrad har ansetts vara den som på längre sikt ger det ur driftekonomisk synpunkt bästa resultatet. Till följd av bl. a. oväntat hög belastningsökning och företagna investeringsbegränsningar har emellertid nämnda målsättning hittills icke kunnat förverkligas. Utbyggnadsgraden för vattenfallsverkets del har under flera år legat under 100 % men bedömes som en följd av dels den dämpade takten i ökningen av elkonsumtionen, dels olika utbyggnadsåtgärder komma

att för innevarande budgetår stiga till 105 %. Ett fullföljande av styrelsens program för utbyggnad av vattenkraften beräknas medföra en ytterligare stegring av utbyggnadsgraden under de närmaste åren så att den för budgetåret 1962/63 skulle med ett par procentenheter överstiga 110 %. Enligt styrelsen kommer dock denna höga utbyggnadsgrad att ha endast kort varaktighet.

Vattenfallsstyrelsen har under hand lämnat vissa uppgifter om hur elkraftförsörjningen kan komma att gestalta sig vid exceptionella torrår (då vattenkraftproduktionen antagits uppgå till 80 % av normalårsproduktionen) fram t. o. m. 1964/65 vid den belastningsutveckling, som förutses i 1959 års prognos, och med de utbyggnader, som styrelsen samt kommuner och enskilda planerar att genomföra under denna period. Dessa uppgifter, som således gäller den totala produktionen och belastningen i landet, har sammanställts i tabell 5. I fråga om tillskotten från anläggningar utbyggda av enskilda och kommunala företag är de baserade på uppgifter från Svenska vattenkraftföreningen. Med hänsyn till att arbetena kan påverkas såväl av företagens egna åtgöranden som av yttre omständigheter föreligger ingen säkerhet för att tillskotten kommer vid de förutsatta tidpunkterna.

Tabell 5. Torrårsbalans för hela landet åren 1959/60—1964/65

	1959/60 MkWh	1960/61 MkWh	1961/62 MkWh	1962/63 MkWh	1963/64 MkWh	1964/65 MkWh
Prima belastning	31 900	34 100	36 300	38 500	40 700	42 900
Oundvikliga över- skottslleveranser . .	1 400	1 500	1 600	1 900	2 000	2 100
Summa belastning	33 300	35 600	37 900	40 400	42 700	45 000
Möjlig torrårsproduk- tion						
Vattenkraft	26 200	27 450	30 100	33 200	35 150	37 200
Värmekraft inkl. im- port	5 500	6 400	6 900	7 200	7 500	7 800
Summa produktion	31 700	33 850	37 000	40 400	42 650	45 000
Brist	1 600	1 750	900	—	50	—

Av tabellen framgår, att vid exceptionellt torrår produktionsunderskott skulle uppkomma under budgetåren 1959/60—1961/62 medan däremot krafttillgången i stort sett skulle motsvara efterfrågan under budgetåren 1962/63—1964/65.

Liksom för landet i dess helhet föreligger f. n. icke någon betryggande marginal vid torrår inom vattenfallsverkets försäljningsområden. Det av styrelsen nu framlagda utbyggnadsprogrammet tar sikte på att uppnå torrårssäkerhet inom verkets sektor vid första möjliga tidpunkt, vilket beräknas kunna ske fr. o. m. budgetåret 1962/63. Beträffande vattenkraften beräknas produktionen vid medelår överstiga primabelastningen under bud-

getåren 1959/60—1964/65 med 750, 300, 750, 2 000, 2 350 resp. 2 450 M kWh. Vid ett exceptionellt torrår skulle däremot vattenkraftproduktionen under angivna budgetår understiga primabelastningen med mellan 1 300 M kWh och 2 400 M kWh. Med utnyttjande av tillgängliga resurser i fråga om värmekraft och förefintligena möjligheter till inköp av kraft skulle enligt styrelsens beräkningar vid exceptionellt torrår ett produktionsunderskott inom vattenfallsverkets sektor om 750 resp. 400 M kWh uppkomma under budgetåren 1960/61 och 1961/62. För ett sådant fall finge en häremot svarande konsumtionsbegränsning genomföras, i första hand genom kontraktsenliga avkopplingar eller frivilligt sparande av elektrisk kraft.

Jag vill understryka, att de siffror rörande kraftbalansen, som jag här lämnat, bygger på vissa förenklade, schematiska antaganden och att i verkligheten icke obetydliga avvikelser såväl uppåt som nedåt kan komma att ske för de enskilda åren.

Under innevarande budgetår räknar vattenfallsstyrelsen med en investeringsomslutning i enlighet med den fastställda investeringsramen om 482 mkr. För genomförande av det föreslagna kraftutbyggnadsprogrammet, som utöver tidigare av statsmakterna beslutade kraftstationer innefattar insättning år 1962 eller 1963 av ett tredje aggregat i Nämforsens kraftstation, samt för bestridande av kostnaderna för regleringsföretag, distributionsanläggningar och vissa finansiella utgifter föreslår styrelsen för nästa budgetår en medelsförbrukningsram av 494 mkr.

Enligt min mening synes de av CDL och vattenfallsstyrelsen framlagda nya prognoserna över elkonsumtionen inom landet vara ägnade att läggas till grund för den nu aktuella bedömningen av elproduktionens utbyggnad.

Liksom under tidigare år anser jag programmet för de statliga kraftstationsutbyggnaderna böra i första hand inriktas på att vattenfallsverket snarast skall uppnå en sådan produktionsnivå, att ransoneringsriskerna även vid svåra torrår elimineras. Vid strävandena att förverkliga denna primära målsättning bör därjämte en riktpunkt vara, att en från ekonomiska synpunkter riktig avvägning inom kraftproduktionsapparaten kommer till stånd mellan de skilda kraftslagen — vattenkraft och olika slag av värmekraft. De senaste årens utveckling av bl. a. oljepriserna och kapitalkostnaderna synes mig motivera en omprövning av frågan om vattenkraftens optimala utbyggnadsgrad. Utredningar i denna fråga pågår också inom såväl den statliga som den privata kraftindustrin. Med hänsyn till frågans stora ekonomiska betydelse är det enligt min mening angeläget att dessa utredningar slutföres snarast möjligt och att därefter en redovisning sker av utredningsarbetet och resultatet därav.

Vad angår vattenfallsstyrelsens utbyggnadsprogram är jag icke beredd att tillstyrka styrelsens förslag om påbörjande av arbeten med ett tredje aggregat i Nämforsens kraftstation. Den ingående granskning av detta förslag, som ägt rum inom kommunikationsdepartementet under budgetarbetet, har nämligen givit vid handen, att de uppgivna kostnaderna för projektet i jämförelse med det beräknade produktionstillskottet är relativt sett så

höga att det enligt min mening icke bör komma till stånd under förhandenvarande kostnadsförutsättningar. Den kapitalinsats, som beräknats för Nämforsprojektet, kan med större utbyte från ekonomiska och kraftförsörjningspolitiska synpunkter användas för realiserande av projekt i övrigt, som ingår i vattenfallsstyrelsens utbyggnadsprogram. Jag vill i samband härmed understryka, att det energibortfall i förhållande till styrelsens program, som ett avvisande av projektet medför, är förhållandevis ringa och att det endast obetydligt påverkar torrårsbalansen under de aktuella åren i början av 1960-talet.

Beträffande vattenfallsstyrelsens utbyggnadsprogram i övrigt anser jag mig böra förordna en något mindre forcering än vad styrelsens föreliggande arbetsplan innebär i fråga om en del av de tidigare beslutade vattenkraftstationerna, sjöregleringarna och distributionsanläggningarna. Enligt vad jag inhämtat kan en dämpning ske av den planerade uppdrivna utbyggnadstakten under nästa budgetår, utan att det primära målet att uppnå torrårssäkerhet vid första möjliga tidpunkt, d. v. s. från budgetåret 1962/63, till någon del uppges. Om projekterings- och förberedelsearbetet i övrigt fullföljes under innevarande och nästa budgetår i enlighet med vattenfallsstyrelsens nuvarande planer — vilket jag förutsätter — finnes nämligen möjlighet att under de påföljande åren återhämta de arbeten, som nu skjutes något framåt i tiden. I detta sammanhang vill jag också poängtera att, om belastningsutvecklingen i huvudsak verifierar nu föreliggande prognos och det här förut presenterade utbyggnadsprogrammet förverkligas, kraftförsörjningsläget i mitten av 1960-talet kommer att vara gynnsammare än någonsin hittills efter andra världskrigets slut.

Vidare har, såsom jag strax närmare skall beröra, genomgången av atomenergiprogrammet lett fram till att ett fullföljande av detta enligt den aktuella tidsplanen kräver för nästa budgetår en lägre medelsanvisning för vattenfallsverkets del än vad som begärts i petita.

Mot bakgrunden härav har jag, i enlighet med den i avsnitt 1 redovisade investeringsplanen för kommunikationsverken, för det kommande budgetåret förordat en investeringsram om 462 mkr för vattenfallsverket. Mitt förslag innebär en minskning i förhållande till innevarande budgetår med 20 mkr och en ökning i förhållande till det faktiska investeringsutfallet budgetåret 1958/59 med 40 mkr. Av följande sammanställning framgår hur medelsförbrukningen lämpligen bör fördelas vid en sådan ram.

	1958/59 utfall	1959/60 Beräknat	1960/61 Styrelsen	1960/61 Dep.ch.
	miljoner kronor			
Kraftverksbyggnader m. m.	282,0	307,2	300,0	290,0
Atomenergianläggningar	17,0	15,0	25,0	18,0
Regleringsföretag	33,4	27,5	35,0	30,0
Distributionsanläggningar	86,3	126,8	129,5	121,0
Övriga anslag	3,6	5,5	4,5	3,0
Summa	422,3	482,0	494,0	462,0

Medelsförbrukningen enligt mitt förslag innebär således minskningar i förhållande till styrelsens beräkningar med följande belopp, nämligen 10,0 mkr på kraftstationsbyggnaderna, 7,0 mkr på atomenergianläggningarna, 5,0 mkr på regleringsföretagen, 8,5 mkr på distributionsanläggningarna samt 1,5 mkr på övriga anslag.

Beträffande styrelsens atomenergianläggningar uppskattas investeringskostnaden för R3/ADAM i vad avser första etappen, exklusive bränsleelement och Stockholms elverks andel, numera till 155 mkr. Stationen, som tidigare ansetts kunna tagas i drift år 1961, beräknas nu blir driftklar först under år 1963.

Även vad gäller atomkraftstationen R4/EVA beräknas kostnadsökningar och förseningar i förhållande till tidigare redovisade planer komma att uppstå. Rörande investeringskostnaderna föreligger endast högst preliminära uppskattningar, som tyder på en kostnadsökning från tidigare angivna 180 mkr till storleken 250 mkr. Vad angår tidsplanen för anläggningen har vattenfallsstyrelsen och styrelsen för Aktiebolaget Atomenergi överenskommit om en uppläggning av förberedelsearbetet som syftar till att stationen skall kunna tagas i drift år 1967.

Vattenfallsstyrelsen har vidare framställt önskemål om att få anskaffa en atomkraftstation av utländsk typ till år 1965 och dessutom anmält, att överläggningar pågår mellan vattenfallsstyrelsen och representanter för den enskilda kraftindustrin om att gemensamt uppföra och driva en sådan anläggning.

Av det belopp om 25 mkr, som styrelsen äskat till atomenergianläggningar för nästa budgetår, avser 20 mkr styrelsens andel av kostnaderna för R3/ADAM och 5 mkr de båda återstående objekten. Styrelsen säger sig ha för avsikt att i början av år 1960 inkomma med en närmare motivering och redogörelse för sistnämnda belopp i vad avser importprojektet.

För egen del har jag funnit, att en begränsning av medelsförbrukningen avseende R3/ADAM kan ske utan att tidsplanen för arbetena härigenom förskjutes. Vad gäller R4/EVA torde förberedelsearbetena under nästa budgetår i allt väsentligt ha den karaktären, att kostnaderna bör bestridas av vattenfallsverkets driftmedel. Ett mindre belopp bör dock stå till förfogande för eventuella markinköp o. dyl.

Ett ställningstagande i fråga om styrelsens deltagande i arbeten på en atomkraftstation av i utlandet utvecklad typ bör enligt min mening anstå i avvaktan på ytterligare utredningar om projektet och slutförandet av förutnämnda överläggningar. Därest de fortsatta övervägandena i frågan skulle leda till att staten finnes böra delta i ett sådant importprojekt, torde frågan senare få underställas riksdagen.

Mot bakgrunden av vad jag sålunda anfört förordar jag, att anslaget till Atomenergianläggningar för nästa budgetår uppföres med 18 mkr. Jag vill här erinra om att statsrådet och chefen för handelsdepartementet i annat sammanhang denna dag (bil. 12 till statsverkspropositionen) anmält de frågor, som rör atomenergiprogrammet.

Vid sidan av de ramreglerade investeringarna har styrelsen för nästa budgetår beräknat en medelsförbrukning av 18,5 mkr för fortsatta arbeten på förvaltningsbyggnaden i Räcksta och äskat ett anslag å samma belopp.

Byggnadskostnaden angavs i föregående års statsverksproposition till 69 mkr exklusive tomt. Sedan den särskilda byggnaden för laboratorier m. m. utesluts ur programmet, har de totala kostnaderna för förvaltningsbyggnaden nu beräknats till ca 65 mkr.

Som framgår av det föregående har vattenfallsstyrelsen räknat med att kontorshuset i Räcksta, vilket ursprungligen var avsett att kunna inrymma verkets hela i Stockholm år 1960 placerade personal, vid samma utförande ännu under år 1963 kommer att innehålla en rumsreserv om ca 10 %. Detta är en följd av den sedan år 1958 omlagda personalpolitiken, vilken numera syftar till att begränsa den från centralförvaltningens sida erforderliga insatsen i verkets arbetsuppgifter. Styrelsen har vidare anmält, att utformningen av den tredje byggnadsetappen av byggnadskomplexet ännu icke är fastställd. Under hand har jag från styrelsen erhållit uppgift om att även i övrigt planer på sådana omDispositioner föreligger att förut nämnda rumsreserv skulle minskas. Jag konstaterar med tillfredsställelse de ansträngningar, som redan gjorts och nu göres från styrelsens sida att begränsa personalantalet, liksom att man tar hänsyn härtill vid den slutgiltiga utformningen av kontorsbyggnaden i Räcksta. Vidare vill jag understryka vikten av att styrelsens personalpolitik i fortsättningen präglas av en målmedveten strävan att begränsa vattenfallsverkets personalkader till vad som oundgängligen erfordras för fullgörande av de på verket ankommande uppgifterna. Några särskilda åtgärder från min sida i anledning av gjorda uttalanden rörande styrelsens personalbehov m. m. av besparingsutredningen och vattenfallsverkets överrevisorer anser jag med hänsyn till det sagda för närvarande icke erforderliga.

Vad beträffar medelsanvisningen för nästa budgetår för de fortsatta arbetena på förvaltningsbyggnaden i Räcksta anser jag mig böra föreslå, att ett anslag om 17 mkr upptages för ändamålet.

I fråga om beräkningen av anslagen förordar jag, att i princip de belopp anvisas, som fordras för att jämte beräknad behållning vid nästa budgetårs ingång täcka medelsförbrukningen under varje anslagsrubrik. Under dispositionsanslaget föreslår jag, att 10 mkr anvisas. Den totala anslagssumman för nästa budgetår kommer därvid att utgöra 466,6 mkr. Styrelsens förslag om sammanslagning av anslagen till Kraftverksbyggnader m. m. och Regleringsföretag har jag icke funnit skäl tillstyrka.

I anslaget till distributionsanläggningar har styrelsen inräknat en kostnad av 3,7 mkr för inköp och utrustning av distributionsnät i Norrbottens och Västerbottens läns skogs- och fjällbygder. Av beloppet föreslås 3,0 mkr skola avskrivas omedelbart. De hittills anvisade avskrivningsanslagen uppgår till sammanlagt 23 mkr, vilket motsvarar det totala avskrivningsbelopp som förutsattes vid 1954 års riksdagsbeslut i frågan. I en särskild skrivelse den 20 november 1959 har styrelsen hemställt, att avskrivningsanslagen för

ifrågavarande ändamål måtte få uppgå till sammanlagt 35 mkr. Med hänsyn till tidpunkten för avlämnandet av nämnda skrivelse är ärendet ännu föremål för remissbehandling. Jag är därför icke nu beredd att tillstyrka något avskrivningsanslag för nästa budgetår. I den mån tillräckliga skäl visar sig föreligga för ytterligare avskrivningsanslag kommer jag att avge förslag i frågan i nästa års statsverksproposition.

Slutligen vill jag anmäla, att vattenfallsstyrelsen den 30 oktober 1959 inkommit med den utredning om verkets förrätnings- och avskrivningsnormer m. m., som styrelsen i enlighet med vad jag förordade i 1958 års statsverksproposition fått i uppdrag att verkställa. Utredningen är f. n. föremål för remissbehandling.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1960/61 under statens vattenfallsverks fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Kraftverksbyggnader m. m.	279 000 000 kr.
b) Atomenergianläggningar	18 000 000 »
c) Regleringsföretag	22 500 000 »
d) Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk	119 700 000 »
e) Inköp av vattenfall och fastigheter	1 000 »
f) Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet	400 000 »
g) Förvaltningsbyggnad för vattenfallssty- relsen	17 000 000 »
h) Statens vattenfallsverks dispositionsan- slag	10 000 000 »

Luftfartsfonden

6. Luftfartens markorganisation

Luftfartsstyrelsen

I skrivelser den 21 augusti och 21 oktober 1959 har luftfartsstyrelsen framlagt sina äskanden om investeringsanslag för nästa budgetår. Styrelsen framhåller, att upprustningen av Sundsvall/Härnösands flygplats påbörjas inom den närmaste tiden och arbetena beräknas kunna avslutas under budgetåret 1960/61. Anläggandet av en flygplats vid Umeå påbörjas hösten 1959 och flygplatsen skall vara färdigställd under år 1961. Kiruna nya flygplats, där arbetena redan avsevärt framskridit, skall vara färdigställd år 1961. Arbetena på den nya flygplatsen vid Jönköping påbörjas hösten 1959 och flygplatsen skall vara färdig år 1961.

Den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen utgör för luftfartsfonden samt det under televerkets fond upptagna anslaget till Radioanläggningar för luftfarten (10,8 + 3,3) 14,1 mkr. Vid sidan av de ramreglerade investeringarna har anvisats 40 mkr för utbyggnad av storflygplatsen Stockholm-Arlanda. För budgetåret 1960/61 föreslår styrelsen arbeten för sammanlagt 13 230 000 kr, vartill kommer 3 700 000 kr för radioanläggningar för luftfarten, eller tillhoppa 16 930 000 kr. För storflygplatsen äskas ett anslag om 30 mkr.

6:1 Flygplatser m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	1 289 000 ¹	7 900 000	8 064 000
1959/60	725 000	9 600 000	10 321 000*
1960/61 styrelsen	4 000	12 700 000	12 700 000*
dep.ch.	4 000	10 300 000	10 300 000*

Beträffande de för innevarande och nästa budgetår planerade investeringarna — exklusive storflygplatsen — har luftfartsstyrelsen redovisat följande program.

* Preliminärt belopp.

¹ Anslaget tillfälligt förstärkt under budgetåret 1957/58 med 400 000 kr, vilket belopp återförts till dispositionsanslaget under budgetåret 1958/59.

	Beräknad total- kostnad	Faktisk medelsför- brukning t. o. m. 30/6 1959	Arbetsprogram	
			1959/60	1960/61
			tusental	kronor
<i>Flygfältsbyggen</i>				
Bromma				
Beläggning inom hangarområdet	300	124	176	—
Bulltofta				
Taxibanor, platta, tillfartsväg m. m. till ny stationsbyggnad	2 400	658	1 742	—
Sundsvall/Härnösand				
Banförlängning m. m.	900	—	200	700
Ny vatten- och avloppsanläggning (nytt objekt)	250	—	—	250
Kiruna				
Ny flygplats	5 400 ¹	2 179	2 221	1 000
Umeå				
Ny flygplats	3 450 ¹	—	700	1 600
Jönköping				
Ny flygplats	2 250 ¹	—	100	2 150
Diverse flygplatser	900	—	450	450
Summa	15 850	2 961	5 589	6 150
<i>Byggnader</i>				
Bromma				
Byggnadsarbeten i hangar A (nytt objekt)	400	—	—	400
Projektering av kontrollcentral (nytt objekt)	100	—	—	100
Bulltofta				
Ny stationsbyggnad	3 250 ¹	2 330	920	—
Ersättning till Malmö stad för lokaler i gamla stationsbyggnaden	100	—	100	—
Sundsvall/Härnösand				
Stationsbyggnad	500	—	500	—
Umeå				
Stations- och driftsbyggnad	900 ¹	—	—	500
Jönköping				
Stations-, drifts- och hangarbyggnad .	750 ¹	—	—	750
Diverse flygplatser	900	—	400	500
Summa	6 900	2 330	1 920	2 250

¹ Luftfartsverkets kostnad.

	Beräknad total- kostnad	Faktisk medelsför- brukning t. o. m. 30/6 1959	Arbetsprogram 1959/60 1960/61	
			t u s e n t a l k r o n o r	
<i>Teleutrustning m. m.</i>				
(delvis nya objekt)	450	—	200	250
<i>Belysningsanläggningar</i>				
<i>Bromma</i>				
Ombyggnad av inflygningslinjer	175	—	50	100
Plattformsbelysning (nytt objekt) ...	175	—	—	175
Reservkraftaggregat (nytt objekt) ...	90	—	—	90
<i>Torslanda</i>				
Komplettering av högintensitetsljus m. m.	125	76	20	—
<i>Bulltofta</i>				
Komplettering av högintensitetsljus m. m.	135	50	85	—
Belysningsanläggningar m. m. för nytt stationsområde och byggnad	300	104	196	—
<i>Sundsvall/Härnösand</i>				
Komplettering av högintensitetsljus m. m.	500	53	47	400
<i>Kiruna</i>				
Belysningsanläggningar för ny flyg- plats	550 ¹	21	409	120
<i>Umeå</i>				
Belysningsanläggningar för ny flyg- plats	900 ¹	—	200	500
<i>Jönköping</i>				
Belysningsanläggningar för ny flyg- plats	500 ¹	—	—	500
Kabelarbeten för meteorologiska in- strument (delvis nya objekt)	500	—	250	250
<i>Diverse flygplatser</i>				
Fältbelysningsutrustningar för mindre flygplatser (nytt objekt)	450	—	—	450
Övriga diverse arbeten	645	—	480	165
Summa	5 045	304	1 737	2 750

¹ Luftfartsverkets kostnad.

	Beräknad total- kostnad	Faktisk medelsför- brukning t. o. m. 30/6 1959 t u s e n t a l k r o n o r	Arbetsprogram	
			1959/60	1960/61
<i>Fordon, maskiner och redskap</i>				
Ersättningsanskaffning (delvis nya ob- jekt)	695	—	275	420
Nyanskaffning (delvis nya objekt) ...	1 480	—	600	880
Summa	2 175	—	875	1 300
Totalsumma	30 420	5 595	10 321	12 700

De exakta igångsättningstidpunkterna för de anmälda arbetena kan f. n. icke preciseras. Det torde få ankomma på luftfartsstyrelsen att från fall till fall bestämma eller föreslå när och i vilken takt de i arbetsprogrammet angivna objekten skall komma till utförande inom den totalram för investeringsverksamheten, som kan komma att fastställas.

Beträffande de under anslaget upptagna objektgrupperna har styrelsen meddelat följande.

Flygfältbyggen

Sundsvall/Härnösands flygplats

För budgetåret 1959/60 äskade styrelsen medel till banförlängning m. m. Statmakterna godkände i princip dessa arbeten, vilka beräknades kosta 900 000 kr. Härav beräknades för budgetåret 1959/60 ett belopp av 200 000 kr. För budgetåret 1960/61 åtgår enligt arbetsprogrammet återstoden, 700 000 kr.

I samband med upprustningen av flygplatsen är det erforderligt, att nuvarande vatten- och avloppssystem, vilket är otillräckligt och på grund av ålder synnerligen bristfälligt, utbytes mot ett modernt system. Huvudvattenledningen avses bli ansluten till Timrå kommuns vattenledningssystem och inbyggd i den nya bron till fastlandet. Kostnaderna beräknas till 250 000 kr, och beloppet åtgår under budgetåret 1960/61.

Kiruna flygplats

Arbetena med den nya flygplatsen fortlöper planenligt och beräknas vara i huvudsak slutförda under budgetåret 1960/61, då 1 000 000 kr beräknas åtgå. På grund av allmänna kostnadsstegringar uppstår en kostnadsfördyring av 100 000 kr.

Olika flygplatser

För diverse och oförutsebara arbeten vid olika flygplatser beräknas åtgå ett belopp av 450 000 kr.

Byggnader

Bromma flygplats

Tillgängliga lokaler och utrymmen har sedan flera år tillbaka varit otillräckliga. Styrelsen bedömer det nu oundgängligen erforderligt att vidta åtgärder för att i möjligaste mån avhjälpa de allvarligaste bristerna. Styrelsen har härvid inskränkt sig till sådana objekt, som bedömts erforderliga även efter det att viss del av trafiken år 1963 flyttas till Arlanda flygplats.

Då utrikeshallen inreddes i dåvarande hangar A lämnades vissa utrymmen i hangarens norra del för uppställning av flygplan. Av dessa utrymmen måste nu en del tagas i anspråk dels för omklädningsrum, dagrum, toaletter och duschrum i första hand för den i byggnaden arbetande flygbolagspersonalen, vilken f. n. praktiskt taget saknar sådana utrymmen, och dels för flygbolagskontor. Kostnaderna för ombyggnaden beräknas uppgå till 400 000 kr. Hela beloppet åtgår under budgetåret 1960/61.

Kontrollcentralen för Stockholms flyginformationsregion är f. n. inrymd i flygstationsbyggnaden vid Bromma. Dessa lokaler är otillräckliga och medger icke den utveckling, som är nödvändig med hänsyn till ökad trafikbelastning, införandet av radarkontroll och anordningar för samordning av den civila och militära flygverksamheten. En undersökning beträffande den lämpligaste placeringen av kontrollcentralen har givit till resultat, att styrelsen ansett sig böra förorda Bromma flygplats. Enligt styrelsens mening är det angeläget, att en ny flygsäkerhetsbyggnad planeras så, att den kan tagas i bruk senast år 1963. Styrelsen är icke beredd att ta definitiv ställning till projektet, innan ytterligare utredning förebragts. För budgetåret 1960/61 bör därför för utrednings- och projekteringsarbeten beräknas ett belopp av 100 000 kr.

Olika flygplatser

För diverse och oförutsebara arbeten vid olika flygplatser beräknas ett belopp av 500 000 kr.

Teleutrustning m. m.

Kompletteringen och nyanskaffningen av teleutrustning under budgetåret 1960/61 omfattar radioutrustningar för fältfordon, trafikant högtalareanläggningar, talregistreringsutrustningar, komplettering av distributionssystemet för väderleksuppgifter, teleanstallationer i trafikskolan, snabbtelefoner samt uranläggningar. För ändamålet beräknas ett sammanlagt belopp av 250 000 kr.

Belysningsanläggningar

Bromma flygplats

För budgetåret 1958/59 äskade luftfartsstyrelsen medel för ombyggnad av inflygningslinjer vid flygplatsen till en beräknad kostnad av 120 000 kr.

Ifrågavarande arbeten kan på grund av leveransförseningar och andra skäl igångsättas först under innevarande budgetår. Under mellantiden har emellertid förbättrade konstruktioner kunnat utarbetas, vilkas utförande innebär en kostnadsökning av i runt tal 45 000 kr. Mot detta svarar emellertid avsevärda besparingar i drift- och underhållskostnader. Styrelsen föreslår därför, att det dyrare alternativet väljes. På grund av allmänna kostnadsfördyringar beräknas härjämte uppkomma en kostnadsökning av 10 000 kr. För budgetåret 1960/61 upptager arbetsprogrammet arbeten för ett belopp av 100 000 kr.

Plattformsbelysningen har länge varit otillfredsställande och allvarliga risker för personskador vid passagerarnas passage till och från flygplanen föreligger. På grund av trafikökningen måste flygplanen också uppställas allt längre bort från stationsbyggnaden och de där uppmonterade ljuskällorna. Det är nu erforderligt, att en tillfredsställande lösning av detta problem snarast kommer till stånd. För ändamålet beräknas ett belopp av 175 000 kr. Arbetet avses att slutföras under budgetåret 1960/61.

Det befintliga reservkraftaggregatet är numera otillräckligt för att fylla kraftbehovet vid störningar i den normala strömtillförseln. Ett ytterligare aggregat bör därför anskaffas såsom komplettering till det nuvarande. Kostnaderna härför beräknas uppgå till 90 000 kr. Hela beloppet åtgår under budgetåret 1960/61.

Kiruna flygplats

Kronans andel i belysningsanläggningarna, som tidigare beräknats till 450 000 kr, måste uppräknas med 100 000 kr, beroende dels på allmänna kostnadsfördyringar, dels på att längre kablar än som ursprungligen förutsetts måste utläggas. För budgetåret 1960/61 beräknas för ändamålet 120 000 kr.

Kabelarbeten för meteorologiska instrument

För fortsatta kabelarbeten för meteorologiska instrument vid olika flygplatser beräknas för budgetåret 1960/61 ett belopp av 250 000 kr.

Olika flygplatser

För ytterligare fältbelysningsanläggningar för mindre flygplatser samt för diverse och oförutsebara arbeten vid olika flygplatser beräknas under budgetåret 1960/61 450 000 kr resp. 165 000 kr.

Fordon, maskiner och redskap

Ersättningsanskaffningen av fordon, maskiner och redskap beräknas under budgetåret 1960/61 kosta sammanlagt 420 000 kr, vilket innebär en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 170 000 kr. Även nyan-skaffningskostnaderna beräknas stiga avsevärt och uppgår till 880 000 kr. De nya flygplatserna vid Kiruna och Umeå svarar för ett nyanskaffningsbehov av sammanlagt 430 000 kr.

6: 2 Försvarsberedskap vid luftfartsverket

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	268 000	100 000	250 000
1959/60	118 000	100 000	218 000*
1960/61 styrelsen	—	430 000	430 000*
dep.ch.	—	100 000	100 000*

Luftfartsstyrelsen har i särskild skrivelse den 21 augusti 1959 hemställt, att för nästa budgetår anvisas dels ett investeringsanslag av 430 000 kr för försvarsberedskapsändamål och dels ett avskrivningsanslag å driftbudgeten med samma belopp. Med hänsyn till skrivelsens art torde någon redogörelse för innehållet i densamma inte böra lämnas till statsrådsprotokollet. Skrivelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet överlämnas till vederbörande utskott.

6: 3 Utbyggnad av storflygplats m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	12 961 000	25 000 000	30 935 000
1959/60	7 026 000	40 000 000	45 000 000*
1960/61 styrelsen	2 026 000	30 000 000	32 000 000*
dep.ch.	2 026 000	30 000 000	32 000 000*

I prop. 1957: 185 angående utbyggnad av en storflygplats beräknades totalkostnaderna för Arlanda flygplats till 153 mkr.

Sedan riksdagen beslutat om flygplatsens utbyggnad i december 1957 igångsattes byggnads- och anläggningsarbetena med i första hand avverkning och terrassering för hangarområdet. I maj 1958 påbörjades arbetena ingående i den stora entreprenad, som omfattar bl. a. den 3 300 m långa huvudbanan och hangarplattformarna med tillhörande förbindelsebanor. Därefter har successivt entreprenader igångsatts, vilka innefattar större delen av vatten- och avloppsanläggningen, huvuddelen av driftsbyggnaderna, huvuddelen av belysnings- och radioanläggningarna samt vissa vägarbeten. Därjämte har inköp av för de första årens drift erforderliga fordon, maskiner och redskap verkställt. Markinköpen har också till större delen slutförts. Flygplatsen beräknas i enlighet med de ursprungliga planerna vara färdig att tagas i bruk i begränsad omfattning för trafik den 1 januari 1960, och samtliga nu berörda i första etappen ingående arbeten beräknas vara avslutade före den 1 december 1960.

Den närmast förestående andra etappen av flygplatsens utbyggnad omfattar ombyggnaden av ost-väst-banan, belysnings- och teleanläggningar för

* Preliminärt belopp.

denna bana samt byggnader och anläggningar inom själva stationsområdet ävensom viss ytterligare anskaffning av fordon, maskiner och redskap.

Arbeten och anskaffningar inom första etappen har nu fortskridit så långt, att därtill hörande kostnader relativt säkert kan överblickas. Även för ombyggnaden av tvärbanan, vars projektering nyligen avslutats, måste nu aktuell kostnadsberäkning anses vara betydligt säkrare än den i prop. 1957: 185 redovisade. Flera objekt, av vilka de mest kostnadskrävande är stationsbyggnaden samt tillhörande plattformsytor, är dock alltfjämt icke projekterade, och kostnadsberäkningen är följaktligen i dessa delar fortfarande osäker. I följande sammanställning har sistnämnda objekt redovisats separat med oförändrade kostnader i förhållande till beräkningarna i nämnda proposition och sålunda även utan hänsynstagande till eventuella kostnadsstegringar därefter.

	Anläggningskostnad beräknad hösten 1959	Ändring i förhållan- de till prop. 1957: 185
	Miljoner kronor	
Markförvärv	2,2	+ 0,2
Banor och plattformar		
Huvudbana	36,6	— 0,4
Tvärbana	19,2	— 2,3
Stationsområde, icke projekterat ¹ ..	12,0	—
Hangarområde ¹	6,0	+ 0,5
Byggnader		
Projekterade	12,5	+ 4,5
Icke projekterade (stationsbyggnad)	24,0	—
Huvudkulvertar samt vatten och avlopp	4,9	+ 0,4
Vägar och parkeringsplatser inom och utom fältområdet		
Projekterade	4,7	
Icke projekterade	2,0	+ 1,4
Belysning	6,2	+ 4,2
Teleinstallation, landningshjälpmedel	7,0	—
Fordon, maskiner och redskap	6,5	+ 3,5
Diverse	0,9	+ 0,9
Oförutsett	10,2	— 2,5
Administration	10,1	+ 1,6
Summa	165,0	+ 12,0

De totala anläggningskostnaderna för storflygplatsen beräknas sålunda nu uppgå till 165 mkr, vilket innebär en ökning i förhållande till den i propositionen upptagna summan med 12 mkr.

Av totalkostnaderna hänför sig 79,4 mkr till bundna kostnader, 41,5

¹ I propositionen 1957: 185 sammanslagna under rubriken Stations- och hangarområde.

mkr till projekterade men ej upphandlade anläggningar samt återstoden, 44,1 mkr, till icke projekterade anläggningar. Huruvida det utöver de i det föregående nämnda kostnaderna framdeles kan komma att uppstå några ytterligare fördyringar, som påverkar totalkostnaden för flygplatsen, låter sig f. n. icke med säkerhet bedömas, men så kan bli fallet.

Beträffande orsakerna till kostnadsändringarna anför styrelsen i huvudsak följande.

Vid tiden för uppgörandet av den i prop. 1957:185 redovisade kostnadsberäkningen rädde alltfjämt i många avseenden osäkerhet rörande de krav, som den kommande jettrafiken skulle ställa på storflygplatsens utformning och utrustning. Ett synnerligen omfattande internationellt utredningsarbete har emellertid under senare år ägnats dessa frågor. Praktiska erfarenheter rörande civil jettrafik föreligger numera också i viss utsträckning. Hänsyn härtill har kunnat tagas vid den hittills genomförda detaljprojekteringen för Arlanda flygplats. En viktig konsekvens av detta har blivit, att anskaffningsprogrammet för fordon, maskiner och redskap avsedda för flygplatsens drift och underhåll måst utökas väsentligt framför allt på grund av krav på snöröjningskapacitet och katastrofberedskap, som icke tidigare varit kända. Detta medför i sin tur att driftspersonalen, som skall handha nämnda materiel och den därmed sammanhängande verksamheten, måste bli större än som från början kunde förutses. Följdverkningarna av dessa anordningar blir främst, att större driftsbyggnader erfordras samt att vägar och planer inom driftsområdet måste utbyggas i motsvarande mån som verksamheten blir mera omfattande.

Lokaler för utbildning av i katastrofberedskapen ingående personal, vilken utbildning tidigare icke hade förutsetts bli förlagd till Arlanda, beräknas kosta 0,6 mkr. För denna utbildning erfordras nämligen förlägningsutrymmen för omkring 25 man samt de brandförmän som medverkar vid utbildningen. Därjämte erfordras expeditionslokaler, undervisningslokal med bl. a. anordningar för filmvisning samt utrymmen för kursdeltagarnas fysiska träning. Mot denna bakgrund har det under senare år framställt alltmåra klart, att utrymmena på Bromma flygplats icke medger att ifrågavarande utbildning genomföres där, vilket ursprungligen avsetts.

En provisorisk trafikledningsbyggnad, som ej tidigare förutsetts, beräknas medföra en kostnad av 0,4 mkr. Från början var det avsikten att den permanenta trafikledningsbyggnaden skulle vara färdig att tagas i bruk samtidigt med att flygplatsen öppnades för trafik i begränsad omfattning, alltså den 1 januari 1960. Byggnaden skulle placeras på eller alldeles invid stationsområdet. Då det emellertid efter omprövning av frågan bedömdes vanskligt att, innan generalplanen för stationsområdet hade fastställts, uppföra en permanent byggnad på nämnda område, borde i stället frågan lösas genom ett provisorium, vilket som nämnts beräknas kosta 0,4 mkr.

En annan väsentlig konsekvens av de senaste årens studier och erfarenheter är, att jettrafiken kommer att medföra krav på flygfältsbelysningen, som vida överstiger vad som tidigare accepterats. Kostnaderna för flygplatsens utbyggnad har sålunda härigenom kommit att stiga, huvudsakligen beroende på att man på det förberedande stadiet 1957 bedömde kostnaderna för flygfältsbelysningssystemet som för en konventionell anläggning. Denna har i huvudbanan kompletterats med installationer för bl. a. centrumbanljus och flodljus, vilka senare belyser banytan, varjämte kantljusen förstatats till 30 m inbördes avstånd i stället för tidigare 50 m. Det må påpekas att en successiv utbyggnad av belysningen icke bedömts praktiskt och eko-

nomiskt möjlig att genomföra sedan flygplatsen tagits i drift. Alla förutsebara installationer som berör speciellt betongbeläggningen har därför gjorts på förhand. Ost-väst-banan planeras att i belysningshänseende utrustas något enklare.

Den hittills inträffade indexförhöjningen sedan den ursprungliga kostnadskalkylen gjordes utgör drygt 1 %. Indexstegringen är i den aktuella kostnadsberäkningen inräknad vad beträffar hittills utförda och projekterade anläggningar. I posten Vägar och parkeringsplatser ingår ett belopp av ca 1 mkr avseende sådana anläggningar, som enligt styrelsens uppfattning är att betrakta som allmänna och vars anläggningskostnader därför torde böra avräknas mot automobilskattemedel.

Beträffande frågan om ändamålsenlig plats för förtullning av till Arlanda ankommande flygfraktgodis m. m. anför styrelsen, att man vid tiden för prop. 1957:185 utgick ifrån, att ifrågavarande förtullning borde äga rum i Stockholm. Sedan frågan under den pågående utbyggnaden av Arlanda aktualiserats, har generaltullstyrelsen och luftfartsstyrelsen övervägt vilka olika alternativ som kunde stå till buds för en tillfredsställande lösning. Därvid har det ur skilda synpunkter framstått som mest ändamålsenligt att förtullningen av flygfraktgodset sker direkt vid flygplatsen. Om så blir fallet uppstår behov av en tullgodsbyggnad vid Arlanda. Byggnadskostnaderna härför beräknas överslagsvis till ca 4 mkr. Mot en sådan utgift för statsverket svarar emellertid en årlig kostnadsbesparing, som f. n. kan anges till storleksordningen 600 000 kr, vilken uppkommer därigenom att tolagssättningen från tullverket till Stockholms stad beräknas bortfalla. För luftfartsstyrelsens vidkommande kan tullbyggnaderna icke beräknas medföra några nämnvärda inkomster. Mot denna bakgrund anser luftfartsstyrelsen, att anläggningskostnaderna för ifrågavarande byggnad icke bör bestridas av luftfartsstyrelsen. Om emellertid kostnaderna av formella skäl skall belasta luftfartsfonden, ifrågasätter styrelsen, om det icke är rimligt, att generaltullstyrelsen till luftfartsstyrelsen erlägger viss årlig ersättning för nyttjandet av de till tullverket upplåtta lokalerna, motsvarande självkostnaderna för desamma. Utöver dessa utrymmen kommer byggnaden även att innehålla lokaler för speditörer. I avvaktan på kostnadsfrågans lösning har styrelsen icke upptagit byggnadskostnaderna i nu förevarande beräkningar. Styrelsen hemställer dock, att Kungl. Maj:t snarast ville ta ställning till berörda fråga.

Av de erforderliga medlen för utbyggnaden av Arlanda är 85 mkr anvisade till och med budgetåret 1959/60. För nästa budgetår äskas 30 mkr, och återstående belopp, ca 50 mkr, beräknas bli erforderliga under budgetåren 1961/62 och 1962/63 med ca 25 mkr under vardera budgetåret.

6: 4 Luftfartsverkets dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Återföring av tillfällig anvisning	Förstärkning av andra anslag	Medelsförbrukning
1958/59	276 000	1 000	400 000 ¹	—	186 000
1959/60	491 000	100 000	—	—	261 000*
1960/61 styrelsen ..	330 000	—	—	—	100 000*
dep.ch.	330 000	1 000	—	—	100 000*

* Preliminärt belopp.

¹ Beloppet avser tillfällig förstärkning av anslaget till Flygplatser m. m.

För nästa budgetår anser styrelsen någon ny medelsanvisning icke erforderlig på detta anslag.

Styrelsen har lämnat en sedvanlig redogörelse för användningen av dispositionsanslaget under budgetåret 1958/59. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet överlämnas till vederbörande utskott.

Yttrande

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det utlåtande, som redovisats under postverkets fond.

Departementschefen

Luftfartsstyrelsen har räknat med att den för innevarande budgetår gällande investeringsramen om 10,8 mkr i stort sett kommer att utnyttjas. Utanför de ramreglerade investeringarna beräknar styrelsen en medelsförbrukning om 45 mkr för storflygplatsen.

Beträffande de ramreglerade investeringarna inom luftfartsfonden har styrelsen för nästa budgetår föreslagit en medelsförbrukning av 13,2 mkr och i nya anslag äskat 13,1 mkr för luftfartsfonden. Såsom framgår av investeringsplanen för kommunikationsverken har jag ansett mig kunna förorda en investeringsram av 10,5 mkr för luftfartsfonden. Härav torde 10,3 mkr böra hänföras till flygplatsanslaget, 0,1 mkr till försvarsberedskapsanslaget samt 0,1 mkr till dispositionsanslaget. Vidare tillstyrker jag — vid sidan av de ramreglerade anslagen — ett anslag av 30 mkr till utbyggande av storflygplatsen.

Liksom för innevarande budgetår bör luftfartsstyrelsen under nästa budgetår med anlitande av anslagen inom luftfartsverkets investeringsram samt anslaget till Radioanläggningar för luftfarten under televerkets fond få avvåga behoven av investeringar i olika slag av luftfartsanläggningar. Härvid förutsättes, att investeringarna totalt icke överstiger luftfartsverkets ram, utökad med ett belopp motsvarande anslaget till Radioanläggningar för luftfarten. Erforderliga anslagsförstärkningar i anledning härav torde få ske genom anlitande av dispositionsanslagen under berörda fonder.

Vad gäller de olika investeringsprojekten under luftfartsfonden vill jag först ta upp frågan om kostnadsfördyringarna på Arlanda flygplats. I den proposition (1957: 185), som låg till grund för statsmakternas beslut om storflygplatsens utbyggande, beräknades de totala anläggningskostnaderna till 153 mkr. Luftfartsstyrelsen beräknar nu kostnaderna till 165 mkr, var- till kommer 4 mkr för en tullgodshyggna. Underlag saknas för att ange i vilken utsträckning de till sistnämnda byggnad hörande utrymmena ingått i den tidigare kostnadsberäkningen. Rörande orsakerna till kostnadsökningen i övrigt om 12 mkr och ökningens fördelning på olika objektsgrupper får jag hänvisa till redogörelsen i det föregående. Jag vill här blott nämna att inemot 2 mkr hänför sig till indexmässiga kostnadsökningar sedan tidpunkten för 1957 års kostnadsberäkning.

Luftfartsstyrelsen har ansett, att anläggningskostnaderna för tullgodsbyggnaden icke bör bestridas ur luftfartsfonden, som icke kan beräknas bli tillgodoförd några nämnvärda inkomster från byggnaden. Frågan om kostnaderna för och fondredovisningen av denna byggnad torde enligt min mening erfordra ytterligare utredning. Arbetena med byggnadens uppförande synes icke behöva påbörjas under budgetåret 1960/61. Med hänsyn till dessa omständigheter torde luftfartsstyrelsen i samråd med byggnadsstyrelsen och generaltullstyrelsen böra undersöka lämpligheten av att byggnaden redovisas under generaltullstyrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond. Sedan denna undersökning utförts och byggnaden färdigprojekterats, torde ärendet på nytt få anmälas i vederbörlig ordning. I detta sammanhang beräknar jag icke några kostnader under luftfartsfonden för ifrågavarande byggnad. För den händelse anläggningskostnaderna befinnes böra slutligen läggas på luftfartsfonden bör luftfartsverket från tullverket erhålla en årlig hyresersättning motsvarande självkostnaderna för ifrågavarande utrymmen.

I fråga om kostnaderna för flygplatsprojektet i övrigt bör enligt min mening den ursprungliga totalkostnaden icke få överskridas i vidare mån, än vad som motsvarar indexhöjningen. Den fortsatta utbyggnaden av storflygplatsen får sålunda inriktas på att totalkostnaderna skall hållas inom en ram av 155 mkr. De begränsningar om 10 mkr, som sålunda måste komma till stånd i förhållande till luftfartsstyrelsens planer, synes med hänsyn till de avsevärda belopp som redan bundits för fälytor m. m. huvudsakligen komma att få hänföras till stationsområdet, byggnaderna, maskinparken samt posten oförutsett. Vid min genomgång av ärendet har jag fått den uppfattningen, att sådana begränsningar kan göras utan någon menlig inverkan på flygplatsens funktioner under en första utnyttjningsperiod. Det torde få ankomma på luftfartsstyrelsen att i första hand avväga medelsbehovet för de olika objektsgrupperna inom den totala ramen. I vad avser stationsbyggnaden och övriga hittills icke projekterade byggnader bör gälla, att ifrågavarande byggnadsföretag icke får påbörjas förrän Kungl. Maj:t lämnat tillstånd därtill.

För nya arbeten på Bromma flygplats under nästa budgetår har styrelsen äskat sammanlagt ca 1,2 mkr, varav 0,3 mkr under rubriken Diverse flygplatser. Beträffande nya investeringar på Bromma flygplats får jag erinra om mitt i propositionen 1957:185 angående utbyggnad av en storflygplats gjorda uttalande, att det inte kan vara rimligt att staten lägger ned stora kostnader på att anlägga en ny flygplats och samtidigt gör kapacitetshöjande investeringar vid Bromma flygplats, innan storflygplatsens kapacitet är till fullt utnyttjad. Flygtrafiken borde därför flyttas över till storflygplatsen i sådan utsträckning att investeringar på Bromma flygplats till följd av ett ökat antal flygplatsrörelser där kunde undvikas. Vissa investeringar för att hålla flygplatsen i ett trafikvärdigt skick kunde dock behöva göras. Härmed åsyftades dels vissa förstärkningsarbeten, dels en med den fortgående tekniska utvecklingen parallell modernisering av landningshjälpmedel o. d. Vidare kunde en upprustning av lokalutrymmena på Bromma flygplats bli

erforderlig, men en motsvarande minskning av ifrågavarande utrymmen på storflygplatsen förutsattes därvid, varför någon ökning av totalkostnaderna ej ansågs böra få ske av denna anledning. Mot bakgrunden av dessa uttalanden och då någon kostnadsbesparing avseende lokalutrymmena på storflygplatsen nu ej synes möjlig, är jag inte beredd tillstyrka, att medel anvisas för ifrågavarande arbeten på Bromma flygplats. Luftfartsstyrelsen bör närmare undersöka möjligheterna att till storflygplatsen förlägga kontrollcentralen för Stockholms flyginformationsregion.

Jag biträder styrelsens förslag rörande investeringar under nästa år på Sundsvall/Härnösands, Kiruna, Umeå och Jönköpings flygplatser för 1,4 mkr, 1,2 mkr, 2,6 mkr resp. 3,4 mkr. Beträffande styrelsens förslag i övrigt i fråga om anslaget till Flygplatser m. m. har jag i princip icke något att erinra, men vissa arbeten och anskaffningar torde dock behöva senareläggas, eftersom jag icke kunnat tillstyrka den utökning av investeringsramen, som styrelsen förordat.

I detta sammanhang vill jag erinra om att utöver de nu berörda investeringarna Kungl. Maj:t i prop. 1959: 174 föreslagit anläggande av flygplatser vid Skellefteå och Örnsköldsvik. Riksdagen har sedermera (skrivelse nr 342/1959) godkänt de i nämnda proposition framlagda förslagen. Statens kostnader för anläggande av flygplatserna i fråga — sammanlagt 3,5 mkr — har förutsatts skola bestridas av arbetslöshetsmedel.

Till försvarsberedskap har jag tagit upp ett anslag av 100 000 kr. Beloppet synes böra omedelbart avskrivas. Chefen för finansdepartementet har därför tidigare denna dag förordat, att ett motsvarande avskrivningsanslag anvisas på driftbudgeten. Beträffande anordnandet av normalskyddsrum på olika flygplatser får jag erinra om att kostnaderna härför ej skall bestridas från förevarande anslag utan från anslaget till Flygplatser m. m.

Med ledning av den sålunda uppskattade medelförbrukningen under nästa budgetår och de förutsatta, till budgetåret ingående behållningarna har de anslag beräknats, som angivits i de till anslagsrubrikerna fogade tabellerna och som uppgår till 40,4 mkr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1960/61 under luftfartsfonden anvisa följande investeringsanslag, nämligen

a) Flygplatser m. m.	10 300 000 kr.
b) Försvarsberedskap vid luftfartsverket ..	100 000 »
c) Utbyggnad av storflygplats m. m.	30 000 000 »
d) Luftfartsverkets dispositionsanslag	1 000 »

Statens allmänna fastighetsfond

7. Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	231 000	200 000	113 000
1959/60	318 000	200 000	518 000*
1960/61 styrelsen	—	300 000	300 000*
dep.ch.	—	200 000	200 000*

Byggnadsstyrelsen

I skrivelse den 25 augusti 1959 anför byggnadsstyrelsen, att de egentliga saneringsarbetena inom Djurgårdsstaden nu påbörjats. Sålunda pågår arbeten med att uppföra en ny, för samtliga byggnader inom området gemensam värmecentral jämte värmeledningskulvertar och gravar för vatten- och avloppsledningar. Därjämte har ombyggnad och sanering av vissa byggnader påbörjats. Dessa arbeten beräknas vara färdiga under sommaren 1960. Behållningen på anslaget torde i dess helhet åtgå för dessa arbeten under innevarande budgetår. Enligt upprättad plan förutsättes saneringen skola genomföras under en tidrymd av 10 år med en beräknad årlig medelsanvisning av 200 000 kr. Med hänsyn till inträffade byggnadskostnadsstegringar och för att arbetena skall kunna bedrivas mer rationellt har styrelsen emellertid funnit erforderligt, att den årliga medelsanvisningen ökas till 300 000 kr, vilket belopp av styrelsen äskas för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag förordar, att anslaget för nästa budgetår uppföres med ett oförändrat belopp av 200 000 kr samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kr.

8. Radiohus

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	792 000	8 000 000	1 867 000
1959/60	6 925 000	9 500 000	10 425 000*
1960/61 styrelsen	6 000 000	7 700 000	13 700 000*
dep.ch.	6 000 000	6 400 000	12 400 000*

* Preliminärt belopp.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen har i skrivelser den 18 augusti och den 7 december 1959 bl. a. anfört.

Enligt föreliggande planer för uppförande av radiohuset i Stockholm skall byggnadsarbetena omfatta tre byggnadsetapper. Hela anläggningen har projekterats för en programverksamhet av totalt 8 100 timmars sändningstid per år.

De egentliga byggnadsarbetena på den första etappen, avseende huvudsakligen en kontorsbyggnad, påbörjades sommaren 1959 och beräknas vara slutförda sommaren 1961.

Under det slutliga detaljarbetet med entreprenadhandlingarna har tekniska krav tillkommit, som icke tidigare kunnat förutses. Enligt Sveriges Radio bör planeringen av televisionsanläggningen ske på sådant sätt, att möjlighet skapas att i en framtid eventuellt införa färgtelevision. Detta medför att elkraftbehovet väsentligt ökas. Den i kontorsbyggnadens källarvåning belägna elkraftscentralen måste därför ges större dimensioner. Därtill kommer att Stockholms stad icke kan leverera den erforderliga effekten via en 10-kV-ledning, såsom tidigare planerats, varför transformatorstationen måste omdisponeras för en inkommande ledning om 30 kV. Vidare har vid detaljplanering av distributionsnätet för elektrisk kraft jämförande praktiska prov visat, att särskilda anordningar måste vidtas för att avskärma de elektro-magnetiska störningsfält, som uppstår i ställverk och distributionskanaler. Detta kräver utvidgningar av planerat kulvertsystem. I vissa zoner vid passage nära produktionslokaler blir man nödsakad att montera avskärmningsplåtar av koppar. Dessutom har de anordningar för in-trångsskydd, som erfordras ur beredskapssynpunkt, visat sig mer kostnadskrävande än vad tidigare kunnat förutses. — Genom förenklade byggnadsutföranden inom byggnaden i övrigt har byggnadsstyrelsen dock kunnat hålla totalkostnaden inom ramen för den tidigare anmälda kostnaden, 21,5 mkr. För fortsatta byggnadsarbeten under budgetåret 1960/61 beräknar byggnadsstyrelsen en medelförbrukning av 8 000 000 kr.

Den andra byggnadsetappen angavs hösten 1958 omfatta i huvudsak utrymme för studiolokaler, verkstäder, garage och entréhall. Kostnaderna uppskattades då preliminärt till 28 mkr. Statsmakterna fattade vid 1959 års riksdag principbeslut om att de till andra etappen hörande byggnaderna skulle få uppföras. I anslutning härtill beslöt statsmakterna på förslag av byggnadsstyrelsen, att en restauranganläggning och en beredskapsanläggning i bergrum skulle få påbörjas. Kostnaderna för dessa anläggningar angavs därvid till 2,4 resp. 1,8 mkr. Vidare gjordes ingen erinran mot ett förslag av telestyrelsen och Sveriges Radio om att för televerket erforderliga lokaler för de centrala distributionsuppgifterna för ljudradio och television skulle få sammanföras i en särskild byggnad på eller i anslutning till radiohustomten. Byggnadsstyrelsen har nu upptagit samtliga dessa anläggningar såsom hörande till andra etappen.

I den ordning som byggnaderna blir aktuella att uppföra skulle därvid

andra etappen komma att omfatta: entréhall jämte vissa källarutrymmen, restauranganläggning, bergrumsanläggning, studioblock, televerkets distributionscentral och länktorn för denna central. Arbetet med de två förstnämnda projekten jämte utsprängning av bergrummet måste vara utfört samtidigt med att kontorshuset färdigställs sommaren 1961. Bergrumsanläggningen beräknas därefter kunna helt färdigställas till nyåret 1961/62. Av de övriga byggnaderna beräknas televerkets distributionscentral med tillhörande länktorn kunna stå färdiga sommaren 1963 och studioblocken våren 1964.

Byggnadsstyrelsen anför i huvudsak följande rörande de för andra etappen erforderliga byggnadsarbetena.

Styrelsen har låtit överarbeta förslaget om förläggning av restaurangen till det s. k. stenskjulet. Därvid har detaljerade undersökningar av byggnadens grund och stomme visat, att det är förenat med stora kostnader att gräva ut källarvåningen för att där förlägga ekonomilokaler. Dessa har därför nu förlagts delvis under mark utmed byggnadens norra långsida. Byggnaden avses få en sammanlagd kapacitet av ca 500 platser. Härtill kommer två mindre gästmatesalar samt kaféutrymmen i vindsvåningen. Genom vidtagna ändringar i tidigare planlösning har restaurangens kapacitet ökats till att svara mot behovet hos såväl radio- som TV-verksamheten i fullt utbyggt skede. Byggnadsstyrelsen räknar med att ombyggnadsarbetena skall ingångsättas under första halvåret 1960 och att den del som är avsedd att disponeras för de kontorsanställda kan tas i bruk samtidigt med inflyttningen i kontorshuset. Totalkostnaden för restauranganläggningen har beräknats till 3,4 mkr. För budgetåret 1960/61 räknar styrelsen med en medelsförbrukning av 1 600 000 kr. — Arbetsutskottet för Sveriges Radios styrelse har i skrivelse till byggnadsstyrelsen den 16 november 1959 hemställt, att styrelsen måtte ompröva det dittills godkända förslaget att inrymma lokalerna för personalrestaurangen i Stenskjulet. Byggnadsstyrelsen har upptagit förnyad utredning i frågan, varvid prövas tänkbara alternativ jämte det föreliggande förslaget och styrelsen ämnar efter avslutad utredning återkomma med närmare redogörelse härför.

Under hösten 1959 beräknas sprängningsarbetena för bergrumsanläggningen komma igång. Då anläggningen utgör en fristående enhet, kan fortsätta byggnadsarbeten anstå tills längre fram. Totalkostnaden för anläggningen har beräknats till 1,8 mkr. Någon medelsförbrukning utöver tidigare anvisade belopp beräknas inte under nästa budgetår.

Projekteringsarbetet rörande studioblocken avsågs tidigare bedrivas i sådan takt, att byggnadsarbetena kunde påbörjas under första halvåret 1960. Denna forcerade projekteringstakt har av flera skäl icke varit möjlig att hålla, bl. a. beroende på att skiftande konstruktiva problem och samordningsuppgifter framkommit under projekteringsarbetets gång. Därtill kommer en omfattande omDispositionering av lokalgrupper inom byggnadskropparna, i första hand orsakad av utbrytningen av televerkets distributionscentral. Fortsättningsvis anför styrelsen.

Vid omdisponeringen har det visat sig möjligt att avkorta byggnadskropparna i en utsträckning, som motsvarar storleken av den utbrutna enheten. Samtidigt har styrelsen ingående undersökt varje möjlighet att begränsa studiolokalerna i övrigt. Den minskning av byggnadens planyta, som därvid vunnits, uppväges av vid detaljplanering framkomna krav på ökade vindsutrymmen för ventilationsanläggningen.

De komplicerade konstruktioner, som erfordras för att akustiskt åtskilja de olika produktionsenheterna och rörande vilka icke några erfarenheter inom landet föreligger, är föremål för studium i samråd med utländska experter. Med speciell hänsyn till dessa problem och i samband med ändringar i planlösningen har byggnadsstyrelsen låtit pröva alternativa konstruktions-system för att därmed kunna finna en gynnsam lösning av de skiftande funktionsproblemen. Sveriges Radio har under hand framställt önskemål om att den inbördes grupperingen och utformningen av studiolokaler och tillhörande kontrollrum måtte utföras på sådant sätt, att dessa anpassas för stereofonisk radioutsändning. Dessutom har företaget framhållit att några produktionsenheter bör ges sådan konstruktiv utformning, att de utan större ingrepp i stommen kan byggas om till mindre televisionsstudios, i första hand avsedda för nyhets- och aktualitetsprogram.

Byggnadsstyrelsen prövar alla möjligheter att förlägga depåförråd, anläggningsverkstäder för ljudradions och televisionens samfälliga bruk samt garage för företagets tjänstefordon i de disponibla källarvåningarna. Avsikten är att nedbringa televisionsanläggningens storlek för att inom ramen för estetiskt godtagbar lösning möjliggöra framtida tillbyggnader av i första hand produktionstekniska lokaler. Dessa utrymmen i studioblockens källarvåningar skulle därmed bli utnyttjade på ett för företaget gynnsamt sätt.

I sammanhang med detta arbete har styrelsen ingående prövat lokalprogrammen för radio och television för att finna möjliga sammanslagningar av i första hand serviceenheter varvid lokalerna, där så funnits lämpligt, förlagts i radiodelen så, att de utnyttjar den där liggande centrala distributionsavdelningen.

Totalkostnaden för studioblocken jämte entréhall beräknar styrelsen till 37 mkr. Styrelsen framhåller härvid, att de på nuvarande stadium framräknade byggnadskostnaderna får anses som preliminära uppskattningar till dess mera definitiva kostnader, baserade på anbud, föreligger. Styrelsen räknar med att projekteringsarbetet kan bedrivas i sådan takt, att byggnadsarbetena kan igångsättas under första halvåret 1961. För nästa budgetår beräknar styrelsen medelsförbrukningen till 3 500 000 kr inkl. medelsbehov för entréhallen.

Av kostnadsökningarna i förhållande till föregående års uppskattning hänför sig 5,5 mkr till de speciella byggnadskonstruktioner, som krävs för att ljudisolera de olika produktionsenheterna från varandra, 1 mkr till en särskild källarbyggnad utmed Oxenstjernsgatan, 1 mkr till de numera i detalj studerade ventilationsanordningarna och 2,5 mkr till en särskild vindsvåning, som tillkommit för att ventilationsanordningarna skall vid en eventuell framtida ombyggnad av ljudradions produktionslokaler kunna dimensioneras för televisionssändamål.

Vad beträffar televerkets distributionscentral och därmed sammanhängande länktorn har främst med hänsyn till kortast möjliga dragning av de

dyrbara ljudradio- och televisionskablar en så ekonomiskt fördelaktig placering av anläggningen som möjligt eftersträfvats. Lokalerna har fördelats på två byggnadskroppar. Distributionscentralen sammanbygges med kontorshuset i nära anslutning till länktornet. Underhållsavdelning, förråd och garage förlägges i anslutning till TV-byggnaden. I tidsplanen för radio- och televisionsprojektet bör distributionsanläggningen stå färdig att tas i bruk samtidigt med övriga produktionslokaler, varför byggnadsarbetena bör påbörjas under budgetåret 1961/62. Kostnaderna för distributionscentralen uppskattas till 1,5 mkr. För upprättande av byggnadshandlingar och för förberedande markarbeten beräknar byggnadsstyrelsen för budgetåret 1960/61 en medelsförbrukning av 100 000 kr. Kostnaderna för länktornet redovisas under anslaget till Televisionshus.

För markplanering i samband med radiohusanläggningarna räknar byggnadsstyrelsen med en totalkostnad av 1,3 mkr. Härav erfordras för nästa budgetår 0,5 mkr för markplanering vid kontorsbyggnaden och restaurangen.

De till andra byggnadsetappen hörande anläggningarna har sålunda totalt kostnadsberäknats till preliminärt 45 mkr. För nästa budgetår räknar byggnadsstyrelsen totalt med en medelsförbrukning av 5,7 mkr för anläggningsarbeten inom andra byggnadsetappen.

Styrelsen meddelar slutligen, att kostnaderna för tredje etappen, omfattande ett konserthus och eventuellt ett parkeringshus, preliminärt kan uppskattas till ca 18 mkr.

Kostnaderna skulle sålunda för hela radiohusanläggningen kunna preliminärt uppskattas till $(21,5 + 45,0 + 18,0)$ 84,5 mkr. Härav har hitintills anvisats 19 mkr. Den beräknade medelsförbrukningen för budgetåret 1960/61 uppgår totalt till $(8\,000\,000 + 5\,700\,000)$ 13 700 000 kr. Då en reservation av 6 000 000 kr beräknas föreligga på anslaget, äskar byggnadsstyrelsen i nytt anslag för nästa budgetår 7 700 000 kr.

Departementschefen

I den första byggnadsetappen för radiohuset skall uppföras en kontorsbyggnad, som kostnadsberäknats till 21,5 mkr. Byggnadsarbetena pågår och beräknas vara slutförda sommaren 1961. I totalkostnaden för den första etappen och den härför beräknade medelsförbrukningen för innevarande budgetår ingår ett belopp av ca 1,3 mkr, avseende Sveriges Radios andel i ett lån till Stockholms stad för anslutning till fjärrvärmeverket i Värtan av den gemensamma värmeanläggning, som planeras för ljudradio- och televisionsanläggningarna samt vissa byggnader tillhörande fortifikationsförvaltningen. Medel för detta lån, som forskottsvis utbetalats från bl. a. anslaget till Radiohus, har ansetts böra slutligt bestridas genom ett anslag under fonden för låneunderstöd. I enlighet härmed har denna dag under nämnda fond på föredragning av chefen för försvarsdepartementet för ändamålet upptagits ett särskilt anslag, innefattande bl. a. nämnda ca 1,3 mkr. Vid sådant förhållande beräknar jag totalkostnaden för kontorsbyggnaden till 20,2 mkr och medelsbehovet för nästa budgetår till 6,7 mkr.

Vid 1959 års riksdag fattades principbeslut om utförande av en andra byggnadsetapp, omfattande i huvudsak utrymmen för studiolokaler, distributionscentral, verkstäder, garage och entréhall. Kostnaderna härför beräknades preliminärt till 28 mkr. Vidare beslöt statsmakterna, att en restauranganläggning och en bergrumsanläggning skulle få påbörjas. Dessa projekt kostnadsberäknades till 2,4 resp. 1,8 mkr. De nya arbetena uppskattades sålunda preliminärt till 32,2 mkr.

Byggnadsstyrelsen har nu beräknat kostnaden för dessa arbeten till preliminärt 43,7 mkr. De förra året beräknade kostnaderna baserades på gjorda uppskattningar av kubpriser och angavs därför vara att anse som grova normtal. Det nu föreliggande materialet ger större säkerhet i kostnadsberäkningarna, även om dessa ännu måste betraktas som preliminära, innan på anbud beräknade belopp kan redovisas. Av den kostnadsökning på 11,5 mkr, som sålunda nu anges för de till andra etappen hörande byggnaderna, avser 0,5 mkr televerkets distributionscentral, 1,0 mkr kostnader för vissa källarutrymmen, vilka av byggnadstekniska skäl ansetts böra utföras i samband med de nu pågående arbetena, 5,5 mkr kostnader för de mycket dyrbara men nödvändiga isolationsåtgärderna i studioblocken för att eliminera akustiska störningar, 3,5 mkr anordningar för att möjliggöra en framtida alternativ användning av vissa ljudradiolokaler för television och 1,0 mkr merkostnader för vissa köksutrymmen m. m. för restauranganläggningen. Härtill kommer till första och andra byggnadsetapperna hänförliga yttre planeringsarbeten på tomten till en kostnad av 1,3 mkr. Totalt skulle därmed enligt byggnadsstyrelsens beräkningar kostnaderna för första och andra byggnadsetapperna uppgå till $(21,5 + 43,7 + 1,3)$ 66,5 mkr.

Jag är fullt medveten om svårigheterna att hålla kostnaderna inom en stramt begränsad ram vid så speciella byggnadskonstruktioner, varom här är fråga, särskilt vad gäller åtgärder för att eliminera störande ljud i studioblocken. Detta förhållande gör det emellertid nödvändigt att på allt sätt söka begränsa kostnaderna inom de delar av byggnadsprojektet, där sådana begränsningar kan göras utan att funktionskraven för anläggningen eftersätts. Under budgetarbetet inom Kommunikationsdepartementet har en ingående prövning av möjligheterna till sådana begränsningar ägt rum. Det har därvid bl. a. framgått, att det planerade antalet studios icke överstiger vad Sveriges Radio f. n. disponerar för ljudradioproduktionen. Enligt min mening kan någon nedskärning som har betydelse i kostnadssammanhanget av utrymmena i studieblocken icke lämpligen ske utan att man riskerar att verksamheten i byggnaden ej kan bedrivas på ändamålsenligt sätt. Icke heller synes någon sänkning av kraven på de kostnadskrävande akustiska anordningarna vara tillrådlig. Jag kan alltså icke förorda några begränsningar av anläggningens studiodel men vill understryka, att vid den fortsatta projekteringen alla möjligheter till kostnadsbesparingar i konstruktion och materiellval m. m. iakttages.

Däremot anser jag den planerade bergrumsanläggningen, som kostnadsberäknats till 1,8 mkr, kunna ställas på framtiden. Några konsekvenser för

den kontinuerliga driften av ljudradioverksamheten uppkommer icke härigenom. Jag har under hand från byggnadsstyrelsen inhämtat, att möjligheter finnes att utan väsentliga kostnadsökningar eller olägenheter i övrigt utföra projektet i en framtid därest detta då skulle bedömas såsom angeläget. Vidare förordar jag, att den till 3,4 mkr kostnadsberäknade restauranganläggningen göres till föremål för förnyad prövning, därvid bl. a. möjligheterna att bereda utrymme för densamma inom kontorsbyggnaden ingående övervägs. Jämväl planerna rörande de yttre arbetena, som kostnadsberäknats till 1,3 mkr, bör omprövas av byggnadsstyrelsen från besparingsynpunkt.

Jag har intet att erinra mot det av byggnadsstyrelsen för nästa budgetår angivna medelsbehovet av 5,7 mkr för den andra byggnadsetappen och beräknar alltså den totala medelsförbrukningen för radiohusanläggningarna till $(6,7 + 5,7)$ 12,4 mkr för budgetåret 1960/61. Då en reservation av 6 mkr beräknas föreligga på anslaget vid utgången av innevarande budgetår, erfordras i nytt anslag 6,4 mkr. I enlighet med vad jag anfört under televerkets fond vid anmälan av ljudradians budgetfrågor torde anslaget för nästa budgetår böra föras upp med detta belopp.

Slutligen vill jag anmäla, att en tredje etapp av radiohuset, omfattande konserthus och parkeringshus till en uppskattad totalkostnad av 18 mkr, enligt min mening måste bedömas mot bakgrunden av ljudradians framtida ställning i televisionsåldern. I uppdraget för den utredning rörande ljudradians framtidsproblem, som jag berört i det föregående vid min behandling av ljudradioverksamheten under televerkets fond, ingår därför att pröva jämväl dessa byggnadsfrågor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Radiohus* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 6 400 000 kr.

9. Televisionshus

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1959/60	—	500 000	500 000*
1960/61 styrelsen	—	3 000 000	3 000 000*
dep.ch.	—	2 500 000	2 500 000*

Byggnadsstyrelsen

I skrivelser den 18 augusti och den 7 december 1959 har byggnadsstyrelsen bl. a. anfört.

Vid 1959 års riksdag fattades beslut om att en byggnad för televisionen skulle uppföras inom kvarteret Förrådsbacken i Stockholm i omedelbar anslutning till radiohuset.

* Preliminärt belopp.

Styrelsen anmälde därvid, att ett byggnadsprogram för 50 timmars programproduktion per vecka rent tekniskt skulle kunna tillgodoses men att styrelsen var tveksam av arkitektoniska och stadsbildsmässiga skäl ifråga om lämpligheten att uppföra så stora byggnadsmassor på den valda tomten. I stället förordade styrelsen en byggnadsvolym, som medgäve sändningar icke väsentligt överstigande 30 timmars program per vecka. Det förutsattes härvid, att en viss del av verksamheten, t. ex. filminspelning, skulle kunna ske på annat håll inom stockholmsområdet och att vid ytterligare utökad verksamhet en förläggning av ökad andel av programproduktionen till andra av rikets större städer kunde diskuteras. Byggnadsstyrelsen uppskattade totalkostnaden för televisionsbyggnaden enligt sistnämnda alternativ preliminärt till 40 mkr vid prisläget den 1 juli 1958. För projektering av det av byggnadsstyrelsen begränsade alternativet och för andra förberedelsearbeten anvisades för innevarande budgetår 500 000 kr.

Från Sveriges Radio har till byggnadsstyrelsen framförts önskemål om att en första del av anläggningen skall omfatta två studios om vardera 600 kvm yta. För att möjliggöra en planerad kontinuerlig ökning av sändningstiden anser Sveriges Radio att denna första del av anläggningen bör vara i drift senast under budgetåret 1962/63. Om denna utbyggnadstakt ej kan hållas, förutser företaget att den befintliga anläggningen vid Svea Artilleri, fram till dess televisionshuset inom kvarteret Förrådsbacken blir driftklart, kompletteras med de lokalgrupper, som den närmaste utvecklingen kan kräva, i första hand en provisorisk studio.

Företaget skulle därmed under 1962, inklusive anläggningarna i Göteborg och Malmö, förfoga över sex mindre studios delvis i provisoriskt inredda lokaler. Anläggningarna kan ge möjlighet till en studioproduktion av ca 18 timmar per vecka.

Den provisoriska studio, som nyligen färdigställts på den för ljudradio- och televisionsverksamhet reserverade tomten i Göteborg, medger dock icke den fulla kapacitet beträffande programval, som erfordras enligt fastställda produktionsplaner. Sveriges Radio har därför under hand framfört önskemålet, att en planerad anläggning i Göteborg kommer till stånd på tidigt stadium, så att den kan inordnas i produktionsplanerna i väntan på att stockholmsanläggningen står färdig att tas i bruk.

Byggnadsstyrelsen finner det angeläget att av estetiska skäl begränsa den slutliga anläggningen i Stockholm, vilket styrelsen anser möjligt, om televisionsverksamheten sprides genom att nya anläggningar uppföres i landsorten. Förutom den i första hand planerade anläggningen i Göteborg kan en ny anläggning med placering i Norrland förutses.

Styrelsen finner det särskilt gynnsamt om projekteringen av anläggningarna i Stockholm och Göteborg kan samordnas och förberedande utredningar påbörjas innevarande budgetår. Projekteringen skulle då kunna börja vid sådan tidpunkt, att ett förslag kunde föreläggas 1961 års riksdag.

Sveriges Radio har vidare till byggnadsstyrelsen under hand framfört önskemålet, att anläggningen i Stockholm planeras på sådant sätt, att ett

framtida införande av televisionssändning i färg kan ske utan större ingrepp i byggnadens konstruktion och utformning.

Rörande den närmare utformningen av byggnaden anför byggnadsstyrelsen bl. a. följande.

Med hänsyn till att jämförelsematerial inom landet till stor del saknas och i övriga delar av Europa visar så skiftande karaktär, beroende på den hastiga utvecklingen inom området och på skilda produktionsförutsättningar i olika länder, råder det stor osäkerhet vid bedömningen av framförda lokalbehov. Styrelsen har emellertid efter ingående studium av ritningar och lokalprogram över televisionsanläggningar inom Europa, vilka beträffande förutsättningar för produktionen erbjuder likartade förhållanden med Sverige, sökt erhålla en uppfattning om de problemställningar, som kan uppställas i detta sammanhang.

Den primära frågan beträffande lokalprogrammets utformning är valet av studioenheterens storlek och antal. Studiolokalerna bör enligt styrelsens uppfattning utformas så, att de i princip passar till varje programtyp, varjämte tekniska installationer bör göras likartade i de olika studioenheterna för att underlätta driften. I detta sammanhang kan framhållas, att tendensen i Amerika numera går mot större studioenheter. Sveriges Radio disponerar f. n. genom förhyrning Cirkuslokalen på Djurgården för de större showprogrammen med inbjuden publik. De två mindre studiolokalerna med en golvyta av vardera ca 400 kvm, som f. n. disponeras i den nuvarande anläggningen inom kvarteret Svea Artilleri, har vid upprepade tillfällen, bl. a. vid teaterproduktioner, visat sig vara för små.

Byggnadsstyrelsen har vidare funnit, att produktionskapaciteten kvantitativt sett är lika för studios av olika storlek eller ca 3 timmar per vecka. Beträffande produktionstyp medger däremot en största studiolokal om 1 000 kvm stor frihet vid produktionsplaneringen samt möjlighet till samtidig scenuppbbyggnad och ljussättning av två program med utsändningstid exempelvis påföljande kvällar. I detta sammanhang kan nämnas att den danska televisionsanläggningen, som befinner sig på ungefär samma projekteringsstadium som den svenska, planeras med en största studiotyp av 600 kvm golvyta.

Med hänsyn till televisionsverksamhetens krav på sammansatta mycket stora lokalgrupper av olika funktion och utformning samt till de lokala förutsättningarna på den disponibla tomten, finner styrelsen det icke tillrädligt att räkna med ett tidigare färdigställande av den första delen av anläggningen än under budgetåret 1964/65. En för högt uppdriven projekteringstakt kan få till följd, att anläggningen i dess helhet får en mindre ändamålsenlig utformning.

Byggnadsstyrelsen har efter ingående prövning sökt begränsa anläggningens storlek för att skapa möjligheter att inom ramen för en estetiskt godtagbar volym inpassa de framtida utbyggnader, som en utveckling av televisionstekniken kan kräva. Härvid har varje utrymme i lokalprogrammet detaljstuderats för att om möjligt lokalisera och klassificera eventuella lokalreserver, som med nuvarande erfarenheter bedöms böra ingå i anläggningen. De sekundära lokalgrupperna — depåförråd, garage- samt serviceavdelningar för ljudradions och televisionens samfälliga bruk, anläggningsverkstäder och dylikt — har därför överförts från TV-huset till disponibla utrymmen i radiohusets källarvåningar. I samband med dessa omgrupperingar har de olika lokalgruppernas utrymmesstandard ingående prövats. De avdelningar, som ännu ej fått sin funktionella form, har begränsats och fått en placering så att de genom omdisponeringar och tillbyggnad kan förändras efter nya krav, som kan framkomma.

Det har vid omarbetningen av lokalprogrammet visat sig möjligt att genomföra en begränsning av TV-byggnaden med ca 40 000 kbm eller 20 %. Det överarbetade lokalprogrammet omfattar anläggningar, som motsvarar Stockholms andel i ett riksprogram med en sändningstid av ca 30 timmar per vecka. Anläggningen planeras därvid för fyra studios om resp. 1 000, 600, 600 och 350 kvm yta. Detta lokalprogram torde emellertid i flera punkter komma att revideras allteftersom nya erfarenheter vunnits av fortsatta reguljära sändningar.

Tidigare uppskattad totalkostnad, 40 mkr, bedömer styrelsen f. n. icke vara tillräcklig beroende på bl. a. osäkerhet beträffande byggnadskroppens storlek och utformning. Dessutom tillkommer följande byggnads- och anläggningsarbeten, vilka tidigare icke redovisats.

Sedan hösten 1958 har byggnadsstyrelsen slutfört grundundersökningar inom tomten och vidare låtit undersöka gynnsammaste grundläggningssätt med hänsyn till de höga krav på stabilitet, som ställes framför allt på konstruktionen av studioenheter. Det har härvid visat sig, att markbeskaffenheten erbjuder vissa problem med hänsyn till komplexets storlek samt nämnda stabilitetskrav. Det blir därför nödvändigt att utföra pålning till fast berg under hela komplexet i ett sammanhang. Vid den tidigare gjorda kostnadsuppskattningen hade man endast räknat med normala grundläggningskostnader. Merkostnaden för de extra grundläggningsarbetena kan preliminärt uppskattas till 3 mkr.

Styrelsen har vidare låtit utreda avloppsfrågan i samband med projektets realiserande. I enlighet med uttalande i Stockholms generalplan, att man för att avlasta samlingsledningarna i största möjliga utsträckning skall söka avleda dag- och grundvatten direkt i vattendrag undersöks f. n. olika lösningar att avleda vattnet i nya ledningar till Djurgårdsbrunnsviken. Härvid undersökes också möjligheten att i samråd med Stockholms stad låta utföra gemensam ledningsdragning samt att i det för avloppsledningarna avsedda schaktet även placera ledningar för kylvatten från en djupficka ute i Djurgårdsbrunnsviken. Det stora kylvattenbehovet för ventilationsanläggningen kan nämligen icke täckas via stadens vattennät. Kostnaderna för avlopp- och kylvattenanläggningarna samt för yttre arbeten enligt dispositionsplanen uppskattar styrelsen till 2,5 mkr.

Ett för distributionen av televisionsprogrammen erforderligt länktorn beräknas få en höjd av 110 m. Endast preliminära skisser föreligger rörande detta projekt. Kostnaden kan vid jämförelse med likartade objekt uppskattas till storleksordningen 2 mkr.

En transportgång mellan radio- och televisionshusen har av styrelsen kostnadsberäknats till 1,5 mkr.

Den totala kostnaden för byggnads- och anläggningsarbeten utanför den egentliga televisionsbyggnaden kan alltså uppskattas till storleksordningen 9 mkr.

Styrelsen framhåller, att ytterligare utredningsarbete erfordras för att helt klarlägga den totala anläggningens disposition. Detta arbete avser sty-

relsen att forcera så, att grundläggningsarbetet kan igångsättas i början av år 1961. I händelse av riksdagens godkännande räknar styrelsen med att en första del, omfattande två studioenheter om vardera 600 kvm, skall kunna påbörjas under budgetåret 1961/62 och färdigställas under budgetåret 1964/65.

För den fortsatta utredningen jämte upprättande av ritningar samt för byggnadskostnader i samband med grundläggningsarbetet under budgetåret 1960/61 beräknar styrelsen en medelsförbrukning av 2 500 000 kr. För de därpå följande fyra budgetåren kan en medelsförbrukning av ca 12 000 000 kr per budgetår förutses.

Beträffande en televisionsanläggning i Göteborg har styrelsen under hand erfarit, att anläggningen bör innehålla en medelstor studio om 600 kvm golvyta, en smärre nyhetsstudio samt tekniska servicelokaler. Dessutom bör i anläggningen inpassas de lokaler, som erfordras för ljudradioverksamheten, så att Sveriges Radio får en samlad anläggning i Göteborg.

För att närmare utröna anläggningens storlek och utformning räknar styrelsen med att utredningar och projektering under budgetåret 1960/61 kräver ett medelsbehov av 500 000 kr.

Totalt beräknar sålunda byggnadsstyrelsen medelsbehovet för nästa budgetår till 3 000 000 kr och hemställer i anslutning därtill om motsvarande investeringsanslag.

Departementschefen

Vid 1959 års riksdag fattades principbeslut om uppförande i Stockholm av ett televisionshus. Byggnaden förutsattes skola dimensioneras för den del av programproduktionen, som kunde beräknas falla på Stockholm vid en total sändningstid av 30 timmar per vecka. Projektet uppskattades preliminärt komma att kosta 40 mkr. För projektering och andra förberedelsearbeten anvisades 0,5 mkr.

Sedan projekteringsarbetet nu pågått en tid och därigenom bättre grundmaterial än tidigare erhållits för de fortsatta kostnadsberäkningarna har byggnadsstyrelsen meddelat, att totalkostnaden kommer att öka högst väsentligt. Erforderliga åtgärder för att begränsa akustiska störningar i studiodelen ställer nämligen väsentligt högre krav på medel än vad man tidigare räknade med och likaså kommer anläggningarna för värme, ventilation och elektricitet att bli avsevärt mycket dyrare. Vidare erfordras ett icke tidigare förutsett pålningsarbete under hela byggnadskomplexet, vilket gör grundläggningsarbetena mycket kostnadskrävande. Avloppsanläggningarna blir också dyrare. Slutligen tillkommer förut icke uppgivna kostnader för ett länktorn och för yttre arbeten.

För egen del anser jag de av byggnadsstyrelsen lämnade uppgifterna om kostnadernas utveckling vara oroväckande. Till stor del beror svårigheten att ange ett någorlunda exakt belopp för totalkostnaderna på att ett slutligt lokalprogram för televisionshuset ännu icke fastställts. Innan statsmakterna tar slutlig ställning till byggnadsarbetena för själva televisionshuset, sy-

nes det mig vara oundgängligen nödvändigt, att ett definitivt sådant lokalprogram finnes att tillgå samt att projekteringsarbetena kommit till ett sådant stadium, att en tillförlitlig kostnadsberäkning kan göras och framläggas för statsmakterna. I avvaktan härpå bör de egentliga byggnadsarbetena för televisionshuset uppskjutas. Jag förordar därför, att projekteringsarbetet fortsättes under nästa budgetår och att härvid en ram för byggnadsprogrammet fastställs. Enligt min mening bör byggnadsstyrelsen inrikta den fortsatta projekteringen på att en kostnadsram av 40 mkr för själva televisionshuset icke får överskridas. Enligt vad jag erfarit från byggnadsstyrelsen, torde detta icke behöva medföra, att projektet förskjutes i tiden. Utanför den av mig angivna kostnadsramen räknar jag dock med att kostnader skall få upptagas för grundläggning, transportgång mellan televisionshuset och radiohuset, anläggningar för länktorn och avlopp samt yttre planeringsarbeten. De nu nämnda arbetena, som kan beräknas kosta ca 9 mkr, anses i väsentliga delar icke komma att påverkas av utformningen av televisionshuset och bör därför enligt min mening kunna igångsättas redan under nästa budgetår.

Jag tillstyrker sålunda för fortsatt projektering och för påbörjande av vissa markarbeten m. m. det av byggnadsstyrelsen äskade beloppet om 2,5 mkr för nästa budgetår.

Det av byggnadsstyrelsen äskade beloppet av 0,5 mkr för projektering av ett TV-hus i Göteborg finner jag mig icke kunna tillstyrka. Jag erinrar härvid om att medel för projektering av byggnaden efter Kungl. Maj:ts prövning kan utgå från det på föredragning denna dag av chefen för finansdepartementet under fonden för förslag till statsverket upptagna anslaget till Vissa projekteringskostnader. Därest byggnadsprojektet senare kommer till utförande skall de medel, som sålunda anvisats, avräknas mot televisionsmedlen.

I enlighet med vad jag anfört under televerkets fond vid anmälan av televisionens budgetfrågor torde anslaget för nästa budgetår böra uppföras med ett belopp av 2,5 mkr.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Televisionshus* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kr.

10. Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stockholm

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	52 000	500 000	91 000
1959/60	461 000	1 500 000	1 961 000*
1960/61 styrelsen	—	300 000	300 000*
dep.ch.	—	300 000	300 000*

* Preliminärt belopp.

Byggnadsstyrelsen

I skrivelse den 18 augusti 1959 meddelar byggnadsstyrelsen, att utbyggnaden av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stockholm beräknas kunna slutföras under nästa budgetår. Totalkostnaden för arbetena har beräknats till 2 400 000 kr, varav hitintills anvisats 2 100 000 kr. Styrelsen äskar för nästa budgetår 300 000 kr för slutförandet av arbetena.

Departementschefen

Mot byggnadsstyrelsens anslagsberäkning har jag icke något att erinra. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stockholm* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kr.

11. Byggnadsarbeten för statens bilinspektion

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1959/60	—	400 000	400 000*
1960/61 styrelsen	—	2 550 000	2 550 000*
dep.ch.	—	2 000 000	2 000 000*

Byggnadsstyrelsen

I skrivelse den 18 augusti 1959 har byggnadsstyrelsen bl. a. anført.

Hösten 1958 anmälde byggnadsstyrelsen, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansett det nödvändigt att inom en femårsperiod uppföra nya lokaler för statens bilinspektion i Norrköping, Luleå och Sundsvall och dessutom på ytterligare ett 15-tal orter. Riksdagen anvisade för upprättande av ritningar och vidtagande av övriga förberedande åtgärder för att igångsätta byggnadsarbetena i de tre nämnda städerna ett anslag av 400 000 kr för innevarande budgetår. Det förutsattes härvid, att av detta belopp skulle bestridas jämväl kostnaderna för inköp av tomter för de nya anläggningarna.

Beträffande byggnaderna i Norrköping och Luleå föreligger nu av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkända skissritningar. Kostnaden för envar av dessa stationer har beräknats till 500 000 kr. Stationen i Sundsvall har preliminärt uppskattats kosta 600 000 kr. Kostnaderna för markförvärven beräknas till 120 000 kr. Byggnadsstyrelsen avser att bedriva projekteringen av de tre beslutade anläggningarna så, att byggnadsarbetena skall kunna igångsättas under senare delen av budgetåret 1959/60. Byggnaderna bör då kunna färdigställas under budgetåret 1960/61. Resterande medel för dessa bör sålunda finnas tillgängliga under detta budgetår.

* Preliminärt belopp.

Byggnadsstyrelsen har vidare under det gångna budgetåret påbörjat utredning om uppförande av inspektionslokaler i bl. a. Göteborg, Vänersborg och Falun. Dessutom har vissa förberedande underhandlingar förts om förvärv av tomtmark för bilinspektionen i bl. a. Kalmar, Malmö, Västerås, Gävle, Härnösand och Umeå.

Då behovet av nya lokaler för bilinspektionen i många fall är trängande, har byggnadsstyrelsen tagit kontakt med de större bensinbolagen i landet för att undersöka om dessa i samband med uppförande av nya bensinstationer skulle kunna ställa lämpliga lokaler till förfogande för bilinspektionen genom uthyrning till byggnadsstyrelsen. Hittills vunna erfarenheter ger vid handen, att intresset härför är ringa från bolagens sida. Byggnadsstyrelsen räknar därför med att under nästa budgetår påbörja byggnadsarbetena för nya stationer i Göteborg och på ytterligare två platser.

Anläggningen i Göteborg torde komma att kosta omkring 1 000 000 kr, vartill kommer tomtkostnad om ca 200 000 kr. Vidare torde man på de två andra platserna få räkna med kostnader på omkring 1 100 000 kr sammanlagt jämte tomtkostnader om ca 50 000 kr för en var av byggnaderna. Sammanlagda kostnaderna för de tillämnade nya byggnadsföretagen blir således 2 400 000 kr. Av detta belopp bör under budgetåret 1960/61 1 200 000 kr stå till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter framställning i varje särskilt fall av byggnadsstyrelsen få tas i anspråk för inköp av tomtmark, upprättande av ritningar samt påbörjande av byggnadsarbetena.

Styrelsen beräknar sålunda den totala medelsförbrukningen för nästa budgetår till $(500\,000 + 500\,000 + 600\,000 + 120\,000 - 400\,000 + 1\,200\,000)$ 2 520 000 kr eller avrundat 2 550 000 kr. Styrelsen hemställer, att ett motsvarande investeringsanslag anvisas för nästa budgetår.

Departementschefen

De vid förra årets riksdag beslutade nybyggnaderna för bilinspektionen i Norrköping, Luleå och Sundsvall bör nu fullföljas. Jag tillstyrker de härför erforderliga medlen om 1 320 000 kr för nästa budgetår.

En fortsatt upprustning av bilinspektionens lokaler finner jag nödvändig. Jag anser mig emellertid nu endast kunna förorda, att två av de föreslagna tre nya byggnadsprojekten får påbörjas nästa budgetår. Jag tillstyrker byggnadsprojektet i Göteborg och dessutom ytterligare ett projekt. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att senare bestämma på vilken ort sistnämnda byggnadsprojekt skall komma till utförande. Vid det av mig förordade byggnadsprogrammet för nästa budgetår bör medelsbehovet för projektering och påbörjande av de nya byggnadsarbetena kunna begränsas till 680 000 kr. Av detta belopp skall därvid även bestridas kostnaderna för inköp av tomter.

Jag tar sålunda upp anslaget med 2 000 000 kr och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten för statens bilinspektion* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kr.

12. Merkostnader för vissa byggnadsarbeten

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	1 023 000	1 000 000	— 281 000 ¹
1959/60	2 304 000 ²	2 500 000	3 600 000*
1960/61 styrelsen	704 000	1 000 000	1 700 000*
dep.ch.	704 000	800 000	1 500 000*

Anslaget är avsett att täcka de merkostnader, vilka på grund av den allmänna stegringen av byggnadskostnaderna uppstått å vissa, i särskild förteckning upptagna byggnadsföretag under fastighetsfonden; dessa företag hänför sig till social-, kommunikations-, ecklesiastik-, jordbruks-, handels- och inrikesdepartementen. Beträffande den närmare motiveringen för anslaget torde få hänvisas till proposition 1948: 2 (bil. 14, p. 8). I enlighet med förslag, som godkänts av 1954 års riksdag, skall merkostnadsanslaget fr. o. m. budgetåret 1954/55 ej längre belastas med kostnader, som avser byggnadsarbeten för länsstyrelserna.

Byggnadsstyrelsen

Byggnadsstyrelsen framlade i skrivelse den 26 augusti 1958 bl. a. en redovisning av ställningen på merkostnadsanslaget per den 30 juni 1958 samt en beräkning av medelsåtgången under budgetåren 1958/59 och 1959/60. Ifrågavarande uppgifter var i en särskild sammanställning specificerade på de olika byggnadsföretag, vilka enligt beslut av 1948—1958 års riksdagar intagits i den till grund för anslagets användning upprättade förteckningen. Styrelsen har nu lämnat motsvarande redovisning avseende ställningen per den 30 juni 1959 samt det beräknade medelsbehovet under innevarande och nästa budgetår. För sistnämnda budgetår äskar styrelsen 1 000 000 kr. Styrelsen föreslår nu icke några nya företag till intagande i förteckningen. Kungl. Maj:t har i samband med bildandet under statens allmänna fastighetsfond av nya kollektiva investeringsanslag till bl. a. Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala resp. till Byggnadsarbeten vid universitetet i Lund föreskrivit, att sådana företag, vilka är redovisade i den förteckning som ligger till grund för merkostnadsanslagets användning och beträffande vilka Kungl. Maj:t föreskrivit att förefintliga behållningar vid utgången av budgetåret 1958/59 skall tillgodoföras de nya investeringsanslagen, skall avföras från förteckningen med utgången av juni 1959. Merkostnaderna för dessa företag skall därefter bestridas från resp. kollektivanslag. Här ifrågavarande byggnadsföretag upptages i följande sammanställning.

* Preliminärt belopp.

¹ Anslaget har netto tillförts detta belopp genom omföring från andra byggnadsanslag.

² Ett belopp av 500 000 kr har genom Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1959 överförts till investeringsanslaget Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala i samband med att vissa byggnadsföretag, för vilka merkostnader beräknats, överförts till detta kollektivanslag.

Beräknad
merkostnad
Kr

Ecklesiastikdepartementet

Uppsala universitet:

Ombyggnadsarbeten inom institutionen för oorganisk kemi	7 500
Geografiska institutionen	491 000
Histologiska institutionen	8 000
Medicinsk-kemiska institutionen	7 000

Lunds universitet:

Arkiv för dekorativ konst	76 000
Arkiv för dekorativ konst, tilläggsanslag	5 500
Bostadsbyggnad	35 000
Ombyggnad av zoologiska institutionen	44 000
Personalbyggnad vid botaniska trädgården	16 000
Ombyggnad av gamla kemiska institutionen	5 500
	695 500

Byggnadsstyrelsen föreslår, att nämnda byggnadsföretag med en sammanlagd beräknad merkostnad av 695 500 kr utgår ur förteckningen.

Enligt byggnadsstyrelsens preliminära beräkningar rörande byggnadskostnadsutvecklingen har den nedåtgående tendens, som i stort sett varit rådande sedan 1958 under sommaren 1959 vänt till stigande tendens. Skillnaden i indextal jämfört med 1957 och 1958 är dock relativt obetydlig, varför styrelsen föreslår, att merkostnaderna för de i förteckningen intagna byggnadsföretagen upptages till oförändrade belopp.

I 1959 års statsverksproposition beräknades det totala merkostnadsbehovet till 33 400 000 kr. Med hänsyn till att de förut nämnda tio företagen nu föreslås utgå ur förteckningen minskar medelsbehovet med 695 500 kr. Det totala medelsbehovet kan därför beräknas till 32 704 500 kr.

Riksdagen har hittills beviljat 30 500 000 kr för ändamålet. I samband med bildandet av förenämnda investeringsanslag till Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala har Kungl. Maj:t föreskrivit att vid ingången av budgetåret 1959/60 ur investeringsanslaget till Merkostnader för vissa byggnadsarbeten ett belopp av 500 000 kr skall tillgodoföras investeringsanslaget till Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala för täckande av merkostnader under sistnämnda anslag. Mot ett beräknat medelsbehov av 32 704 500 kr svarar sålunda en total anslagsanvisning av 30 000 000 kr. Behållningen å anslaget vid ingången av budgetåret 1959/60 uppgår i enlighet härmed till (2 304 000 — 500 000) 1 804 000 kr. Anslaget för budgetåret 1959/60 utgör 2 500 000 kr. Styrelsen räknar med ett medelsbehov av ca 3 600 000 kr under innevarande budgetår och av 1 704 000 kr under nästa budgetår. Ett tillskott till anslaget av 1 000 000 kr skulle sålunda erfordras för nästa budgetår.

Departementschefen

Jag har intet att erinra mot vad styrelsen föreslagit rörande beräkningen av merkostnaderna för de byggnadsföretag, som efter den av styrelsen förordade ändringen av förteckningen kommer att kvarstå i densamma. Där- emot synes mig den beräknade medelsförbrukningen ha överskattats. Jag tillstyrker ett anslag av 800 000 kr för budgetåret 1960/61.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

I. att till *Merkostnader för vissa byggnadsarbeten* för bud- getåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kr.

II. att godkänna den i det föregående föreslagna ändring- en av den förteckning, som ligger till grund för användning- en av ifrågavarande anslag.

Statens utlåningsfonder

13. Luftfartslånefonden

Medelsbehållningen å fonden uppgick den 30 juni 1959 till 27 659 000 kr. För budgetåret 1959/60 har anvisats 15 000 000 kr. Efter hänsynstagande till utbetalda lån och influtna amorteringar under innevarande budgetår samt till beviljade men ej utbetalda lån fanns å fonden den 10 september 1959 disponibelt ca 34 477 000 kr. Under tiden 10 september 1959—30 juni 1960 samt under budgetåret 1960/61 beräknas i amorteringar inflyta ca 1 mkr.

Luftfartsstyrelsen

Luftfartsstyrelsen erinrar i skrivelse den 31 augusti 1959 om att i enlighet med överenskommelse i samband med beslutet om utbyggnad av Arlanda flygplats staten skall bevilja aktiebolaget Aerotransport (ABA) ett lån om 65 mkr att utbetalas med 17 mkr år 1958 och 16 mkr under vardera av åren 1959—1961. ABA har härutöver till luftfartsstyrelsen under hand anmält ett pre iminärt lånebehov av ca 10 mkr för budgetåret 1960/61. Linjeflyg aktiebolag har likaledes under hand anmält lånebehov omfattande ca 9 mkr. Kommunala lånebehov kan uppskattas till ca 3 mkr och eventuella nytilkommande lånebehov för andra flygföretag än linjeföretagen till samma belopp för budgetåret 1960/61. Det sammanlagda lånebehovet under budgetåren 1959/60 och 1960/61 skulle således uppgå till ca 57 mkr.

Yttrande

Kommerskollegium, som inhämtat yttrande från hande'skamrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Gävle och Luleå, anför att kollegium i olika sammanhang betonat, att den fortsatta uppbyggnaden av trafikflyget vore ett allmänt intresse av vikt och att det därför föreläge skäl för staten att genom lån ur luftfartslånefonden stödja denna uppbyggnad. På grund härav tillstyrkes luftfartsstyrelsens förslag att luftfartslånefonden för budgetåret 1960/61 tillföres medel för tillgodoseende av erforderliga investeringar.

Departementschefen

Enligt överenskommelse i samband med beslutet om utbyggnad av storflygplatsen förband sig staten att bevilja Aktiebolaget Aerotransport (ABA) ett lån om 65 mkr. Av lånet har från luftfartslånefonden utbetalats 17 mkr under år 1958 och 16 mkr under år 1959. Återstoden av lånet skall stå till

ABA:s förfogande med 16 mkr per år från den 1 januari under vart och ett av åren 1960 och 1961.

Sedan Linjeflyg aktiebolag genom beslut den 27 november 1959 erhållit ett lån om högst 7,2 mkr, återstår f. n. å luftfartslånefonden ett disponibelt belopp av ca 27,3 mkr. För utbetalningar till ABA under åren 1960 och 1961 å det redan beslutade lånet samt för tillgodoseende av de mest angelägna investeringsbehoven i övrigt förordar jag, att fonden tillföres ett kapitaltillskott av 10 mkr.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Luftfartslånefonden* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

Fonden för låneunderstöd

14. Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1959/60

I enlighet med det avtal om fortsatt garanti till de i SAS-konsortiet ingående flygbolagen, som efter riksdagens bemyndigande år 1955 träffats med de danska och norska regeringarna, är Aktiebolaget Aerotransport under femårsperioden 1 oktober 1955—30 september 1960 berättigat till en årlig garanti intill ett högsta belopp av 5 mkr (prop. 1955:147).

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1959/60*
för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av
5 000 000 kr.

Diverse kapitalfonder

15. Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond

Balansräkningen per den 30 juni 1959 för väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond visar, att fondens tillgångar uppgår till sammanlagt 441,0 mkr, varav 66,9 mkr avser fastigheter, 80,5 mkr oljelagringsanläggningar, 229,5 mkr maskiner m. m., 3,2 mkr grustag, 4,1 mkr förråd av väglagningsämnen samt 26,6 mkr effektförråd. Återstoden, 30,2 mkr, utgör tillgångar av finansiell natur.

Kapitalbehållningen, inklusive balanserade medel, uppgår till 250,0 mkr. Under budgetåret 1958/59 har behållningen ökat med 6,0 mkr.

I enlighet med de bestämmelser, som gäller för fonden, har på det vid budgetårets ingång disponerade kapitalet beräknats ett överskott av 4 %. Detta gäller dock ej medel, som bundits i sådana ännu ej färdigställda anläggningar, vilka står under förvaltning av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen

I skrivelse den 28 augusti 1959 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bl. a. lämnat följande sammanställning över de investeringsanslag, som anvisats för budgetåren 1958/59—1959/60. I sammanställningen redovisas även styrelsens äskanden för budgetåret 1960/61.

	1958/59	1959/60	^p Äskanden 1960/61
	tusental kronor		
Garage- och förrådsbyggnader m. m.	5 400	6 700	4 300
Maskincentralförråd			
Motorfordon och vägmaskiner m. m.	16 200	26 000	29 000
Flytande materiel	3 900	2 000	1 000
Grustag m. m.	—	1 000	—
Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	2 000	2 500	1 000
Summa	27 500	38 200	35 300

Medelsförbrukningen för budgetåret 1959/60, som i föregående års statsverksproposition upptogs till 35,5 mkr, beräknar styrelsen nu till 37,7 mkr. Skillnaden om 2,2 mkr motsvarar vad som den 1 juli 1959 kvarstod olikviderat på sysselsättningsstödjande beställningar hos örlogsvarvet i Karls-

krona och på den färja, som styrelsen bemyndigats anskaffa för trafiken till Visingsö. För budgetåret 1960/61 beräknar styrelsen medelförbrukningen till 38,5 mkr.

Vid sidan av anslagsäskandena hemställer styrelsen om ett beställningsbemyndigande för leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1962/63 intill ett belopp av 18 mkr.

15: 1 Förrådsfondens kapitaltjänstkostnader

I anledning av departementschefens uttalande i 1959 års statsverksproposition angående förrådsfondens kapitaltjänstkostnader samt sedermera lämnat uppdrag åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att undersöka förrådsfondens avskrivnings- och förräntningsfrågor har inom styrelsen gjorts ett försök att bedöma de konsekvenser som en övergång till avskrivning på återanskaffningsvärdet skulle medföra. Enligt styrelsens mening måste vid ett sådant bedömande hänsyn tagas till ett flertal icke påverkbara faktorer såsom prisutvecklingen, den tekniska utvecklingen och det befintliga beståndets ålderssammansättning. Det synes rimligt att återanskaffningsvärde, på vilket avskrivningar skall grundas, beräknas med hänsyn till samtliga de faktorer, som påverkar prisutvecklingen. Vid en så omfattande maskinpark som den på förrådsfonden redovisade skulle en kontinuerlig registrering hos styrelsen av prisutvecklingen för samtliga ingående maskiner medföra ett mycket omfattande arbete. Återanskaffningsvärdet bör med hänsyn bl. a. härtill beräknas med hjälp av lämplig officiell maskinindex.

Styrelsen har gjort en uppskattning av avskrivningskostnaderna efter en övergång till avskrivning på återanskaffningsvärdet. Därvid har beträffande sådana objekt, som anskaffas efter det systemet med avskrivning på återanskaffningsvärdet införts, förutsatts att i samband med utrangeringen en extra avskrivning sker så att de sammanlagda avskrivningarna kommer att uppgå till det aktuella återanskaffningsvärdet. En sådan extra avskrivning har ej förutsatts för sådana objekt som anskaffats före det tänkta systemets införande. Ökningen av avskrivningarna uppskattas i dagens läge för maskincentralförrådet till ca 8,0 mkr varefter de totala avskrivningarna kan uppskattas till ca 25,0 mkr för denna grupp. I denna kalkyl har hänsyn ej tagits till de båtar och mudderverk, vilka förvaltas av sjöfartsstyrelsen. För att finansiera de sålunda ökade avskrivningarna skulle erfordras en höjning av utgående maskinhyror om uppskattningsvis 6—7 %. För förrådsbyggnader m. m. uppskattas ökningen av avskrivningarna till 0,4—0,5 mkr. För att finansiera denna ökade kostnad skulle erfordras en höjning av utgående fastighetshyror om uppskattningsvis 8—10 %. En övergång till ett system med avskrivningar grundade på det aktuella återanskaffningsvärdet skulle sålunda enligt de gjorda uppskattningarna öka avskrivningsmedlen från nuvarande 18,0 mkr till ca 26,5 mkr.

Styrelsen vill — under förutsättning att genom den uppkommande kostnadsökningen erforderliga ytterligare medel anvisas på driftbudgeten —

icke motsätta sig en övergång till nya avskrivningsprinciper. Styrelsen förutsätter härvid emellertid att återanskaffningsvärdet får regleras med tillhjälp av för ändamålet lämpliga indexserier samt att det förändrade avskrivningssystemet får successivt tillämpas.

Överskottet på fondens kapital beräknas på den vid ingången av det aktuella budgetåret redovisade kapitalbehållningen. För kapital investerat i ännu ej färdigställda anläggningar, som förvaltas av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, beräknas dock ej överskott. I en särskild skrivelse den 29 oktober 1959 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt att Kungl. Maj:t vid en eventuell övergång för väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond till avskrivning på återanskaffningsvärdet måtte ändra grunderna för beräkning av fondens överskott att avse den genomsnittliga kapitalbehållningen.

Av styrelsens äskanden och i samband därmed lämnade motiveringar framgår i huvudsak följande.

15: 2 Garage- och förrådsbyggnader m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	496 000	5 400 000	3 265 000
1959/60	2 631 000	6 700 000	7 000 000*
1960/61 styrelsen	2 331 000	4 300 000	6 500 000*
dep.ch.	2 331 000	3 200 000	5 500 000*

För avslutande av företag, som påbörjats eller planeras att påbörjas före den 1 juli 1960, beräknas en medelsförbrukning av 3 220 000 kr under budgetåret 1960/61, varav 2 840 000 kr för ersättningsanskaffningar och 380 000 kr för nyanskaffningar.

Av de husbyggnader, som styrelsen enligt vad som meddelades i 1959 års statsverksproposition avsett att påbörja under budgetåret 1959/60, kan anläggningarna i Hörby, Kungsbacka och Arjeplog ej igångsättas under nämnda budgetår på grund av att tomtfrågorna ej kunnat lösas, eller att igångsättningstillstånd ej erhållits. Utöver de i föregående års statsverksproposition angivna företagen avser styrelsen att under innevarande budgetår påbörja uppförande av en garageanläggning i Jokkmokk, då tomtfrågan kunnat lösas snabbare än tidigare beräknats och till följd av nyssnämnda förse- ningar utrymme finnes inom medelsramen. I föregående års plan upptogs bl. a. även en garageanläggning i Ljusdal i Gävleborgs län. Detta företag kommer under innevarande budgetår att bedrivas såsom sysselsättningsobjekt med medel, som ställts till disposition av arbetsmarknadsstyrelsen.

Under budgetåret 1960/61 avser styrelsen att igångsätta anläggningar omfattande verkstads- och förvaltningsbyggnad, garage och förråd i Älvkarleby, Ingelstad, Hörby, Sjöbo och Arjeplog. Totalkostnaderna för dessa beräknas

* Preliminärt belopp.

till mellan 330 000 kr och 580 000 kr per anläggning och 2 240 000 kr sammanlagt. Vidare avser styrelsen att påbörja en verkstads- och kontorsbyggnad i Grästorp för 160 000 kr, en verkstads- och förvaltningsbyggnad i San-nahed för 250 000 kr, en tillbyggnad för personalutrymmen i Salbohed för 200 000 kr, en färjvaktarbostad i Håkansta för 180 000 kr samt förrådsbyggnader i Östersund, Oviken och Teg för 80 000 kr, 80 000 kr resp. 150 000 kr. Medelsförbrukningen under budgetåret 1960/61 för de nya objekten beräknas till sammanlagt 2 380 000 kr, varav 2 200 000 kr avser ersättningsanskaffningar samt 180 000 kr nyanskaffningar. Härutöver beräknas en medelsförbrukning av 900 000 kr under nästa budgetår för vissa smärre till- och ombyggnader samt markförvärv.

15: 3 Maskincentralförråd

a. Motorfordon och vägmaskiner m. m.

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	478 000	16 200 000	16 665 000
1959/60	13 000	26 000 000	26 000 000*
1960/61 styrelsen	13 000	29 000 000	29 000 000*
dep.ch.	13 000	28 000 000	28 000 000*

I följande sammanställning redovisas styrelsens investeringsprogram för motorfordon och vägmaskiner m. m.

Maskinslag	Beräknat antal 1/7 1960	Antal överåriga under 1960/61	Beräknad utrange- ring, antal, 1960/61	Beräknad ersätt- ningsan- skaffning, antal, 1960/61
Lastbilar	1 265	351	200	185
Person- och paketbilar	610	320	125	125
Jeepar	260	147	80	80
Väghyvlar	1 013	105	90	75
Vägvältar	245	70	25	25
Krossar	508	155	70	70
Sorterverk	480	225	110	110
Generatoraggregat	407	34	7	20
Skoplastare	259	15	10	51
Kompressorer	715	237	90	70

Styrelsen framhåller att den ökade medelstillelningen för budgetåret 1959/60 beräknas göra det möjligt att i någon mån minska det stora antalet maskiner, som blivit föråldrade och överskridit den ekonomiska livslängden. Styrelsen finner det emellertid angeläget att investeringarna i maskincentralförrådet bibehållas vid lägst samma nivå, varigenom det suc-

* Preliminärt belopp.

cessivt blir möjligt att åvägabringa en ur ekonomisk synpunkt gynnsammare ålderssammansättning på maskinparken. Vid uppgörande av investeringsplanen har avsikten varit att i första hand modernisera den del av maskincentralförrådet, som är mest kostnadskrävande och betydelsefullast för bedrivandet av ett rationellt vägunderhåll.

Med hänsyn till omfattningen av beredskapsarbeten har styrelsen funnit det lämpligt att uppskjuta den tidigare planerade minskningen av lastbils-parken ett år. Den 1 juli 1960 beräknas antalet föråldrade lastbilar ha nedbringats till 16 % av lastbilsparken. Med hänsyn till kravet på beredskap för vinterväghållningen och till angelägenheten att nå bästa transporteko-nomi finner styrelsen det angeläget att antalet överåriga lastbilar snarast nedbringas ytterligare. Föreliggande plan upptar för budgetåret 1960/61 anskaffning av 185 lastbilar och utrangering av 200 st. Härigenom nedbringas antalet överåriga fordon till 12 %.

Belräffande övriga maskinslag räknar styrelsen med att kunna hålla ersättningsanskaffningen under budgetåren 1959/60 och 1960/61 vid en så-dan nivå, att antalet överåriga maskiner kan nedbringas.

b. Flytande materiel

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	897 000	3 900 000	3 724 000 ¹
1959/60	1 073 000	2 000 000	2 000 000*
1960/61 styrelsen	1 073 000	1 000 000	2 000 000*
dep.ch.	1 073 000	500 000	1 500 000*

Styrelsen räknar med att en frigående samt fem linstyrda färjor, vilka påbörjats eller avses att påbörjas före den 1 juli 1960, skall kunna levereras under budgetåret 1960/61. Kostnaderna härför samt för diverse ombygg-nadsarbeten uppgår till 1 700 000 kr under budgetåret 1960/61.

För anskaffning av båtar och mudderverk har för innevarande budgetår icke anvisats några medel. Sjöfartsstyrelsen, som övertagit driften av den-na materiel, har för budgetåret 1960/61 äskat 300 000 kr för ombyggnadsar-beten på två äldre gripskopeverk. Enligt vad sjöfartsstyrelsen meddelat, kommer dessutom arbetslöshetsmedel att erhållas för viss förnyelse av mudderverksattiraljen.

c. Betalningsansvar för leveranser under budgetåret 1962/63

För leveranser till maskincentralförrådet under budgetåren 1959/60—1961/62 har styrelsen erhållit bemyndigande att ikläda sig betalningsan-svar intill ett belopp av 18 mkr för resp. budgetår.

* Preliminärt belopp.

¹ Utöver angivet belopp har styrelsen under budgetåret 1958/59 tagit i anspråk 1 027 650 kr från väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag för anskaffning av färjor och båtar.

Dessa bemyndiganden hade den 1 juli 1959 i huvudsak utnyttjats för följande beställningar.

1959/60	Lastbilar	mkr	5,6	
	Väghyvlar	»	1,6	
	Färjor	»	2,4	
	Övriga maskiner	»	5,8	15,4
1960/61	Lastbilar	»		0,9

Styrelsen hemställer, att ett bemyndigande att utlägga beställningar intill 18 mkr måtte medgivas även för budgetåret 1962/63.

15: 4 Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag

	Behållning från föregående budgetår	Anslag	Medels- förbrukning
1958/59	1 269 000	2 000 000	1 155 000
1959/60 styrelsen	2 114 000	2 500 000	2 700 000*
1960/61 »	1 914 000	1 000 000	1 000 000*
1959/60 dep.ch.	2 114 000	2 500 000	2 300 000*
1960/61	2 314 000	1 000 000	500 000*

Genom beslut den 18 juni 1958 har Kungl. Maj:t bemyndigat styrelsen dels att med Visingsö kommun träffa avtal om uthyrning till kommunen av ett för båtförbindelse mellan Visingsö och Gränna lämpligt fartyg dels ock att — därest avtal kommer till stånd — om så erfordras förvärva dylikt fartyg med anlitande av medel från förevarande anslag. Sedan avtal slutits med kommunen har beställning utlagts på en bilfärja för ändamålet. För bestridande av förskott har under budgetåret tagits i anspråk 115 000 kr.

Genom beslut den 28 juli 1958 har Kungl. Maj:t ställt å tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1957/58 anvisat belopp om 1 000 000 kr under här ifrågavarande anslag till styrelsens förfogande samt bemyndigat styrelsen att av de sålunda under dispositionsanslaget tillgängliga medlen taga i anspråk intill 2 300 000 kr för bestridande av kostnaderna för beställningar hos Karlskrona örlogsvarv. Styrelsen har under budgetåret för detta ändamål utbetalat 912 650 kr hänförligt till flytande materiel.

Styrelsen äskar för budgetåret 1960/61 ett belopp av 1 000 000 kr på dispositionsanslaget med hänsyn till behovet av en tillfredsställande medelsreserv för bl. a. en ev. ändrad inriktning av de planerade investeringarna.

Styrelsens redogörelse för användningen i övrigt av dispositionsanslaget under budgetåret 1958/59 torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet överlämnas till vederbörande utskott.

* Preliminärt belopp.

Yttranden

Arbetsmarknadsstyrelsens yttrande har redovisats under postverkets fond.

Yttranden i vad avser frågorna om förrådsfondens kapitaltjänstkostnader har avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision samt kommerskollegium.

Statskontoret. I andra sammanhang, när det gällt avskrivning vid affärsverken, har statskontoret förordat avskrivning på återanskaffningsvärdet. Beträffande väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond föreligger emellertid speciella omständigheter i det att fonden närmast är att betrakta som en fördelningsfond för uppdelning mellan olika vägprojekt av kostnaderna för maskinparken m. m. En ändring av avskrivningsreglerna medför en förskjutning av medelsanvisningen mellan drift- och kapitalbudgeten, varför det totala medelsbehovet på budgeten icke påverkas av en omläggning av avskrivningsprinciperna. Då vägande skäl talar för en tillämpning av principen med avskrivning på återanskaffningsvärdet är statskontoret närmast av den uppfattningen, att ifrågasättande behov av investeringsmedel bör tillgodoses genom direkt ianspråktagande av automobilskattemedel. För detta ändamål borde förrådsfonden överföras till redovisning såsom en särskild diversemedelsfond, finansierad med automobilskattemedel. Det bör emellertid beaktas att inte ens ett tillämpande av den av statskontoret förordade avskrivningen på återanskaffningsvärdet med hänsyn till den tekniska utvecklingen och penningvärdeförsämringen i och för sig torde leda till att fondens reinvesteringsbehov blir helt täckt.

Riksräkenskapsverket. Vid tillämpning av den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna avskrivningsmetoden kommer en betydande retroaktiv avskrivning övergångsvis att äga rum. Det kan ifrågasättas om en sådan meravskrivning kan rymmas inom ramen för marknadsmässiga hyror. Med hänsyn till de överavskrivningar, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag skulle medföra och som enligt riksräkenskapsverkets mening icke är ur redovisningssynpunkt motiverade, kan riksräkenskapsverket inte biträda förslaget. Om det likväl befinnes önskvärt, att väganlagen belastas med marknadsmässiga hyror, kan detta ernås genom att denna hyressättning grundas på en verklig självkostnadsberäkning. Vid en sådan beräkning bör hänsyn tagas till företagsekonomiskt motiverade avskrivningar. Då förrådsfonden genom sådan ändrad hyressättning kan komma att tillföras inkomster som överstiger å fonden redovisade utgifter inklusive nu utgående räntor, bör det nuvarande för fonden gällande förräntningskravet slopas och ersättas med en föreskrift om att å fonden uppkommande överskott, som dock inte får understiga vad som enligt nu gällande regler kräves, skall tillföras en särskild inkomsttitel under rubriken diverse kapitalfonder.

Statens sakrevision. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har förutsatt en extra avskrivning vid kassationstillfället motsvarande skillnaden mellan

de sammanlagda avskrivningsbeloppen och det då aktuella återanskaffningspriset. Sakrevisionen ställer sig frågande inför denna uppfattning. Avskrivningarnas främsta ekonomiska funktion är obestriddligen att frigöra medel för återanskaffning. Vid successiv förnyelse kommer de årliga avskrivningsbeloppen, om de beräknas på återanskaffningspriserna, i stort sett att motsvara kostnaderna för ersättningsanskaffningarna för samma år. Härför erfordras icke några extra avskrivningar. Genom de hittills tillämpade avskrivningsmetoderna har fondens självkostnader kommit att beräknas för lågt, vilket i sin tur haft till följd att vägbyggandet debiterats för låga kostnader och sålunda i realiteten subventionerats över kapitalbudgeten. Sakrevisionen finner det därför angeläget, att en övergång till avskrivning på återanskaffningsvärdet snarast kommer till stånd.

Kommerskollegium. För att åstadkomma en lämplig prisindex för beräkning av återanskaffningsvärdet på förrådsfondens maskiner m. m. erfordras ett visst utredningsarbete för att få fram erforderligt underlag för att bl. a. utvälja prisserier. Detta utredningsarbete torde närmast böra ankomma på väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, men kollegium är berett medverka. Sedan det utretts hur en index avsedd att möta prisutvecklingen för förrådsfondens maskiner lämpligen bör vara utformad, torde kollegium ha möjlighet att utföra de löpande beräkningarna.

Departementschefen

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfonds investeringsram för innevarande budgetår är fastställd till 35,5 mkr. Vid sidan av ramen har anvisats 1 mkr till grustag m. m. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har hemställt om en utökning av förrådsfondens ram för innevarande budgetår med 2,2 mkr till 37,7 mkr. Av redogörelsen i investeringsplanen för kommunikationsverken framgår, att jag ansett mig kunna tillstyrka en medelsförbrukning av 1,8 mkr på dispositionsanslaget vid sidan av de ramreglerade investeringarna för bestridande av kostnaderna för återstoden av de beställningar som i sysselsättningsstödjande syfte utlagts hos örlogsvarvet i Karlskrona.

Beträffande förrådsfondens kapitaltjänstkostnader förordade jag i 1959 års statsverksproposition, att avskrivnings- och förräntningsfrågorna och därmed sammanhängande spörsmål borde bli föremål för en närmare undersökning, vilken lämpligen borde verkställas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Genom beslut den 28 maj 1959 uppdrogs åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att verkställa nämnda undersökning.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i samband med anslagsäskandena för nästa budgetår framlagt utredning och förslag om övergång till avskrivning på återanskaffningsvärdet för förrådsfonden. Ökningen av avskrivningarna uppskattas av styrelsen i dagens läge till ca 8,5 mkr för de av förrådsfondens kapitalföremål, som disponeras av väg- och vattenbyggnadsverket. Under förutsättning att genom den uppkommande kostnadsökning-

en erforderliga ytterligare medel anvisas på driftbudgeten motsätter sig styrelsen icke en övergång till nya avskrivningsregler.

Av de i ärendet hörda remissmyndigheterna har statskontoret och statens sakrevision funnit vägande skäl tala för en övergång till avskrivning på återanskaffningsvärdet. Enligt statskontorets uppfattning bör därvid förrådsfonden överföras till redovisning såsom en särskild diversemedelsfond. Riksräkenskapsverket kan icke förorda en övergång till avskrivning på återanskaffningsvärdet enligt de principer som föreslagits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, enär härvid enligt verkets mening överavskrivningar skulle uppstå. Om det anses önskvärt att väganslagen belastas med hyror motsvarande marknadsläget, kan detta enligt riksräkenskapsverkets mening ernås genom att hyressättningen grundas på en verklig självkostnadsberäkning, varvid hänsyn kan tas till företagsekonomiskt motiverade avskrivningar.

För de varor och tjänster, som förrådsfonden tillhandahåller vägförvaltningarna, skall i princip ersättning utgå efter självkostnadspris. Vid en sådan friställd förrådsrörelse, som väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond utgör, bör från rationaliseringssynpunkter en så långt möjligt korrekt självkostnadsberäkning eftersträvas. En sådan har betydelse bl. a. för att bedöma om arbeten bör utföras i egen regi eller på entreprenad. För att kunna ligga till grund för en riktig prissättning bör avskrivningarna anpassas efter prisnivån. En övergång till avskrivning på återanskaffningsvärdena bör därför enligt min mening ske från och med nästa budgetår. Någon ändring i fondens konstruktion på grund härav synes ej erforderlig. Återanskaffningsvärdena synes böra beräknas med hjälp av för varje objektsgrupp lämplig index. Den närmare utformningen av förrådsfondens ändrade avskrivningsregler torde få ankomma på Kungl. Maj:t.

Överskottet å väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond beräknas i huvudsak på den vid budgetårets ingång redovisade kapitalbehållningen. I samband med övergången till avskrivning på återanskaffningsvärdet bör såsom styrelsen föreslagit beräkningen av fondens överskott avse den genomsnittliga kapitalbehållningen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens överväganden rörande förrådsfondens avskrivnings- och förräntningsfrågor har begränsats till de tillgångsgrupper, vilka finansieras med av styrelsen äskade anslag. Sålunda har de av riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap förvaltrade oljelagringsanläggningarna lämnats utanför. Konsekvenserna för dessa anläggningar vid en övergång till nya avskrivnings- och förräntningsregler synes därför böra undersökas. Då dessutom vissa nackdelar synes vara förknippade med den nuvarande redovisningen av oljelagringsanläggningarna på förrådsfonden, synes dessa anläggningars fortsatta ställning inom fonden böra närmare utredas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samråd med riksräkenskapsverket och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap.

För budgetåret 1960/61 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknat de under förrådsfonden erforderliga investeringsutgifterna i vad avser de ram-

reglerade anslagen till sammanlagt 38,5 mkr. Härav hänför sig 6,5 mkr till anslaget Garage- och förrådsbyggnader m. m., 29,0 mkr till anslaget Motorfordon och vägmaskiner m. m., 2,0 mkr till anslaget Flytande materiel samt 1,0 mkr till dispositionsanslaget. Anslagen för nästa budgetår har beräknats med hänsyn till den föreslagna medelsförbrukningen och de beräknade reservationerna per den 30 juni 1960 och uppgår enligt förslaget till sammanlagt 35,3 mkr.

Som framgår av den i avsnitt 1 redovisade investeringsplanen, har jag ansett mig kunna tillstyrka en investeringsram om 35,5 mkr, innebärande en i förhållande till innevarande budgetår oförändrad investeringsram. Hur medelsförbrukningen beräknas komma att ungefärligen fördela sig på de olika anslagen framgår av följande sammanställning:

	1958/59	1959/60	1960/61	
	Utfall	Beräknat	Styrelsen	Dep.ch.
<i>Ramreglerade investeringar</i>				
1. Garage- och förrådsbyggnader m. m.	3,3	7,0	6,5	5,5
2. Motorfordon och vägmaskiner m. m.	16,7	26,0	29,0	28,0
3. Flytande materiel	3,7	2,0	2,0	1,5
4. Dispositionsanslaget	1,1	0,5	1,0	0,5
Summa mkr	24,8	35,5	38,5	35,5
<i>Övriga investeringar</i>				
Grustag m. m.	—	1,0	—	—
Dispositionsanslaget	—	1,8	—	—
Summa investeringar mkr	24,8	38,3	38,5	35,5

Den av styrelsen föreslagna medelsförbrukningen har sålunda reducerats med 1,0 mkr för garagebyggnader m. m., 1,0 mkr för motorfordon och vägmaskiner m. m., 0,5 mkr för flytande materiel samt 0,5 mkr för dispositionsanslaget. I anledning av den förordade minskningen i fråga om flytande materiel torde föreslagna ombyggnadsarbeten på två äldre gripskopeverk ej kunna utföras.

Med ledning av den sålunda uppskattade medelsförbrukningen och de beräknade reservationerna per den 30 juni 1960 har de anslag för nästa budgetår beräknats, som angivits i de till anslagsrubrikerna fogade tabellerna och som sammanlagt uppgår till 32,7 mkr.

Jag har icke något att erinra mot styrelsens hemställan om ett beställningsbemyndigande om högst 18 mkr, gällande leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1962/63.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1960/61 under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

Statsverkspropositionen år 1960: Bil. 28:

- a) *Garage- och förrådsbyggnader m. m.* 3 200 000 kr.
- b) *Maskincentralförråd:*
 - 1) *Motorfordon och vägmaskiner m. m.* 28 000 000 »
 - 2) *Flytande materiel* 500 000 »
- c) *Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag* 1 000 000 »

Vad departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Nils Engdahl

Register

till

kommunikationsdepartementets del av kapitalbudgeten för
budgetåret 1960/61

Sid.

Kronor

1 Investeringsplan för kommunikationsverken m. m.

Statens affärsverksfonder

Postverket

14	Posthus m. m.	1 000
16	Inköp av fastigheter	1 000
16	Anskaffning av automobiler m. m.	900 000
16	Postverkets diligenstrafik:	
16	Garagebyggnader m. m.	1 000
17	Anskaffning av bilmateriel för diligenströrelsen	1 100 000
18	Förvärv av billinjer	1 000
18	Postverkets dispositionsanslag	1 000
Summa för postverket		2 005 000

Televerket

22	Utvecklingen av televerkets rörelse	
25	Anvisade och äskade anslag	
26	Inköp och byggande av fastigheter	16 000 000
33	Anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete m. m.	8 000 000
34	Telefon- och telegrafanläggningar	237 300 000
37	Ljudradioanläggningar	10 500 000
46	Televisionsradioanläggningar	13 200 000
54	Radioanläggningar för kommersiell trafik	700 000
54	Radioanläggningar för luftfarten	3 500 000
56	Försvarsberedskap vid televerket	6 340 000
56	Televerkets dispositionsanslag	10 000 000
Summa för televerket		305 540 000

Sid.

Kronor

Statens järnvägar

65	Statens järnvägars ekonomiska läge m. m.	
68	Medelsförbrukningen under budgetåren 1958/59—1960/61 ...	
69	Bana och byggnader	102 300 000
75	Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer	2 000 000
77	Elektriska anläggningar	51 700 000
80	Rullande materiel och sjöfartsmateriel	138 200 000
82	Biltrafik	12 500 000
83	Försvarsberedskap vid statens järnvägar	2 300 000
83	Inventarier m. m.	8 300 000
84	Statens järnvägars dispositionsanslag	9 000 000
Summa för statens järnvägar		326 300 000

Statens vattenfallsverk

88	Kraftförsörjningen	
90	Pågående och beslutade kraftstationsutbyggnader	
91	Utbyggnadsprogrammet	
94	Medelsförbrukningen under budgetåren 1958/59—1960/61	
95	Anslagsföreskrifter m. m.	
95	Kraftverksbyggnader m. m.	279 000 000
102	Atomenergianläggningar	18 000 000
104	Regleringsföretag	22 500 000
106	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk	119 700 000
108	Inköp av vattenfall och fastigheter	1 000
108	Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet	400 000
109	Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen	17 000 000
111	Statens vattenfallsverks dispositionsanslag	10 000 000
Summa för statens vattenfallsverk		466 601 000

Luftfartsfonden

121	Luftfartens markorganisation	
121	Flygplatser m. m.	10 300 000
127	Försvarsberedskap vid luftfartsverket	100 000
127	Utbyggnad av storflygplats m. m.	30 000 000
130	Luftfartsverkets dispositionsanslag	1 000
Summa för luftfartsfonden		40 401 000

Sid.		Kronor
Statens allmänna fastighetsfond		
134	Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm	200 000
134	Radiohus	6 400 000
140	Televisionshus	2 500 000
145	Utbyggnad av ämbetshuset i kvarteret Uppfinnaren i Stockholm	300 000
146	Byggnadsarbeten för statens bilinspektion	2 000 000
148	Merkostnader för vissa byggnadsarbeten	800 000
	<u>Summa för statens allmänna fastighetsfond</u>	<u>12 200 000</u>

Statens utlåningsfonder

151	Luftfartslånefonden	10 000 000
-----	---------------------------	------------

Fonden för låneunderstöd

153	Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1959/60	5 000 000
-----	---	-----------

Diverse kapitalfonder**Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond**

155	Förrådsfondens kapitaltjänstkostnader	
156	Garage- och förrådsbyggnader m. m.	3 200 000
157	Maskincentralförråd:	
157	Motorfordon och vägmaskiner m. m.	28 000 000
158	Flytande materiel	500 000
158	Betalningsansvar för leveranser under budgetåret 1962/63	—
159	Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	1 000 000
	<u>Summa för förrådsfonden</u>	<u>32 700 000</u>
	Totalsumma	1 200 747 000

BILAGA 29 TILL STATSVERKSPROPOSITIONEN 1960

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

FINANSDEPARTEMENTET

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 ja-
nuari 1960.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON,
LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN,
JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler härefter under finansdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvesteringar å riksstaten för budgetåret 1960/61 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond

[1] Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m. Fr. o. m. budgetåret 1945/46 har medel anvisats på kapitalbudgeten till fullföljande av ett av generaltullstyrelsen uppgjort och successivt reviderat byggnadsprogram för bostäder och expeditionslokaler m. m. vid tullverkets kust- och gränsbevakning. För budgetåren 1958/59 och 1959/60 har till ändamålet anvisats 500 000 resp. 400 000 kronor.

Generaltullstyrelsen har i skrivelse den 26 september 1959 för slutförande av resterande del av programmet samt för tillgodoseende av vissa nytillkomna byggnadsarbeten hemställt om ett investeringsanslag å 40 000 kronor.

Beträffande arbetenas omfattning samt de beräknade kostnaderna anför styrelsen bl. a. följande.

I Grönhögen på södra Öland föreligger behov av en mindre vaktstuga för kustposteringen därstädes. Kostnaden för en dylik stuga, som är avsedd att uppföras vid hamnen i Grönhögen, har beräknats till 6 000 kronor.

Å holmen *Kataja* inom bevakningsområdet för kustposteringen Karlsborg i Norra kustdistriktet förhyres sedan år 1956 en rast- och vaktstuga för kustbevakningens behov. Enär hyreskontraktet löper med relativt kort uppsägningstid och holmens läge är fördelaktigt ur bevakningssynpunkt, bör en mindre vaktstuga byggas därstädes genom tullverkets försorg. Kostnaden härför har uppskattats till 7 000 kronor, varvid förutsatts, att uppförandet sker under medverkan av kustbevakningspersonal.

För fortsatt utbyggnad av tullverkets radioförbindelser planeras till nästkommande budgetår två radiorelæstationer inom *Norra kustdistriktet*. För dessa stationer, som måste förläggas till högt belägna och ur radiosynpunkt lämpliga platser, erfordras två mindre byggnader till en beräknad sammanlagd kostnad av 22 000 kronor.

De nu angivna byggnadsföretagen representerar tillsammans tagna en kostnad av 35 000 kronor. Härutöver har ett belopp av 5 000 kronor till oförutsedda utgifter ansetts vara behöfligt. Sammanlagda medelsbehovet utgör således 40 000 kronor.

Departementschefen

Jag har ingen erinran mot den av generaltullstyrelsen föreslagna omfattningen av byggnadsprogrammet under nästa budgetår. Även styrelsens beräkning av medelsbehovet kan jag tillstyrka.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning m. m.* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 kronor.

Fonden för statens aktier

[2] Inlösen av aktier i *Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag*. I enlighet med riksdagens beslut (rskr. 320/1956) har den 28 juni 1956 mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund (TGO) träffats överenskommelse om att den lösesumma och ersättning för fondandelar som staten har att erlægga med anledning av den beslutade inlösen av TGO:s stamaktier i LKAB skall betalas med en femtedel under fem på varandra följande år. I avvaktan på slutlig beräkning av lösenbeloppets storlek har staten enligt särskilda överenskommelser vid de båda första betalningstillfällena erlagt avräkningsbelopp om sammanlagt 330 miljoner kronor. Sedan avtal under fjolåret träffats i enlighet med i propositionen nr 55/1959 redovisat förslag angående den ersättning som staten har att erlægga till TGO (800 116 000 kronor), har staten den 30 september 1959 jämlikt detta avtal erlagt ytterligare 150 069 600 kronor jämte överenskommen ränta. Det återstår för staten att erlægga dels den 30 september 1960 ett belopp av 160 023 200 kronor i kapital jämte 19 202 784 kronor i ränta, dels den 30 september 1961 samma belopp i kapital jämte 9 601 392 kronor i ränta. Jag förordar därför, att ett belopp av 160 023 200 kronor anvisas för nästkommande budgetår under ett särskilt investeringsanslag. Såsom förutsatts i den tidigare denna

dag redovisade inkomstberäkningen för budgetåret 1960/61 (statsverkspropositionen, bil. 1), torde den ränta som staten har att erlægga den 30 september 1960, i enlighet med vad som hittills tillämpats, böra bestridas från inkomsterna på fonden för statens aktier.

I detta sammanhang torde jag få erinra om att jag, i anledning av bl. a. väckta interpellationer, den 26 och 27 maj 1959 i riksdagens andra resp. första kammare utförligt redogjort för en förskingring åren 1954—1957 inom TGO:s dåvarande belgiska dotterbolag, vilken åsamkat LKAB en förlust på över sju miljoner kronor. Jag anförde då, att min slutliga redovisning inför riksdagen borde ske i nu förevarande sammanhang, varvid jag uttryckligen förutsatte, att ärendet då redovisats och slutreglerats vid LKAB:s bolagsstämma. Bolagets räkenskapsår har emellertid därefter av främst företagsadministrativa skäl omlagts till att motsvara kalenderår. Detta innebär, att nästa ordinarie bolagsstämma kommer att hållas i april eller maj 1960. Det skulle sålunda egentligen inte vara möjligt att nu lämna den slutliga, mera formella redogörelsen. Under hand har jag emellertid inhämtat, att bolagets förvaltningsberättelse beräknas komma att innehålla i huvudsak följande.

Hos Cie des Minerais Suédois S.A. i Antwerpen har under år 1958 uppdagats en förskingring av LKAB tillkommande frakttlikvider. Förskingringen utfördes huvudsakligen åren 1954—1957 medan nämnda företag var dotterbolag till Swedish Iron Ore Ltd. i London ingående i Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösunds (TGO:s) och LKAB:s gemensamma försäljningsorganisation. Mellan LKAB och TGO träffades i december 1958 överenskommelse om att dela den uppkomna förlusten i samma proportion, som gällde för vinstfördelningen inom LKAB under den tid förskingringen ägde rum. LKAB:s andel utgör i enlighet härmed 60,08 procent eller kronor 7 195 673: 96. I avvaktan på resultatet av utredningen angående förlusten och slutlig överenskommelse mellan LKAB och TGO angående förlustens fördelning belastades rörelsen per den 30 september 1958 med kronor 1 439 134: 80. Återstoden av förlusten reglerades den 30 december samma år och belastade sålunda rörelseresultatet för bokslutsåret 1 oktober 1958—31 december 1959.

Överenskommelse har träffats med TGO om att den del av det förskingrade beloppet, som eventuellt kan återvinnas, skall tillföras LKAB och TGO i samma proportion som de bär förlusten.

En förbättring av redovisningssystemet hos försäljningsorganisationen har genomförts.

Såsom framgår har inte några nya omständigheter framkommit i ärendet utöver vad jag redan meddelat i interpellationssvaren.

Med det anförda anser jag mig ha lämnat den slutliga redovisning av frågan som jag vid nämnda tillfälle åsyftat.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inlösen av aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 160 023 200 kronor.

Fonden för förlag till statsverket

[3] **Vissa projekteringskostnader.** Under hänvisning till vad jag tidigare denna dag anfört vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor bör ett anslag upptas under förevarande fond för bestridande av vissa kostnader för projektering av statliga husbyggnadsarbeten. Anslaget är avsett att disponeras efter Kungl. Maj:ts beslut i varje särskilt fall för sådana projekteringsarbeten som lämpligen bör föregå det slutliga ställningstagandet till vissa byggnadsföretags genomförande. De byggnadsanslag som kommer att äskas hos riksdagen, sedan förenämnda projekteringsarbete utförts, förutsättes inkludera de nedlagda projekteringskostnaderna, vilka bör återföras till förevarande anslag, när byggnadsanslaget anvisats.

Det möter vissa svårigheter att nu verkställa en beräkning av storleken av det projekteringsanslag som bör finnas tillgängligt under nästa budgetår. Hänsyn bör i första hand tas till de anslag som äskats av vederbörande myndigheter för utredningar och påbörjande av olika företag. En skälig marginal bör dessutom beräknas för nya förslag, som kan uppkomma under tiden fram till den 1 juli 1961. Vidare är det angeläget, att medelstillgången på anslaget gör det möjligt att åstadkomma en viss reserv av projekterade husbyggnadsföretag. En sådan reserv motiveras bl. a. av kravet på en fullgod arbetsmarknadspolitisk beredskap. Jag torde få återkomma till denna fråga vid anmälan av proposition om allmän beredskapsstat för budgetåret 1960/61.

Utifrån de redovisade utgångspunkterna för medelsberäkningen finner jag ett anslag av 15 miljoner kronor vara erforderligt för nästa budgetår. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa projekteringskostnader* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Ragnar Sohlman

KAPITALBUDGETEN

KAPITALINVESTERINGAR

ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
4 januari 1960.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON,
LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN,
JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler här-
efter under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angä-
ende anslag å kapitalbudgeten under budgetåret 1960/61 och anför därvid
följande.

Statens allmänna fastighetsfond

Jag torde till en början få beröra vissa frågor som äger samband med de
förslag till anslagsäskanden under statens allmänna fastighetsfond för
nästa budgetår som jag i det följande kommer att framlägga.

En stegring av efterfrågan på utbildningsplatser vid universitet, högskolor
och lärarutbildningsanstalter — betingad av i första hand det nu starkt
ökande antalet ungdomar i de härvidlag aktuella åldersgrupperna — sker
samtidigt med en ökning på flera områden av arbetsmarknaden av behovet
av arbetskraft med högre utbildning. Från statsmakternas sida har ansträng-
ningar i skilda hänseenden gjorts för att rådande brist på dylik arbetskraft
skall kunna hävas. Givet är att de tendenser på efterfrågesidan, som jag
här berört, måste komma till uttryck i ett växande behov av undervisnings-
lokaler av skilda slag. Därtill kommer att statsmakterna gör för varje år
allt större insatser för att intensifiera forskningen vid universitet och hög-
skolor, en forskning som på främst de medicinska, naturvetenskapliga

och tekniska områdena blir mer och mer utrymmeskrävande. Denna utveckling leder till alltmer växande krav på ny- och ombyggnadsarbeten, vilket måste komma att återspeglas i kapitalbudgeten. Såvitt gäller ecklesiastikdepartementets verksamhetsfält pågår för närvarande en långsiktig planering på investeringsområdet. Jag vill här också erinra om att 1955 års universitetsutredning i dagarna överlämnat sitt sjätte betänkande, »Universitet och högskolor i 1960-talets samhälle. Riktlinjer och förslag till utbyggnad» (SOU 1959: 45). Betänkandet remitteras nu till ett stort antal instanser, som beröres av hithörande frågor.

Från byggnadsstyrelsen, särskilda byggnadskommittéer m. fl. föreligger förslag till anslagsäskanden för nästa budgetår till ett sammanlagt belopp av i runt tal 80 miljoner kronor. En betydande del av detta belopp hänförs sig till redan påbörjade eller beslutade byggnadsföretag. I fråga om nya eller ännu icke färdigprojekterade företag torde jag här få hänvisa till de ändrade riktlinjer för handläggningen av byggnadsfrågor, för vilka chefen för finansdepartementet tidigare denna dag redogjort vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor. Enligt dessa riktlinjer skall särskilda investeringsanslag för ännu icke projekterade byggnadsföretag hädanefter icke äskas under fastighetsfonden. Kostnaderna för projektering av dylika företag avses i stället skola bestridas från ett gemensamt investeringsanslag under fonden för förslag till statsverket. Jag vill i detta sammanhang nämna, att förslag föreligger hos Kungl. Maj:t om medelsanvisning genom investeringsanslag under fastighetsfonden för projektering m. m. av byggnadsföretag för följande ändamål, nämligen vid Uppsala universitet: institutionerna för fysiologi och medicinsk fysik samt för fysiologisk botanik, växtbiologiska institutionen samt juridiska fakulteten, vid Lunds universitet: andra etappen av nybyggnad för växtfysiologiska institutionen m. m. — avseende ämnena biokemi, medicinsk kemi och analytisk kemi — ävensom den bakteriologiska institutionen, vid Göteborgs universitet: andra etappen av nybyggnad för filosofiska fakulteten, vid karolinska institutet: farmakologiska institutionen, vid medicinska högskolan och tandläkarinstitutet i Umeå: biblioteks- och administrationsbyggnad, vidare det högre undervisningsväsendet i övrigt (särskild framställning bl. a. härom har ingivits av universitetsutredningen), yrkeslärarinstitut, seminarier för huslig utbildning samt slutligen vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte.

De förordade nya riktlinjerna för handläggningen av byggnadsfrågorna innebär sålunda, att nu nämnda förslag är av den natur att de skall prövas i särskild ordning.

Vidare torde jag få nämna, att byggnadsstyrelsen i sina anslagsäskanden upptagit, bland annat, frågor om investeringsanslag under fastighetsfonden till dels vissa utredningar — exempelvis generalplaneutredningar — dels uppkommande smärre, icke närmare specificerade byggnadsarbeten. Medel

till förstnämnda ändamål har av chefen för kommunikationsdepartementet beräknats under det under sjätte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till Utredningar rörande tillämnade byggnadsföretag. Någon särskild medelsanvisning avseende smärre byggnadsarbeten — enligt byggnadsstyrelsen avsedd närmast såsom reserv för uppkommande behov — torde inte böra ske, då framställningar härom synes kunna i den utsträckning, som prövas erforderlig, bli tillgodosedda ur härför avsedda medel under fastighetsfondens stat.

Slutligen vill jag understryka den synnerliga vikten av att från vederbörande myndigheters sida verkligt allvarliga ansträngningar göres för att kostnaderna för statliga och andra med statsmedel finansierade byggnadsföretag hålles nere utan att för den skull den erforderliga byggnadsvolymen krympes. I detta syfte måste alla till buds stående möjligheter att genom förenklingar, rationellare planlösningar och liknande åtgärder förbilliga byggnadsverksamheten på effektivaste sätt utnyttjas.

Jag övergår här efter till att behandla frågor om investeringsanslag för nästa budgetår.

1. Nybyggnad för riksarkivet. Under denna rubrik har för budgetåren 1958/60 anvisats investeringsanslag av tillhoppa 1 600 000 kronor. Enligt det av statsmakterna godtagna förslaget till ifrågavarande nybyggnad avser denna dels en bergrumsanläggning med arkivlokaler, fördelade på sex våningar, dels en administrationsbyggnad, innehållande förutom kontorslokaler utrymmen för vetenskaplig verksamhet. Nybyggnaden skall uppföras på det s. k. Mariebergssområdet på Kungsholmens västra del. Den föreslagna nybyggnaden beräknas enligt prisläget kosta ca 11 000 000 kronor, fördelade med ca 6 000 000 kronor på bergrumsanläggningen och med ca 5 000 000 kronor på administrationsbyggnaden.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 25 augusti 1959 hemställt om en medelsanvisning för nästa budgetår av 2 500 000 kronor. Styrelsen framhåller, att arbetena med sprängningen för bergrumsanläggningen och grunden för administrationsbyggnaden beräknas kunna igångsättas i september 1959 och för bergrumsanläggningens del pågå under närmare två år. Magasinsbyggnaderna inom bergrumsanläggningen kan därefter enligt styrelsen påbörjas för att samtidigt med administrationsbyggnaden vara färdigställda under första halvåret 1963.

Departementschefen. Enligt vad jag inhämtat har sprängningsarbetena för riksarkivets bergrumsanläggning påbörjats under hösten 1959. För fortsättning av dessa arbeten beräknar jag för nästa budgetår en till 1 000 000 kronor begränsad medelsanvisning. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för riksarkivet* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

2. Nybyggnad för biblioteksdepå. Till nybyggnad av en biblioteksdepå, avsedd för i första hand de statliga biblioteken i Stockholm, riksdagens verk och Uppsala universitetsbibliotek, har för budgetåret 1959/60 anvisats ett investeringsanslag av 800 000 kronor (prop. 1959: 111; SU 109; Rskr 264). Enligt det av statsmakterna godkända förslaget till ifrågavarande företag avser detta en femvåningsbyggnad, genom pelare delad i åtta enheter. Den totala kostnaden för byggnadsföretaget — exklusive yttre arbeten — uppskattades enligt prisläget den 1 juli 1958 till 1 800 000 kronor. Därjämte beräknades 450 000 kronor till hyllinredning av depån.

I särskilda skrivelser den 25 augusti och den 17 december 1959 har *byggnadsstyrelsen*, efter samråd med *riksbibliotekarien*, för nästa budgetår äskat dels 1 000 000 kronor för de fortsatta arbetena avseende depåbyggnaden, dels 450 000 kronor för hyllinredning av depån. Styrelsen har därjämte som byggnadsplats för depån föreslagit ett område inom Håbo kommun i Uppsala län, beläget omkring en kilometer från riksväg 12 intill vägen mot Skokloster. Styrelsen har därvid uppgivit, att marken för närvarande förvaltas av domänverket, som förklarar sig berett att efter Kungl. Maj:ts godkännande överlåta densamma till styrelsen, och att styrelsen avser att anhålla om Kungl. Maj:ts tillstånd att överföra ifrågavarande mark till styrelsens delfond av statens allmänna fastighetsfond. Styrelsen har vidare meddelat, att det för byggnadsföretagets genomförande erforderliga medelsbehovet enligt prisläget den 1 juli 1959 beräknas uppgå till sammanlagt 2 150 000 kronor. Styrelsen har i skrivelsen den 17 december 1959 anfört i huvudsak följande.

Sedan byggnadsplats utsetts, har projekteringsarbetet fortsatt under hösten 1959. I nu föreliggande förslag, som godkänts av riksbibliotekarien, har våningshöjden något ökats för att därigenom möjliggöra större rörlighet i fråga om hyllinredningar. Detta har medfört en något större byggnadsvolym än den tidigare föreslagna. Som följd härav har den tidigare redovisade byggnadskostnaden, vilken enligt prisläget den 1 juli 1958 beräknats uppgå till 1 800 000 kronor, nu ökat till 1 950 000 kronor. Därtill kommer kostnaden för yttre arbeten, som nu — sedan platsen utsetts — kunnat beräknas och visat sig uppgå till 200 000 kronor. Då tidigare anvisats 800 000 kronor, återstår sålunda en medelsanvisning av 1 350 000 kronor, varav 1 000 000 kronor bör anvisas för budgetåret 1960/61 och 350 000 kronor för budgetåret 1961/62.

Departementschefen. Det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget beträffande biblioteksdepåns förläggning anser jag mig böra godtaga. Däremot är jag ej beredd att acceptera den av byggnadsstyrelsen redovisade höjningen av de totala byggnadskostnaderna — från tidigare beräknade 1 800 000 kronor till 1 950 000 kronor. Jag förutsätter därför att byggnaden uppföres såsom en femvåningsbyggnad i åtta enheter inom en totalkostnadsram av 1 800 000 kronor. Till frågan om de nu av byggnadsstyrelsen omräknade kostnaderna för de yttre arbetena — tidigare beräknade till 150 000 kronor — torde ställning ej behöva tagas förrän om ett år. I enlighet med vad jag nu anfört torde därför för nästa budgetår till ifrågavarande ändamål

böra anvisas ett investeringsanslag av 1 450 000 kronor, varav 1 000 000 kronor för nybyggnaden och 450 000 kronor för hyllinredning av depån. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för biblioteksdepå* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 1 450 000 kronor.

3. *Nybyggnad för musikaliska akademien med musikhögskolan.* Såsom framgår av 1953 års statsverksproposition (bilagan 29, punkten 2) har de totala kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag enligt prisläget den 1 juli 1952 beräknats till 8 500 000 kronor. Byggnadsföretaget utföres i etapper. Till första etappen, som omfattat byggnad för musikhögskolans undervisningslokaler och som numera färdigställt, har för budgetåren 1953/56 och 1958/59 anvisats investeringsanslag om sammanlagt 3 680 000 kronor. För påbörjande av andra etappen, enligt prisläget den 1 juli 1958 kostnadsberäknad till 3 700 000 kronor, har under ifrågavarande rubrik för budgetåret 1959/60 anvisats 650 000 kronor. Enligt det av statsmakterna i fjol godtagna förslaget till denna etapp skall den omfatta byggnad för orgelsal samt en förbindelselänga mellan orgelsalen och en planerad biblioteks- och museiflygel.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 25 augusti 1959 hemställt om en medelsanvisning för nästa budgetår av 2 000 000 kronor. Styrelsen har därvid meddelat, att byggnadsarbetena för andra etappen skall påbörjas år 1960, att byggnadstiden för denna etapp beräknas till cirka ett och ett halvt år och att de för ändamålet redan anvisade medlen, 650 000 kronor, kommer att helt tagas i bruk under innevarande budgetår.

Departementschefen. Som ytterligare medelstillskott för den andra etappen av byggnadsföretaget för musikaliska akademien beräknar jag för nästa budgetår ett till 500 000 kronor begränsat belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för musikaliska akademien med musikhögskolan* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

4. *Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala.* I skrivelse den 25 augusti 1959 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om, bland annat, en medelsanvisning av 6 585 000 kronor för budgetåret 1960/61 för i följande sammanställning upptagna byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala.

Ändamål	Hittills anvisat be- lopp, kr	Beräknad totalkost- nad, kr	Av byggn. styr. för budgetåret 1960/61 äskat inves- teringsan- slag, kr
Nybyggnad för zoofysiologiska institutionen.....	2 700 000	3 900 000	1 200 000
Tillbyggnad av universitetsbiblioteket	600 000	5 500 000	2 000 000
Nybyggnad för limnologiska institutionen.....	600 000	2 500 000	1 900 000
Nybyggnad för institutionen för fysiologi och medicinsk fysik	100 000	6 500 000	500 000
Ombyggnad av gamla konsistoriehuset för konst- historiska institutionen	215 000 ¹	700 000	485 000
Tillbyggnad av institutionen för fysiologisk botanik ..	100 000	1 600 000	500 000
Summa kronor	4 315 000	20 700 000	6 585 000

Nybyggnad för zoofysiologiska institutionen

Till detta ändamål har hittills anvisats 2 700 000 kronor, varav för budgetåret 1959/60 1 500 000 kronor. De totala byggnadskostnaderna har enligt prisläget den 1 juli 1958 av byggnadsstyrelsen beräknats till 3 900 000 kronor. Byggnadsföretaget beräknas kunna igångsättas under hösten 1959. För arbetets bedrivande utan avbrott erfordras enligt byggnadsstyrelsens beräkning 1 200 000 kronor för budgetåret 1960/61.

Tillbyggnad av universitetsbiblioteket

Till detta byggnadsföretag har hittills anvisats 600 000 kronor, varav för innevarande budgetår 500 000 kronor. Genomförandet av företaget beräknas ske i tre sammanhängande etapper. Den första skulle i huvudsak omfatta inbyggnad av norra gården för skyddsrum och läsesal, den andra i huvudsak inbyggnad av södra gården för expeditionslokaler och magasin samt den tredje vissa omDispositioner av den befintliga byggnaden. Kostnaden för byggnadsföretaget har av byggnadsstyrelsen uppskattats till cirka 5 500 000 kronor. Tillbyggnaden skall enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1959 utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad riksdagens statsutskott förordat i utlåtande 1959: 109. Detta innebär, att tillbyggnaden skall uppföras med planerat skyddsrum. För nästa budgetår erfordras enligt byggnadsstyrelsens beräkning en medelsanvisning av 2 000 000 kronor.

Nybyggnad för limnologiska institutionen m. m.

För fullgörandet av projekteringsarbete och påbörjande av en nybyggnad för en limnologisk institution m. m. i kvarteret Lagerträdet har för innevarande budgetår anvisats 500 000 kronor. Totalkostnaden beräknades i fjolårets statsverksproposition till 2 500 000 kronor. Lokaldispositionen är avsedd att genomföras på ett sådant sätt att vissa utrymmen kan beredas jämväl den växtbiologiska institutionen. För nästa budgetår hemställer byggnadsstyrelsen om en medelsanvisning av 1 900 000 kronor.

¹ Härjämte har 50 000 kronor anvisats ur anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m.

Ombyggnad av gamla konsistoriehuset för konsthistoriska institutionen

För budgetåret 1959/60 har anvisats 215 000 kronor för en första etapp av vissa ändringsarbeten inom gamla konsistoriehuset. Enligt byggnadsstyrelsens beräkning uppskattas kostnaden för hela ombyggnaden till 700 000 kronor. Genom beslut den 22 maj 1959 har Kungl. Maj:t ställt högst 690 000 kronor till byggnadsstyrelsens förfogande från anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för bestridande av kostnader för bland annat projektering av andra etappen av ändringsarbeten inom gamla konsistoriehuset. Styrelsen räknar med att av detta belopp disponera cirka 50 000 kronor för ifrågakörande projekteringskostnader.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 23 juli 1959 skall gamla konsistoriehuset — sedan de däri av mineralogisk-geologiska institutionen vid universitetet använda lokalerna friställts — tills vidare disponeras för den konsthistoriska institutionen vid universitetet. De av denna institution nu disponerade utrymmena i Gustavianum kommer härigenom att frigöras för övriga i denna byggnad inrymda institutioner. Inga medel synes erfordras under budgetåret 1960/61 för iordningställande av de i Gustavianum friställda lokalerna.

För nästa budgetår hemställer byggnadsstyrelsen om en medelsanvisning av 485 000 kronor för slutförande av ändringsarbetena inom gamla konsistoriehuset.

Frågan om medelsanvisning för nästa budgetår till uppförande av övningslaboratorier vid universiteten i Uppsala och Lund samt Chalmers tekniska högskola torde med hänsyn till frågans tidigare behandling och byggnadsstyrelsens framställning i ärendet böra redovisas i ett sammanhang.

I gemensam skrivelse den 16 juni 1959 till arbetsmarknadsstyrelsen anförde byggnadsstyrelsen och 1955 års universitetsutredning följande.

1955 års universitetsutredning, som har att på grundval av en bedömning av den akademiska arbetsmarknadens tillgångs- och efterfrågesidor lägga fram förslag rörande den framtida dimensioneringen av olika grenar av det högre utbildningsväsendet, räknar med att antalet studenter med betyg från realgymnasium eller tekniskt gymnasium som söker fortsatt utbildning vid universitet eller högskolor redan under de allra närmaste åren kommer att stiga mycket starkt. Med hänsyn till arbetsmarknadens krav bedömer utredningen det såsom ytterst angeläget, att tillräckliga utbildningsmöjligheter ställs till dessa studenter förfogande vid fackhögskolorna och vid de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. — Vid närmare analys av situationen konstaterar utredningen, att man även med mycket optimistiska antaganden rörande möjligheterna att snabbt öka antalet nybörjarplatser vid de »spärrade» utbildningslinjerna måste räkna med att huvuddelen av den ökande tillströmningen under de närmaste åren kommer de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna till del. Med hänsyn till den mycket allvarliga bristen på ämneslärare i de matematisk-naturvetenskapliga ämnena är en sådan utveckling i och för sig enbart tillfredsställande, varför det blir en mycket angelägen uppgift att se till, att de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i tid ges tillräckliga resurser för att

taga emot ett starkt stigande antal studerande. Icke minst gäller detta ämnena fysik och kemi, där brist på laborationsutrymmen lätt kan sätta en gräns för fakulteternas utbildningsmöjligheter. — Utredningen räknar med att man redan till början av läsåret 1961/62 måste skaffa fram ytterligare ett par hundra nybörjarplatser i vardera av ämnena fysik och kemi och att utöver detta antal ytterligare kanske lika många nya utbildningsplatser måste stå till förfogande ett par år senare. — En icke obetydlig ökning av utbildningskapaciteten i ämnena fysik och kemi är visserligen att vänta under de närmaste åren dels som en följd av redan pågående eller beslutade nybyggnader för vissa institutioner, dels som resultat av de ansträngningar, som för närvarande göres i syfte att öka utbildningskapaciteten inom ramen för redan tillgängliga lokalresurser. Denna ökning av utbildningskapaciteten är emellertid icke på långt när tillräcklig för att tillgodose det nyss angivna behovet av nya utbildningsplatser ens för läsåret 1961/62. En omfattande nyprojektering måste därför omedelbart komma i gång.

I denna situation har utredningen kommit till övertygelsen, att det nu är nödvändigt att vidtaga extraordinära åtgärder i syfte att snabbt få till stånd en vidgad utbildningskapacitet på nybörjarstadiet i dessa båda ämnen. Utredningen anser, att man härvid bör välja att bygga helt nya övningslaboratorier för tvåbetygsundervisningen, medan högstadieundervisningens och forskningens ökande lokalbehov till en början får tillgodoses inom ramen för de nuvarande undervisningslokalerna, vilka friställes allteftersom nya övningslaboratorier tages i bruk. — Utredningen räknar med att den nyprojektering av övningslaboratorier, som sålunda omedelbart bör igångsättas med sikte på färdigställande till början av höstterminen 1961, bör gälla dels en första etapp av *övningslaboratorier för kemi och fysik i Uppsala* med plats för 200 årligen nyintagna studerande i vardera ämnet, dels ett *övningslaboratorium för fysik i Lund* med plats för 160 årligen nyintagna fysikstuderande samt dels ett *övningslaboratorium för fysik vid Chalmers tekniska högskola* med plats för 160 årligen nyintagna filosofie studerande. Utredningen räknar därvid med att det sistnämnda övningslaboratoriet, innan tillströmningen av filosofie studerande i Göteborg kommit i gång på allvar, kommer att kunna ställas till förfogande för utbildningen av ett ökat antal teknologer. Vidare räknar utredningen med att den återstående etappen av övningslaboratorierna för fysik och kemi i Uppsala med hänsyn till möjligheterna till lokalsambruk för dessa båda ämnen bör kunna anstå ett år och sålunda vara färdigställd hösten 1962.

Byggnadsstyrelsen och universitetsutredningen hemställde att arbetsmarknadsstyrelsen måtte hos Kungl. Maj:t utverka, att till byggnadsstyrelsens förfogande ställdes erforderliga medel för projektering och påbörjande av ifrågavarande övningslaboratorier att utgå ur anslag för budgetåret 1959/60 till åtgärder för arbetslöshetens bekämpande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 juli 1959 framhöll *arbetsmarknadsstyrelsen*, att det med hänsyn till utbildningskapaciteten inom de angivna ämnesområdena för styrelsen framstod som angeläget, att de av universitetsutredningen och byggnadsstyrelsen aktualiserade byggnadsprojekten kom till utförande. Med hänsyn härtill hemställde styrelsen, att — därest medel eljest inte stod till förfogande för ändamålet — Kungl. Maj:t måtte bemyndiga styrelsen att av anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. ställa ett belopp av högst 2 000 000 kronor till byggnadsstyrelsens förfogande för planering av en första etapp av övningslaboratorier för fysik och kemi

vid universitetet i Uppsala, ett övningslaboratorium för fysik vid universitetet i Lund samt ett övningslaboratorium för fysik vid Chalmers tekniska högskola.

Genom beslut den 23 juli 1959 bemyndigade *Kungl. Maj:t* arbetsmarknadsstyrelsen att av reservationsanslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. till byggnadsstyrelsen utbetala högst 2 000 000 kronor för bestridande av kostnader för projektering av en första etapp av nybyggnader för förutnämnda övningslaboratorier.

Byggnadsstyrelsen har i särskilda skrivelser den 25 augusti och den 17 november 1959 hemställt om medelsanvisning för nästa budgetår för ifrågasvarande byggnadsföretag. I sistnämnda skrivelse har styrelsen anfört bland annat följande.

För närvarande saknas tillräckligt underlag för att uppgöra tillfredsställande kostnads- och tidsberäkningar beträffande nybyggnaderna för övningslaboratorierna.

Beträffande *övningslaboratorier för kemi och fysik i Uppsala* har projekteringsarbetet för dessa icke kommit så långt som motsvarande arbeten i Lund och Göteborg. Programarbetet är ännu icke avslutat men grundundersökningen är klar. Det kan dock antagas, att byggnadsarbetena skall kunna påbörjas under hösten 1960. Några definitiva skisser föreligger alltså ännu inte. Byggnadsvolymen kommer troligen att uppgå till cirka 30 000 m³. I denna volym ingår då även ersättning för en byggnad, som skall rivas. Några definitiva beräkningar av byggnadskostnaderna föreligger inte. Det synes dock som om kostnaden kunde uppskattas till omkring 10 000 000 kronor.

Projekteringsarbetet för *övningslaboratorium för fysik i Lund* har nu hunnit så långt, att av institutionsföreståndaren godkända skisser föreligger, men universitetet har ännu inte godkänt dessa. Den planerade byggnadskroppen har av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till knappt 2 000 000 kronor. Den innehåller cirka 7 100 m³. Entreprenadhandlingarna beräknas komma styrelsen till handa i maj 1960. Styrelsen räknar med att byggnadsarbetena skall kunna igångsättas i augusti 1960. Byggnadstiden torde vid normal byggnadstakt komma att uppgå till 18 månader.

För *övningslaboratorium för fysik i Göteborg* föreligger skisser. Under förutsättning att högskolan före den 1 december 1959 godkänner dessa, kan entreprenadhandlingarna vara klara i maj 1960 och byggnadsarbetena kan då påbörjas i augusti samma år. Byggnadstiden beräknas vid normal byggnadstakt uppgå till 18 månader. Innan de egentliga byggnadsarbetena kan igångsättas, måste en del rivnings- och sprängningsarbeten utföras, för vilka medel måste finnas tillgängliga den 1 januari 1960. Laboratoriet har av byggnadsstyrelsen preliminärt kostnadsberäknats till 6 500 000 kronor. Av detta belopp bör 2 500 000 kronor finnas tillgängliga den 1 januari 1960. Byggnadens volym uppgår till cirka 17 000 m³. Hälften av denna volym avses tills vidare disponerad för kemilaborationer. Från början bygges dock hela byggnaden som fysisk institution.

Utöver de här angivna kostnaderna för de planerade övningslaboratorier i Uppsala, Lund och Göteborg tillkommer projekteringskostnaderna. Dessa uppgår för samtliga laboratorier till 2 000 000 kronor, vilket belopp ställts till byggnadsstyrelsens förfogande ur det för innevarande budgetår anvisade anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. Vidare må i detta sammanhang nämnas, att för nu icke överblickbara utvändiga markarbeten och försörjningsledningar kan tillkomma ytterligare kostnader.

Med hänsyn till den stora brådska som kräves vid uppförandet av laboratorier har det varit nödvändigt att starkt beskära byggnadsprogrammet. Styrelsen har som expert för detta ändamål anlitat professorn S. Bergström, som haft till uppgift att upprätta lokalprogram med den förutsättningen, att endast sådana lokaler medtages, vilka måste betraktas som oundgängligen nödvändiga. Styrelsen kommer under det fortsatta arbetet att pröva varje möjlighet till forcering av dessa byggnadsföretag men vill framhålla, att forceringen kommer att medföra ett ökat medelsbehov, som icke kan preciseras förrän tidigast i augusti 1960.

Under förutsättning att en forcering av arbetstakten icke anses erforderlig, torde medelsbehovet för innevarande budgetår för samtliga övningslaboratorier uppgå till 2 500 000 kronor utöver de 2 000 000 kronor, som tidigare beviljats ur anslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. För nästa budgetår synes cirka 9 000 000 kronor erfordras och för budgetåret 1961/62 ytterligare cirka 7 000 000 kronor. Den totala kostnaden för samtliga laboratorier kan sålunda beräknas till 20 500 000 kronor. Laboratorier i Lund och Göteborg skulle — under förutsättning att de åskade medlen beviljas — vid årsskiftet 1961/62 kunna vara i sådant skick, att de skulle kunna tagas i bruk.

Departementschefen. Jag vill först erinra om att enligt beslut av förra årets riksdag särskilda anslag till olika byggnadsföretag vid vart och ett av universiteten från och med innevarande budgetår av tekniska skäl sammanförts till ett gemensamt anslag för varje universitet. Enligt samma beslut kan, i den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan finnas lämpligt, efter Kungl. Maj:ts bestämmande inom anslagets ram en ökning av beräknad medelsanvisning för visst ändamål få ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat, oavsett för vilket budgetår ifrågavarande medel anvisats.

I överensstämmelse med byggnadsstyrelsens förslag räknar jag för nästa budgetår med 1 200 000 kronor för slutförande av nybyggnadsarbetena för den zoofysiologiska institutionen. Tillbyggnaden av universitetsbiblioteket och nybyggnaden för den limnologiska institutionen har ännu inte påbörjats. Med hänsyn bland annat härtill anser jag mig för nästa budgetår kunna räkna med en lägre medelstillsdelning för dessa byggnadsföretag än vad byggnadsstyrelsen begärt. För vart och ett av dessa byggnadsföretag beräknar jag för egen del 500 000 kronor. För en andra etapp av ändringsarbetena inom gamla konsistoriehuset anser jag mig för nästa budgetår böra tillstyrka en till 200 000 kronor begränsad medelsanvisning. I fråga om nybyggnaden för institutionen för fysiologi och medicinsk fysik samt i fråga om tillbyggnaden av institutionen för fysiologisk botanik, för vilka byggnadsföretag för innevarande budgetår anvisats medel för upprättande av huvudritningar och fullständiga kostnadsberäkningar, torde medel inte böra beräknas under förevarande anslag. Jag hänvisar till vad jag anfört i det föregående rörande medelsanvisning till projekteringskostnader.

Under de närmaste åren framstår det såsom angeläget att fortsatta energiska ansträngningar göres för att öka tillgången på naturvetenskapligt och tekniskt utbildad arbetskraft. Inte minst den alltfjämt kännbara bristen på lärare i ämnena matematik, fysik och kemi understryker vikten härav. De senaste årens starka ökning av antalet nybörjare vid de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna ställer särskilt stora krav de närmaste åren på dessa fakulteters utbildningsresurser i de utrymmeskrävande ämnena fysik och kemi, varvid särskilt behovet av en snabb och högst betydande utökning av antalet tillgängliga laborationsplatser för lågstadiet gör sig gällande. I detta läge har jag funnit att en omfattande och skyndsam utbyggnad av befintliga övningslaboratorier bör äga rum.

Såsom framgått av det föregående har för innevarande budgetår till byggnadsstyrelsens förfogande ställts ett belopp av 2 000 000 kronor ur reservationsanslaget till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för bestridande av kostnader för projektering av nybyggnader för övningslaboratorier för kemi och fysik vid universitetet i Uppsala, ett övningslaboratorium för fysik vid universitetet i Lund samt ett övningslaboratorium för fysik vid Chalmers tekniska högskola.

För att byggnadsarbetena för här ifrågakvarande laboratorier skall kunna komma till stånd snarast möjligt är det enligt min mening nödvändigt att medel nu beräknas under respektive läroanstalters investeringsanslag.

Vad först beträffar övningslaboratorierna i Uppsala finner jag det angeläget att den del av laboratorierna som avser kemiundervisningen uppföres i sådan takt att undervisningen där kan igångsättas under läsåret 1961/62. För att detta skall bli möjligt erfordras för nästa budgetår ett belopp av 2 800 000 kronor. Jag beräknar därför medel för ändamålet under förevärande investeringsanslag.

Såvitt gäller övningslaboratoriet i fysik i Lund föreligger förutsättningar för att detta byggnadsföretag skall kunna slutföras i sådan tid att laboratorielokalerna kan stå färdigutrustade vid årsskiftet 1961/62. Undervisning i lokalerna kan därigenom bli möjlig från och med vårterminen 1962. Jag kommer i det följande vid min anmälan av investeringsanslag till Byggnadsarbeten vid universitetet i Lund att beräkna erforderliga medel för detta byggnadsföretag.

Beträffande övningslaboratoriet för fysik vid Chalmers tekniska högskola vill jag till en början tillstyrka att en av byggnadsstyrelsen avsedd — enligt min mening rationell — samordning av detta byggnadsprojekt sker med den nybyggnad för kemiskt övningslaboratorium vartill vissa medel för projektering m. m. beräknats redan innevarande budgetår. Även i fråga om detta fysiklaboratorium bör enligt min mening gälla att detsamma skall kunna tagas i anspråk för undervisning från och med vårterminen 1962. Till frågan om beräkning av medel till detta övningslaboratorium har jag för avsikt att senare återkomma i samband med min anmälan av frågan om ökad intagning av studerande vid Chalmers tekniska högskola. Jag vill i detta samman-

hang erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 18 december 1959 medgivit att av tillgängliga medel under investeringsanslaget till Nybyggnader för Chalmers tekniska högskola må vid behov disponeras högst 2 500 000 kronor för rivnings-, sprängnings- och andra förberedande arbeten för det kemiska övningslaboratoriet.

Sammanlagt beräknar jag alltså för nästa budgetår under förevarande investeringsanslag en medelsanvisning av $(1,2 + 0,5 + 0,5 + 0,2 + 2,8 =)$ 5,2 miljoner kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 5 200 000 kronor.

5. *Byggnadsarbeten vid universitetet i Lund.* I skrivelse den 25 augusti 1959 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om, bland annat, en medelsanvisning av 6 235 000 kronor för budgetåret 1960/61 för i följande sammanställning upptagna byggnadsarbeten vid universitet i Lund. Styrelsens förslag i fråga om nybyggnad för övningslaboratorium för fysik har redovisats i samband med behandlingen av investeringsanslag till *Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala*.

Ändamål	Hittills anvisat be- lopp, kr	Beräknad totalkost- nad, kr	Av byggn. styr. för budgetåret 1960/61 äskat inves- teringsan- slag, kr
Nybyggnad för patologiska institutionen m. m.	2 800 000	4 400 000	1 000 000
Nybyggnad för humanistiska fakulteten	2 700 000	3 460 000	600 000
Nybyggnad för växtfysiologiska institutionen m. m. ..	600 000	10 000 000	2 500 000
Tillbyggnad av genetiska institutionen jämte uppförande av ekonomibyggnad	500 000	1 450 000	950 000
Tillbyggnad av kemiska institutionen	500 000	900 000	400 000
Astronomiskt observatorium på Romeleåsen	—	300 000	300 000
Växthus och bänkgårdar	—	85 000	85 000
Omändringsarbeten i äldre växthus	—	300 000	300 000
Ombyggnad inom embryologiska institutionen	—	100 000	100 000
Summa kronor	7 100 000	20 995 000	6 235 000

Nybyggnad för patologiska institutionen m. m.

Till detta ändamål har hittills anvisats 2 800 000 kronor. Nybyggnaden avser universitetets patologiska och rättsmedicinska institutioner samt rättsläkarstationen i Lund. I nybyggnaden avses därjämte i anslutning till den patologiska institutionen skola inrymmas lokaler för Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. De totala kostnaderna för byggnadsföretaget har enligt prisläget den 1 juli 1956 uppskattats till 4 400 000 kronor. Enligt de grunder för kostnadsfördelningen mellan staten och landstinget, som fast-

ställt i av Kungl. Maj:t den 27 juni 1957 godkänt avtal, skall av nyss angivna totalkostnad 2 500 000 kronor falla på statsverket och 1 900 000 kronor på landstinget. Byggnadsstyrelsen anmäler, att byggnadsföretaget, som försenats genom viss omprojektering m. m., beräknas bli påbörjat under hösten 1959. För nästa budgetår räknar styrelsen med ett medelsbehov av 1 000 000 kronor.

Nybyggnad för humanistiska fakulteten

Till förevarande ändamål har hittills anvisats tillhopa 2 700 000 kronor. Nybyggnaden, som är under uppförande, är avsedd att inrymma institutionerna för tyska, engelska, litteraturhistoria och nordiska språk samt landsmålsarkivet. Såsom framgår av 1957 års statsverksproposition (bilagan 29, punkten 6) har de totala kostnaderna för byggnadsföretaget enligt prisläget den 1 juli 1956 uppskattats till 3 460 000 kronor. Byggnadsstyrelsen hemställer, att för nästa budgetår måtte anvisas ett investeringsanslag av 600 000 kronor till här avsedda byggnadsföretag.

Nybyggnad för växtfysiologiska institutionen m. m.

Till detta byggnadsföretag har hittills anvisats 600 000 kronor. Närmare redogörelse för byggnadsföretaget återfinnes i 1957 års statsverksproposition (bilagan 29, s. 14). Kostnaden för hela byggnadskomplexet har enligt prisläget hösten 1956 uppskattats till cirka 10 miljoner kronor. Första etappen av anläggningen, den växtfysiologiska institutionen, har kostnadsberäknats till 5 250 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1958. För nästa budgetår erfordras enligt byggnadsstyrelsen 2 500 000 kronor. Av detta belopp avses cirka 200 000 kronor för projektering av den följande etappen för biokemi, medicinsk kemi och analytisk kemi.

Tillbyggnad av genetiska institutionen

För innevarande budgetår har för tillbyggnad av genetiska institutionen anvisats 500 000 kronor. Tillbyggnaden har kostnadsberäknats till totalt 1 180 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1958. För nästa budgetår erfordras enligt byggnadsstyrelsen återstoden av beloppet eller 680 000 kronor.

Styrelsen föreslår härjämte att 270 000 kronor anvisas för uppförande av en ekonomibyggnad för institutionens räkning.

Tillbyggnad av kemiska institutionen

Byggnadsstyrelsen erinrar om att för innevarande budgetår anvisats 500 000 kronor för en tillbyggnad av den kemiska institutionen. Denna tillbyggnad, som enligt styrelsen är radikalt förändrad i förhållande till ett tidigare av styrelsen redovisat förslag, har enligt prisläget den 1 juli 1958 beräknats kosta 900 000 kronor. Styrelsen föreslår att återstående 400 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Departementschefen. Jag vill först erinra om att enligt beslut av förra årets riksdag hittillsvarande särskilda anslag till olika byggnadsföretag vid

vart och ett av universiteten från och med innevarande budgetår sammanförts till ett gemensamt anslag för varje universitet. Enligt samma beslut kan, i den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan finnas lämpligt, efter Kungl. Maj:ts bestämmande inom anslagets ram en ökning av beräknad medelsanvisning för visst ändamål få ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat, oavsett för vilket budgetår ifrågavarande medel anvisats.

Vad härefter angår byggnadsstyrelsens framställning om medelsanvisning till olika byggnadsföretag vid universitetet i Lund har jag beträffande nybyggnaden för patologiska institutionen m. m. numera erfarit, att byggnadsarbetena icke kan väntas bli påbörjade förrän i början av innevarande år. Med hänsyn härtill bör för nästa budgetår beräknas en lägre medelsförbrukning än den styrelsen kalkylerat med. Jag räknar med att 500 000 kronor erfordras för ändamålet. Därvid har jag utgått från att landstingets ytterligare bidrag till kostnaderna för byggnadsarbetena under tiden fram till den 1 juli 1961, vilket bidrag jag beräknar till 215 000 kronor, skall upptagas såsom övriga kapitalmedel på fastighetsfondens investeringsstat.

Till nybyggnad för humanistiska fakulteten har, såsom byggnadsstyrelsen erinrat om, hittills anvisats 2 700 000 kronor av ett beräknat totalt medelsbehov av 3 460 000 kronor. Byggnadsarbetena pågår. Byggnadsstyrelsen har nu hemställt om en medelsanvisning av 600 000 kronor för ändamålet för nästa budgetår. För egen del beräknar jag ett belopp av 500 000 kronor.

Såsom framgår av byggnadsstyrelsens redogörelse har till nybyggnad för växtfysiologiska institutionen hittills för vissa projekteringsarbeten m. m. anvisats sammanlagt 600 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har föreslagit att 2 500 000 kronor skall beräknas för nästa budgetår för ifrågavarande byggnadsföretag. Enligt vad jag erfarit har arbetet på detta byggnadsföretag hittills ej bedrivits i den takt som jag vid anmälan av detta projekt föregående år hade anledning räkna med. Jag förutsätter att takten i arbetet med detta byggnadsföretag ökar och jag beräknar att för nästa budgetår ett belopp av 1 000 000 kronor blir erforderligt.

I enlighet med byggnadsstyrelsens förslag bör för nästa budgetår beräknas 680 000 kronor för färdigställande av tillbyggnaden till den genetiska institutionen. Jag anser mig icke kunna tillstyrka styrelsens förslag om uppförande av en ekonomibyggnad för institutionens räkning.

Vad beträffar tillbyggnaden av den kemiska institutionen vill jag till en början erinra om att jag vid min anmälan i föl av detta byggnadsföretag anförde att jag fäste mycket stor vikt vid det av byggnadsstyrelsen redovisade förslaget. Utfallet av detta byggnadsprojekt torde få betydelse för framtida planeringar av liknande art. Byggnadsstyrelsen har nu äskat medel för färdigställande av den ifrågavarande tillbyggnaden. Jag godtager byggnadsstyrelsens beräkning och räknar således för nästa budgetår med 400 000 kronor för ändamålet.

Under hänvisning till vad jag vid anmälan av frågan om investeringsanslag till Byggnadsarbeten vid universitetet i Uppsala anförte och föreslagit

beräknar jag för nästa budgetår ett belopp av 2 000 000 kronor för nybyggnad för övningslaboratorium för fysik i Lund.

Utöver medel för de av mig nu behandlade byggnadsarbetena har byggnadsstyrelsen, såsom framgår av den inledande sammanställningen, äskat medel för vissa ytterligare byggnadsarbeten. Jag anser mig icke kunna tillstyrka byggnadsstyrelsens förslag i denna del.

Det totala medelsbehovet under budgetåret 1960/61 för nu föreslagna byggnadsarbeten uppgår till (500 000 + 500 000 + 1 000 000 + 680 000 + 400 000 + 2 000 000 =) 5 080 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Byggnadsarbeten vid universitetet i Lund* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 5 080 000 kronor.

6. Byggnadsarbeten vid universitetet i Göteborg. I skrivelse den 25 augusti 1959 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om, bland annat, en medelsanvisning av 3 600 000 kronor för i följande sammanställning upptagna byggnadsarbeten vid universitetet i Göteborg.

Ändamål	Hittills anvisat belopp, kr	Beräknad totalkostnad, kr	Av byggn. styr. för budgetåret 1960/61 äskat investeringsanslag, kr
Nybyggnad för den medicinska fakulteten.....	29 500 000	32 930 000	2 000 000
Nybyggnad för den filosofiska fakulteten, etapp I....	600 000	2 000 000	1 500 000
Ombyggnad av fastigheten Dicksonsgatan 4.....	—	100 000	100 000
Summa kronor	30 100 000	35 030 000	3 600 000

Nybyggnad för medicinska fakulteten

Till detta ändamål har till och med budgetåret 1959/60 anvisats sammanlagt 29 400 000 kronor, vilket belopp motsvarar den av byggnadsstyrelsen tidigare beräknade totala byggnadskostnaden enligt 1955 års prisläge. Härtill kommer ett för innevarande budgetår anvisat belopp av 100 000 kronor för anordnande av lokaler för professuren i medicinsk biokemi.

Styrelsen framhåller, att kostnaden för ifrågavarande nybyggnad enligt prisläget den 1 juli 1959 på grund av prisstegringar framräknats till 32 930 000 kronor. För merkostnaden, 3 530 000 kronor, bör 2 000 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Nybyggnad för filosofiska fakulteten

För uppgörande av ritningar och vidtagande av andra förberedelser för en första etapp av en nybyggnad för filosofiska fakulteten har för budgetåret 1957/58 anvisats 100 000 kronor. I skrivelse den 31 augusti 1957 har

byggnadsstyrelsen framlagt förslag dels till generalplan för filosofiska fakultetens utbyggnad, dels till en första utbyggnad i Renströmsparken för fakulteten, omfattande 20 av de humanistiska och samhällsvetenskapliga institutionerna med tillhörande seminarie- och biblioteksbyggnader samt hörsalsbyggnader. Kostnaden för denna första utbyggnadsetapp har av styrelsen beräknats till cirka 18 000 000 kronor, vartill kommer för ombyggnad av universitetets byggnad i Vasaparken ett belopp av 2 000 000 kronor.

Styrelsen erinrar om, att styrelsen i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår förordat, att en av de i den första byggnadsetappen i Renströmsparken ingående sex delbyggnaderna skulle, i avvaktan på ett genomförande i stort av generalplanen, komma till stånd i starkt förenklat och schematiskt utförande. Kostnaden härför beräknades av styrelsen till cirka 2 000 000 kronor. För upprättande av byggnadshandlingar samt för arbetets påbörjande har för innevarande budgetår anvisats 500 000 kronor. Styrelsen hemställer nu, att återstoden, 1 500 000 kronor, anvisas för nästa budgetår.

Departementschefen. Jag vill först erinra om att enligt beslut av fjolårets riksdag hittillsvarande särskilda anslag till olika byggnadsföretag vid vart och ett av universiteten från och med innevarande budgetår sammanförts till ett gemensamt anslag för varje universitet. Enligt samma beslut kan, i den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan finnas lämpligt, efter Kungl. Maj:ts bestämmande inom anslagets ram en ökning av beräknad medelsanvisning för visst ändamål ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat, oavsett för vilket budgetår ifrågavarande medel anvisats.

Vad beträffar byggnadsstyrelsens framställning om medelsanvisning för de fortsatta nybyggnadsarbetena vid den medicinska fakulteten bör för detta ändamål för nästa budgetår beräknas 2 000 000 kronor.

För nybyggnad för filosofiska fakulteten, kostnadsberäknad till 2 000 000 kronor, har för innevarande budgetår anvisats 500 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har nu äskat en medelsanvisning av 1 500 000 kronor, utgörande återstoden av den beräknade byggnadskostnaden. För egen del beräknar jag för nästa budgetår ett belopp av 750 000 kronor för ändamålet i fråga.

Jag anser mig inte kunna förorda medelsanvisning till ombyggnad av fastigheten Dicksonsgatan 4.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnadsarbeten vid universitetet i Göteborg* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 2 750 000 kronor.

7. *Byggnadsarbeten vid universitet i Stockholm.* I skrivelse den 25 augusti 1959 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om, bland annat, en medelsanvisning av 5 535 000 kronor för budgetåret 1960/61 för i följande sammanställning upptagna byggnadsarbeten för universitetet i Stockholm.

Ändamål	Hittills anvisat belopp	Beräknad totalkostnad	Budgetåret 1960/61 åskade medel
Nylyggnad för botanisk institution	600 000	—	2 700 000
Nybyggnad för kemiskt övningslaboratorium och institution för oorganisk och fysikalisk kemi	600 000	—	2 700 000
Ombyggnad av fastigheten Kungstensgatan 45 för kemiundervisningen	—	—	135 000
Summa kronor	1 200 000	—	5 535 000

Nybyggnad för botanisk institution

Till detta ändamål har hittills anvisats 600 000 kronor varav 500 000 kronor för budgetåret 1959/60. Då utredningen om samordningen av de botaniska institutionerna och Bergianska trädgården inte slutförts, kan någon slutgiltig totalkostnad ännu inte redovisas. Byggnadsarbetet bör kunna påbörjas hösten 1960. För budgetåret 1960/61 bör 2 700 000 kronor finnas tillgängliga.

Nybyggnad för kemiskt övningslaboratorium och institutionen för oorganisk och fysikalisk kemi

Till detta byggnadsföretag har hittills anvisats 600 000 kronor, varav 500 000 kronor för budgetåret 1959/60. Totalkostnaden har enligt prisläget den 1 juli 1957 grovt uppskattats till cirka 12 000 000 kronor, varav cirka 6 000 000 kronor avser undervisningsbyggnaden. Nybyggnaden har ännu icke kunnat ges en slutgiltig utformning i avvaktan på definitiva uppgifter om dimensioneringen liksom på en slutlig lösning av tomtrågan. Byggnadsarbetet bör kunna påbörjas hösten 1960. För budgetåret 1960/61 bör 2 700 000 kronor finnas tillgängliga.

Ombyggnad av Kungstensgatan 45 för kemiundervisningen

Sedan nybyggnaden för fysik i kvarteret Mimer färdigställt och ämnet fysik därmed lämnat sina lokaler vid Kungstensgatan, kan dessa tagas i anspråk för ämnet kemi, som för närvarande har de avgjort sämsta arbetsbetingelserna inom Stockholms högskola. De hittillsvarande fysiklokalerna kan med relativt begränsade åtgärder nödtorftigt göras brukbara för kemiundervisning under en övergångstid. I avvaktan på en permanent lösning av lokalfrågan genom nybyggnaden i Frescati måste ett lokaltillskott genom ett provisorium nu åstadkommas.

Departementschefen. Jag vill inledningsvis erinra om att riksdagen i fjol vid behandlingen av investeringsanslagen till byggnadsarbeten vid universiteten beslutit, att dittillsvarande särskilda anslag till byggnadsarbeten vid vart och ett av universiteten i Uppsala, Lund och Göteborg skall sammanföras till ett gemensamt anslag för respektive universitet. Enligt samma be-

slut kan, i den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande finnes lämpligt, efter Kungl. Maj:ts bestämmande inom anslagets ram en ökning av beräknad medelsanvisning för visst ändamål ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat, oavsett för vilket budgetår ifrågavarande medel anvisats. Motsvarande torde böra få gälla även med avseende på investeringsanslag till byggnadsarbeten vid universitetet i Stockholm.

Kungl. Maj:t har den 22 maj 1959 förordnat, att Stockholms högskola skall den 1 juli 1960 ombildas till statligt universitet samt att detta skall successivt utflyttas till Frescati-området på Norra Djurgården i Stockholm. Kungl. Maj:t har vidare uppdragit åt byggnadsstyrelsen att verkställa utredning och uppgöra program för anordnande av en allmän arkitekttävling beträffande utbyggnaden på Frescati-området. Nybyggnadsföretagen för den botaniska institutionen samt för det kemiska övningslaboratoriet jämte i anslutning därtill oundgängligen erforderliga kompletterande utrymmen — vilka företag närmare behandlats i propositionen 1959: 106 — beröres emellertid icke av tävlingen utan bör påbörjas snarast möjligt. För nästa budgetår torde för vartdera byggnadsföretaget böra beräknas ett belopp av 2 000 000 kronor.

Vad beträffar ombyggnaden av Kungstensgatan 45 bedömer jag den som nödvändig, för att lokalfrågan för kemiundervisningen skall kunna lösas i avvaktan på nybyggnaden i Frescati. För 1960/61 bör i enlighet med byggnadsstyrelsens förslag härför beräknas 135 000 kronor. Jag utgår från att detta belopp skall vara tillfyllest för ändamålet.

Det totala medelsbehovet under budgetåret 1960/61 för här berörda byggnadsarbeten beräknar jag sålunda till $(2\,000\,000 + 2\,000\,000 + 135\,000 =)$ 4 135 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

till *Byggnadsarbeten vid universitetet i Stockholm* för budgetåret 1960/61 anvisa ett investeringsanslag av 4 135 000 kronor.

8. Utbyggnad av tekniska högskolan i Stockholm. Till högskolans utbyggnad har riksdagen för budgetåren 1946/60 anvisat investeringsanslag av sammanlagt 49 899 000 kronor, varav för innevarande budgetår 4 050 000 kronor.

Tekniska högskolans byggnadskommitté hemställer i skrivelse den 15 september 1959, att för budgetåret 1960/61 anvisas ett investeringsanslag av 1 875 000 kronor, därav 1 700 000 kronor för fullföljande av pågående arbeten för högskolans utbyggnad och 175 000 kronor för beredande av tillfälliga lokaler för civilingenjörsutbildningen på atomenergiområdet. Frånsett sistnämnda ändamål avser kommitténs äskande de medel, som erfordras för fortsättande och färdigställande av pågående ombyggnad av administrationsbyggnaden samt om- och tillbyggnad av biblioteksbyggnaden